

**T.C.  
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI  
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI**

**SOKAK ÇOCUKLARININ EĞİTİMİNDE SPORUN  
ETKİSİ**

( Yüksek Lisans Tezi )

Tezi Hazırlayan: Ayhan ÖZEL

İSTANBUL, 2009

T.C.  
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI  
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**SOKAK ÇOCUKLARININ EĞİTİMİNDE SPORUN  
ETKİSİ**  
( Yüksek Lisans Tezi )

Tezi Hazırlayan:  
**Ayhan ÖZEL**

Öğrenci No:  
**070712038**

Danışman:  
**Doç. Dr. Halim KAZAN**

## YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığıma and içerim  
/08/2009

Aday: Ayhan ÖZEL

T.C.  
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ  
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

01.10.2009

Enstitümüz *İşletme Yönetimi* Anabilim dalı *Eğitim Yönetimi ve Denetimi* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden 070712038 numaralı *Ayhan Özel'in* "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**SOKAK ÇOCUKLARININ EĞİTİMİNDE SPORUN ETKİSİ**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 25.09.2009 tarih ve 2009/27 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (20) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında *oyçokluğu/oybirliği* ile *Kabul/Red veya Düzeltme* kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.



DANIŞMAN  
DOÇ.DR. HALİM KAZAN



ÜYE  
DOÇ.DR. NİHAT KAYA

ÜYE  
DOÇ.DR. HAKAN KİTAPÇI

HK

# SOKAK ÇOCUKLARININ EĞİTİMİNDE SPORUN ETKİSİ

## Tezi Hazırlayan: Ayhan ÖZEL

### Özet

Terminoloji olarak ilk kez Orta Çağda 1212’de ‘Childrens’s Crusade’ ile giren sokak çocukları olgusu zaman içerisinde devam etmiş ve günümüzde büyükşehirlerin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Türkiye öncelikle köprü altı çocukları deyimiyle ortaya çıkmış ve sokak çocukları ismini almıştır.

Sokak çocuklarının kendileri ve toplum için sosyal bir tehlike olmaktan kurtarılıp, toplumsal huzurun sağlanması ve bu çocukların kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak önemli bir sosyal problem haline gelmiştir. Toplumsal bu sorunun çözülmesi için onlara acıyarak bakmak değil gerçek sevgi gösterilerek çözülebileceği çoğunlukla dile getirilmektedir.

Sokak çocuklarına öncelikle onların hayatta başarılı bir birey olduklarının hissettirilmesi son derece önemlidir. Bunu sağlamanın en kolay yollarından bir tanesi de belkide en başta geleni spordur. Sporun birleştirici ruhu bu sorunun çözümünde bizlere yol gösterebilir. Spor hem bedenen hem de ruhen gelişimi sağlamada en önemli unsurlardan bir tanesidir. Sporu kullanarak sokak çocuklarının eğitimini sağlamak araştırmamızın amacını oluşturmaktadır ve sokak çocukları sorununun çözümüne katkı sağlanmak amaçlanmıştır.

**Sokak çocuklarının eğitiminde sporun etkisinin** alt boyutları (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşları, okul(Eğitim) sağlık, medya, toplum) olarak oluşturulan etki eden faktörler ile sokak çocuklarının sporla eğitimi arasında birebir ilişkiye bakıldığında bütün faktörlerin sokak çocuklarının sporla eğitiminin anlamlı olduğu görüldü.

Ancak, **uygulamada** sokak çocuklarının eğitiminde sporun alt boyutları (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşları, okul(Eğitim) sağlık, medya, toplum) faktörlerinin **bütüncül** olarak sokak çocuklarının sporla eğitimine çevre ve sosyal ilişkiler faktörleri hariç diğer faktörlerle arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görüldü.

**Anahtar Kelimeler: Çocuk, Sokak Çocukları, Eğitim, Spor**

# **STREET CHILDREN'S EDUCATION THE INFLUENCED BY SPORT**

**Presented by: Ayhan ÖZEL**

## **(i) Abstract**

Terminology as the first time in the Middle Ages, 1212'de 'Childres's Crusade' with the street children phenomenon of falling over time, have continued one of the most important problems of today's metropolitan has become. Turkey has emerged with the first statement under bridge children and street children was named.

Street children themselves and for society, whether saving to be a social danger, ensure social peace and to provide these children stand on their own insurgency has become an important social problem. To solve this problem of social care not to hurt them can be solved by showing real affection is often expressed.

Successful in their life to street children primarily as an individual to feel that they are extremely important. The easiest way to ensure this, perhaps one of the best sport is first and foremost. Solution of this problem in the unifying spirit of sport can guide us. Sports development in the provision of both physically and mentally is one of the most important elements. Using sport to ensure the education of street children constitute the objective of our research and help to solve the problem of street children is intended to be provided.

**Keywords: Children, Street Children, Education, Sports**

## İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	
Jüri Sayfası	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler.....	I
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler ( Abstract ).....	II
İçindekiler Dizini.....	III
Tablolar Listesi.....	VI
Şekiller Listesi .....	VII
Kısaltmalar .....	VIII
<b>Giriş</b> .....	1

### I. BÖLÜM

<b>1.1. ÇOCUK HAKLARI.....</b>	<b>3</b>
<b>1.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ..</b>	<b>7</b>
1.2.1. Sözleşme'nin Çocuk Tanımı.....	9
<b>1.2.2. Sözleşme'nin Temel İlkeleri.....</b>	<b>10</b>
1.2.2.1. Yaşama ve Gelişme Hakkı.....	10
1.2.2.2. Ayrım Gözetmeme İlkesi.....	12
1.2.2.3. Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi.....	13
1.2.2.4. Çocuğun Görüşlerine Saygı İlkesi.....	15
<b>1.3. SOKAK ÇOCUKLARININ TANIMI VE ÖZELLİKLERİ.....</b>	<b>17</b>
<b>1.3.1. Tarihi Süreçte Sokak Çocukları.....</b>	<b>17</b>
1.3.1.1. Cumhuriyet Öncesinde Sokak Çocukları.....	17
1.3.1.2. Cumhuriyet Döneminde Sokak Çocukları.....	19
1.3.1.3. Batı Dünyasında Sokak Çocukları.....	20
<b>1.3.2. Çocuk Tanımının Kavramsal ve Sosyal Boyutu.....</b>	<b>20</b>
1.3.2.1. Sokakta Yaşayan Erkek Çocukları.....	23
1.3.2.2. Sokakta Yaşayan Kız Çocukları.....	23
<b>1.4. ÇALIŞAN SOKAK ÇOCUKLARI.....</b>	<b>23</b>
1.4.1. Türkiye'de Çalışan Çocuklar.....	25

<b>1.5. SOKAK ÇOCUKLARININ ÖZELLİKLERİ</b> .....	26
1.5.1. Genelde Madde Bağımlısı.....	26
1.5.2. Marjinal Bir Hayat.....	30
1.5.3. Sosyal Risklerle İç İçte Bir Hayat.....	31
1.5.4. Sosyal Tecrid.....	32
1.5.5. Aile Bağlarının Zayıf Olması.....	33

## II. BÖLÜM

<b>2. EĞİTİM VE ÖĞRETİM</b> .....	36
<b>2.1. EĞİTİM POLİTİKALARI</b> .....	36
2.1.1. Milli Eğitim Bakanlığı.....	39
2.1.2. Sosyal Rehabilitasyon.....	41
<b>2.2 EĞİTİM KAVRAMI</b> .....	43
<b>2.3. ÖĞRETİM KAVRAMI</b> .....	51
<b>2.4. BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR KAVRAMLARI</b> .....	53
<b>2.5. EĞİTİM VE BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR İLİŞKİSİ</b> .....	59
2.5.1. Beden Eğitiminin Önemi.....	60
2.5.2. Beden Eğitimi Ve Sporun Beden Sağlığına Katkıları.....	61
2.5.3. Beden Eğitimi Ve Sporun Ruh Sağlığına Katkıları.....	62
2.5.4. Beden Eğitimi Ve Sporun Sosyal Hayata Katkıları.....	63
<b>2.6. TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN TEMEL AMAÇLARI</b> .....	64
2.6.1. Genel Amaçlar.....	64
<b>2.7. BEDEN EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARI</b> .....	65
2.7.1. Kişisel Yönden.....	66
2.7.2. Toplumsal Yönden.....	66
2.7.3. Ekonomik Yönden.....	66
2.7.4. Ders Dışı Spor Faaliyetleri.....	67
<b>2.8. BEDEN EĞİTİMİ DERSİNİN NİTELİĞİ</b> .....	68

## III. BÖLÜM

### SOKAĞA DÜŞEN ÇOCUKLARA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

<b>3. 1. Aile</b> .....	70
<b>3. 2. Çevre</b> .....	72
<b>3. 3. Kamu Kurum Ve Kuruluşlar</b> .....	73
<b>3.4. Sosyal İlişkiler</b> .....	74



<b>3.5. Okul (Eğitim)</b> .....	75
<b>3.6. Sağlık</b> .....	76
<b>3.7. Medya</b> .....	77
<b>3.8. Toplum</b> .....	77
<b>3.9. Toplum Ve Spor</b> .....	78
<b>3.10. Toplumsallaşma Ve Spor İlişkisi</b> .....	80
3.10.1. Toplumsal İlişkiler Ve Spor.....	84
3.10.2. Sporun Sosyolojik Gelişime Etkisi.....	90
3.10.3. Sporun Psikolojik Gelişime Etkisi.....	92
<b>3.11. Sporun Kişilik Üzerine Etkisi</b> .....	96
3.11.1. Okul öncesi.....	97
3.11.2. Çocukluk Çağında Spor.....	98
3.11.3. Sonraki Okul Yılları.....	100
3.11.4. Gençlik.....	101
<b>3.12. Beden Eğitimi Yoluyla Toplumsallaşma</b> .....	101

#### IV. BÖLÜM

#### SOKAK ÇOCUKLARI İLE İLGİLİ UYGULAMA VE DEĞERLENDİRME

<b>4.1. ARAşTIRMANIN AMACI</b> .....	103
<b>4.2. ARAşTIRMANIN KISITLARI</b> .....	103
<b>4.3. ARAşTIRMANIN YÖNTEMİ</b> .....	103
<b>4.4. ARAşTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ</b>	106
4.4.1. Demografik Özellikler.....	106
4.4.2. Faktör Analizi .....	115
4.4.3. Korelasyon ve Güvenirlik Analizi.....	117
4.4.4. Regresyon Analizi.....	123
<b>SONUÇ VE ÖNERİLER</b> .....	128
<b>KAYNAKÇA</b> .....	133
<b>ÖZGEÇMİŞ</b> .....	141
<b>ANKET</b> .....	142

#### EKLER

**Ek-1.** Anket Formu Örneği

**Ek-2.** Valilik Anket İzni

## TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No.</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Çocuğun Sağladığı Yararlar ve Verdiği Zararlar.....	22
Tablo 2. Sokak Çocuklarının Sigara Kullanma Durumları.....	29
Tablo 3. Madde Kullanım Durumları.....	29
Tablo 4. Çocukların Kullandıkları Madde.....	29
Tablo 5. Yaş Dağılımı.....	106
Tablo 6. Cinsiyet Dağılımı.....	107
Tablo 7. Yaşadığınız il.....	107
Tablo 8. Kardeş Sayılarının Dağılımı.....	107
Tablo 9. Eğitim Durumu Dağılımı.....	108
Tablo 10. Okula Giden Çocukların Dağılımı.....	108
Tablo 11. Okulu Seven Çocukların Durumu Dağılımı.....	108
Tablo 12. Okula Düzenli Giden Çocukların Durum Dağılımı.....	109
Tablo 13. İleride Daha Çok Okumak İsteyen Çocukların Durumu Dağılımı	109
Tablo 14. Çocukların Okul Değiştirme Durumu Dağılımı.....	109
Tablo 15. Sınıfta Kalma Durumu Dağılımı.....	110
Tablo 16. Okula Gitmeme Sebeplerinin Durumu Dağılımı.....	110
Tablo 17. Öz annenin Olma Durumu Dağılımı.....	110
Tablo 18. Babanın Yaşama Durumu Dağılımı.....	111
Tablo 19. Ailenin Bir Arada Yaşama Durumu Dağılımı.....	111
Tablo20. Annenin Eğitim Durumu Dağılımı.....	111
Tablo 21. Babanın Eğitim Durumu Dağılımı.....	112
Tablo 22. Uyuşturucu Madde Kullanma Durumu Dağılımı.....	112
Tablo 23. Kullanılan Uyuşturucu Madde Dağılımı.....	113
Tablo 24. Spor Sevmeye Durumu Dağılımı.....	113
Tablo25. En Çok Yaptıkları Spor Dalının Durumu Dağılımı.....	114
Tablo 26. Faktör Analizi Tablosu.....	115
Tablo 27. Çocukların Sokağa Düşme Durumuna İlişkin Faktör Analizi	117
Tablo 28. Korelasyon Analizi Tablosu.....	118
Tablo 29. Sokak Çocuklarının Sokağa Düşme Durumu.....	124

## ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No.</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Teorik Araştırma Modeli.....	105
Şekil 2. Araştırma Sonuç Modeli.....	127

## KISALTMALAR LİSTESİ

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMİHEB	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
ÇHK	: Çocuk Hakları Komitesi
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
İHK	: İnsan Hakları Komitesi
md.	: Madde
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Anne İdaresi Enstitüsü
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (United Nations Children's Fund)
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
İ.İ.B.F.	: İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi
AMATEM	: Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi Merkezi
Ç.H.S.	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
Ç.S.G.B.	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
D.P.T.	: Devlet Planlama Teşkilatı
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
S.H.Ç.E.K.	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
Edt	: Editör
çev.	: Çeviren
diğ.	: Diğerleri
a.g.k.	: Adı Geçen Kitap
a.g.m .	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
s.	: Sayfa

## GİRİŞ

Ülkemizde sanayileşmenin hız kazandığı 1950'li yıllarla birlikte, toplumu derinden etkileyen hızlı gelişmeler yaşandı. Sanayileşme ve beraberinde getirdiği işgücü ihtiyacına paralel, tarımda makineleşmeye geçilmesi, toprakların miras yoluyla parçalanması gibi sebepler ile ortaya çıkan işgücü fazlası, kırsal kesimden şehirlere doğru bir göç dalgasını oluşturmuştur.

O yıllar itibariyle insanların eğitim düzeyleri de çok düşüktü. Bir vasfı ve eğitimi olmayan aile reisleri ailelerinin geçimini sağlamak için daha çok çalışmak zorunda kalmıştır. Çoğunlukla kadınlarda çalışma hayatına girmiştir. Bu durumdan ise en olumsuz olarak çocuklar etkilenmiştir. Çocuklar aile fertlerinin tümünün çalışması nedeniyle, günün büyük bir bölümünü yalnız, aile denetiminin dışında geçirmeye başlamışlardı. Çocuklar belli bir yaşa gelince de aile bütçesine katkı sağlasın diye okul gitmek yerine, çalışmak zorunda kalmışlardır.

Böyle bir bozuk aile yapısı altında kalan bazı çocuklar eğitimsiz, geçim zorlukları içinde yaşamak zorunda kalmışlardır. O yıllarda ülkemizde aile politikalarının da tam, olması neticesinde bu çocuklar kaderlerine terk edilmiştir.

Neticesinde de "köprü altı" çocukları denilen sokak çocukları ve onların topluma ve kendilerine verdikleri zararlar oluşmaya başlamıştır. Günümüzde ekonomik krizler ve buna bağlı sosyal nedenler ile her gün sokağa yeni çocuklar düşmektedir. Ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların sayısı 500 bini aşmıştır. Halen 1.635.000 bin çocuk ise çalışmak zorunda kalmıştır.<sup>1</sup>

Oysa kalkınmanın temel dinamiği olan bu çocukların iyi yetiştirilip, bir sosyal sorun olmak yerine, ülkenin kalkınmasının temel dinamiği haline getirilmiş olması gerekirdi. Bu ise ancak "sosyal siyaset kapsamında huzurlu ve sağlıklı toplumu tesis etmek maksadıyla aileleri ve aile fertleri için oluşturulan sosyal program, eğitim, destek yardımlarının bütününden

---

<sup>1</sup> Orhan.,S., Sokak Çocuklarının Sosyal Rehabilitasyonu Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2003

oluşan " bir aile politikası ile gerçekleştirilebilir. "Sokak çocukları esasında toplumsal hayatta ve aile yapısında meydana gelen bozulmanın bir aynasıdır."

Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme sürecidir. Kasıtlı olarak kültürleşmeye eğitim denilir. Genel anlamda eğitimin dört amacı vardır. Bireyi kültürleştirmek, toplumsallaştırmak, üretken olmasını sağlamak ve bireyselleştirmektir.

Toplumsallaşma ise bireyin o toplumdaki yazılı olan ve olmayan kuralları benimsemesi anlamındadır.

Eğitim sporun en önemli boyutlarından birisidir. Spor bu boyutuyla ele alındığında iki şekilde değerlendirilmesi gerekir. Spor için eğitim ve eğitim için spor. Spor için eğitimde spor amaçtır ve sporun en üst düzeyde gerçekleştirilebilmesi için eğitimden yararlanır. Sporcu eğitimi, antrenör eğitimi, seyirci eğitimi, hakem ve spor yöneticilerinin eğitimi söz konusudur. Bu anlamda eğitim sporun hizmetindedir ve sporun teknik, estetik ve performans düzeyini yükseltmek için vazgeçilmez bir yoldur.

Bu anlamda eğitimin bir parçası olarak spor, toplumsal sağlık, huzur ve barış için insanın bütünlüğüne ve tüm kişiliğine katkıda bulunacak şekilde değerlendirilmelidir. Her bireyin karşılanması gereken toplumsal ihtiyaçları arasında, ait olma, sevilme, tanınma ve kabul edilme isteği bulunur. Bu ihtiyaçları karşılandığında, bireyin topluma uyumu kolaylaşacaktır. Spor, eğitim sistemi içinde gereken yeri ve önemi alıyor ise, bireye bu ihtiyaçlarını karşılama olanağı sağlanmış olur. Toplumsal tatmini yaşayan birey mesleki yönden eğitilmek, toplumsal idealleri benimsemek ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunmaya hazır durumdadır. Bu bağlamda eğitime yapılan yatırım insana yapılan yatırımdır.

Tezin birinci bölümünde "çocuk hakları, sokak çocuklarının tanımı ve onlara ait özellikler" , ikinci bölümünde "eğitim-öğretim kavramları, beden eğitimi ve spor kavramları, toplumsallaşma ve sporun ilişkisi", üçüncü bölümünde sokağa düşen çocuklara etki eden faktörler, dördüncü bölümde ise "anket sonuçlarının değerlendirilmesi yapılacaktır.

# I. BÖLÜM

## 1.1. ÇOCUK HAKLARI

Çocuk haklarının belirlenmesi de çocuğun tanımlanması gibi bazı güçlükler içerir. Zira çocukların hakları çocuk kimdir sorusuna verilen yanıtı göre belirlenmektedir. Her şeyden evvel, yaşa dayalı ayrımcılık ve statüler yaratan egemen toplumsal yapıda çocuklar, alınıp satılabilir değerler üretemeyen nesnel<sup>1</sup> olarak görülür; ekonomik verimlilik ve üretimle betimlenen modern insan tanımının dışında bırakılır. Öte yandan, çocukların masumiyeti ve zayıflığı vurgulanarak, korunmaya ve sevgiye muhtaç varlıklar oldukları söylenir. Kısaca, toplumun çocuklara yönelik tutumu bir yandan sert ve ihmalkâr iken, öte yandan paternalist<sup>2</sup> ve koruyucudur. Toplum kendisini bu paradokstan kurtarmak için insan statüsünü çocuklardan esirgeyerek onları insanlık dışı kılmaktadır.<sup>3</sup> Serozan'ın deyişiyle, çocuklar eşitlikten uzak ve haklardan yoksun bırakılmış, gereksinim ve çıkarları önemsenmeyen, toplumun en ucundaki kenar mahalleye itilmiş marjinallerdir, toplumun en çok korunmaya ihtiyacı olan kesimidir. Çocuklar, zihinsel, bedensel, ekonomik ve sosyal yönden güçsüz ve bağımlıdır, işgüçleri ve cinsellikleri sömürülür, şiddete maruz kalırlar. Buna karşılık kendilerini koruyabilecek ekonomik, sosyal ve siyasi güçten yoksundurlar<sup>4</sup> ve siyasi güçten yoksunluk çocukları tanımlayan evrensel bir özelliktir.<sup>5</sup> Böylece karşımıza, oy kullanmayan ama savaşa gidebilen, cinsel ilişkiye girme veya evlenme kararını kendisi veremeyen ama ana babasının kararı ile evlendirilebilen, sokaklarda ya da atölyelerde çalışıp para kazanabilen ama malvarlığı üzerinde tasarruf etme yetkisi sınırlandırılmış garip varlıklar çıkmaktadır<sup>6</sup>.

Çocuk hakları hareketi, çocuğun nesnelliğini ya da hiç kimseliğini sorgulayan ve çocukların sadece yaşlarından dolayı birçok haktan yoksun bırakılmalarına tepki duyan bir yaklaşımdan doğmuştur. Her hak talebinde olduğu gibi, çocuk hakları hareketinde de

<sup>1</sup>Çocukların nesneleştirilmeleri, insanların kendilerinden daha basit gördükleri varlıkları nesneleştirme eğilimiyle ilgilidir. Esgün'e göre, insanlar bunu daha ileri götürüp "daha basit ve daha güçsüz" olarak niteledikleri insanları da nesneleştirme hakkını kendinde görmüştür; görmektedir. (İ. Uğur Esgün, "Makro İktidar, Mikro İktidar ve Hukuk," Birikim, Sayı no 118:25-36, (Şubat 1999), s.26.)

<sup>2</sup> Franklin'in tanımıyla bir bireyin zararına ya da isteklerinin dışında olması pahasına, bireyin çıkarlarını koruma ya da bireyi daha iyiye yöneltme çabasında onun seçim ya/ya da eylem özgürlüğüne müdahale etmektir ve "çocuklar için en iyiyi yetişkinler bilir, çocuklar da büyüyünce yetişkinlerin seçimlerinin doğru olduğunu anlayacaklardır ve çocuklar her yönden yetişkinlere bağımlıdır önermeleriyle" meşrulaştırılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Franklin, Çocukların Politik..., ss.40-51.)

<sup>3</sup> Franklin, Giriş, s. 16.

<sup>4</sup> Rona Serozan, Çocuk Hukuku (İstanbul: Beta Yayınevi, 2000), s.3.

<sup>5</sup> Judith Ennew, Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar, Planlama İçin Bir Rehber. Çeviren: Çiçek Öztekin (Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği Yayını, 2003), s 12.

<sup>6</sup> Freire'den aktaran; Cüneyt Ozansoy, "öznesini Arayan Nesnel: Çocuk ve Çocuk Hakları," Türkiye Barolar Birliği Dergisi Sayı no 1:39-62, (1999), s.51)

toplumsal değerlerin ve koşulların sorgulanması ve değiştirilmeye çalışılması kaçınılmazdır. Bu nedenle, ocuk hakları hareketi ortaya çıktığı günden bugüne, toplumun maddi ve ekonomik üretim yapısındaki değişimlere paralel olarak değişmiş, değişmektedir.<sup>7</sup> Ancak, yine paradoksal biçimde, ocuk hakları hareketinin bayrağını taşımak ve söylemini oluşturmak da yetişkinlere düşmüştür.<sup>8</sup> Kuşkusuz, sorun karmaşıktır ve toplumsal sorunların yanında felsefi, etik ve yasal sorunlar da getirmektedir. Bu karmaşa kısmen, hak teriminin çeşitli anlamlarda kullanılmasından, kısmen de çocuklar için talep edilen hakları çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, Franklin'e göre, ocuk hakları deyimi tanım peşinde bir slogan olarak belirlenmektedir.<sup>9</sup>

Postman'a göre de, ocuk hakları deyimi şaşırtıcıdır. Çünkü ocuk hakları bayrağı altında aslında karşıt iki çocukluk anlayışı birbirine karıştırılmaktadır. Görüşlerden birisi, çocukluğu incitilebilir bir dönem olarak görerek çocukların ihmal ve suiistimalden korunmasını istemekte; aile sorumluluğunu yerine getirmediği zaman kamu otoritelerinin müdahalesini savunmaktadır. Bu yaklaşım "korumacı yaklaşım" olarak adlandırılabilir. Diğeri ise, yetişkinlerin çocukların yaşamlarına müdahalesini ve çocukların yaşamlarını denetlemesini reddetmekte; çocukların her türlü kısıtlamadan kurtarılması gerektiğini savunmaktadır.<sup>10</sup> rneğin Kleinig, toplumun çocuklara yaklaşımının sıklıkla sevgi ve şefkat içermesine karşın, ocuk haklarıyla ilgili taleplerde, çocukların güçsüzlüklerinin ve bağımlılıklarının vurgulandığını; çünkü ezici muameleye ve zorlamaya hassas varlıklar olarak görüldüklerini ne sürer. Ancak, ocukların farklı olduğu ve çoğu yetişkin için yaşamsal önemde kabul edilen hakların, özgürlüklerin, ayrıcalıkların ve dokunulmazlıkların çoğunun çocuklara verilmemesi gerektiği sonucuna varır.<sup>11</sup> Strike, çocukları, yetişkinlerden ayıran yetileri ya da en azından bu yetilere sahip olma gizilgcne sahip olduklarının varsayılabilereğini ne sürer. Ne var ki, Strike, kklerin haklarını yetişkinlerinkinden ayırma taraftarı tartışmaların, çocukların da kişi oldukları gerçeğini, onların isteklerine ve inançlarına saygı gösterilmesi ve bunların gelişigüzel bir biçimde göz ardı edilmemesi gerektiği gerçeğini ortadan kaldırmadığında ısrar ederek, çocukların da insan olarak temel hakları olduğunu savunur.

---

<sup>7</sup> Serozan, a.g.e., s. 10.

<sup>8</sup> Bob Franklin, "Giriş," ocuk Hakları. Der.: Bob Franklin, eviren: Alev Türker (İstanbul: Ayrıntı Yayınlan, 1993), s. 16.

<sup>9</sup> Franklin, Giriş, s.28.

<sup>10</sup> Neil Postman, ocukluğun Yokoluşu. Çeviren: Kemal İnal (Ankara: İmge Yayınları, 1995), s. 177.

<sup>11</sup> Neil Postman, ocukluğun Yokoluşu. Çeviren: Kemal İnal (Ankara: İmge Yayınları, 1995), s.51



- Onlar, ahlaki, akılcı, etkin kişilerdir. Bu nedenle, çocuklara, kavramsal olarak, masalardan, kedilerden kayalardan farklı değilmiş gibi davranmak ahlaka uygun değildir. Kişi olarak çocukların da hakları vardır. Onlara araç değil, amaç gibi davranılmalıdır. İstekleri ve gereksinimleri, ilk bakışta, geçerliliğe sahip kabul edilmelidir. Çocuklar yetişkinlerle aynı haklara sahip midir? Birincil gerçek, çocukların kişi olmayı tanımlayan özelliklerin pek çoğuna tam anlamıyla sahip olmamalarıdır. Bir meşe palamudu ne kadar meşeyse, çocuklar da o kadar akılcı, etkin kişilerdir.<sup>12</sup>

Dikkat edilirse, çocuk hakları alanındaki soran çocukların korunması ve bağımsız kılınmaları çabaları arasındaki gerilimden doğmaktadır. Çocuk haklarının "refah hakları, koruyucu haklar, yetişkin hakları ve ana babalara karşı haklar"<sup>13</sup> biçimindeki yaygın belirlenimi de bu gerilimden kaynaklanmaktadır. Refah hakları olarak adlandırılan çocuk hakları, en açık ifadesini Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nde bulan beslenme, tıbbi hizmet ve bakım, barınma ve eğitim haklarını kapsar. Wald'a göre, bu haklar, dünyaya karşı çocuklara verilebilecek en önemli haklardır. Çünkü çocuğun iyiliğinin can damarını oluşturmaktadır.<sup>14</sup> Koruyucu haklar, çocukların yetersiz ilgiden, ihmal, istismar ya da herhangi başka tehlikelerden korunma haklarını ifade eder. Yetişkin haklarını savunanlar<sup>15</sup>, çocukların yetişkinlerin hâlihazırda sahip oldukları haklara sahip olmaları gerektiğini ileri sürmektedir. Çocuklar yetişkinlerin sahip oldukları haklara sahip değildir ve yaş, ayrıcalık tanımak ya da yadsımak için keyfi ve akıldışı bir denektaşdır. Çocuklara yetişkin haklarını tanımak onların bağımsızlıklarını artıracaktır. Anne babaya karşı haklar, çocukların reşit olana kadar anne babaları karşısındaki haklarının güçlendirilmesini ifade etmektedir. Yetişkin haklarında olduğu gibi bu hak kategorisinde de amaç çocukları korumak değil, onları bağımsız kılmaktır.

---

<sup>12</sup> Strike'tan aktaran Haynes, a.g.e. s. 134.

<sup>13</sup> Franklin, Giriş, s.30-33.

<sup>14</sup> M Wald'dan aktaran Franklin, Giriş, s.30.

<sup>15</sup> Holt, yetişkin-vatandaş haklarının çocuklar ve gençler için de geçerli olmasını önererek, çocuklara tanınabilecek hakları önem sıralaması yapmaksızın şu şekilde listelemektedir: oy verme ve politik olaylarda tamamen yer alma, vasi olma hakkı, mülk edinme, borç sözleşmesi yapabilme, kendi evini seçme ve dilediği yerde yaşama hakkı, yetişkinlerle eşit asgari ücret hakkı, aile kurma, ailesini terk etme, başka ailelere dâhil olabilme hakkı, dokunulmazlık hakkı. (Holt, a.g.e., s.1.). Bu listede yer alan haklardan bazıları örneğin mülk edinme, borç sözleşmesi yapabilme, yetişkinlerle eşit asgari ücret alma hakkı gibi, gerçekleştirilmesi çok zor olmayan haklardır. Ancak, çocuğun kendi basma aile kurması, ailesini terk etmesi, başka bir aileye katılması gibi hakların değil tanınması sözünün edilmesi bile başta burjuva aile modelinin özüne aykırıdır. Oy kullanma hakkının çocuklara da tanınması ise tamamen siyasi iktidarın keyfine kalmaktadır. Kaldı ki Türkiye'de bir veya daha fazla yıl hürriyeti bağlayıcı ceza ile mahkûm olan, silâh altında bulunan erler, onbaşı, hükümlüler gibi yetişkinler bile oy kullanma hakkına sahip değildir. (AY md. 67,298 Sayılı Seçim Kanunu md. 8) Aşlında, soruna insan hakları ve demokrasi tartışmaları açısından bakıldığında, Holt'un ütöpik listesi çocukların toplumsal iktidar ilişkileri içindeki eşitsiz konumunu bir kere daha göstermektedir.

Refah hakları ve koruyucu haklar çocukların yetişkinlerin ve yasaların karşısındaki eşitsiz konumunu değiştirmemekte, aksine onları daha fazla bağımlı kılma riskini taşımakta, paternalizmin sürmesine katkıda bulunabilmektedir. Yetişkin haklarının çocuklara tanınması ise çocukları korumaya yönelik önlemlerin kadın hakları tartışmalarında olduğu gibi "eşitlik" adına yok sayılmasına neden olabilecektir. Ana babalara karşı haklara gelince, genellikle bu tartışmanın karşı tarafı ailenin de bir toplumsal birim olduğunu, ailede bile toplu halde yaşamının bazı gereklerinin olduğunu görmezden gelerek, bu hakların çocuklara tanınmasını aile kurumuna saldırı olarak değerlendirmektedir. Oysa hepsi bir aile oldukları için ana babasındaki gibi çocuğun özerkliği de sınırlıdır.<sup>16</sup>

Belki soruna, çocuğun özel konumu göz ardı edilmeden "çocuk hakları, çocuğun sadece insan olduğu için sahip olduğu haklardır" biçiminde bakılması çocuk haklarının belirlenmesini kolaylaştırabilir. Zira çocukların modern dünyanın tehlikelerinden korunmaları gerekliliği ile bağımsız bireyler olarak yetişmelerinin sağlanması, birbirine karşıt değil birbirini tamamlayan amaçlardır. Hareket noktası, çocuğun insan hakları olunca, çocukların hakları; klasik haklar ile sosyal, ekonomik, kültürel haklar biçiminde belirlenebilir. Nitekim Çocuk Hakları Sözleşmesi'yle, çocukların kişisel hakları ile ekonomik, sosyal ve kültürel hakları düzenlenmiştir. Ancak Sözleşme genellikle yukarıdaki bölümlenmeye paralel olarak, yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları başlıkları altında incelenmektedir.<sup>17</sup>

Yaşamsal haklar, çocuğun yaşama, asgari yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi hizmetlerden yararlanma, beslenme, barınma gibi haklarını; gelişme hakları, çocuğu kendisini yetiştirebilmesi ve geçindirebilmesi için gereken olanaklardan yararlanma, oyun ve dinlenme, bilgi edinme haklarını, din, vicdan ve düşünce özgürlüğünü; korunma hakları, çocuğun her türlü ihmal, sömürü, şiddet, bağımlılık yaratan maddelerden korunma haklarını ve mülteci çocukların haklarının korunmasını; katılma hakları ise, çocuğun aile yaşamlarında ve toplumsal yaşamlarında etkin rol almasını sağlamaya yönelik haklarını, karar alma süreçlerinde yer alma, dernek kurma, dernek üyesi olma haklarını ve toplanma özgürlüklerini ifade eder.

---

<sup>16</sup> Franklin, Giriş, s.32.

<sup>17</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. (Emine Akyüz, Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000), s.5.).

## 1.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Çocuk hakları alanındaki temel uluslararası belge, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'dir. Kökeni 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi<sup>18</sup> ile 1959 BM Çocuk Hakları Bildirgesi'ne<sup>19</sup> dayanan Sözleşme esasen BM Çocuk Hakları Bildirgesi'ni tamamlayıcı niteliktedir. BM Genel Kurulu'nun bünyesinde oluşturulan bir Çalışma Grubu'nun hazırladığı "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme", 20 Kasım 1989 tarihinde<sup>20</sup> BM Genel Kurulu tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.<sup>21</sup> 26 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılan CHS, aynı gün 61 devlet tarafından imzalanmıştır. Türkiye, Sözleşme'yi, 29-30 Eylül tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde toplanan "Çocuklar İçin Dünya Zirve"sinde, 17, 29 ve 30. maddelerine çekince koyarak imzalamıştır. 4058 Sayılı yasayla onaylanması uygun bulunan Sözleşme, 27 Ocak 1995 günlü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.<sup>22</sup>

ÇHS, çocuk haklarına ilişkin evrensel standartları belirleyerek, bağlayıcı bir hukuki belgede toplayan ilk sözleşmedir. Üstelik diğerleri ile karşılaştırdığında en çok devletin onaylayarak kabul ettiği sözleşmedir. Bir önsöz, üç bölüm ve 54 maddeden oluşan Sözleşme'nin önsözünde, BM'nin temel ilkelerine, insan hakları bildirelerinin ve sözleşmelerinin bazı hükümlerine gönderme yapılarak; bütün çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğu ve yaşam koşullarını iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Sözleşme'nin birinci bölümünde (m. 1-41), çocukların hakları ve bu hakların gerçekleştirilmesi için devletlere düşen görevler; ikinci bölümünde (m. 42-45) çocuk

---

<sup>18</sup> Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, 1920 yılında savaştan zarar gören çocukların ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulan Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği tarafından hazırlanmıştır. Bildirge, 26 Eylül 1924 tarihinde Milletler Cemiyeti Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Bir Önsöz ve beş ilkeden oluşan Bildirgede, insanlığın çocuklara kendisi için en iyi olanı vermekle yükümlü olduğu fikri esas alınmıştır. Ayrıntılı bilgi ve Bildirge'nin metni için bkz. (Ali Naim İnan, Çocuk Hukuku (İstanbul: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1968), s.96-97.; Akyüz, a.g.e., s.12-13.; Bilgin Tiryakioğlu, Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1991), s.5.

<sup>19</sup> BM Çocuk Hakları Bildirgesi, BM'nin kuruluşundan sonra 20 Kasım 1959 yılında BM Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Bir Önsöz ve on ilkeden oluşan Bildirge'nin önsözünde; bütün çocukların ayırım gözetilmeksizin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yazılı haklardan yararlanacağı ve çocukların bedeni ve fikri olgunluğu olmadığı için doğum öncesi ve sonrasında yeterli hukuki koruma dahil güvenliğe ve bakıma ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıntılı bilgi ve Bildirge'nin metni için bkz. (İnan, a.g.e., s.98-99.; Akyüz, a.g.e., s.14-15.; Tiryakioğlu, a.g.e., s.7-14.).

<sup>20</sup> Bu nedenle her yıl 20 Kasım "Dünya Çocuk Hakları Günü" olarak kutlanmaktadır.

<sup>21</sup> Sözleşme'nin hazırlık süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Akyüz, a.g.e., s. 17-18.; Tiryakioğlu, a.g.e., s.50-52.).

<sup>22</sup> Ancak, Ozansoy'un da belirttiği üzere Türkiye'de çocukların korunması ve yararlarını gözetilmesi için uluslararası bir Sözleşme'nin ve devletin taahhüdünün gerekli olmadığı kanısı yaygındır. Bu kanı çocukların her şeyden önemli olduğu, ülkenin geleceği oldukları gibi sloganlarla pekişmekte, hukuki metinlere genellikle ironi ile bakılmaktadır. (Ozansoy, a.g.m., s.39.).

haklarının çocuklara ve yetişkinlere öğretilmesi yükümlülüğü ile Sözleşme'nin uygulanmasının denetimi; Sözleşme'nin üçüncü bölümünde ise (m. 46-54), Sözleşme'nin onay ve yürürlüğe girme süreçleri düzenlenmiştir.

Dünya çocuklarının "Magna Charta"sı ya da "insan hakları yasası" olarak kabul edilen Sözleşme'nin dayandığı temel fikir, tek tek her çocuğun içinde bulunduğu durumun geliştirilmesi, toplumun aktif ve sorumlu üyesi haline gelebilmesi için ayrılan kaynaklardan yararlanma hakkına sahip olduğudur.<sup>23</sup> Sözleşme'de çocukların hakları ayrıntılı biçimde düzenlenmiş; çocukların her türlü ihmal, istismar, kötü muamele ve sömürüden korunmaları ve bağımsız bireyler olarak toplumsal yaşama dâhil olmalarının sağlanması amaçlanmıştır. Sözleşme, devletlerin sorumluluğunun artırılması ve çocuk haklarının korunması için ortak bir hukuki çerçeve oluşturmakta; uluslararası işbirliğine çağrıda bulunmaktadır. ÇHS ile çocuklar daha önceki yaklaşımların aksine sadece korunmaya değer varlık olarak değil, kendi düşünce ve sorumlulukları olan bireyler<sup>24</sup> olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle, Akıllıoğlu'na göre, ÇHS'nin dayandığı temel ilke gelişme hakkıdır. Sözleşme ile çocuklar için yapılacak yatırımlar, iyilik veya lütuf olmaktan çıkarılarak, çocuklar için hak, devletler için ödev haline getirilmiştir.<sup>25</sup>

Sözleşme ile devletler iç hukuklarını Sözleşme hükümleri ile uyumlu hale getirmeyi taahhüt etmişlerdir. Ancak, Sözleşme'nin 41. maddesine göre, Sözleşmedeki hiçbir düzenleme, bir devletin iç hukukundaki veya o devlet açısından yürürlükteki çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan hükümleri etkilemeyecektir. Ancak, ÇHS, tüm uluslararası sözleşmelerin zaafını bünyesinde taşımaktadır. Kuralları dolaysız bir yürürlüğe (self executing) elverişli açık seçiklikten, kesinlikten uzak ve bu nedenle daha çok anayasa ve yasaların yorumuna ışık tutan dolaylı bir yürürlük gücüne sahiptir.<sup>26</sup> Üstelik Sözleşme'de herhangi bir yaptırım mekanizması ya da uluslararası bir yargı makamı öngörülmemiştir.

---

<sup>23</sup> Akyüz, a.g.e., s.19.

<sup>24</sup> Akbatu'ya göre, bu durumun en önemli göstergesi olan çocuğun görüşlerini ifade hakkı, çocukların yapmamaları gerekeni değil yapabileceklerini, kısaca haklarının pozitif haklara dönüşümünü ifade eder. (Fahrünisa Akbatu, "Çocuk Hakları Sözleşmesi Işığında Mültecilik ve Çocuklar", MHB, Sayı 1-2: 1-18, (1996), s.10.).

<sup>25</sup> Tekin Akıllıoğlu, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları, 1995), s.4. Ancak, çocuk haklarına, genelde insan haklarına ilişkin sözleşme ve düzenlemelerin sorunları ortadan kaldıracığı iddiasına dikkatle yaklaşılmalıdır. Ozansoy'un belirttiği gibi, bu dikkat, söz konusu hukuki düzenlemenin etkisini yok sayan bir kolaycı reddiyeye düşmekten ve dudak bükmekten sakınmayı içerdiği gibi, bu alandaki ilişkilerin ait olduğu toplumsal zemini ve dinamikleri görmezden gelerek hayatı salt hukuk normlarının iyi niyetine emanet eden bir safdil yaklaşımdan da uzak durur. (Ozansoy, a.g.m., s.55.).

<sup>26</sup> İsviçre Federal Mahkemesine göre, 13. madde benzeri bir iki açık kural doğrudan uygulanır niteliktedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Serozan, a.g.e., s.36.). Bossuyt'a göre ise, Sözleşmede kullanılan "tanır, üstlenir, güvenceye alır, sağlar, saygı gösterir" ibarelerinin geçtiği hükümler doğrudan uygulanır. Buna karşın "gözetir,

### 1.2.1. Sözleşme'nin Çocuk Tanımı

Daha önce de belirtildiği üzere, ÇHS'nin 1. maddesine göre, "... çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır." Ancak, 1. maddede çocukluğun başlangıç anına dair bir düzenleme yapılmamış; Önsöz'de "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı içeren özel güvence ve korunma gereksiniminin bulunduğu" belirtilmekle yetinilmiştir. BM, maddenin bu haliyle gerek kürtaj gerekse doğum öncesi diğer konularda taraf olmaktan kaçınarak, çocukluğun başlangıç anının belirlenmesini taraf devletlerin inisiyatifine bırakmıştır. Böylece, çok sayıda devletin Sözleşme'ye taraf olması amaçlanmıştır. Sözleşme maddelerinin neredeyse tamamı çocukların doğumdan sonra yararlanabileceği haklardır. Çocuğun yasal olarak tanımlanması özellikle, evlenme, askere alınma, işe girme, tanık veya sanık olma gibi konularda önem taşımaktadır. ÇHK, ilgili düzenlemelerde "ayırım gözetmeme ve çocuğun yüksek yararı" gibi ilkelerin asgari yaş sınırı tespit edilirken yeterince dikkate alınmadığını tespit etmiştir.

...Komite, çocuğun hukuki açıdan tanımına ilişkin hususlardaki yasal hükümlerin kendi içinde tutarlılık taşımadığına özellikle dikkat çekmektedir. Erkeklerle göre kızlarda evlenme yaşının daha düşük tutulması, bu durumun Sözleşme'ye, özellikle de Sözleşme'nin 2. maddesine uygunluğu konusunda ciddi soru işaretleri yaratmaktadır. Zorunlu eğitimin tamamlandığı yaş ile bir işe girmek için belirlenen asgari yaş arasındaki açıklık da bir başka sorunlu konudur. Duyarlılık gerektiren bir başka husus ise, daha küçük yaşlardaki çocukların cezai ehliyete sahip sayılmayacakları bir asgari yaşam bulunmayışıdır.

Komite, Sözleşme'nin ışığı altında, 2. madde uyarınca erkekler ve kadınlar için evlenebilme yaşlarının eşitlenmesi, 40. maddenin 3(a) paragrafı uyarınca asgari cezai ehliyet yaşı belirlenmesi ve 28., 29. ve 32. maddeler uyarınca da zorunlu eğitim yaşı ile işe kabul yaşı arasındaki boşluğun kaldırılması dahil olmak üzere bir çocuk tanımı

---

özendirir, çaba gösterir" ibarelerinin geçtiği hükümler daha çok niyet açıklaması ve tavsiye niteliğindedir. "Uygun önlemler, gerekli önlemler" gibi deyimler ise hükümete takdir yetkisinin tanındığı durumları göstermektedir. (Bossuyt'tan aktaran Akılhoğlu, a.g.e., s. 143.).

yapılmasına yönelik yasal girişimlerde bulunulmasını tavsiye etmektedir. (Senegal IRGS, Add.44, parag. Ilve25)<sup>27</sup>

### **1.2.2. Sözleşme'nin Temel İlkeleri**

ÇHS'de düzenlenen bazı haklar çocuk haklarının gerçekleştirilebilmesi ve çocukların Sözleşme ile belirlenen haklarından yararlanabilmeleri için devletlerin dikkate almak zorunda olduğu ve olağanüstü hallerde bile değiştirilemeyecek temel ilkeler niteliğindedir. Bu ilkeler; ayrımcılığın önlenmesi, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme hakkı ve çocuğun ifade hakkıdır. BM Çocuk Hakları Komitesi, temel ilkelerin uygulanmasının bütçe kaynaklarının yeterliliğine bağlı kılınamayacağını<sup>28</sup> vurgulamaktadır. Dolayısıyla taraf devletler, temel ilkeler doğrultusunda düzenlemeler yapma ve yürürlükteki yasaları bu ilkelerle uyumlu hale getirme yükümlülüğünü üstlenmiştir. Devletler, özellikle belirli kimi hakların edinilmesi ya da koruyucu kimi önlemlerin kaldırılması için asgari yaş sınırını belirlerken temel ilkeleri gözetmektedir.

#### **1.2.2.1. Yaşama ve Gelişme Hakkı**

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 3., Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 6. maddesi ile evrensel bir insan hakkı olarak üstün tutulan yaşama hakkı<sup>29</sup> ÇHS'de de temel ilkelerden birisi olarak belirlenmiştir. Öldürülmeme hakkı ya da insanın öldürülmezliği ilkesi olarak da adlandırılan yaşama hakkı, kişinin fizik varlığını sürdürebilmesinin ve böylece tüm insan haklarından yararlanabilmesinin güvencesidir.<sup>30</sup> Sözleşme'nin 6. maddesiyle düzenlenen ilkeye göre;

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama ve gelişme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

<sup>27</sup> Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Elkitabı. (Ankara: Ajans - Türk Basın ve Basım A.Ş., 2000), s.6.

<sup>28</sup> Aynı, s. 152.

<sup>29</sup> İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 3. maddesi yaşama hakkını " Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır." biçiminde düzenlerken; Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi 6. maddesinde yaşam hakkını daha kapsamlı biçimde düzenlemektedir. İlgili maddeye göre, her insanın özünden gelen hayat hakkı vardır ve hiç kimsenin yaşama hakkı keyfi biçimde ihlal edilemez, yaşam hakkı yasalarla korunur. Ayrıca ilgili madde çocuk haklarını da gözeterek on sekiz yaşın altındaki kişilerin ve gebe kadınların idam edilemeyeceğini hükme bağlamıştır.

<sup>30</sup> Tanör, Türkiye'nin..., s. 19.

2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

1997 tarihli İnsan Hakları Raporları Elkitabı'nda belirtildiği gibi taraf devletlerin 6. maddeyi uygulamak üzere aldıkları önlemler olumlu bir nitelik taşımaktadır. Taraf devletler, bebek ve çocuk ölümlerini azaltmak, çocukların yaşam sürelerini uzatmak, hastalıklarla mücadele etmek, yeterli besin ve temiz su sağlamak için gerekli önlemleri almak ve ölüm cezası, yasa dışı, keyfi, yargısız infazlar ile ortadan kaybolma gibi durumları yasaklamak zorundadır. Kısaca, devletler yaşamı korumaya yönelik önlemleri almak, yaşama son verebilecek girişimlerden de kaçınmak zorundadır.<sup>31</sup> Kuşkusuz yaşama ve gelişme hakkı salt hayatta kalma hakkından ibaret değildir. Çocukların insan onuruna yakışır biçimde yaşayabilmelerinin gerekliliği de yaşama ve gelişme hakkının kapsamında değerlendirilmelidir. Bu nedenle, taraf devletler, çocuğu; onun bedensel, ruhsal, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişimini gözeterek, özgür bir toplumda özgür bir birey olarak insanca yaşamını sürdürebilmesi için hazırlayacaktır.<sup>32</sup>

ÇHK, yaşam ve gelişme kavramlarını bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmekte ve Sözleşme'nin birçok maddesi 6. maddeye özel göndermede bulunmaktadır. Buna göre ÇHS'nin;

- Taraf devletlerin çocukların haklarından yararlanabilmesi için gerekli önlemleri alacaklarını düzenleyen 4. maddesi,
- Çocuğun görüşüne saygı ilkesini, çocuğun ifade özgürlüğü ile din, vicdan ve düşünce özgürlüğünü düzenleyen 12,13, ve 14. maddeleri,
- Çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüden korunmalarını düzenleyen 19. maddesi,
- Devletlerin, bebek ve çocuk ölümlerinin düşürülmesi, doğum öncesi ve sonrası bakım ile besin, temiz su ve sağlık hizmetlerinin sağlanması yükümlülüklerini düzenleyen 24. maddesi,
- Çocukların eğitim, kültürel ve sosyal gelişim, boş zamanlarını değerlendirme ve çalışma yaşamlarını düzenleyen 28.29.30.31 ve 32. maddeleri,

---

<sup>31</sup> Elkitabı, s.87.

<sup>32</sup> Aynı, s. 94

- Çocukların cinsel sömürüden korunmalarını düzenleyen 34. ve 35. maddeleri ile çocukların kişi güvenliğini düzenleyen 37. maddesi,
- Çocukların silahlı çatışmadan korunmalarını düzenleyen 38. maddesi; çocuğun hem fizik varlığını sürdürmesi hem de sosyal gelişimi açısından yaşama ve gelişme hakkına göndermede bulunmaktadır.

### 1.2.2.2. Ayrım Gözetmeme İlkesi

ÇHK tarafından temel ilkelerden birisi kabul edilen ayrım gözetmeme ilkesi Sözleşme'nin 2. maddesinde düzenlenmiştir. 2. maddeye göre;

1. Taraf devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumundan, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayrıma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.

Ayrımcılık kavramının tanımı, ÇHS'de de, benzer bir ilkeyi düzenleyen Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde de yapılmamıştır. Ancak, İnsan Hakları Komitesi ayrımcılığı, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal görüşler, ulusal ya da toplumsal köken, maddi varlık, doğum ya da başka herhangi bir statü temelinde uygulanan; böylece insanların bütün haklardan ve özgürlüklerden eşit bir şekilde yararlanabilmelerini engelleme amacı taşıyan ya da fiilen bu sonucu doğuran herhangi bir ayrım, dışlama, kısıtlama ya da tercih...<sup>33</sup> biçiminde tanımlamakta ve 1989 tarihli Genel Yorumunda şu noktayı vurgulamaktadır; ayrım gözetmeme, yasa önünde eşitlik ve yasaların koruyuculuğundan herhangi bir ayrım olmaksızın eşit ölçüde yararlanma ilkesi ile birlikte, insan haklarının korunmasına ilişkin temel ve genel bir ilke oluşturur.<sup>34</sup>

---

<sup>33</sup> Aynı, s. 19.

<sup>34</sup> Aynı, s.21.



ÇHS, ayırım gözetmeme ilkesiyle, çocukları sırf yaşlarının küçüklüğünden ötürü büyüklerin serbest tasarrufuna tabi birer nesne olmaktan çıkarıp onları birer özne haline getirmektedir. Üstelik ÇHS'nin eşitlik anlayışı yaşa bağlı eşitliğin boyutlarını aşarak, çocukları yalnız büyükler karşısında değil kendi aralarında da eşit saymaktadır. Yine Sözleşme'ye göre, büyüklere yönelik ayrımcılık çocuklara da yansyacağından, sadece çocuklar değil, onların ana babaları, vasileri ve öteki aile fertleri de ayrımcılığa karşı korunmalıdır.<sup>35</sup> Zira çocuklar da yaşları, ırkları, cinsiyetleri, etnik ya da ulusal kökenleri nedeniyle ya da içinde buldukları sosyal koşullar nedeniyle ki en açık örneği sokakta yaşayan ya/ya da çalışan çocuklardır, ayrımcılığın hedefi haline gelmektedir.

Yine İnsan Hakları Komitesi'nin yorumuna göre, haklar ve özgürlüklerden eşit biçimde yararlanmak, her durumda aynı tutumun alınması anlamına gelmez. Eşitlik ilkesi, taraf devletlerin kimi zaman Sözleşme tarafından yasaklanan ayrımcılığı yaratan ya da var olan ayrımcılığın sürmesine neden olan koşulları azaltmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla düzeltici müdahalelerde bulunmalarını gerektirebilir.<sup>36</sup> Dolayısıyla, ayırım gözetmeme ilkesi, herhangi bir nedenle ayrımcılığa hedef olan çocuklara yönelik tutum, davranış veya düzenlemelerde meşru farklılaşmaları engellemez, örneğin kız çocuklarının eğitime ya da sokakta yaşayan çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik müdahalelerde pozitif ayrımcılık uygulanabilir ve uygulanmaktadır.<sup>37</sup> Ne var ki; Serozan'ın haklı olarak belirttiği gibi, ÇHS'deki ayrımcılık yasağı, bu haliyle kendi başına uygulanabilirlik gücünden yoksun görünmektedir.<sup>38</sup>

### 1.2.2.3. Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi

Çocuğun yüksek yararının gözetilmesi, aslında daha evvel Çocuk Hakları Bildirgesi (1959), Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979) gibi uluslararası

---

<sup>35</sup> Bu nedenle Serozan 'a göre, ÇHS bir "eşitlik manifestosu"dur ve bu ilkeyle bir çocuk hakkı aynı zamanda yetişkinleri de kapsamaktadır. (Serozan, a.g.e., s.45.)

<sup>36</sup> Elkitabı,s.21.

<sup>37</sup> Nitekim UNICEF'in 2004 yılındaki girişimi "2005'e Kadar 25"tir. Bu girişimle amaçlanan 2005 yılına kadar seçilen 25 ülkedeki kız çocuklarının okula gitmesinin sağlanması ve eğitimdeki cinsiyet eşitsizliklerinin yok edilmesidir. Türkiye de seçilen 25 ülkenin arasındadır. (UNICEF 2004 Dünya Çocuklarının Durumu Raporu, s. 3-5.)

<sup>38</sup> Serozan'a göre, bu ilke, yalnızca ayrımcılık yapan bir düzen yasanın dolambaçlı yoldan anayasaya aykırılıktan ötürü iptaline yol açabilir ya da ayrımcılık yapan kamu görevlisinin eğer bu konuda yasal bir düzenleme varsa, o yasal kanaldan sorumluluğunu gerektirebilir. Yaptırımsız olduğu için de konuya ilişkin yasal düzenleme yasad anlamını yitirir. (Serozan, a.g.e., s.47.)

düzenlemelerde yer almış; ÇHS'nin 3. maddesi ile de temel ilke olarak kabul edilmiştir. 3. maddeye göre;

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf devletler, çocuğun ana babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerinin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

3. maddeyle düzenlenen çocuğun yüksek yararı kavramı, çocuğun kısa vadeli ve dar çıkarımı değil, uzun erimli, geniş kapsamlı, gelecekteki ve toplumsal çevre içindeki yararını ifade etmektedir. ÇHK'ye göre, başta temel ilke düzeyindeki 2., 3., 6. ve 12. maddeler olmak üzere Sözleşme'nin maddeleri arasındaki ilişkiler birlikte düşünülmelidir. Dolayısıyla, gerek belirli bir durumdaki çocuğun gerekse bir grup olarak çocukların yüksek yararının ne olduğu belirlenirken, yaşama ve gelişme hakkı, ayırım gözetmeme ve çocuğun görüşlerini ifade hakkı gözetilmelidir. Herhangi bir durumda çocuğun yüksek yararı belirlenirken yapılacak yorum, bir bütün olarak Sözleşme'nin ruhuna, özellikle de kendi görüşlerine ve duygularına sahip bir birey olarak medeni ve siyasal hakların öznesi ve özel koruma önlemlerinin hedefi olarak belirlenen çocuk kavramına uygun olmalıdır.

Taraf devletler, hiçbir biçimde yüksek yararı kültürel anlamda göreceli bir kavram olarak yorumlayamaz ve çocukların Sözleşme'yle korunan haklarını inkar amacıyla kullanamazlar. Daha da önemlisi, çocuğun Sözleşme'nin diğer maddelerinde güvence altına alınan haklarını çocuğun yüksek yararı adına ihlal edemezler. Örneğin, çocuk, içinde bulunduğu toplumun sosyal koşulları bahane edilerek dayak ya da psikolojik baskı yoluyla cezalandırılmaz. Ne var ki, ÇHK, çocuğun yüksek yararının genel ve özel durumlarda nasıl

belirleneceği hususunda herhangi bir ölçüt önermemiştir.<sup>39</sup> Bu nedenle, çocuk yararı kavramıyla çocuk yanlısı bir tutum alınırken, çocuğun yararı yetişkinlerin yararıyla özdeşleştirilip yozlaştırılmamalı; Serozan'ın deyiimiyle önce ön kapıdan içeriye alınan çocuk hakları sonuçta böyle kılıflarla arka kapıdan dışarıya kaçırılmamalıdır.<sup>40</sup>

#### 1.2.2.4. Çocuğun Görüşlerine Saygı İlkesi

Çocuğun, haklarının aktif öznesi olarak görülmesi gerektiğini sürekli vurgulayan ÇHK, ÇHS'nin çocuğun görüşlerine saygı ilkesini düzenleyen 12. maddesini, çocuğun görüşlerini ifade etme özgürlüğü (m. 13), düşünce, din ve vicdan özgürlüğü (m. 14), dernek kurma özgürlüğü (m. 15) ile birlikte değerlendirerek, çocukları temel insan haklarına, kendilerine özgü düşünce ve duygularına sahip bireyler olarak tanımlamaktadır.<sup>41</sup> 12. maddeye göre;

Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa özellikle sağlanacaktır.

Bu madde Sözleşme'nin hem değerlerinden hem de temel güçlüklerinden birisini ortaya koymaktadır. Zira Sözleşme 12. maddesiyle, çocuğun kendisini ilgilendiren herhangi bir konuda görüşlerini belirtme, paylaşma ve bunlara saygı duyulmasını isteme hakkına sahip bir birey olduğunu teyit etmektedir. Öte yandan 12. maddenin çocukların ifade özgürlüğünü düzenleyen 13. madde ile aynı sorunu düzenliyor gibi görünmektedir. Oysa 1997 tarihli İnsan Hakları Raporları Elkitabı yalan ilişki içindeki iki maddenin neden ayrı ayrı düzenlendiğini "...13. madde ifade özgürlüğünü genel olarak tanıırken 12. madde çocuğun görüşlerini dile getirme ve bu görüşlerin dikkate alınmasını sağlama hakkını vurguladığından gündemdeki konunun çocukları etkilediği bütün durumlarda başvurulması gereken asıl madde olmalıdır..." biçiminde açıklamaktadır.<sup>42</sup>

---

<sup>39</sup> Elkitabı, s.40.

<sup>40</sup> Serozan, a.g.e., s.49.

<sup>41</sup> Elkitabı, s. 145.

<sup>42</sup> Aynı, s. 147.

Çocuğun 12. maddede düzenlenen hakları; eğitim, sağlık, planlama ve çevre ile ilgili idari düzenlemeleri, kendisini ilgilendiren adli ve idari kovuşturmalar ile mahkemelerdeki tüm aşamaları kapsamaktadır. 12. madde, çocuğun kendi başına kendi geleceğini ilgilendiren kararlar almasını değil, kendisini ilgilendiren karar alma süreçlerine katılma hakkını ifade eder. İnsan Hakları Raporları Elkitabına göre;

12. madde ile tanınan hak, çocuğu ilgilendiren bütün konularda güvence altına alınmalıdır. Bu hak, Sözleşme tarafından özel olarak ele alınmayanlar dahil, çocuğu özellikle ilgilendiren ve onun yaşamını etkileyebilecek her konuda geçerli olmalıdır. (...) dolayısıyla, çocuğun görüşlerini ifade etme hakkı, ailesel meselelerde, örneğin evlat edinme işlemlerinde, örneğin okuldan atılma gibi durumlar söz konusu olduğunda, okul yaşamında ya da çocukların oyun yerlerinin belirlenmesi ve trafik kazalarının önlenmesi gibi durumlar gündeme geldiğinde toplum yaşamında gözetilmelidir. O halde istenilen, çocuğun görüşlerinin kendisini etkileyen bütün kararlarda dikkate alınması ve çocukların kendilerini etkileyecek karar süreçlerinde katılımı olmaksızın etkili herhangi bir uygulamanın gerçekleştirilemeyeceğinin vurgulanmasıdır.<sup>43</sup>

12. madde ile çocuğun görüşlerini oluşturma ve bunların dikkate alınmasını isteme hakkına ilişkin herhangi bir yaş sınırı öngörülmemiş, çocuğun yaşının ve olgunluk derecesinin ilgili makamca dikkate alınacağı vurgulanmıştır. Nitekim taraf devletlerin çocuktan sorumlu kişi veya kurumların haklarına saygı göstereceğini düzenleyen 5. madde ile, çocuğun düşünce, din ve vicdan özgürlüğünü düzenleyen 14. maddesinde yaşına ve olgunluk derecesine göndermede bulunmaktadır. Ayrıca, ana babadan ayırma yasağını düzenleyen 9. madde, evlat edinmeyi düzenleyen 21 ve 37. maddeler ile çocuğun cezai yargılamasını düzenleyen 40. maddede çocuğun söz hakkı gözetilmesi gereği belirtilmiştir. 12. maddenin uygulanmasında önemli olan bir diğer nokta da, maddenin ayırım gözetmeme ilkesiyle bağlantılı olarak bütün çocukların görüşlerini dile getirme ve bunlara saygı duyulmasını isteme konusunda eşit haklara sahip olduğudur.<sup>44</sup>

---

<sup>43</sup> Aynı, s. 150

<sup>44</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. (Elkitabı, s.145-152.)

### 1.3. SOKAK ÇOCUKLARININ TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

#### 1.3.1. Tarihi Süreçte Sokak Çocukları

##### 1.3.1.1. Cumhuriyet Öncesinde Sokak Çocukları

Günümüz sanayi toplumunun bir sorunu gibi gözükken sokak çocukları (çalışan çocuklar-korunmaya muhtaç çocuklar) problemi esasında her devirde, her toplumda değişik isimler altında kendini göstermiştir. Her toplum da zamanın gerçeklerine göre bu toplumsal soruna bir çözüm bulmaya çalışmıştır.

Türk toplumunda kimsesiz çocuklarla ilgili ilk düzenlemeler, 1271 'li yıllara dayanmaktadır. Gazan Mahmut Han'ın hükümdarlığı süresinde (1271-1304) Tebriz yakınlarında sosyal maksatla kurulan vakıflar arasında bir de öksüz ve kimsesiz çocuklar için yetimhaneler bulunmaktadır<sup>45</sup>. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de Orhan Gazi'den başlayarak kurulan vakıflarda doğal afetlerde zarara uğrayanlara, yoksul, kimsesiz, dul ve öksüzlere yardım yapılırdı. Fatih Sultan Mehmet döneminde de bu kurumlardan kimsesiz ve yoksul çocukların eğitimlerini sürdürebilmeleri için para yardımları yapılırdı.

1700'li yıllara gelindiğinde sokak çocuklarına, günümüzde de genelde sokakta başıboş dolaşan, ona buna laf atan serseri anlamına gelen külhanbeyi deniliyordu <sup>46</sup>. Külhanbeyleri:" ana ve babası ya da kendine bakacak ve yiyecek içeceğini sağlayacak kimsesi olmayan, babası ölünce üvey annesi elinde kalan ve onun tarafından bakılmayıp evden kovulan, anne ve babası olduğu halde bir türlü zapt ve idare edilemeyen, nasihat, azarlama ve dayak ile uslanmayıp idaresinden aciz kalması ve artık adam olması mümkün görülmeyip, anne ve babası tarafından reddedilen ve evden kovulan çocuklardır"<sup>47</sup>.

Bu çocuklar kimsesiz oldukları için sokaklarda yaşamak zorundaydılar. Bu çocuklara iyiliksever hamam sahipleri tarafından hamamların külhan (kazan) bölümlerinde soğuk günler için yer verilmekteydi ve bundan dolayı da isimleri külhanbeyi olarak kalmıştır.

---

<sup>45</sup> Kut,S., "Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar", Türkiye'de Çocuğun Durumu, DPT, Ankara: 1989 s.138

<sup>46</sup> Erkan, G., "Külhanbeyleri", H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Prof.Dr. Nesrin Koşar'a Armağan, Yayın No:009, Ankara:2001 s.132

<sup>47</sup> Bey, A., "Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri" Yayına Hazırlayan: Kazım Ansan,Duygu Ansan Günay, İstanbul: 1995

1826 yılında yeni kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye'ye yazılmak için uzak memleketlerden gelen 15 yaşından küçük çocuklarda bulunmaktaydı. Bu çocukları geri göndermek, zamanın şartlarında zor olmuştur. Dolayısıyla bu çocuklar, kimsesiz çocuklar konumuna gelmişlerdir. Bu çocukların bakım ve eğitimleri, Osmanlı İmparatorluğu tarafından yapılmıştır<sup>48</sup>

1863'lü yıllara gelindiğinde, kimsesiz, sokak çocuğu olma riski taşıyan 5-13 yaş arasındaki çocuklar için ilk ıslahhaneler Balkanlarda Tuna Valisi tarafından kurulmuştur<sup>49</sup>.

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde (II. Meşrutiyet) peş peşe çıkan savaşlar sebebiyle binlerce çocuk, yetim kalmış ve bu çocukları barındırma problemi ön plana çıkmıştır. Bu çocukları barındırmak için "Himaye-i Etfal Cemiyeti" ve devlet tarafından organize edilen "Darüleytamlar (Yetim Evleri)" kurulmuştur<sup>50</sup>.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde çalışan çocuklar 12. yüzyıldan başlayarak "Ahi'lik" sistemi içinde, çocuklara çalışırken de eğitimleri verilmekteydi. Daha sonra bu sistemin yerini alan Lonca ve Gedik sistemleri ile bu çocuklar hep gözetim altında tutularak eğitimleri sağlanmaktaydı<sup>51</sup>. Bu sıkı gözetim sayesinde çalışan çocukların sokak çocukları olma riskinin önüne geçilmiş ve çocukların iyi eğitilmiş sanatkarlar olarak yetiştirilmesi sağlanmıştır.

Görüldüğü gibi Türk Toplumunun tarihi süreçlerinde değişik sebeplerle sokak çocukları problemleriyle karşılaşmış ve bunlar için değişik rehabilitasyon çalışmaları yapılmıştır. Özellikle vakıflar ve sosyal yardım tedbirleriyle sorun fazla büyümeden gerekli tedbirler alınmıştır.

---

<sup>48</sup> [aitco.com/islam/kadin-aile](http://aitco.com/islam/kadin-aile)

<sup>49</sup> Seyyar, A., "Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele" Türdav, İstanbul 2002 s.99

<sup>50</sup> Okay, C., "Osmanlı Devleti'nde Kimsesiz Çocukları Barındırmak İçin Kurulan Bir Kurum: Himaye-i Etfal Cemiyeti (1917-1923)", Osmanlı Toplum 5, Edi: Güler EREN, Yeni Türkiye Yayınlar, Ankara: 1999 s.492

<sup>51</sup> Zeytinoglu, S., "Çalışan Çocuklar ve Sokak Çocukları", Türkiye'de Çocuğun Durumu, DPT, Ankara: 1989, s.241.

### 1.3.1.2. Cumhuriyet Döneminde Sokak Çocukları

Cumhuriyetin kurulmasından sonra ülke genelinde yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Bu yıllar, aynı zamanda sancılı yıllar sayılırdı. Çünkü ülke, arka arkaya savaşlardan çıkmış, büyük yıkımlar olmuştur. Bu savaşlar neticesinde binlerce çocuk yetim kalmış, aileler parçalanmıştı. Ayrıca ekonomik şartlar pek elverişli değildi.

1940'larda sokak çocuklarının sayıları da artmıştı. Zamanın Cumhurbaşkanı İnönü'nün isteği doğrultusunda öncelikli olarak İstanbul sokaklarında serseri dolaşan ve seyyar satıcılık yapan kimsesiz çocukların durumunu tespit etmek maksadıyla, Çocuk Esirgeme Kurumu ve zabıta güçlerinin işbirliğiyle bu çocukları tespit etmek maksadıyla bir çalışma yapılmıştır<sup>52</sup>.

Bu anket 2848 çocuk üzerine yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar ise şu şekildedir.

2848 çocuğun %2,3'ü Bakırköy, %3,5'u Beşiktaş ve Arnavutköy, %39,4'ü Beyoğlu, %22,9'u Eminönü, %3,5'u Eyüp, %16,7'si Fatih, %7,3'ü Kadıköy, %0,5'i Sarıyer, %3,9'u Üsküdar'dandır.

Çocukların %88'i erkek %12'si kızdır. "Yaş itibariyle" çocukların %3,3'ü beş; %4,9'u altı; %5,7'si yedi; %7,6'sı sekiz; %8,4'ü dokuz; %11,0'i on; %11'i on bir; %24,4'ü on iki; %24,1'i on iki ile on yedi yaşları arasındadır.

"Doğum itibariyle" çocukların %51,1'i İstanbul, %15,7'si Doğu, %6,8'i Karadeniz, %2,8'i Merkez Yayılası, %2,9'u Ege Bölgesi, %7'si Akdeniz, %10'u Trakya ve Marmara, %29'u Rumeli havalesi, %0,5'i Arnavutluk'tandır.

"Milliyet itibariyle" çocukların %94'ü Türk, %1,7'si Rum, %1,6'sı Ermeni, %16'sı Yahudi, % 1,2'si "sair milletler" dendir.

Çocukların %59'unun ana babaları hayattadır. Ana babaları ölmüş olan çocukların oranı %12,7 olup yalnız annelerini kaybedenler %10,1, yalnız babasını kaybedenler ise %18,2 oranındadır.

"Meslek itibariyle", çocukların %17,8'i küfeci, %4,9'u gazete satıcısı, %1,9'u karamelacı, %3,2'si diğer işporta malı satıcısı; %10,4'ü dilenen, %8,2'si çırak, %23,3'ü "serseri dolaşan", %9,9'u "yalınayak" dolaşan, % 20,4'ü iş yapmayan çocuklardır. Çalışan

<sup>52</sup> Uluğtekin, S., "Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşması" Ankara: 1999, s.200

1137 çocuğun %63'ü kazandığı paranın tamamını, %15'i ise yarısını ailesine vermektedir; kazandığı paranın tümünü kendi harcayanların oranı ise %22'dir.

### 1.3.1.3. Batı Dünyasında Sokak Çocukları

Sokak çocukları tüm toplumlar için tüm zamanlarda, sosyal problem oluşturmaktaydı. Ortaçağda savaşların yoğun olduğu dönemlerde sokak çocukları oluşmaya başlamış yoksulluk ve göçler neticesinde de sayıları giderek artmıştır.

Ortaçağda, 1212'de "Children's Crusade" (çocuklar için mücadele) ile sokak çocuğu olgusu ortaya çıkmıştır<sup>53</sup>. Rus devriminin ilk yıllarında yoksulluk ve iç savaşlar neticesinde 6 ila 10 milyon arasında yaşamını dilencilikle ya da adi işlerle sürdürmeye çalışan çocuk olduğu tahmin edilmekteydi.

Sanayi devriminden sonra vahşi kapitalizmin etkisiyle sokak çocuklarının sayısında bir patlama oldu. Köyden kente göç, aile yapısındaki bozulmalar, ağır çalışma şartları neticesinde 1840'lı yıllara gelindiğinde Londra sokaklarında her 10 km karelik alanda sadece 12.000-15.000 civarında küçük fahişe yaşamaktaydı<sup>54</sup>.

Alınan tüm tedbir ve önlemlere rağmen sokak çocukları günümüzde de tüm dünya ülkelerinin sorununu oluşturmaktadır. Ancak özellikle sanayileşmekte olan ülkelerde ve üçüncü dünya ülkelerinde sokak çocukları ve çocuk işçiliği, sorunu giderek büyümektedir.

### 1.3.2. Çocuk Tanımının Kavramsal ve Sosyal Boyutu

Sokak çocukları ile ilgili genel bir tanım vermeden önce çocuk kavramını incelemekte yarar vardır. Çocuğun tanımı yapılırken genelde yaş kriteri kullanılmaktadır<sup>55</sup>. Bu şekilde yaş grupları arasındaki etkileşim ile çocukluk daha anlaşılır bir şekilde anlatılabilir hale gelmektedir. Çünkü çocukluk biyolojik, psikolojik bir durum olduğu kadar aynı zamanda toplumsal bir kavramdır.

Genel bir tanım yapılması oldukça güç olsa da; çocuk, sözlük anlamı olarak hayatın doğuştan ergenlik dönemine kadar olan dönemi ifade etmektedir. Geniş anlamdaki tarife göre; "ailesinin ve kendisinin ihtiyaçlarının karşılanması bakımından çalışma mesuliyeti

<sup>53</sup> Polat, O., "Sokak Çocukları" Özgün Ofset, İstanbul:2002, s.23

<sup>54</sup> Uluğtekin, S., " Sokak Çocukları Eğitimcilerin Eğitim Programı" İstanbul: 1996, s.9.

<sup>55</sup> Başargan,N., Kümbül, B., "Çalışan Çocuk Sorununa Aileleri Açısından Bir Bakış:İzmir İli Örneği", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001 s.141



bulunmayan, ailesinin ve devletin gerekli himayeyi gösterdiği, güvenli bir geleceğe sahip olması için gerekli ve yeterli eğitimin verildiği dönemin yaşında bulunan insan çocuk kabul edilmektedir"<sup>56</sup>. Konuşma dilindeki çocuk kavramı ise, belli bir yaşa ulaşmakla ya da reşit olmakla veya okulunu bitirmeyle, çıraklık eğitimine başlamakla ya da herhangi bir dış olayla bitmektedir. Bu ölçütler ışığında, günlük hayatta çocukluk 13-18 yaşları arasında sona ermektedir<sup>57</sup>. ÇHS'nin ilk maddesi de çocuğu tanımlamıştır. Bu tanımlamaya göre "çocuklara uygulanan kanunlar çerçevesinde daha önce rüşt yaşına erişilmedikçe 18 yaşına kadar her insan, çocuk sayılır" Bu tanımlama Türk Medeni Kanunu'nda kullanılan "küçük" kavramı kapsamındadır.

Çocuk, toplumun geleceğini oluşturma açısından çok önemli bir değere sahiptir. Türk aile çekirdeğinin en önemli varlığı olan çocuk; servet, devlet, istikbal ve aile ile toplumun garantisi gibi kabul edilmektedir. Türk toplumunda çocuk, vazgeçilmez bir unsur, olup çocuksuz bir aile adeta kabul görmemektedir<sup>58</sup>. Dede Korkut'da "oğlu kızı olmayana Allah Teala beddua etmiştir, bizde beddua ederiz, belli bilsin" şeklinde son derece katı ifadeler yer almaktadır. Osmanlılarda 19 yy'dan itibaren çocuk yetiştirme, eğitim ve sosyal refah konularının birbirine bağlamaya ve çocuk sağlığı, karakter ve bilgisini geliştirmeyi sosyal gelişme açısından bir köprü olarak görmüştür. Avrupa'da yeni ilköğretim okullarının kurulması ile ilk önce Rum ve Ermeniler için daha sonrada II. Mahmut'un isteği doğrultusunda Müslümanlar için bu okulların açılması uygun görülmüştür. Hatta II. Mahmut, günümüzde bile halen sağlanamamış ve üzerinde ateşli tartışmaların yapıldığı 8 yıllık eğitim (uygulama mevcut olsa da, uygulamadaki yetersizlikler açısından) üzerine "hiç kimsenin çocuğunu, yetişkin oluncaya kadar okuldan men edemeyeceğini" belirten bir ferman yayınlamıştır<sup>59</sup>. Görüldüğü gibi Türk toplumunda her devirde çocuğa; onların eğitimi ve yetiştirilmesine büyük önem verilmiştir.

Çocuğun değeri, anne ve babasının ve çevresinin çocuğa nasıl bir değer atfettiği, onu nasıl algıladığı, ondan neler beklediği, öznel ve nesnel dayanakları olan, kişisel ve toplumsal gerekliliğe sahip oldukça karmaşık bir değerdir. Çocuğun, ailesi için taşıdığı değer çocuğun

---

<sup>56</sup> Karabulut,Ö., "Türkiye'de Çalışan Çocuklar" Ankara: 1996 s.16

<sup>57</sup> Akyüz, E., "Çocuk Haklarının ve Güvenliğinin Korunması" MEB Yayınlan, Ankara:2000 s.66,

<sup>58</sup> Turan, R., "Osmanlıların Kurtuluş Yıllarında Çocuk", Osmanlı Toplum 5, Edi: Güler EREN, Yeni Türkiye Yayınlar, Ankara: 1999

<sup>59</sup> Başargan,N., Kümbül, B., "Çalışan Çocuk Sorununa Aileleri Açısından Bir Bakış:İzmir İli Örneği", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001 s.148

iktisadi, sosyal ve psikolojik yönleriyle sağladığı fayda ve verdiği zararlar şeklinde ifade edilebilir (Bkz.Tablo 1)<sup>60</sup>.

**Tablo 1: Çocuğun Sağladığı Yararlar ve Verdiği Zararlar**

	YARARLAR	ZARARLAR
<b>Ekonomik</b>	Yaşlılıkta güvenilecek birisinin olması, eve maddi yardım sağlaması, ev işlerinde yardım.	Çocuk yetiştirme masrafı.
<b>Sosyal</b>	Aile adının devam ettirilmesi, erkek çocuk sahibi olma saygınlığı, çocuk sahibi olmanın yetişkinlik, olgunluk belirtisi olması, çocuğun topluma yararı.	Disiplin sorunları; çocuğun geleceği, iyi yetişmesiyle, toplum içindeki saygınlığıyla ilgili endişeler.
<b>Psikolojik</b>	Çocuğun sağladığı neşe, mutluluk, arkadaşlık, sevgi; karı-kocayı birbirine yakınlaştırma, çocuk büyütürken hissedilen başarı ve güç duygusu, büyümelerini görme coşkusu.	Duygusal yük, üzüntü, sorumluluk; anne-babanın zamanının, çalışma olanaklarının ve davranışlarının kısıtlanması sonucunda hissedilen engellenmişlik, yorgunluk, uykusuzluk ve stres.

Ülkemiz ve diğer gelişmekte olan ülkeler açısından çocuğun değeri, daha çok ekonomik bir boyuta doğru kaymaktadır. Çocukların sosyal ve psikolojik yararları, genelde bir kenara itilerek, tamamen ekonomik kaygılar ön plana çıkmaktadır.

Ülkemizin özellikle 1950'li yıllardan sonra hızlı bir sanayileşme sürecine girmesiyle birlikte sağlıksız bir kentleşme sonucunda oluşan toplum yapısındaki değişikliklere paralel olarak değişen aile yapısı, bu gelişime ayak uyduramayan ailelerin oluşmasına neden olmuştur. Bu süreç içinde köyden-kente göç sonucu oluşan kültürel çatışmayı da yaşayan aileler kent yaşamının dışına itilmekte ve çocuklar başıboşluğa sürüklenmektedir. Çok sayıda çocuk sahibi olmayı, güvence olarak gören ailelerde sağlıksız aile ortamında yaşayan çocuğun eğitimine önem verilmemekte, aile bütçesine katkıda bulunması beklenmektedir<sup>61</sup>. Bu

<sup>60</sup> Başargan,N., Kümbül, B., "Çalışan Çocuk Sorununa Aileleri Açısından Bir Bakış:İzmir İli Örneği", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001 s.145

<sup>61</sup> SHÇEK, "Sokakta Çalıştırılan ve Yaşayan Çocuklar Raporu",Ankara:2002:1

gelişmelerin bir sonucu olarak ülkemizde sokak çocukları, istismar edilen (çalışan çocuklar) ve aile temel sosyal sorunlar arasında yer almaktadır.

### **1.3.2.1. Sokakta Yaşayan Erkek Çocukları**

5-18 yaş arasında olup formel ve enformel işlerde çalışarak hayatlarını idame ettiren çocuklardır. Yapılan araştırmalarda sokakta yaşan çocukların büyük çoğunluğunu erkek çocukları oluşturmaktadır. Toplam olarak sokakta yaşayan çocukların % 90'nını erkek çocukları oluşturmaktadır.<sup>62</sup>

### **1.3.2.2. Sokakta Yaşayan Kız Çocukları**

5-18 yaş arasında olup sokakta yaşayan kızlardır. Ancak şu da bir gerçektir ki sokak çocuklarıyla ilgili yapılan çalışmalarda kız çocuklarına pek rastlanamamıştır. Büyük bir olasılıkla sokakta yaşayan kızların çoğu fuhuş sektörüne yönelmiştir<sup>63</sup>. Bu sebeplerle sokakta yaşayan toplam çocuklar arasında kızların oranı % 10 civarındadır<sup>64</sup>.

## **1.4. ÇALIŞAN SOKAK ÇOCUKLARI**

Sokak çocuklarıyla ilgili yapılan tanımlamalarda son yıllarda çalışan çocuklar da, sokak çocukları kapsamının içinde ele alınmış ve ikili bir ayırım ile sokak çocukları tanımına gidilmiştir. Çalışan çocuklar; gerek sayısal büyüklükleri, gerekse sokak ortamında çalışmalarını dolayısıyla potansiyel sokak çocuğu olma tehlikesi ile iç içe yaşamlarını sürdürmektedirler. Kolaylıkla sokakta yaşamayı tercih ederler<sup>65</sup>. UNICEF, Latin Amerika'da yapmış olduğu çalışmalar neticesinde çalışan sokak çocuklarını şöyle tanımlamıştır: "Sokaktaki çocuklar (sokakta çalışan / çalıştırılan çocuklar), zamanlarının çoğunu sokakta çalışarak geçiren, ancak aile ile bağlarını sürdüren ve geç saatlerde de olsa evlerine dönen çocuklardır." Türkiye İşveren Sendikalarınınca yapılan tanımlamaya göre çalışan çocuk ise; "sosyo ekonomik konumlan gereği esnaf ve sanatkarlar yanında, sanayi iş kolunda, tarım sektöründe, marjinal

---

<sup>62</sup> SHÇEK, "Sokakta Çalıştırılan ve Yaşayan Çocuklar Raporu", Ankara:2002 s.4

<sup>63</sup> Uluğtekin, S., a.g.k, s.9

<sup>64</sup> SHÇEK, "Sokakta Çalıştırılan ve Yaşayan Çocuklar Raporu", Ankara:2002 s.4

<sup>65</sup> SHÇEK, "Sokakta Çalıştırılan ve Yaşayan Çocuklar Raporu", Ankara:2002 s.2

çalışma alanlarında maddi kazanç elde etmek ya da meslek edinmek amacıyla üretime katılan ve 18 yaş (19 yaşından gün almamış) ve daha küçük yaştaki kimselerdir <sup>66</sup>.

Bu çocuklar, genellikle aile bütçelerine katkı sağlamak amacıyla sokaklarda çalışmak zorunda olup, formel veya enformel işlerde çalışmaktadırlar. Bu çocuklar genellikle kendilerini geleceğe hazırlamayan, beden ve ruh sağlıklarına zarar verebilecek, gelişmelerini ve eğitimlerini engelleyebilecek bir biçimde çalışmaktadırlar <sup>67</sup>[Karatay;2001:540].

Çocuk çalışmasının nedenleri, ülkelerin sosyo politik ve sosyo kültürel gelişmişlik düzeyleri ile ilgilidir. Ancak, giderek artan ve kronikleşen ekonomik krizlerin yol açtığı sorunlar sebebi ile tüm dengelerin değişiyor olması sonucunda, çalışan çocuk sorunu da en önemli sosyal sorunlar haline getirmiştir<sup>68</sup>.

Çocukların çalışması veya çalıştırılmasının nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:<sup>69</sup>.

- Global ekonomik krizler, artan yoksulluk.
- Adaletsiz gelir dağılımı, kayıt dışı ekonominin giderek büyümesi.
- Düşük ücret politikaları, sivil toplum örgütlerinin etkin olmaması,
- İşsizliğin artması, plansız ve kontrol dışı nüfus artışı.
- Kırdan kente göç artışına bağlı olarak hızla ve plansız kentleşme,
- Yetersiz ve niteliği düşen eğitim yapısı,
- Geleneksel ve kültürel koşulların baskısı,
- Ailelerin çocukları gelir aracı olarak görmesi,
- Bir an önce meslek edinme isteği,
- Okullardaki başarısızlık oranlarının yüksekliği,
- Boş zaman değerlendirme alışkanlıkları ya da olanaklarının olmaması,
- Eğitimde fırsat eşitliğinin olmaması ya da düşük olması,
- Ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olması,
- Eğitim maliyetlerinin yüksek olması,
- Ulusal düzeyde sivil toplum örgütlerinin etkinliğinin az olması,

<sup>66</sup> TİSK, " Türkiye'de Çocuk İşgücü", Tisk Yaym No:138  
1999, s.7

<sup>67</sup> Karatay, A., "İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar: Göç ve Kent Yoksulluğu", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001

<sup>68</sup> Kocabay;2001, s.36

<sup>69</sup> Gürçay,C., Kumaş H., "Dünya'da ve Türkiye'de Çalışan Çocuklar Profili", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001, s.56

- Hükümetlerin konuya gösterdiği önemin yetersiz kalması,
- Toplumun duyarsızlığı ve örtülü kabul ediliş.

Konuyu, talep açısından yani işverenler açısından baktığımızda, çocuk işgücü talebinin nedenleri şunlardır;<sup>70</sup>.

- Öncelikli olarak çocuklar değişken işgücü talebi açısından daha uygundur,
- Küçük ölçekli işletmeler için çocuklar ucuz ve sosyal güvenlik ihtiyacı göstermeyen işgücüdür,
- Çocuklar yetişkinlere göre haklarının daha az farkında olmaları ya da farkında olmaması,
- Otoriteye karşı başkaldırmaması ve kuralcı olması,
- İşverenlerin sosyal sorumluluk bilincinin düşük olması,
- Çocuk çalıştırmaya karşı caydırıcı yaptırımların olamaması,
- Çalışma hayatıyla ilgili yasal düzenlemelerin uygulamaya geçirilememesi,
- İşten çıkartılmalarının kolay olması,
- Yasadışı çalıştıkları için işyerinde oluşan olumsuzlukları kimseye söylememeleri,
- Çocukların sendika kuramaması.

Çocukların bu özellikleri nedeniyle, bilinçsiz ve sosyal sorumluluğu olmayan işverenler, çocuk işgücü kullanımına yaygın olarak başvurmaktadırlar.

#### **1.4.1.Türkiye'de Çalışan Çocuklar**

Dünyada 15 yaşın altında 1,8 milyar çocuğun yaşadığı ve bunların 450 milyonunu 3 yaşının altında çocuklar olduğu tahmin edilmektedir. ILO araştırmalarına göre dünyada 5-14 yaş grubunda 250 milyon çalışan çocuk bulunmaktadır. Ülkemizde ise D.İ.E.'nin 2002 yılı üçüncü dönem verilerine göre 1,248,000 (12-17) çalışan çocuk bulunmaktadır. Bu çocukların

---

<sup>70</sup> Özenirler, S., "Türkiye'de Çocuk İşgücü Kullanımı, Sorunları ve Ülkeler Açısından Alınması Gereken Tedbirler" Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara,2000 , Gürçay,C., Kumaş H., "Dünya'da ve Türkiye'de Çalışan Çocuklar Profili", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001, s.36

%32,4'ü kentte çalışmaktadır. Bu yaş grubuna dahil çalışan çocukların %58,7'si erkek çocuklardır.<sup>71</sup>

Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki nüfus 1994 yılında 15 milyon 164 bin kişi iken 1999 yılında %6,1'lik bir artışla 16 milyon 88 bin kişi olarak gerçekleşmiştir. 6-17 grubundaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı 1994 yılında %25,8, 1999 yılında ise %25,4'tür<sup>72</sup>.

Ekim 1999 Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre, Türkiye'de 6-17 yaş grubunda bulunan 16 milyon 88 bin çocuğun % 10,2'si (1 milyon 635 bini) ekonomik bir faaliyette bulunmaktadır. Türkiye genelinde, ekonomik işlerde çalışan çocukların %61,7'sinin erkek, %38,3'ünü kız çocukları oluşturmaktadır<sup>73</sup>. 6-17 yaş grubundaki çocuklardan %29,7'si (4 milyon 785 bini) ise ev işlerinde çalışmaktadır. 6-17 yaş grubundaki çocukların %60,1'i (9 milyon 668 bini) herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Ekonomik işlerde çalışan çocukların 552 bini kentte yaşamaktadır. Buna göre, kentsel yerlerde 6-17 yaş grubunda bulunan 9 milyon 577 bin çocuğun %5,8'i ekonomik bir faaliyette bulunurken, %32'si (3 milyon 74 bini) ev işlerinde çalışmaktadır. Kırsal kesimde, 6-17 yaş grubunda bulunan 6 milyon 512 bin çocuğun % 16,6'sı (1 milyon 83 bini) ekonomik bir faaliyette bulunmakta, %26,3'ü ise (1 milyon 712 bini) ev işlerinde çalışmaktadır<sup>74</sup>.

Çalışan çocukların çalıştıkları sektörlere baktığımızda ise, ekonomik işlerde çalışan 1 milyon 635 bin çocuktan %57,6'sının tarım, %21,8'inin sanayi, %10,2'sinin ticaret ve %10,4'ünün ise hizmetler sektöründe çalıştığı görülmektedir<sup>75</sup>.

## **1.5. SOKAK ÇOCUKLARININ ÖZELLİKLERİ**

### **1.5.1. Genelde Madde Bağımlısı**

Sokak çocukları denilince genellikle tinerci, alkolik, madde bağımlısı çocuklar akla gelmektedir. Ülkemizde madde bağımlılığı giderek artmaktadır. Özellikle sokak çocukları arasında madde kullanımı yaygın olarak gözükmektedir.

---

<sup>71</sup> [die.gov.tr](http://die.gov.tr).

<sup>72</sup> Taştı, E., "DİE Çocuk İşgücü Anketlerinin Ortaya Koyduğu Eğilimler", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001, s.76

<sup>73</sup> DİE, "Türkiye'de Çalışan Çocuklar Anketi" Ankara:2001 s.45

<sup>74</sup> DİE, "Türkiye'de Çalışan Çocuklar Anketi" Ankara:2001 s.46

<sup>75</sup> DİE, "Türkiye'de Çalışan Çocuklar Anketi" Ankara:2001 s.51

Sokak çocukları; sokaktaki şiddete karşı durabilmek ve dayak yediklerinde acı hissetmemek, sokaktaki soğuğa dayanabilmek, yaşadığı zorluklara karşı bedensel ve duygusal güç oluşturabilmek, yani kendilerini güçlü ve cesaretli hissedebilmek, halüsinasyonlar görüp, güzel şeyler hayal edebilmek ve utanma duygularını yok ettiği için, rahatlıkla başkalarından yemek isteyip, dilenebilmek ve özgürce konuşabilmek için, uçucu maddelere gereksinim duyarlar.

Uçucu maddeler, bireyin kendinde davranış ve duygularında değişiklikler oluşturmak için kullandığı, fakat aynı etkiyi yeniden sağlamak için, gittikçe dozunu arttırmak zorunda kaldığı, kullanmadığı zamanlar, bedensel veya psikolojik sorunlar yaşadığı ve kullanımının İçişinin bedeninde, davranışlarında veya insan ilişkilerinde güçlükler yarattığı maddelere "bağımlılık yapıcı maddeler", bu tabloya da "madde bağımlılığı" denilmektedir<sup>76</sup>

Uçucu maddeler "kolaylıkla gaz şeklinde buharlaşabilen maddeleri içermektedir." Uçucu madde olarak sıralanan maddeler şunlardır: Sıvı yapıştırıcılar, leke çıkarıcılar, vernik ve boya solventleri, temizlik maddeleri, kozmetikler, otomobil maddeleri, yangın söndürücüler, mürekkepler, aerosol gazlar ve çakmak gazları, uçucu nitrikleri ve anestetik gazlar uçucu madde olarak adlandırılır. Sigara ve alkolde olduğu gibi uçucu maddeler de ağır bağımlılık yapıcı maddelere geçişte "geçit / geçici madde" olma potansiyeline sahiptir<sup>77</sup>.

Uçucu madde kullanımı sokak çocukları arasında yaygın olarak gözlenmektedir. Bunun başta gelen sebepleri şunlardır:<sup>78</sup>

- 1-Uçucu maddeler kolay temin edilmektedir, ucuz ve bol çeşitlidir.
- 2-Akran ve yaş gruplarının etkisiyle, bu tür maddeye yönelik merak ve deneme temayüllerinin varlığı.
- 3-Gençlerin zayıf arkadaşlık ilişkileri ve sokaktaki tehlikelere karşı kendilerine dayanak sağlamak istemeleri.

---

<sup>76</sup> [atk.gov.tr](http://atk.gov.tr).

<sup>77</sup> Duman, N., "Uçucu Madde Bağımlılığı Olan Çocuk ve Gençlere Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi", H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Prof.Dr. Nesrin Koşar'a Armağan, Yayın No:009, Ankara:2001, s.86

<sup>78</sup> [atk.gov.tr](http://atk.gov.tr).

Madde bağımlıları genelde, genetik yatkınlıkları olmadığı halde yaşadıkları ortamın etkisi ve şahsi bilinçsizlik dolayısıyla bağımlı hale gelirler; onların kişilik özellikleri de, bağımlılığın sebebi olarak değil, sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu özellikler;<sup>79</sup>

- Algılama, düşünme, sonuca, varma, senteze gitme gibi zihinsel işlevlerde yetersizlik.
- Günlük hayatta karşılaşılan küçük sorunların bile üstesinden gelememe. Olumsuz savunmalar kullanarak gerçek dışı veya geçici çözümler üretmek. Madde kullanımı gibi hayali cennet ortamı oluşturmak.
- Toplumda geçerli olan inanç ve değerlere karşı çıkmak ve küçümseme.
- Çevreye uyum sağlamak için çaba harcamama.
- Aile fertleri ile iletişimsizlik.
- Davranışlarda bir denetim kurulmadığı için, içgüdülerin ve nefsanî arzuların düşünce ve davranışlarına hâkim olması. Denetimsiz coşkular. Otokontrol düzeyinin düşük olması.
- Görev şuurunun olmamasından dolayı, sorumluluktan kaçma.
- Devamlı sıkıntı, korku ve kaygı hisleri içinde yaşama.
- Grup baskısından kolayca etkilenme veya grup liderinin etkisi altında kalma.
- Kendilerini çoğunluktan üstün görme ve çete oluşturma.
- Geçerli ve gerçekçi sosyal münasebetler kuramama.

Sokak çocukları hakkında yapılan araştırmalarda çocukların madde bağımlılığı hakkında da bazı verilere ulaşılmıştır. Friedrich Ebert Vakfı önderliğinde Prof.Dr. Ersin Konanç tarafından Ankara'da 1988 yılında yapılan araştırmada; sokakta yapılan araştırmada çocukların % 25,3'ünde madde kullanım şekilleri şöyle gerçekleşmiştir. Bu çocukların % 42'si sigara, % 6,4'ü alkol ve % 4,7'sinin esrar kullandıkları ortaya çıkmıştır.<sup>80</sup>

---

<sup>79</sup> Kasatura, İ., "Gençlik ve Bağımlılık", Evrim Yayınevi, İstanbul: 1998, s.125

<sup>80</sup> Konan Ç,E., "Sokak Çocukları" Ankara: 1992, s.20



Sibel Yılmaz tarafından 1998 yılında yapılan anket çalışmasında da sokak çocuklarıyla, madde bağımlılığı arasındaki ilişki daha net ortaya çıkmaktadır. Çalışma, İstanbul İl sınırları içinde ulaşılan 60 sokak çocuğu ile gerçekleştirilmiştir<sup>81</sup>.

**Tablo2: Sokak Çocuklarının Sigara Kullanma Durumları**

<b>Sigara Kullanım Durumları</b>	<b>Sayı</b>	<b>%</b>
Sigara Kullanan Sokak Çocukları	60	100,0
Sigara Kullanmayan Sokak Çocukları	60	0,00
<b>Toplam</b>	<b>60</b>	<b>100</b>

Sokak çocuklarıyla ilgili olarak yapılan diğer çalışmalarda da sigara kullanım oranı genelde % 100 olarak çıkmaktadır<sup>82</sup> [Yılmaz; 1998:100].

**Tablo3: Madde Kullanım Durumları: [Yılmaz; 1998:101]**

<b>Madde Kullanım Durumları</b>	<b>Sayı</b>	<b>%</b>
Madde Kullanan Sokak Çocukları	55	91,7 8,3
Madde Kullanmayan Sokak Çocukları	5	
<b>Toplam</b>	<b>60</b>	<b>100</b>

**Tablo4: Çocukların Kullandıkları Madde: [Yılmaz; 1998:101]**

<b>Kullanılan Madde</b>	<b>Sayı</b>	<b>%</b>
Tiner	36	65,5
Bally	5	9,1
Tiner-Bally	13	23,6
Tiner-Bally-Hap	1	1,8
<b>Toplam</b>	<b>55</b>	<b>100</b>

<sup>81</sup> Yılmaz, S., "Sokak Çocukları" Hacettepe Üni.Sos.Bil.Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 1998 s.100

<sup>82</sup> Yılmaz, S., "Sokak Çocukları" Hacettepe Üni.Sos.Bil.Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 1998 s.10

Görüldüğü gibi çocukların % 91,7'si madde kullanmaktadır. Uçucu madde kullanımı sokak çocuklarında gerçeklerden kaçma ve kendini iyi hissetmeye bir süre yardım ediyorsa da; ileride bağımlı hale gelen bu çocuklar, giderek daha yoğun rahatlama ve kaçma isteği duymaya başlarlar. Bu durumda da çocuğun yapacağı tek şey, o maddeden daha çok kullanmak ya da kullandığından daha etkili bir madde bulmaktır. Bu durum, sokak çocuklarının kısıtlı imkânları neticesinde intihar, kendine zarar verme ve suçluluğa itebilmektedir<sup>83</sup>.

### 1.5.2. Marjinal Bir Hayat

Sokak çocukları konumları gereğince sokakta hayatlarını devam ettirebilmek için, hayatlarını diğer çocuklardan daha farklı marjinal olarak, kendi kuralları içinde devam ettirirler.

Öncelikle sokak çocukları, büyük şehirlerde tek başlarına yaşamanın tehlikelerinden korunmak için, belli gruplar oluşturarak güç birliğine giderler. Bu güç birliği içinde grubun kendine özgü kuralları, hayatlarına yön vermektedir. Bu yapıya da genellikle "sokak kanunları" adı verilmektedir<sup>84</sup> Bu çocuklar grup içerisinde birbirlerine gerçek isimleriyle değil lakaplarla Kara Murat, Adanalı, Karga gibi hitap ederler. Aralarında kavga ettiklerinde bir yaralanma olursa bunu emniyete aksettirmeden kendi aralarında çözerler. Aynı şekilde tedavilerini de kendi yöntemleriyle yaparlar. 1994 yılında yapılan bir ankete göre, sokakta çalışan çocuklar arasında yaptıkları işlerde hemşehrilik dayanışmasına rastlanmıştır. 905 çalışan çocuk üzerinde yapılan anketin sonuçlarına göre; sokaklarda midye satan çocukların % 90'nını Mardinlilerin oluşturduğu, tartıcılık yapanların % 35'ini sadece Siirtlilerin yaptığı, ayakkabı boyacılığında ilk sırayı ise Ağrılıların aldığı gözlemlenmiştir<sup>85</sup>

Sokakta yaşayan çocuklar kazandıkları paralarını koruyacakları güvenli bir yer olmadığından, genellikle günü gününe harcarlar<sup>86</sup>. Geleceklerini de pek düşünmediklerinden, gününbirlik hayat sürdürürler.

---

<sup>83</sup> Uluğtekin, S., " Sokak Çocukları Eğitimcilerin Eğitim Programı" İstanbul: 1996 s.20,

<sup>84</sup> [umutcocuklari.org.tr](http://umutcocuklari.org.tr).

<sup>85</sup> Karatay, A., "İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar: Göç ve Kent Yoksulluğu", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001, s.482

<sup>86</sup> Burkovik,H.Yıldız "Sokakta Yaşayan ve Evden Kaçmış Çocukların WISC-R Test Sonuçlarının Değerlendirilmesi", Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul:2000, s.8

Sokakta yaşayan çocuklar, aldatılmamak ve hayatlarını sürdürebilmek için, sürekli dikkatli ve tedirgin olmak zorundadırlar. Aile ve toplum tarafından yüzüstü bırakıldıklarını düşündüklerinden bütün yetişkinlere şüphe altında bakarlar. Aileleri ve sosyal sistem ne onlarla ilgilendiği, ne onları koruduğu için, hiç kimseye hiçbir şey borçlu olmadıklarını hissederek yaşarlar.

Sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar yanlarında kendilerini tanıtıcı belgeler ve nüfus cüzdanlarını pek taşımazlar. Bu ise çocuklar açısından önemli bir risktir<sup>87</sup>. Normal koşullarda çocuklarla polis arasında barışçı bir ilişki bulunmaktadır. Ancak, her hangi bir suç olayı meydana geldiğinde, kimliksiz olmaları sebebiyle polis, bu çocukları gözaltına alabilmektedir. Yakın geçmişte de Üzeyir Garip cinayetinde sokakta çalışan bir çocuk, olay yerinde olması dolayısıyla gözaltına alınıp, direkt cinayet zanlısı olarak topluma yansımıştır. Hırsızlık ve benzeri suçlar işlendiği zaman polis potansiyel suçlu olarak bu çocukları karakola götürmekte ve çocuklar, genelde veya bazen kötü muamele ve dayığa maruz kalabilmektedir<sup>88</sup>. Bu çocukları bekleyen bir diğer tehlikede halkın takındığı ön yargıdır. İngiltere'de 1970'lerden bu yana yapılan araştırmalar, potansiyel suçlu gibi görülen çocuklara karşı diğer halk kesimlerinden gelen şiddet ve ön yargıyı arttırdığını göstermiştir.<sup>89</sup>

Sokak çocukları, sokakta yaşayabilmek için, yaşları, aile zeminleri ve sokaklarda olma sebepleri ile ilgili yalanlar söylemektedirler. Ayrıca, yabancılara karşı çocuksu imajlarını kullanarak, yiyecek elde etme konusunda oldukça başarılıdırlar. Bunun yanı sıra sokak çocukları kendilerine korku imajı vererek (kabadayılık, külhanbeyliği, agresiflik) dışarıdan gelebilecek tehlikelerden korunmaya çalışırlar<sup>90</sup>.

### 1.5.3. Sosyal Risklerle İç İç Bir Hayat

Sokak çocukları ve çalışan çocuklar, sokağa kendilerinden çıkmamaktadır. Başa çıkamayacakları bazı sosyal sorunların bir neticesi olarak, kendilerini sokağa atmakta, ve orada bir nebze olsun özgürlük aramaktadırlar<sup>91</sup>. Ancak, sokaklar, çocuklar için normal

---

<sup>87</sup> Bilgin, O., "Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu ve Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi Modeli", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001, s.449

<sup>88</sup> Atauz, S., "Ankara ve Şanlıurfa'da Sokak Çocukları" Ankara: 1994

<sup>89</sup> Henderson, P., "Children and Communities"USA, Plutopress:1998 s.141

<sup>90</sup> Burkovik, H.Y., "Sokakta Yaşayan ve Evden Kaçmış Çocukların WISC-R Test Sonuçlarının Değerlendirilmesi", Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul:2000, s.8

<sup>91</sup> Uluğtekin, S., " Sokak Çocukları Eğitimcilerin Eğitim Programı" İstanbul: 1996 s.9

koşullardaki çocukların hayat şartlarından farklı, çok yönlü riskler ve tehlikeler taşımaktadır<sup>92</sup>.

Sokak çocuklarını sokakta pek çok tehlike beklemektedir. Bu tehlikeleri sıralayacak olursak; fiziksel cinsel istismar, şiddet, suç işlemeye zorlanma, yanma yaralanma, kaçırılma, öldürülme, kronik tehlikeli bulaşıcı hastalıklar, kazalar, fuhuş, madde bağımlılığı, organlarının çalınma riski, eğitimsiz kalma, yetersiz beslenme, hijyenik olmayan koşullar, bulaşıcı hastalıklar, ağır iklim koşulları, organize suç örgütleri, tehlikeli hayvanlar ve böcekler, alkolikler, pornografi, fiziksel ve psikolojik gelişim bozukluğu.

#### 1.5.4. Sosyal Tecrid

Sosyal gelişme, diğer insanları anlama, saygı duyma, takdir etme, yardım etme ve yardım alma, birlikte çalışma gibi yeteneklerin geliştirilmesi; başkalarını dinleme, kendini anlatabilme, davranışlarını kontrol edebilme ve başkalarının davranışlarını yorumlayabilme, geleceğe yönelik arkadaşlık kurabilme gibi becerilerin kazanılması sürecidir<sup>93</sup>.

Maslow'un Motivasyon teorisine göre de, insanların beş çeşit ihtiyacı bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; fiziksel, güvenlik, sosyal, saygınlık ve kişisel bütünlüktür. Bu sıralamaya göre ihtiyaçlardan birincisi karşılanmadan, ikincisine geçilemez. Yani temel ihtiyaçlar karşılanmadan güvenlik ihtiyacına geçilemez<sup>94</sup>. Sokak çocuklarının temel fizyolojik ihtiyaçlarının tam olarak karşılanamadığını düşünürsek, kendilerinin toplumun en mağdur kesimi olduğunu söyleyebiliriz.

Sokak çocukları, kendilerinin aileleri ve toplum tarafından yüzüstü bırakılmış olduklarını düşündüklerinden, sosyal hayattan ve insanlarla ilişki kurmaktan çekinirler. Zorunlu olmadıkça, insanlarla diyaloga girmek istemezler. Sürekli çevrelerinden bir tehlike gelecekmiş gibi tetikte durup, insanlara şüphe ile bakarlar. Bu sebeple, kendi aralarında gruplar kurarak, kendilerini bir nevi güvence altına almaya çalışırlar.

Sokakta çalışan çocuklar uzun ve yoğun çalışmaları neticesinde, bazen günde 12 saat ve daha fazla, hafta tatili yapmadan çalıştıklarından, yeteri kadar dinlenememekte ve

---

<sup>92</sup> Polat, O., "Sokak Çocukları" Özgün Ofset, İstanbul:2002 s.65

<sup>93</sup> Bulut, I., "Psiko-Sosyal Gelişim Sorardan", Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları, TİSK,Ankara:1997, s.47

<sup>94</sup> Sabuncuoğlu, Z., Tüz M., "Örgütsel Psikoloji" Alfa, Bursa: 1998 s.112

kendilerine boş zaman ayıramamaktadırlar<sup>95</sup>. Bunun neticesinde ise toplumdan soyutlanmış oluyorlar. Ayrıca, fiziksel güçleri ile uygun olmayan ortamlarda çalışan çocukların ruhsal yönden gelişmeleri risk altındadır. Gerek bedensel, gerekse sosyal olarak akranlarının yaptığı şeyleri yapamamak, ergenin ruh sağlığını bozar, aşağılık duygularına sebep olur. Bunlarla birlikte, yorgunluktan kaynaklanan baş, sırt, karın ağrısı veya uykusuzluk, çocukta depresyon yapabilir<sup>96</sup>.

Sokak çocukları, eğitimden uzak olmaları sebebiyle temel eğitimlerini de alamamaktadırlar. Bu ise bu çocukların zekâ gelişimlerini olumsuz yönde etkilemekte ve bilgisiz kalmalarına sebebiyet vermektedir. Bu konuda Filipinlerde Manila Üniversitesi tarafından çöp ayıran çocuklar üzerine yapılan araştırmada şu sonuçlar çıkmıştır: " Çalışan çocukların ortalama zeka düzeyleri, 7-13 yaş grubundaki Filipinli çocukların ortalama zeka düzeylerine göre geridir, ve aralarındaki yaş farkı ilerledikçe artmaktadır. Özellikle anlatım kolaylığı, sorun çözme, yeni bilgileri kavrama, ortak çalışmaya uyum ve çocuğun okuldaki durumunu belirleyen tüm özellikler, bu gerilikten payını almıştır. Test sonuçlarıyla ilgili çözümlenmeler, entelektüel gelişme olanakları bakımından kısır bir ortam ve belki de, yetersiz beslenme ve kurşun zehirlenmesi gibi fiziksel faktörlerle de desteklenen tek düze ve tekrarlayıcı çalışmanın, çocukları hayatları boyunca etkilediği görülmektedir" <sup>97</sup>

Sokak çocuklarının aynı zamanda yalnız, savunmasız, ekonomik açıdan yetersiz olmaları ve yaşlarına uygun gelişmelerini destekleyecek nitelikte imkânlardan mahrum olmaları sebebiyle, sosyal gelişmeleri bundan olumsuz etkilenmektedir<sup>98</sup>

### 1.5.5. Aile Bağlarının Zayıf Olması

Sokak çocuklarının, genel olarak aile ilişkileri de zayıftır. Aile ilişkileri açısından sokak çocuklarını sınıflandırdığımızda; ailesiyle sürekli ilişkisi olan çocuklar, aileleriyle sınırlı ilişkisi olan çocuklar ve hiç ilişkisi olmayanlar olarak üç farklı ilişkiye rastlayabiliriz.

1. Aileleriyle Sürekli İlişkisi Olan Çocuklar: Bu çocuklar, ailelerinin ekonomik yetersizlikleri sebebiyle sokaklarda mal veya hizmet satarak, ailelerinin ihtiyaçlarını

<sup>95</sup> Acar, H., "Radikal Sosyal Hizmet", Prof.Dr. Sema Kut'a Armağan, Yayın No: 009, Ankara: 1999 s. 15-  
SÖNMEZ, A., "Çocuk İstismarında Önemli Bir Boyut: Çalışan Çocuklar" Sosyal Rehabilitasyon Dergisi,Sayı:4,  
Yıl: 1994, s: 15

<sup>96</sup> Bulut, I., "Psiko-Sosyal Gelişim Sorardan", Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları,  
TİSK,Ankara:1997, s.62

<sup>97</sup> Boidın, C., "Çalışma Yasanımda Çocuk Psikososyolojik Yaklaşım" Ankara, 1995 s.26

<sup>98</sup> Acar, H., "Radikal Sosyal Hizmet", Prof.Dr. Sema Kut'a Armağan, Yayın No: 009, Ankara: 1999 s. 15

karşılamaaya çalışan çocuklardır. Çoğunlukla aileleri ile birlikte yaşarlar ve akşamları geç de olsa evlerine dönerler<sup>99</sup>. Bu çocukları, diğer çocuklardan ayıran en önemli özellik, ailelerine karşı sorumluluklarının olması ve gece olunca gidecekleri bir evlerinin olmasıdır<sup>100</sup>.

2. Aileleriyle Zaman Zaman İlişki Kuran Çocuklar: Bu gruptaki çocukların ancak küçük bir bölümü, aileleriyle sürekli ilişkileri bulunmaktadır. Bu gruptaki çocukların aileleriyle bağları zayıflamış olsa da tümüyle kopmamıştır, çocuklar hala kendilerini ana-baba ve kardeşleriyle özdeşleştirebilmektedir. Bu çocukları kendi içinde iki alt kategoride sınıflayabiliriz.

a. Ailelerinden Uzak Büyük Kente Gidip Çalışanlar: Bu çocuklar, ailelerinden uzak büyük şehirlere çalışmak maksadıyla giderler. Ailelerine para göndermeyi düşünürler. Ayakkabı boyacılığı, bulaşıkçılık, garsonluk gibi işlerde çalışırlar, bazen de iş bulamayıp, dilencilik yaparlar. Genelde yaz dönemlerinde sayıları artmaktadır<sup>101</sup>.

b. Aile Bağları Oldukça Gevşemiş Olan Çocuklar: Genelde aile içi sorunlardan kaynaklanmaktadır. Anne ve babasını kaybetmiş çocuklar, üvey anne veya üvey baba elinde kalmış çocuklar, bakacak kimsesi olmayan çocuklar, aile geçimsizlikleri; sokak mahsulü çocuklar yani "yersiz, yurtsuz, yankesici, sarhoş, kumarbaz" ana babaları olan çocuklar bu gruba girmektedir<sup>102</sup>. Bu çocuklar aile ortamında meydana gelen boşluğun verdiği sevgisizlik, istenmeme, baskı ve şiddetin meydana getirdiği tepki sonucunda özgürlüğünü ilan eden çocuklardır.

3. Aileleriyle Hiç İlişkisi Olmayan Çocuklar: Üçüncü gruptaki çocuklar, sayıları en az olan grubu oluşturmaktadır. Bu çocuklar, günün 24 saati sokaklarda ailelerinden uzak bir şekilde geçiren, her türlü istismara ve tehlikelere açık, ihtiyaçlarını karşılayamayan çocuklardır<sup>103</sup>. Doğuştan "mütereddi", psikopat, saralı veya diğer

<sup>99</sup> Uluğtekin, S., " Sokak Çocukları Eğitimcilerin Eğitim Programı" İstanbul: 1996 s.116- Polat, O., "Sokak Çocukları" Özgün Ofset, İstanbul:2002 s3- Uluğtekin,S.," 1940lı Yıllarda İstanbul'un Sokak Çocukları" Prof.Dr. Sema Kut'a Armağan, Yaym No:009, Ankara: 1999

<sup>100</sup> Bilgin, O., "Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu ve Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi Modeli", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001, s440

<sup>101</sup> Uluğtekin, S., " Sokak Çocukları Eğitimcilerin Eğitim Programı" İstanbul: 1996 s116- Polat, O., "Sokak Çocukları" Özgün Ofset, İstanbul:2002 s.3,

<sup>102</sup> Uluğtekin,S.," 1940lı Yıllarda İstanbul'un Sokak Çocukları" Prof.Dr. Sema Kut'a Armağan, Yaym No:009, Ankara: 1999 s.202

<sup>103</sup> Bilgin, O., "Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu ve Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi Modeli", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001, s.439

hastalıkları olan bu çocuklar, hastalıkları sebebiyle aile ortamı, mahalle veya okuldan kovulmuş ve sokaklarda hiçbir iş yapmayarak "serseri olarak dolaşırlar"<sup>104</sup>. Sokak çocukları olarak adlandırılan, aile denetiminden ve korumasından yoksun olan bu çocuklar üzerinde önemle durulması gereken önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır.<sup>105</sup>

---

<sup>104</sup> Uluğtekin,S,," 1940lı Yıllarda İstanbul'un Sokak Çocukları" Prof.Dr. Sema Kut'a Armağan, Yayın No:009, Ankara: 1999 s.201

<sup>105</sup> Polat, O., "Sokak Çocukları" Özgün Ofset, İstanbul:2002 s.4

## II. BÖLÜM

### 2. EĞİTİM VE ÖĞRETİM

#### 2.1. EĞİTİM POLİTİKALARI

Eğitim hakkı çocuğun en temel hakkıdır. Çocukların yaşama hakkının yanında bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlak gelişimi için eğitime gereksinimi vardır.<sup>106</sup> Eğitim hakkının hukuki temelleri Anayasamızın 42.md. açıklanmıştır." Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir." Ülkemiz tarafından da imzalanan Ç.H.S.'nın 28 md.'sine göre "Taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkı fırsat eşitliği üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle; İlköğretim herkes için zorunlu ve parasız hale getirilir, ortaöğretim sistemlerini genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik eder ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak için uygun önlemleri alır."

Ülkemizde 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu eğitim konusunda esas itibarı ile M.E.B.ıgını yetkili kılmıştır. 1739 sayılı milli eğitim temel kanunu ile de kanuni çerçeve çizilmiştir. Bakanlık eğitim faaliyetlerini örgün ve yaygın eğitim şeklinde yerine getirmeye çalışmaktadır<sup>107</sup>.

Örgün eğitim, okul öncesi eğitimden başlayarak ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Yaygın eğitim ise "örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere; gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte çeşitli süreç ve düzeylerde yaşam boyu yapılan eğitim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümüdür" <sup>108</sup>.

2001 yılı verilerine göre ülkemizde ilköğretim düzeyinde okullaşma oranı % 100, lise ve dengi okullarda okullaşma oranı % 64,0 üniversite düzeyinde okullaşma oranı % 28,0 olmuştur. Öğrenci sayıları ise ilköğretimde 13 067 000 öğrenci, lise ve meslek liselerinde 2

<sup>106</sup> Akyüz, E., "Çocuk Haklarının ve Güvenliğinin Korunması" MEB Yayınları, Ankara:2000, s.396

<sup>107</sup> Ünsür, A., "Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme" S.A.Ü.Matbaası,Sakarya:1998, s.62

<sup>108</sup> Demirel, Ö., "Karşılaştırmalı Eğitim" Usem Yayınları, Ankara: 1996 s.31



607 000 öğrenci, yükseköğretimde ise 1 500 000 öğrencidir<sup>109</sup>. Bu sayılarda göstermektedir ki ilkokula başlayan 100 çocuktan ancak 9 tanesi yüksek öğrenime devam edebilmektedir. Oysa eğitim hakkı yalnızca okula kayıt yaptırmak değil, aynı zamanda kaliteli ve sürekli bir eğitime erişebilmektir<sup>110</sup>. Ülkemiz açısından eğitimin kalitesi ve sürekliliği bir tartışma konusu olmuştur.

Eğitim sistemlerini sorgulayan Fransa, Almanya, İngiltere gibi gelişmiş ülkeler eğitimde amaçlarının birisinin de yeterli kalitede iyi yetiştirilmiş ve verimli bir işgücü geliştirmek olduğunu belirtmiş, Japonya ise temel hedefinin eğitimin milli birliğin, ekonomik kalkınmanın ve uluslararası gelişmenin öncüsü olması şeklinde belirtmiştir. Ve bu ülkeler her yıl ülkelerin eğitim sisteminde çağın gereklerine uygun olarak revizyonlar yapmaktadır<sup>111</sup>. Aslında gelişmiş ülkelerin temel eğitim hedefleri olan bu hedeflere ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin daha çok ihtiyacı vardır. Günümüz bilgi toplumunda temel kaynak olan yetişmiş, kaliteli ve bilgili işgücüne bizlerin daha çok ihtiyacı vardır.

Bu kaliteye ve amaca ulaşabilmek için ülkemiz eğitim sisteminde bir takım revizyonların yapılması gereklidir.

- Gerek Anayasamızda gerekse ÇHS'nde eğitim tüm çocuklar için zorunlu ve ücretsizdir. Bunu gerçek hayata uygulamak zorunluluğumuz vardır. Maalesef ülkemizde karne parasını okula getirmede diyerek karnesi verilmeyip, üzüntüden hasta olan çocuklar bulunmaktadır. DİE 'nce yapılan bir araştırmaya göre günümüzde çocukların % 23,5'i okul masraflarının yüksek olması nedeniyle okulu bırakmaktadır. Oysa sosyal bir devletin maddi durumu iyi olmayan öğrencilere ve onların ailelerine gerekli sosyal yardımları yapması gerekir. Ayrıca başarılı çocuklar için teşvik edici uygulamalar getirilmelidir<sup>112</sup>.
- Eğitimde fırsat eşitliği tüm öğrencilere verilmelidir. İnsanlar arasında doğuştan eşitsizlikler mevcuttur. Ancak eğitim kurumlarına gerek girmedi, gerekse okul içinde ilerlemede çocuklara eşit fırsatlar verilmelidir<sup>113</sup>. Eğitim sistemimizde oluşan özel kurs sektörü de fırsat eşitsizliğini arttırmaktadır.

---

<sup>109</sup> [dpt.gov.tr](http://dpt.gov.tr).

<sup>110</sup> UNICEF, "Türkiye", Ankara: 1999 s.10

<sup>111</sup> Ülker,G., "Eğitimde Kalite Anlayışı" Abant İ.B.Üni., Sos.Bil.Ens.Dergisi, 2000 Sayı: 1 , s.121

<sup>112</sup> ÇSGB, "Çalışan Çocuklar Projesi Raporu" Lazer Ofset,Ankara:2000 s.49

<sup>113</sup> Kabadayı, R., "Çocuk Hakları Sözleşmesinin Eğitim Bakımından Çocuklara Getirdiği Haklar ve Ülkemizde Durum" Abant İ.B.Üni., Sos.Bil.Ens.Dergisi, Sayı:1,Yıl:2000, s.3

- Bugün özellikle ilkokullarda uygulanan müfredat 1968 yılında 5 yıllık eğitim sistemine göre hazırlanmıştır. Eğitimde kullanılan malzemelerin çoğu da kırsal kesimdeki çok sınıflı okullar gözetilerek hazırlanmamıştır. Bu ise kırsal kesimde okuyan çocuklarla şehirde okuyanlar arasında eşitsizliğe sebep olmaktadır<sup>114</sup>. Eğitimde kullanılan araç ve gereçler ile müfredat mevcut şartlara göre yeniden düzenlenmelidir.
- Ülkemizde okullar ve öğretmenler ülke ölçeğinde dengeli biçimde dağıtılmamıştır. Bu dengesizliğin ülke gerçeklerine göre adilane bir biçimde düzeltilmesi gerekir. Zorunlu eğitimin tüm ülke nüfusuna ulaşması için gerekli önlemler alınmalıdır. Özellikle YİBO'ların daha sağlıklı hale getirilerek tüm Doğu ve Güneydoğuyu kapsayacak hale getirilmesi gerekir<sup>115</sup>.
- Öğretmen atamalarında yaşanan kargaşadan kurtulmak gerekir. Fen Edebiyat Fakültesi mezunları öğretmen olamazlar iken mühendislik fakültelerini bitirenler sınav sistemiyle öğretmen olmaktadır. Öğretmen atamaları için yapılan sınavlarda branşlarla ilgili sorular düzenlenmelidir.
- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin sürekli hale getirilmesi, böylece günümüz problemleri ve gelişmelerine uygun bilgi donanımına ulaşmaları sağlanmalıdır.

Ülkemizde ise tersine olarak hizmet içi eğitimlerin sayısı düşmektedir<sup>116</sup>.

- Eğitim plan ve politikaları ülkemiz şartlarına göre oluşturulmalı. Çünkü eğitim kuru bir bilgi aktarımı, deneyim kazandırmadan öte, kesiksiz inanç ve kişilik kazandırma sürecidir<sup>117</sup>. Ülkenin gerçeklerine, şartlarına uygun milli kültür ve ahlak değerlerine göre bir sistem oluşturulmalıdır.
- Eğitimde öğrencilerin yetenek ve kabiliyetlerine göre yönlendirme yapılmalıdır. Böylece fırsat eşitliğine uygun bir yapılandırma sağlanabilir. Öğrencilerin kabiliyetleri rehber öğretmenlerce sürekli gözlenmelidir. Bu şekilde çocukların meslek seçimlerine de yardımcı olunmuş olur. Her öğrenciye istediği meslek doğrultusunda yetişme

<sup>114</sup> UNICEF, "Türkiye", Ankara: 1999 s.19

<sup>115</sup> ÇSGB, "Çalışan Çocukların Korunması İçin Politika ve Eylem Programı Yöntem Önerisi". Ankara: 1995 s.49

<sup>116</sup> UNICEF, "Ülke Programı 1997-2000 Ana Uygulama Planı", Ankara: 1997 s.18

<sup>117</sup> Akın, C., "Japon Endüstriyel İlişkileri" SA.Ü Matbaası, Sakarya: 1995 s.160

imkânı sağlanmış olunur. DİE'nin verilerine göre yüksek öğrenim alanlar arasındaki işsizlik oranı eğitimsizlere göre daha yüksektir. Bu ise gelir seviyesi düşük aileler için çocuklarının okumuş işçi olmaları yerine vasıfsız işçi olarak bir an önce ekmek parası kazanmaları daha önemli hale gelmektedir<sup>118</sup>.

- Yaygın eğitim kurumları ile örgün eğitim kurumları arasında tam bir koordinasyon sağlanmalıdır. Herhangi bir sebeple eğitim sisteminin dışında kalan öğrenciler yaygın eğitime tabi olurlar.
- Aile ya da topluma dayalı, düşük masraflı uygun girişimlerde dahil olmak üzere, erken çocuk gelişimi etkinliklerinin yaygınlaştırılması<sup>119</sup>.

### 2.1.1. Milli Eğitim Bakanlığı

Ülkemizde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütülmesinden 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Milli Eğitim Bakanlığı yetkili kılınmıştır. 27 Ocak 1995 yılında ülkemizin de imzaladığı ÇHS'nin 28 md. "Taraflar devletler, çocuğunun eğitim hakkını kabul eder ve bu hakkı fırsat eşitliği temeline üzerine tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle;

- a) İlköğretim herkes için zorunlu ve parasız hale getirilir,
- b) Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar,
- c) Uygun bütün araçları kullanarak yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler,"

Ancak bu maddeler ülkemizde hayata geçirilememiştir. Ülkemizde 2001 yılı itibariyle 77 yılda 73 M.E.B. değişikliği olmuştur<sup>120</sup>. Buna paralel olarak ülkemizde her türlü ortaöğretimin tüm çocuklara açık olmadığı, yükseköğretiminde yetenekleri doğrultusunda herkese açık olmadığı gözlenmektedir. Ayrıca eğitimde fırsat eşitliği konusunda epey mesafe almamız gerekmektedir<sup>121</sup>. Özellikle sosyo ekonomik bakımdan yetersiz koşullarda yetişen çocuklar, diğer yaşlıları kadar gelişme gösterememekte sonucunda okulda başarılı

<sup>118</sup> Senemoğlu, N., "Eğitim Sorunları", TİSK: 1997 s.35

<sup>119</sup> Şirin, S., Şirin M., "Çocuk, Aile ve Kent Komisyonu Raporu", İst. Çocuk Kurultayı Bildiri Kitabı, İstanbul:2000 s.22

<sup>120</sup> Seyyar, A., "Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele" Türdav, İstanbul 2002 s.139

<sup>121</sup> Karbadayı, R., "Çocuk Hakları Sözleşmesinin Eğitim Bakımından Çocuklara Getirdiği Haklar ve Ülkemizde Durum" Abant İ.B.Üni., Sos.Bil.Ens.Dergisi, Sayı:1, 2000, s.7

olamamaktadırlar. Bu olumsuzluk çocukların hem eğitim süresince hem de yaşamları boyunca devam etmektedir.

M.E.B. sokak çocukları ile ilgili üç ILO-IPEC projesine katılmıştır. İlk proje "İstanbul Çıracılık Eğitim Merkezindeki Öğretmenlerin Çalışan Çocuklar Konusunda Duyarlılıklarının Arttırılması" 1994 yılında başlamıştır. "Çıracılık Eğitim Merkezleri Müdürlerinin Çalışan Çocukların Duyarlılıklarının Arttırılması" adlı ikinci proje 1996 yılında başlamıştır. 1999 yılında başlayan üçüncü proje ise "MEB Kurumsal Kapasitesinin Çalışan Çocukların Eğitime Kazandırılması, Devamlılığı ve Eğitim Başarılarının Arttırılması Konusunda Güçlendirilmesi" adlı projedir. Bu çalışmalarda özet olarak çocuk işçiliği hakkında danışmanlık hizmetleri ve kamuoyu oluşturma hedeflenmiştir<sup>122</sup>.

### **Sokak Çocuklarının Sosyal Rehabilitasyonu:**

Rehabilitasyon, hayata yeniden dönme anlamına gelir. İnsanlarda doğuştan veya sonradan oluşan psikolojik ve fiziksel rahatsızlıkların tedavi edilmesi ve kişiyi aile ortamı ile toplumda yeniden kendi kendine yeterli bir hale getirmek için yapılan faaliyetlerin tümüne rehabilitasyon denir<sup>123</sup>.

Rehabilitasyon kavramı ülkemize Avrupa'dan girmiştir. Rehabilitasyonu ilk defa batıda kiliseler uygulamıştır. Şeytana uyanların tekrar iyi bir insan yapabilmek için yapılan çalışmalar "rehabilitasyon" olarak tanımlanmıştır<sup>124</sup>. Gerçek anlamda rehabilitasyon çalışmaları II. Dünya savaşından sonra hız kazanmıştır. Savaşta yaralıların toplanarak iyileştirilmesi için yapılan çalışmalar tıbbi rehabilitasyonu oluşturmuştur.

Bu yıllarda yapılan çalışmalar fiziksel bir özrü olan sakatlara yöneliktir. Bu amaçla çeşitli yardımcı araçların ve işleri kolaylaştırıcı tekniklerin kullanılmasıyla, sakatların ve kronik hastalığı olanların, bu hastalıklarına rağmen yaşantılarını her yönüyle sağlam olanların yaşantısına benzetmek için yapılan çalışmalara "rehabilitasyon" deniyordu<sup>125</sup>

Rehabilitasyonun en yaygın tanımı şöyledir;" Özürlü kişilerin fonksiyonel yetenek ve becerilerinin tıbbi, psiko-sosyal, pedagojik ve mesleki eğitim yoluyla yeniden kazandırılmak maksadıyla yapılan çalışmaların ve hizmetlerin bütünüdür" <sup>126</sup>.

<sup>122</sup> ÇSGB, "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zaman Bağlı Program Çerçevesi" Ankara, 2001 s.33

<sup>123</sup> Hizmetli, S., "Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Ders Kitabı" Sivas: 1997 s.5

<sup>124</sup> Sengir, O., "Rehabilitasyon Ders Kitabı" Sermet Matbaası, İstanbul:1976 s.1

<sup>125</sup> A.g.k, s.6

<sup>126</sup> Seyyar, A., "Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele" Türdav, İstanbul 2002 s.184

Çağdaş anlamda rehabilitasyonda; bireyi kapasitesi ölçüsünde bedensel, zihinsel, sosyal ve ekonomik yeterlilik alanında geliştirme, koruma ve iyileştirme çabalarını içermektedir. Bu yönüyle rehabilitasyon bireylerin gelişme ve iyileşme gereksinimlerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla rehabilitasyon yalnızca doğuştan ya da somadan özürlü olmuş bireylere yönelik bir çalışma alanı değildir. Gelişme ve iyileşmeye gereksinim gösteren her insan rehabilitasyonun çalışma alanına girmektedir<sup>127</sup>

Rehabilitasyonun temel hedefi ise; insanları yardıma muhtaç duruma gelmesini önlemek, yardıma muhtaç duruma gelmiş insanları ise işte, okulda, evde, toplum içinde uyum içinde yaşamalarını sağlamaktır<sup>128</sup>.

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere rehabilitasyon çalışmalarının kapsamı içine gelişme ve iyileşmeye gereksinim duyan tüm insanlar girmektedir. Sokakta yalnız başına yaşayan ve/veya küçük yaşına rağmen sokaklarda çalışmak zorunda kalan sokak çocukları rehabilitasyona gereksinim duymaktadır. Rehabilitasyon çalışmaları 3 grupta incelenir.

### **2.1.2. Sosyal Rehabilitasyon**

Rehabilitasyon süreci içerisinde en önemli aşamayı sosyal rehabilitasyon oluşturmaktadır. Çocuklar tıbbi rehabilitasyon sürecinde, sokakta yaşamının getirdiği psikoloji, bağımlılık ve hastalıklardan kurtulmuş olacaklardır. Bu aşamada da çocukları hayata bağlayacak onları motive edecek uğraşılara ve eğitim, öğretim faaliyetleriyle onların geleceğine yön çizilmiş olunacaktır.

Sosyal rehabilitasyon ile çocukların duygusal ve zihinsel olarak sosyal hayata adaptasyonu sağlanacaktır<sup>129</sup>.

Duygusal olarak;

- Çocuğun, kişilik ve kendine saygı duygularını geliştirmeye teşvik edecek yaşlıları ve yetişkinlerle saygı ve sevgi bağları kurulması,
- Çocuğun ilgi duyacağı ve kendisine olumlu yönleriyle örnek olacağı yetişkinler ve kendilerinden büyük çocuklarla sık sık beraber olmasının sağlanması,

---

<sup>127</sup> [cizgil.sitemynet.com](http://cizgil.sitemynet.com).

<sup>128</sup> Seyyar, A., "Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele" Türev, İstanbul 2002 s.431

<sup>129</sup> Bequele, Assefa, Jo, Boyden, "Çocuk İstihdamıyla Mücadele" Ankara: 1995 s.100

Zihinsel olarak;

- En azından okuma yazma öğrenilene ve temel hesap işlemlerini yapacak beceri elde edilene kadar okula devam edilmesi,
- Özellikle çocuğun ileride onurlu bir yaşam için gerekli parayı kazanmasını sağlayacak beceriler başta olmak üzere, yaşamla ilgili tüm becerilerin geliştirilmesi,
- Gerçekleri algılamasını ve sorgulamasını sağlayacak eleştirel düşünme yeteneğinin kazandırılması amaçlanır.

Sosyal rehabilitasyon sürecinde en önemli aşamayı eğitim oluşturur. Çocukların pek çoğu okuma yazma bile pek bilmemektedir. Bu çocuklar için gayri resmi bir eğitim modeliyle okuma yazma öğretilmektedir. Bu sistemde çeşitli düzeylerdeki çocuklar gruplara ayrılarak eğitim görürler. Böylece çocuklar temel eğitimlerini almış olurlar, ikinci aşamada ise çocukların dışarıdan diploma alabilecek düzeye gelmeleri sağlanır<sup>130</sup>. Özellikle yaşı küçük olup hiç okula gitmemiş çocukların okula normal olarak gönderilmelerinde büyük yarar vardır. Çünkü bu çocuklar okula daha çabuk uyum sağlayabilirler. Eğitim için ikinci bir alternatif yol ise bu çocukların geceleri bir okul ortamında gönüllü akademisyenler ve öğretmenler tarafından okul ortamında eğitime tabi tutulmalarıdır.

Sokak çocuklarına yönelik olarak eğitim verilirken klasik öğretme yöntemlerinden ziyade daha kısa süreli derslerle, çocukların katılımının sağlandığı programlara yer verilmelidir. Eğitim sırasında çocuğun yaşamından örneklere yer verilerek destek sağlanmalı. Örneğin okuma yazma öğretirken çocukların bildikleri mekanlardan sokaklardan örnek vererek okuma yazma öğretmek daha kolay olabilir. Veya para saymadan başlayarak basit matematik işlemlerinden başlanabilir<sup>131</sup>.

Sosyal rehabilitasyon kapsamı içerisinde çocuklara beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarabilecek aşağıda sıralanan etkinliklerde yaptırılmalıdır.

Oyun Odaları: Çocuklar için merkezlerde hem streslerini atabilecekleri hem de ikili ilişkiler kurmalarına yardımcı olacak oyunları oynayabilecekleri oyun odaları olmalıdır<sup>132</sup>.

---

<sup>130</sup> Polat, O., "Sokak Çocukları" Özgün Ofset, İstanbul:2002 s.122

<sup>131</sup> A.g.k, s.123

<sup>132</sup> Bilgin, O., "Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu ve Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi Modeli", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001, s.454

Sanatsal Faaliyetler: Gönüllü eğitimcilerin önderliğinde yapılacak bu faaliyetlerin içerisinde çocuklara, resim, tiyatro, müzik gibi konularda hem eğitim verilebilir hem de çocukların yeteneklerinin ön plana çıkartılması sağlanabilir<sup>133</sup>

Sportif Faaliyetler: Çocuklara yönelik olarak sportif faaliyetler yardımıyla çocukların rekabet ortamında hedef oluşturma ve hedefe ulaşmada gayret göstermeleri sağlanabilir<sup>134</sup>. Böylece yetenekli çocukların yetenekleri ortaya çıkartılabilir ve gelecekleri konusunda bir hedef verilebilir<sup>135</sup>. Bu konuda özellikle spor kulüplerinden yardımda alınmalıdır. Örneğin BM Genel Kurulu yoksullukla mücadele programı içerisinde, çocukluk yılları yoksulluk içerisinde geçen ünlü futbolcular Zidane ve Ronaldo'yu öne çıkartmıştır<sup>136</sup>. Ülkemizde de böyle örnekler bulunup çocuklara gösterilmelidir.

Hayvan ve Bitki Yetiştirme: Çocukların sevgi, ilgi ve şefkatini yönlendirmek amacıyla çocuklara çeşitli evcil hayvanların ve bitkilerin yetiştirilip bakımları yaptırılabilir<sup>137</sup>.

## 2.2. EĞİTİM KAVRAMI

Eğitim sözcüğü 1940'lı yıllarda dilimize yerleşen bir terimdir. Bu tarihten önce "eğitim" yerine Arapça "terbiye" sözcüğü kullanılırdı. Günümüzde eğitim terimi yazı dilinde ve konuşmalarda genellikle aşağıdaki anlamlarda kullanılmaktadır.<sup>138</sup>

"Eğitim, toplumsal bir hizmettir. Devlet, eğitim hizmetlerini topluma sunmakla yükümlüdür. Eğitim sistemi ve okullar bu hizmeti halka sunmak için kurulmuştur."

"Eğitim, bir milletin yüzyıllar boyu süren kültürünün ürünüdür. Bu anlamda eğitim, toplumsal bir kurumdur."

"Eğitim, çoğu zaman kelime anlamı ile ferdin sosyalleştirilmesi, hemcinslerine benzer ve topluma faydalı bir üyenin hazırlanması anlamına gelir."<sup>139</sup>

"Eğitim, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir."<sup>140</sup>

<sup>133</sup> Polat, O., "Sokak Çocukları" Özgün Ofset, İstanbul:2002 s.115

<sup>134</sup> A.g.k, s.115

<sup>135</sup> Bilgin, O., a.g.k, s.454

<sup>136</sup> Gür, A., "Rio'nun Sokak Çocukları" İstanbul Dergisi,Sayı:4,2001, s.29

<sup>137</sup> Polat, O., a.g.k, s.116

<sup>138</sup> Ertürk, S., "Eğitimde Program Geliştirme", H.Ü. Basımevi,Ankara 1972, s.8

<sup>139</sup> Akyüz, Y., "Türk Eğitim Tarihi", A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, , Ankara 1982, s.222

<sup>140</sup> Varış, F., "Eğitimde Program Geliştirme,Teori ve Teknikleri" , A.Ü. Eğitim Bilimleri Yayınları, ,Ankara 1976, s.75.

"Eğitim, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir."<sup>141</sup>

"Eğitim insanların bilgi ve grglerinde geçerli saydığımız Şeyleri gelecek nesillere nakleden, hatta ileride kaydedilecek tekml hazırlama iddiasında bulunan en st görüş yüceliğini isteyen bir insan eseridir."<sup>142</sup>

"Eğitimin amacı ise, yedinci beş yıllık kalkınma planında Şöyle açıklanmıştır."

Eğitimde amaç; demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarının bilincinde, zgr ve özgüveni olan bilgi ağı insanını yetiştirmektedir.

İnsanların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerinin maddi ve manevi ürünlerine kültür dendiği dikkate alınırsa, insanın çevresiyle etkileşimi sonunda kltrleşmeye uğradığı, yani kültür edindiği söylenebilir. evresiyle etkileşerek öğrendiklerini, edindiği kültürü, diğer insanlara da öğretmeye kalkışan kimse ise, belli bir amaca yönelik olarak o insanları kültürlü hale getirmeye çalışıyor demektir. "İnsanların, diğer insanları belli bir maksatla kltrleşmelerine ya da kasıtlı kültürleşme süresine ise eğitim denilmektedir."<sup>143</sup>

Eğitim, Dewey'e gelinceye kadar, tarih boyunca değişik eğitim felsefesi görüşlerini ortaya koyanlar ve onların izinden gidenler tarafından, kendi görüşlerine uygun biçimlerde tanımlana gelmiştir. Bütün bu tanımlar, eğitimin ne olduğunu değil, belli felsefi görüşlerin eğitimden ne beklediğini yansıtmaktadır.

İlk defa Dewey, eğitim sürecini derinlemesine eğilmiş, orada ne olup bittiğini düşünmüş; eğitimi, yaşantının daha önceki yaşantılara dayalı olarak olduğunu ve bireyde değişiklik yaptđı için de sonra edinilecek yaşantıları etkileyeceğini belirtmiştir.

Dewey'den sonra gelenler, onun 1920'lerde ortaya koyduğu eğitimle ilgili bu görüşmelerini işleyerek, eğitimin süreç olarak daha iyi anlaşılır tanımlarını yapmaya çalışmışlardır. Preston, eğitimin görevi; "bireyin etrafında, gelişmesinin her aşamasında, istenilen tepkileri ve umulan değişmeleri en iyi biçimde oluşturabilecek bir evre

<sup>141</sup> Varış, F., "Eğitimde Program Geliştirme", A.. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1978, s.35.

<sup>142</sup> LeifL., , ve Rustin, G., "Pedagoji Doktrinleri Açısından Genel Pedagoji". (ğretmen Kitapları:139) M.E. Basımevi, İstanbul 1980, s.9-10.

<sup>143</sup> Ertürk, S., a.g.e.,s.8



düzenlemektir."<sup>144</sup> demiş; Tyler ise, eğitimin, "bireylerin davranış örüntülerini değiştirme süreci"<sup>145</sup>, olduğunu söylemiştir.

Ülkemizde ise Ertürk, tarih boyunca yapılan eğitim tanımlamalarını incelemiş, onların ortak yönlerini bulmuş, Dewey'in ve onu izleyenlerin görüşlerini de gözden geçirdikten sonra, her felsefi görüşe, her devre ve her koşula uyabilen ve günümüzde eğitim alanında daha çok yararlanılabilecek bir eğitim tanımı yapmıştır. Ona göre eğitim, "bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde (eğitimin amaçlarına uygun) değişme meydana getirme sürecidir."

Günümüzde daha çok tercih edilen ve kullanılan bu tanıma göre eğitimin içeriği şöyledir.<sup>146</sup>

- Eğitim bir süreçtir.
- Eğitim sürecinde, bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi amaçlanmaktadır.
- Davranışlarındaki değişme kasıtlı olarak gerçekleştirilmektedir,
- Eğitim sürecinde bireyin kendi yaşantıları esastır.

Eğitim, insanları belli amaçlarına göre yetiştirme sürecidir. Süreç, bir amaca yönelmiş olan sürekli değişmelerin tümüdür. Bu süreçten geçen insanın kişiliği farklılaşır. Okullar, eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur.

Bireyin, aldığı eğitimle sürekli olarak değişmesi, yetersiz durumdan daha yeterli duruma gelmesi sağlanmaktadır. Bu değişiklikler, birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken öğretme ve öğrenmeler sonucunda gerçekleşmektedir. Yine bireyin eğitimi, doğduğu andan başlayarak, ölünceye kadar devam eder. Bu nedenlerle eğitim çok kapsamlı bir süreçtir. Eğitim, zaman ve mekân yönünden de kapsamlı, sürekli ve çok boyutludur.

Kişinin eğitim sürecinden geçirilmesi demek, davranışlarının değiştirilmesi demektir. Davranışlarda değişme yoksa eğitim de gerçekleşmemiş demektir.

---

<sup>144</sup>Yalçın, Y., "Yerleşik Ve Taşınabilir Eğitim Yapan İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Toplumsallaşmasında Beden Eğitimi Ve Sporun Önemi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kütahya, 2006 s.4

<sup>145</sup>A.g.t, s.4

<sup>146</sup>Büyükkaragöz, S., Genel Öğretim Metodları, Atlas Yayınları, Konya, 1994, s.31-35.

Davranışlarda meydana gelen değişmelerin hepsi eğitimin kapsamına girmektedir. Çünkü insanların davranışları, hırsızlık, yalan söylemek, başkalarına zarar vermek gibi olumsuz yönlerde de değiştirilebilir. Ama bu değişmeler, eğitim tanımında yer alan "istenilen yönde" değişmeler değildir. Buna göre, eğitimin oluşturacağı davranış değişikliğinin, insancıl, olumlu, yapıcı ve başarılı uyum özelliklerini taşıması gerekir. Okulda, özellikle sınıfta yapılan bütün çalışmalar sonunda meydana gelen davranış değişiklikleri de eğitim olarak kabul edilmektedir.

Okul eğitimi denilince, akla ilk olarak amaçlı, planlı ve programlı bir eğitim gelmektedir. Okuldaki eğitim, bu işin uzmanı olarak yetiştirilmiş olan öğretmenler tarafından planlı bir biçimde düzenlenen öğretim faaliyetleri ile gerçekleştirilir. Bu bakımdan öğretim, eğitimin kapsamında yer almakta ve eğitimin bir aracı olmaktadır.

Son yıllarda, bilimsel çevrelerde oluşan görüşlere göre, ekonomik büyümeyi, sosyal değişmeyi ve siyasal gelişmeyi kapsayan kalkınma süreci davranış değişikliği, başka bir deyişle eğitim sorunudur. Öyleyse; eğitim yalnızca eğitilen kişiyi değil, eğitilen kişinin ailesinden başlayarak bütün toplumu etkilemektedir.<sup>147</sup>

Bu sebeple Türkiye' de 1. Beş yıllık kalkınma planlarından itibaren eğitim konusu genel olarak, önceki dönemin eğitim gelişmeleri ve mevcut durum, ana ilkeler ve yöntem, hedefler ve genel politikalar, yatırımlar ve tedbirler ana başlıkları altında ele alınmış ve her başlık altında çeşitli eğitim basamakları, yaygın eğitim ve hizmet içi eğitim ayrı ayrı incelenmiştir.

Kalkınma Planına göre; eğitim alanında kabiliyete göre bir seçme yapmak ve kabiliyeti olanlara eğitim olanağı tanımak; toplumun, en yeterli insanlar tarafından yönetilmesini mümkün kılacak, bir toplumsal yapıya ulaşmasını sağlayacaktır.<sup>148</sup>

Eğitim sistemi, iş hayatında ihtiyaç duyulan çeşitli tip elemanları yetiştiren başlıca mekanizmadır. Bu nedenle kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesi için çeşitli eğitim alanlarında yeterli sayıda öğrenci bulunması ve bunların kalkınmanın gerektirdiği nitelikte eğitilmesi gerekir.

---

<sup>147</sup> Kaya, Y.K., İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış, Bilim Yayınları, Ankara 1989, s.1,27,28,115,116.

<sup>148</sup> D.P.T., V. 5 Yıllık Kalkınma Planı, DPT Yayınları, Ankara 1983, s.39

Bu bakımdan; kalkınma planlarında, kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesi için gerekli olan insan gücünün belirlenmesi amacıyla yapılan tahminlere dayanılarak, eğitim sisteminin sayısal ve niteliksel gelişmesine ilişkin politikalar ve hedefler geliştirilmiştir.<sup>149</sup>

VII. plan dönemi sonunda, okullaşma oranları okul öncesi eğitimde %16, sekiz yıllık zorunlu temel eğitimde %100, ortaöğretimde % 75 ve yükseköğretimde %19'u örgün öğretimde olmak üzere %31 olacaktır.<sup>150</sup>

Ortak düşmana karşı koyma ihtiyacının, insanı göçebelikten toprağa yerleşmeye zorladığı ve toprağa yerleşen insanların da düzeni sağlamak için politika, din, ekonomi, aile gibi toplumsal kurumları oluşturduğu söylenebilir. Bu kurumlardan birisi de "eğitim" dir<sup>151</sup>

Eğitimin tarihsel ve sosyal kökenleri araştırıldığında, 2500 yıllık insanlık tarihinin başlangıcından bu yana insanoğlunun -temel- "eğitim"le ilgilendiği, Aristokratlara savaş becerilerinin, köylülere de toprağı işleme ve tehlikelerden korunma yollarının öğretildiği görülür. Sonraki yıllarda ise, Atina şehir devletinde eğitimin askeri niteliği giderek azalmaya başlar. Çocuklara okuma-yazma, şiir ezberleme, şarkı söyleme, çalma, aritmetik ve fiziksel beceriler öğretilir ve eğitim "devlet görevi" olarak ele alınır. Bu görüşten hareketle Sofistler, eğitimin tüm halka yaygınlaştırılması gerektiğini söyler. Hıristiyanlığı yaymakla görevli kişiler Kata şet Okulları ile Manastırları temel eğitim kurumuna dönüştürür. Orta Çağda "ilköğretim" düzeyinde okuma-yazma ve basit hesaplar öğretilir. XIX. Yüzyılda İngiltere'de ilköğretim düzeyinde önemli gelişmeler yaşanır ve ilköğretim tüm ülkeye yaygınlaştırılır.

İlköğretimin yaygınlaştırılması ile ilgili aşamalarda, XIX. yüzyıl sonlarında ABD'de temel eğitim ilköğretim tüm ülkeye yaygınlaştırılır ve zorunlu hale getirilir.<sup>152</sup>

Osmanlı İmparatorluğunda ise, Müslüman çocuklar için Sıbyan Okulları ve Medreseler olmak üzere iki çeşit okul bulunmaktaydı. Bunlar parasız olup, giderleri de bağlı oldukları vakıflar tarafından karşılanır, denetimini de dini makamlar yapardı. Eğitim etkinlikleri, bir hayır işi, bir dini görev olarak görülürdü. Sıbyan Okulları, Mahalle Mektebi olarak da adlandırılmakta olup, bugünkü ilköğretime denk düşerdi. Karma eğitim yapılırdı, okul dört yaşında başlardı. Okuma-Yazma, Kur'an-ı Kerim, hesap ve dini bilgiler öğretilirdi<sup>153</sup>.

<sup>149</sup> Kaya, a.g.e. ,s.115

<sup>150</sup> Çilenti, K., Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, Kadioğlu Matbaası Ankara 1984, s.12-13

<sup>151</sup> Fidan N., ve Erden M., Eğitime Giriş, Ankara: 1991, s. 71

<sup>152</sup> M., Erden, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, İstanbul: 2001, s. 137-144

<sup>153</sup> Erden, a.g.e. s.153-154

Eğitimin önemli amaçları arasında; bireyi içinde bulunduğu toplumun etkin bir üyesi haline getirme ve kültürünü kazandırma (toplumsal); mevcut siyasi düzeni koruyacak bireyler yetiştirme (siyasal); toplumu kalkındıracak bireyler yetiştirme (ekonomik) ile bedensel, zihinsel, duygusal vb. yönlerden gelişmiş bireyler yetiştirme (bireyi geliştirme), bulunmaktadır.

Devletler, "savunma" gibi temel görevlerine "eğitim"i de ekleyerek, vatandaşlarına eğitim yoluyla bir "ortak yaşantı alanı" kazandırmayı amaçlamışlardır. Bu nedenle "temel eğitimi ilköğretim"i yasa ve hatta anayasalarına alarak, zorunlu hale getirmişlerdir.

İlköğretim; 6-14 yaş grubundaki öğrencilere temel beceriler kazandırarak, onları hayata ve bir sonraki eğitim kurumlarına hazırlayan sekiz yıllık eğitim devresine denir (5). Bu evrede çocuklara; okuma-yazma, okuduğunu anlama, anadilini doğru kullanma, temel matematiksel işlemler, toplumsal ve doğal olaylar hakkında temel bilgi ve beceriler kazandırılır. Bu bilgiler, gelecekteki öğrenmelerin temelini teşkil eder. Ayrıca, öğrenime devam edecekleri üst öğrenime, etmeyecekleri hayata hazırlar (6). İlköğretim temel eğitimin en büyük özelliği, bu aşamada, bütün vatandaşlar için gerekli olan bilgi ve becerilerin kazandırılmasıdır.

Avrupa'da Endüstri Döneminde (XIX. Yüzyıl) başlayan eğitimi ilköğretimi yaygınlaştırma çabaları (7) bizde, 1826 yılında, II. Mahmut döneminde yayınlanan bir fermanla başlar ve halka duyurulur. 1913 yılında çıkarılan "Tedrisat-ı İptidaiyye Kanunu Muvakkati"nin (İlköğretim İçin Geçici Kanun) birinci maddesi "İlköğretimin zorunlu ve devlet okullarında ücretsiz sunulması"ni öngörmekteydi. Cumhuriyetin ilanından sonra da, ilkokulların parasız ve zorunlu olması konusu yeniden gündeme getirilir ve ilköğretimin 7-14 yaş çocukları için "parasız ve zorunlu" olduğu ifadesi 1924 Anayasasınının 87. maddesinde yer alır. Bu ilkeye 1961 ve 1982 Anayasalarında da yer verilir<sup>154</sup>.

1982 Anayasasında eğitim, "eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi" (Md. 42) olarak yer alır ve "İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır" denilir.<sup>16</sup>

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda da "Temel eğitim (ilköğretim) görmek her Türk vatandaşının hakkıdır" denilerek, temel eğitim kurumlarından sonraki eğitim

---

<sup>154</sup> Erden, a.g.e. s.137-144

kurumlarından vatandaşların ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanabilecekleri (Md.7) belirtilir.<sup>155</sup>

Yine aynı yasada "İlköğretimin 6-14 yaşlarını kapsadığı ve kız-erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu" (Md. 22) belirtilir ve "Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde köyler gruplaştırılarak, merkezi olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaşmanın mümkün olmadığı yerlerde yatılı ilköğretim bölge okulları kurulur" (Md.25/b) denilmektedir.

Zorunlu eğitim ya da zorunlu ilköğretim konusu, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununda da yer alarak;

- İlköğretimin, öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, devlet okullarında parasız olduğu (Md. 2),
- İlkokulların; gündüzlü, pansiyonlu, yatılı ve gezici okullardan oluştuğu ve mecburi olduğu (Md. 6).
- Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde, köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaşmanın mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları (YİBO) veya gezici okullar açılabilir; gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirileceği (Md. 35),
- Bir köy halkı, iş ve üretim hayatının gereği olarak veya olağanüstü sebeplerle yayla, otlak ve bağ gibi yerlere taşındığında köy okulunun da, köy halkıyla birlikte göçecek şekilde düzenlenmiş olması ve gidilen yerde hemen günlük çalışmasını ve görevini devam ettirmesi gerektiği (Md. 10),
- Öğrenci velilerinin, mülki amirlerin, İlköğretim Müfettişlerinin ve zabıta teşkilatının, ilköğretim çağındaki çocukların mecburi ilköğretim kurumlarına devamlarını sağlamakla yükümlü oldukları (Md. 52), belirtilmektedir.<sup>156</sup>

---

<sup>155</sup> MEB, ilkokul Programı, İstanbul: 1988, s.7-9.

<sup>156</sup> MEB, Milli Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Ankara: 1987, s. 7.

Günümüzde uygulanan zorunlu eğitim, 1997'de beş yıldan sekiz yıla çıkarılmış ve İlköğretim, "sekiz yıllık kesintisiz eğitim" olarak, yeniden düzenlenmiştir.<sup>157</sup>

Bu nedenle, devletin beş yıllık zorunlu eğitim için yapacağı çabalar sekiz yıllık eğitim için yapacağı çabalara dönüşmüştür. Buraya kadar sözü edilen yasalar özetlendiğinde; herkesin ilköğretimi temel eğitimi almakla yükümlü bulunduğu, devletin de "sosyal devlet" yönünden dolayı bu eğitimi vermekle ve düzenlemekle görevli olduğu, anlaşılmaktadır.

Bu nedenle, devletler uluslararası düzeyde, ilköğretimi geliştirmeye yönelik politikalar üretmekte ve uygulamaya koymaktadır. Bunlardan bazıları;

- Okul sayısını arttırma, her yere okul açma,
- Kırsal kesimde çalışan öğretmenlere ek ödemeler yapma,
- Kırsal kesimde çalışan bayan öğretmenleri özendirme,
- Özel okulların yaygınlaştırılması için gerekli izinleri verme,
- Çoklu eğitim (ikili) yapma,
- Öğretmenleri eğiterek ve yeterli öğretim materyali hazırlayarak, "birleştirilmiş sınıflar oluşturma,
- Kızlar için yatılı okuma olanağı sağlama,
- Eğitimin etkililiğini arttırarak, ailelerin çocuklarını okula göndermelerini sağlama
- Ailelere yönelik dolaylı maliyetleri azaltma,
- Halkı bilgilendirerek toplum desteğini harekete geçirme,
- Yerel mali destekler sağlama,
- Ailelerin yaptığı eğitim harcamalarını, örneğin ücretsiz ulaşım gibi, devletçe karşılama.

Bizde İlköğretimi Geliştirme Politikaları ve Uygulamaları ise;

- Sekiz yıllık zorunlu eğitime geçiş ve ilköğretim okullarının yaygınlaştırılması,
- Milli Eğitimi Geliştirme Projesi,
- Temel Eğitim Projesi,
- Temel Eğitim Pilot Projesi,
- Kızların Eğitimi Projesi,
- Gezici Tarım İşçi Çocuklarının Eğitimi Projesi ve
- Taşımali İlköğretim Uygulaması'dır.<sup>158</sup>

---

<sup>157</sup> Erden, a.g.e. s.176

### 2.3. ÖĞRETİM KAVRAMI

İnsan yavrusu dünyaya geldiği an son derece güçsüz ve beceriksizdir. Beslenme, yürüme, konuşma, kendini koruma, başkalarıyla ilişkiler kurma, alış veriş etme vb. konularda henüz kazanılmış bilgi, beceri ve deneyimleri yoktur. O, her alanda yardıma muhtaçtır. İşte bu sebeptendir ki etrafındaki yetişkinler onun, gerekli bilgiyi, beceri ve alışkanlıkları kazanmasında, kendisine yardımcı olurlar. Bu ilişki bir çeşit öğretimdir.<sup>159</sup>

Öğretme faaliyetlerinin önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak yapıldığı yerler okullardır. Okullarda yapılan öğretme faaliyetleri ise, öğretim olarak adlandırılmaktadır.

"Öğretim" kavramı için de, "eğitim" kavramında olduğu gibi, değişik tanımlar yapılmıştır. Aslında böyle bir tanım farklılaşmasını doğal karşılamak gerekir. Öğretim daha çok, teknolojik bir olaydır ve burada önemli olan, tanımlardan çok "öğretim" ile neyin anlaşılmasının gerektiğinin ve bunun koşullarının belirtilmesidir. Aşağıdaki tanımlar bu konuda bir fikir vermektedirler.<sup>160</sup>

"Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür."<sup>161</sup>

"Öğretim deyince, en kısa ifade ile pedagojik formasyonu olan kimselerin (öğretmenlerin) bilgi ve maharetler kazandırmak veya bilgi ve maharet kazanmalarına yardım etmek suretiyle, öğrenim müesseselerinde bulunan öğrencilerin fiziki ve (ruhi-zihni) gelişmelerini ve hayat şartlarına kolayca intibak etmelerini sağlamak için yaptıkları etkinlikler anlaşılır."<sup>162</sup>

"Öğretme, herhangi bir öğrenmeyi kılavuzlama veya sağlama faaliyetidir."<sup>163</sup>

"Herhangi bir eğitim kurumunda bir küme öğrenciye, belli alan veya konularda bilgi verme işi gayri resmi ve resmi durumlarda öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme,

---

<sup>158</sup> Kavak, Y., Dünyada ve Türkiye'de ilköğretim, Ankara: 1997, s. 60-64.

<sup>159</sup> Sezgen, M.Ş., Soysal, S., Yüzbaşıoğlu R., , Bozali, A., Eğitime Giriş, MEGSB Yayını İstanbul 1986 s.2,3,5,6,70,71

<sup>160</sup> Hesapçoğlu M., , Öğretim İlke ve Yöntemleri, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1994 s.29,30,70,71.

<sup>161</sup> Varış, a.g.e. s.16

<sup>162</sup> Aytuna, H.A., Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik Problemleri, M.E. Basımevi, Ankara 1963, s.239,240

<sup>163</sup> Ertürk, a.g.e., s.83

gerekli araç ve gereçleri sağlama ve rehberlikte bulunma eylemi; belli bir şeyi öğretme, bilgi verme, bilgi ile donatmadır."

"Öğretim, öğretmenin uyarıcı ve öğrenme durumları (çevre, ortam) yaratarak, öğrencilerin amaçlar yönünde davranış gelişmesine yardım etmesidir. Başka bir deyişle, öğretim, öğrencilerin öğrenmelerini en iyi biçimde gerçekleştirmek için öğretmenin öğrencilere yaptığı düzenli etkilerdir."<sup>164</sup>

Ertürk'e göre "öğretim, bir öğretmeler, öğrenmeye dönük faaliyetler manzumesi veya kurumsallaşmış öğretmeler topluluğudur." Başka bir deyişle öğretim, okullarda gerçekleştirilen öğretme ve öğrenme faaliyetlerinin bileşkesidir. Yani öğretim, öğretme ve öğrenmeyi birlikte kapsamaktadır.

Okuldaki öğretim faaliyetleri önceden belirlenmiş eğitim amaçlarını gerçekleştirecek şekilde düzenlenmektedir. Okulda öğretmen, öğretimi gerçekleştirmek için mevcut eşya ve durumlardan yararlanarak öğrenmeyi kolaylaştıracak nitelikte bir çevre yaratır. Öğrenciler de yaratılan bu çevrede, öğretmenin rehberliğinde denemelerde bulunarak bilgi, beceri, tavır ve idealler kazanırlar. İşte bunların öğrencilere kazandırılmasıyla ilgili faaliyetler öğretim, bu faaliyetlerin sonucu düşünüş, değerlendiriliş ve davranışlarda meydana gelen değişimler ise eğitimidir. Bu nedenle öğretim, eğitimin bir aracıdır. Başka bir deyişle öğretim, eğitimin gerçekleştirilmesinde bir araç durumundadır.

Eğitimde, bilgi dâhil her türlü tecrübe üzerinde durulur; bu tecrübeler tesadüfî olabilir. Öğretim ise güdümlüdür, planlıdır, programlıdır, desteklidir. Öğretimde bütün öğrenme tecrübelerinin eğitsel olması esastır.

Eğitim de, öğretim de süregeldiği toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik olgularından etkilenir. Her ikisi de yerel, milli ve milletlerarası özellik taşır.

Sınıfta yapılan öğretimden, öğrencilerin her biri başka şekilde etkilenir. Bunun sonucunda da işlenen bir konuyu öğrencilerin bir kısmı tam anlamıyla öğrenirken, bir kısmı öğrenemez. Çünkü yapılan öğretimi sınırlayan faktörler vardır.<sup>165</sup>

Bunlar: "Bireyin Yeterliliği", "Bireyin Olgunlaşması", "Bireyin Zekâsı", "Bireyin Yetenekleri", "Eğitim Ortamı", "İnsan Gücü Ögesi". "İnsan Gücü Dışı Kaynaklardır".<sup>166</sup>

---

<sup>164</sup> Alıcıgöz, İ., İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim, İnkılap ve Aka Basımevi, İstanbul 1979, s.13-14

<sup>165</sup> Varış, a.g.e. s.75

<sup>166</sup> Büyükkaragöz, a.g.e. s.35



## 2.4. BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR KAVRAMLARI

Beden Eğitimi kavramının sözcük olarak ortaya çıkması batı dillerinde 18.yüzyıl ortalarına rastlar. Büyük Eğitim Reformu hareketlerini destekleyenler 19. yüzyılın geleneksel okul "Turnesi" ne karşı bir tepki olarak beden eğitimi yerine spor deyimini tercih etmişlerdir.<sup>167</sup>

Beden bu tür eğitimde, amaç değil araçtır. Büyük kas etkinlikleri yoluyla bedensel nitelikleri kazanmada doğal bir sonuçtur. Beden eğitimi, organizmanın bütünlük ilkesine dayalı tüm kişilik eğitimidir. Diğer bir deyişle beden eğitimi; büyük kas etkinlikleri aracılığıyla bireyin bedensel, ruhsal ve toplumsal bütünlüğünü zedelemeyen, kişinin toplum yararına en iyi gelişimini gerçekleştirme eğitimidir.<sup>168</sup>

Nitekim bu yüzyılın ilk çeyreğinde okul beden eğitimi anlayışında yeni bir çığır açan Avustralyalı biyolog-eğitimci Gaulhofer "Beden eğitimi insan bedeni yoluyla yapılan genel eğitim, etkinlik noktası, insan bedeni; amaç insanın tüm kişiliği ve bütünlüğüdür." şeklinde tanımlamıştır.<sup>169</sup>

Bir başka tanıma göre beden eğitimi; Milli Eğitimin temel ilkelerine uygun olarak kişinin beden, ruh ve fikir gelişimini sağlamaktır. Oyun, jimnastik ve sportif çalışmalarının tümü ile kişinin bedence sağlam, fikirce uyanık ve ruhen sağlıklı olmasının görüntüsüdür.<sup>170</sup>

"Beden Eğitiminin insan vücudunun eğitimi olduğunu, bu eğitim anlayışında bedensel hareketlerin kendi özünde bir değeri olmayıp araçsal bir değeri olduğunu savunmuştur."<sup>171</sup>

Beden Eğitimi hareket etmeyi öğretmek ve hareket yoluyla öğrenmek biçiminde tanımlayan Tamer; "fiziksel hareketlerin planlı bir gelişme doğrultusunda yaşantıya dönüştürülmesi gerektiğini açıklamıştır."<sup>172</sup>

---

<sup>167</sup> Brodmann, D., Sportunterricht Und Scholsport, Klinkhard 1984 s.13

<sup>168</sup> Yalçın, H.F., Beden Eğitimi Öğretmeni El Kitabı, Gazi Üniversitesi Yayını, Ankara 1995 s.69

<sup>169</sup> Gaulhofer, K., Naturlicih's Turnen, Band 11 Österreichischer Bundesverlay, 1956 s.243

<sup>170</sup> Arslan, R., Beden Eğitimi Bilgileri Ankara 1979 s.102

<sup>171</sup> Stremeyer, H., Leibbeserziehuhg Und Shculssport, Osterrichhiseber Bundeswerby 1983 s.190

<sup>172</sup> Tamer, K., Beden Eğitimi Oyun Öğretimi, AÜ AÖF Yayını No:101 Ankara 1987 s.6

Beden Eğitimi; "Büyük kas etkinlikleri aracılığı ile bireyin bedensel, ruhsal ve toplumsal bütünlüğünü zedelemeyen, kişinin kendisi ve toplumun yararına optimal gelişimini gerçekleştirme eğitimidir."<sup>173</sup>

Beden Eğitimi'nin İngilizce karşılığı "Physical Education" dır. Bir çok bedeni hareketlere, mesela fiziksel gelişim, fiziksel başarı, fiziksel sağlık ve fiziksel görünüş gibi terimlere karşılıktır. Fiziksel kelimesine, akıl ve beden karşılaştırılmasında başvurulur. İnsan vücudunun gelişmesinde yer alan aktiviteler, eğitimi kapsar. Bir insan, yüzmeye, yürümeye, paralel çitalar üzerinde veya beden eğitimi ile ilgili herhangi bir aktivite de bulunurken, bir oyun oynamaktadır ve bu arada eğitim de vuku bulmaktadır.<sup>174</sup>

Öztürk Beden Eğitimi etkinliklerini, her bireyin kendi fiziksel sağlık ve yeterliliği ölçüsünde katılacağı, kendini ifade edeceği etkinlikler olduğunu, vücudun yapı ve fonksiyonunu geliştirebilmeyi, eklem ve kasların kontrollü ve dengeli bir biçimde didaktik olarak gelişmelerini sağlamayı, okul çağı sonrası iş ve rekreatif faaliyetlerin süresi içinde harcanan fiziki gücü, en ekonomik tarzda kullanmayı, dolayısıyla organların kontrolünü metotlu bir şekilde hareket ettirmesini öğreten faaliyet sistemidir diyerek ifade etmiştir.<sup>175</sup>

Vücudu kuvvetlendirmek, sağlığı korumak amacıyla aletli veya aletsiz hareket yapmaktır.<sup>176</sup>

Beden Eğitimi daha geniş ve açık bir ifadeyle; beden etkinliği, vücudun yapı ve fonksiyonunu geliştirebilmeyi, eklem ve kasların kontrolü ve dengeli bir biçimde gelişmelerini sağlamayı, okul sonrası iş ve sosyal faaliyetlerin süresi içinde harcanan fiziki gücü ekonomik tarzda kullanmayı, dolayısıyla organların kontrolü ile metotlu bir şekilde hareket etmesini öğreten bir faaliyet olarak da tanımlanabilir.<sup>177</sup>

"Beden eğitimi, akademik başarının artmasını, ileri düşünmeyi, sağlık konusunda bilgi edinmeyi, akademik başarı için gerekli dinlenme, beslenme, uyku, hastalıklara karşı korunma gibi sağlık için gerekli temel bilgilerin öğretilmesi ve uygulanmasını da sağlar".<sup>178</sup>

Dauer'e göre; Beden Eğitimi özellikle beden etkinlikleri yolu ile çocuğun vücut gelişimine yardım ederek, uyumunu sağlayan, eğitimin bir parçasıdır.<sup>179</sup>

<sup>173</sup> Günışık, E., Temel Eğitim Kavramlarının Açıklanması, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları 4 Ankara 1973, s.5

<sup>174</sup> Güray, E., İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Hakkındaki Düşünceleri ve Beklentileri adlı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversite Sos. Bilm. Ens. 2002, s.5

<sup>175</sup> Öztürk, Ü., Orta Dereceli Okullarda Beden Eğitimi, Güven Matbaası, İstanbul 1982, s.9

<sup>176</sup> MORPA Ansiklopedisi, Cilt 4, Kültür Yayınları, İstanbul 1996, s.216

<sup>177</sup> Atlı, M., Beden Eğitimi ve Spor Teksiri, Çoğaltılmış Ders Notu, Van 1986 s.1

<sup>178</sup> M.E.B., İlköğretim Okulları Lise Ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları, İstanbul 1988 S.5

<sup>179</sup> Güray, E., a.g.e., s. 7

Öyleyse Beden Eğitimi okullardaki temel fonksiyonu, toplumda aktif rol alacak mutlu vatandaşlar yetiştirmek ve kişiyi bütün olarak yeterli hale getirmektir.

Büyük kas etkinliği aracılığıyla bedensel, sosyal, kişisel bütünlüğü, zedelemeyen, kişinin toplum yararına en iyi gelişimini gerçekleştirme eğitimidir.<sup>180</sup>

"İnsan bütününe oluşturan fiziki, ruhi ve zihni niteliklerin bulunduğu yaşın genetik kapasitenin gerektirdiği verim gücüne ulaşması için rekabet olmaksızın yapılan faaliyetlerin tümüne beden eğitimi diyoruz."<sup>181</sup>

Okul programlarının bir parçası olarak, "Beden Eğitimi dersi gencin fiziksel, duygusal sosyal ve zihinsel yönleriyle, bütünü ile gelişmesine yardımcı olan bir derstir".

Ama her şeyden önce çocuğun bedenlen sağlığı olmasını, psiko-motor davranışların yeterli gelişmesini sağlamaktır."<sup>182</sup>

Çoğu zaman beden eğitimi okullarda, sadece öğrencilerin çeşitli beden faaliyetine katılımını sağlayan, mekanik becerilerini ve biyolojik yapılarını geliştirmeye yönelik faaliyetler olarak algılanmıştır. Beden eğitimi yönetici, öğretmen ve çevre tarafından böyle algılanmasının sonucu; sosyal, bilişsel, duyuşsal ve bedensel bir davranış şekli geliştirme alanı olmaktan çok yetenekli öğrencilerin yeteneklerini ortaya koydukları, performanslarını gösterdikleri bu alanda yetenekli olmadığı sanılan öğrencilerin değer vermediği, zorunlu bir uygulama olarak yürütülmektedir.

İnsanın bireysel eğitimine yönelik fiziksel etkinlikleri söz konusu olduğunda, çağdaş okul kuramcıları, beden eğitimi deyimini yerine spor deyimini kullanmaktadırlar. Ne var ki, sporu tek ve kesin bir tanıma sığdırmak olanaksızdır. çoğu zaman "spor" ile karşılaştırılan ve hatta "spor kavramı içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunanlar olmasına rağmen beden eğitiminin spordan farklı olduğu görüşü yaygındır.<sup>183</sup>

Spor kelimesi etimolojik köken olarak disport (dis ve porture) kelimelerinden türemiş olup işten uzak durmak anlamına gelir. Bir başka deyişle spor; ağır bir iş değil eğlence manasındadır. Çalışmak İle oynama arasındaki tek fark tutumdaki değişikliktir.

---

<sup>180</sup> Özmen, Ö., Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni E.Ü. BESYO Yayını İzmir 1976 s.30

<sup>181</sup> Güray, E., a.g.e., s.9

<sup>182</sup> M.E.B., a.g.e., s.181

<sup>183</sup> Bağırğan T., , Spor Bilimlerinin Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri, H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu Yayını No:3 Ankara 1992 s.197

Spordeki tutum oyun tutumudur; onu yaşarken duyulan zevktir; sadece elde edilen sonuç söz konusu değildir.<sup>184</sup> Bu nedenle spor özü gereği bir oyundur.

Ancak eski yunan anlayışında oyun ve spor birbirinden mahiyet itibariyle ayrılıyordu. Bu ayrım en iyi atlet sözcüğünü de dile getirmekteydi. Her çocuk oyun oynar, yorulunca oyunu bırakır. Atlet ise yorulmasına rağmen oyunu sürdürür. Bu bakımdan spor bir oyundur. Fakat her oyun bir spor değildir. Atlet sözcüğü eski yunanlılarda yarışma anlamına gelen "atlos" ile yarışmanın ödülü anlamına gelen "alton" sözcüklerinden türer. Yarışma anlamına gelen atlosun sıfatı atlios güçlükler içinde acı çeken yarışma sonunda da bitkin düşen anlamına gelir.<sup>185</sup>

Son yüzyılda sporun özüyle kullanım biçimi çok farklılaşmış ve değişik ifadelerle yeni tanımları yapılmıştır. "Spor insanın doğasında bulunan saldırganlığa barışçı boşalma olanakları sağlamakta, saldırganlık içgüdüsünün denetim altına alınması için uygun bir yarışma ortamı yaratmaktadır."<sup>186</sup>

Klasik anlamda spor; bütünüyle hareket ve mücadele esasına dayanan ve bunun içinde gereken bir takım alışılmış idman ve yarışmalardır. Tek başına veya toplu olarak yapılan kendine özgü kuralları olan genelde bir yarışmaya dayanan bedensel ve zihinsel yetilerinin gelişmesini sağlayan eğitici ve eğlendirici bir uğraştır.<sup>187</sup>

Psikologlar sporun temel ödevini "davranış belirleyici değerleri yaymak ve güçlendirmek yaşamda karşılaşılan sorunlara benimsenebilir çözümler getirmek." Şeklinde açıklamışlardır.<sup>188</sup>

Fizyologlara göre spor; "başarıyı genişletme ve yarışmada üstün gelme amacı için gösterilen çabayı, bedensel bakımdan daha yetenekli olanların seçilmesine ve seçilenlerin sürekli ve yoğun bir eğitimle yetiştirilmesini gerektirerek, daha çok yarışmayı içermekte, yüksek düzeyde oyun, mücadele ve ağır kas çalışmasını gerektirmektedir."<sup>189</sup>

---

<sup>184</sup> Özbaydar, S., İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi, Altın Kitaplar Yayınevi, Ankara 1983 s.31

<sup>185</sup> Erdemli, A., Hümanizma Olarak Spor, Spor Bilimleri I. Ulusal Sempozyum Bildirileri 15-16 Mart,1990 Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1990 s.12

<sup>186</sup> George, H., Sport And The Social Science, Annals, Aapss Vol.445 september 1979 s.9

<sup>187</sup> MORPA Ansiklopedisi, A.g.e. s.249

<sup>188</sup> H., Edward, The Sociology Of Sport, Dorsey, Newyork, 1973 s.127

<sup>189</sup> Özmen, a.g.e. s.114

Spor, çağımızın modern toplumlarında kültürel ve refah düzeylerinin bir göstergesi olarak anlam kazanan ve sosyal hayatın tüm yönlerini etkileyen önemli bir sosyal olgudur.<sup>190</sup>

Oyun, oyalanma, işten uzaklaşma aracı olarak tarih sahnesine çıkan spor, günümüzde ise ekonomi, politika, eğitim, boş zaman, uluslararası ilişkiler, propaganda, reklam, ırkçılık, şiddet, turizm, çevre, örgütler, kitleler, gençlik, kadın, engelliler, meslekleşme, iş bölümü gibi kavramlarla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirilen kısaca birey toplum ve uluslararası yelpazede çok yönlü ve önemli etkileri olan sosyal bir kurum haline gelmiştir. Bu özelliklerinden dolayıdır ki spor çağımızda çok yönlü, çok yararlı, çok amaçlı ve çok etkili bir boyut kazanmış ve evrenselleşmiştir.

Spor, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel unsuru olan insanın beden ve ruh sağlığını geliştirmek, kişiliğin oluşumunu, karakter özelliklerinin gelişimini sağlamak, bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak çevreye uyumu kolaylaştırmak kişiler, toplumlar ve uluslar arası dayanışma, kaynaşma ve başarı sağlamak, kişinin mücadele gücünü arttırmak yanında belli kurallara göre rekabet ölçüleri içerisinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve yarışmada üstün gelme amacıyla yapılan faaliyetlerdir.

Spor, bireyin tabii çevresini beşeri çevre haline getirirken elde ettiği yetenekleri geliştiren, belirli kurallar altında araçlı veya araçsız, bireysel ya da toplu olarak boş zaman faaliyet kapsamı içinde veya profesyonelce meslekleştirerek yaptığı, sosyalleştirici toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur.<sup>191</sup>

Spor, bireysel veya topluca yapılan belli kuralları olan yarışmalardır. Basit sözcük anlamı ile oyalanma, oyun, işten uzaklaşma anlamına gelir Diğer bir ifadeyle; spor, beden hareketleri ile kurallara bağlı olarak, yarışma esasına dayanan oyunları kapsar. Bütün ulusların kendi yaşama biçimleri ile ilgili bulunan ve sadece kendilerine özgü olan spor faaliyetleri bulunmaktadır. Örneğin; Türklerde yağlı güreş, cirit, ok atma, İngilizlerde futbol, Amerika'da rugby, beysbol, vb.<sup>192</sup>

Kalyon' a göre spor, "bireysel veya kolektif oyunlar şeklinde yapılan, genellikle yarışmaya yol açan, bazı kurallara göre uygulanan ve geç dönemde yararlı olması beklenen beden hareketlerinin tümü" şeklinde tanımlanmaktadır.<sup>193</sup>

---

<sup>190</sup> İmamoğlu, A., F., İki binli Yıllara Doğru Türk Sporu Üzerine Bazı Gözlemler G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi C:8 Ankara 1992 s.1

<sup>191</sup> Erkal, M., Sosyolojik Açıdan Spor, Filiz Kitapevi ,Ankara 1982 s.10

<sup>192</sup> Alpman, C., Eğitim Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişim, GSB Yayını İstanbul ,2002, s.33

<sup>193</sup> Kalyon, T.A., Spor Hekimliği, GATA Yayınları, Ankara 1994 s.3

İster tek kişi tarafından, ister takım halinde yapılsın, sporun genellikle kesin, ölçülebilir, saptanabilir bir hedefi vardır. Bu hedef, rakip veya rakipleri geçmek, daha fazla sayı yapmak, belirli bir uzaklığı başka bir yarışmacıdan önce aşmak, doğal engelleri aşmak gibi çeşitli amaçlara yönelmiş olabilir. Bu amaçlar doğrultusunda insanlar, tarihin oldukça eski dönemlerinden itibaren birbirleriyle yarışmalar ve çok değişik sportif etkinliklerde bulunmuşlardır.

"Spor" kelimesi, İngiliz aristokrasisinin konuşma dilinden kaynaklanmıştır. Eğlence, eğlenme, oyalanma anlamına gelmektedir. 18. yüzyıl ortalarından itibaren İngiltere'de fiziksel aktivitelerin o zamana kadar bilinmeyen performans, rekabet ve rekor prensiplerini kapsayan yeni bir türü ortaya çıkararak gelişmeye başlamış ve İngilizler bunu spor olarak tanımlamışlardır.<sup>194</sup>

Başka bir tanıma göre spor, ferdin, tabii çevresini, beşeri çevre haline getirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belirli kurallar içinde araçlı veya araçsız, ferdi ya da toplu olarak boş zaman kapsamı veya tam zamanını alacak şekilde meslekleştirerek yaptığı, sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziği geliştiren, rekabetçi, dayanışma ve kültürel bir olgudur.<sup>195</sup>

Bir başka deyişle spor, ferdin beden, ruhen, fikren gelişmesini ve bu bölgeler arasında koordinasyon yeteneği sağlayan bir bilimdir.<sup>196</sup>

Spor, eğitimcilerin, kişiliğin oluşumunu ve karakter niteliklerinin gelişimini sağlamak için önerdikleri disiplindir. Yöneticilerin ise enerjiyi biçimlendirmek ve mücadele anlayışı uyandırmak için kullandıkları yöntemdir.<sup>197</sup>

Sporun temelinde "üstün teknik ve fiziksel iş kapasitesi ile estetiğe ve başarıya ulaşmak" yatmaktadır. Spor, teknolojik ilerlemenin etkisiyle ve bunlara bağlı olarak daha geniş boyutlara ulaşmak, boş zaman etkinliğinden kaynaklanan ve bu şekilde gelişmiş, belli kurallara göre düzenlenmiş, sonunda kaybetme veya kazanma, maddi ve manevi kazanç elde etmek için yapıla gelen toplumsal bir olay görüntüsündedir.<sup>198</sup>

---

<sup>194</sup> Bohus, J., Sport Geschichte, München Wien Zürich, 1986 s.65

<sup>195</sup> Erkal, M., a.g.e. s.58

<sup>196</sup> Harris, H.A., Geschichte Dereibesübungen, Sport In Grossbritannien, Überhorst, H. BD.4 Berlin München Frankfurt 1972 s.72

<sup>197</sup> Gillet, B., Spor Tarihi, Çev. Mustafa Durak, Gelişim Yayınları, İstanbul 1975 s.45

<sup>198</sup> Atlı, M., a.g.e. s.13

Spor bir zevktir. İnsanlarda bu zevk ezeldir ve şüphe yok ki ebedi de kalacaktır. Nitekim binicilik, atıcılık, denizcilik ve güreş gibi sporlar eski zamanlardan beri Türklerin haz duydukları milli sporlar arasındadır.<sup>199</sup>

Günümüzde birçok düşünür ve toplum bilimci modern sporu sanayi kapitalizminin bir ürünü olarak kabul etmektedir. Kapitalizm, televizyon ve öteki iletişim araçlarını da kullanarak sporu pazarlanabilen bir mal haline getirmiştir. Boş zamanların artması da spor izleyicilerinin ve tüketicilerinin sayısının görülmemiş ölçüde çoğalmasına yol açmıştır.

Modern sporlar İngiltere de ortaya çıkarken, modern beden eğitimi 18. yüzyıl sonuyla 19. yüzyıl başında Almanya da ve İskandinav ülkelerinde gelişti. Sporun ticarileşmesi karşısında amatörlük kavramı ortaya atıldı ve olimpiyat oyunlarına spordan gelir elde etmeyen amatör oyuncuların katılması kararlaştırıldı. Amatörlük ve profesyonellik arasındaki ayırım 20. yüzyıl sonunda spor dünyasındaki en önemli tartışma konusuydu.<sup>200</sup>

Yukarıdaki açıklamalardan sonra şu genel yargıya varılabilir; "beden eğitiminde rekabet unsuru yoktur." Bu unsur sporda belirleyicidir, yoğun bir şekilde vardır. Ayrıca beden eğitimi insanın kendi yaşı ve yetenek kapasitesinin gerektirdiği fiziki, ruhi ve zihni faaliyetleridir.<sup>201</sup>

Sporda ise rekabete dayalı oluşundan dolayı aşırı yüklenmeler, yaş kategorisi atlamaları hatta insanın sağlığını bozduğu bilinen ve bilerek kullanılan maddelerin alınması söz konusudur.<sup>202</sup>

## 2.5. EĞİTİM VE BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR İLİŞKİSİ

Eğitim, geniş anlamda kişinin davranışlarına, ahlak ve estetik ölçülerine, inanç ve yaşama anlayışına, sağlık uyumuna yardım eden bir süreç olarak görülebilir. Organize eğitim, bir taraftan bireyin, toplumun değer normlarına uyum yapmasına hizmet ederken, diğer taraftan da bireylerin arzu ve ideallerini, toplumun dinamizmini olumlu bir gelişmeye yöneltecek anlamda olumlu davranışlar halinde formüle etmektedir.<sup>203</sup>

---

<sup>199</sup> Karaküçük, S., Türk Spor Kurumu Dergisi, Seçilmiş Spor Makaleleri, Ankara 1992, s.2,31-32

<sup>200</sup> Ana Britannica Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık, İstanbul 1983, C.5 s.47

<sup>201</sup> Çumralıgil, B., Seçilmiş Bazı illerdeki Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitim Öğretmenin Yapısı ve Sorunları, Doktora Tezi, G.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Ankara 1995, s.25

<sup>202</sup> Açıkkada C., , Ergen, E., Sporla Gelen Sorunlar, Bilim ve Teknik Mayıs 1986, s.10

<sup>203</sup> Özmen, Ö., a.g.e. s.59

Bedensel gelişme ile zihinsel, sosyal, duygusal gelişme arasında hayati bir bağıntı vardır. İlk çocukluk çağında motor faaliyetlerde bulunmayan çocuk, hiddet ve korkuya kapılacak ve bu hususta gelişmiş olan çocuk ise rahatça faaliyette bulunabilecektir. Bunun gibi, spor da çocukların birbirleriyle ilişkilerine, zihni faaliyetler ve duygusal gerginliklere etki yapabilmekte ve duygusal durumları, bedensel gelişmelerini etkileyebilmektedir. Eğitim faaliyetlerinde bu bağlantıların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.<sup>204</sup>

Beden eğitimi ve spor; insanın kendini tanımasına ve tanıtmasına, toplum yaşamında yerini almasına yardımcı olur.

Eğitim bütünlüğü içinde bireyi ve toplumu eğitmede beden eğitim ve spor araç olarak kullanılırken amaç olarak da yapılmaktadır. Beden eğitimi ve spor öz varlığımız olan bedensel ve ruhsal sağlığımızı doğrudan etkiler. Zihinsel olarak daha uyanık, disiplinli ve bilinçli olmamızı sağlar. Toplumsal olarak, kurallara ve yasalara uyan, yandaşına ve karşıtına saygı duyan, güzeli doğruyu alkışlayan, başarısızlığı araştıran bilinçli bir toplum oluşturur.

Eğitim faaliyetlerinde bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişme boyutları birbirleriyle dayanışma içindedir.<sup>205</sup>

Buna bağlı olarak beden eğitimi ve sporun. Eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu göz önüne alındığında, planlı eğitimin yapıldığı okulların her kademesinde eğitim programlarında beden eğitimi ve spor özellikle yer almalıdır. Yalnız yeteneklilerin değil herkesin katıldığı, hatta özürülü kişilerin de yapabileceği programlar hazırlanmalıdır.

### **2.5.1. Beden Eğitiminin Önemi**

İnsanın yaşayabilmesi için gereken tüm işlevler ve davranışlar, bireyin bedeninde oluşmaktadır. Fiziksel gelişim ile insan davranışları arasında sıkı bir bağlantı bulunmaktadır. Fiziksel gelişiminde görülen bozukluklar, dengesizlikler ya da gerilemeler davranışları da etkisi altına almaktadır.<sup>206</sup>

Hareket ise, bir bütün olarak gelişmenin topluma en iyi bir biçimde uyum sağlayabilmenin merkezi konumundadır. Duyu organları yoluyla algı ve düşünceleri, düşünceler de kasları kullanarak vücudu harekete geçirmektedir. Bu bütünlük ve ilişki içerisinde kaslar duygu ve düşüncelerden, başka bir anlatımla psikolojik yapıdan, psikolojik

---

<sup>204</sup> Thomas, S., B., and Carol, L., A. Negligence and The Physical Education Teacher, Legal Procedures and Guidelines, Physical Educator, No.4 December 1982, s.201-203

<sup>205</sup> Yıldırım, C., Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, MEB Yayını Ankara 1966, s.75

<sup>206</sup> İ., E., Başaran, Eğitim Psikolojisi, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1991, s.65



yapıda kaslardan etkilenmektedir. Bu etkileşim, iletişim ve döngü, yaşam boyu devam etmektedir. Tüm bu verilere bağlı olarak, spor yapmaya yönelik hareket etme yeteneğinin geliştirilmesi çocuğun genel gelişimine en büyük katkıyı sağlayabilmektedir.<sup>207</sup>

Bunun yanı sıra kimi araştırmalar, çocuklardaki hareket gereksiniminin, genç ve erişkinlerdekinin birkaç katı olduğunu, özellikle ilköğretim çağındaki çocukların derslerde oturarak hareketsiz kalma zorunluluğunun onlarda fiziksel ve psikolojik bir yük oluşturduğunu, bu yükün ancak oyun ve spor gibi etkinliklere katılarak, giderilebileceğini ifade etmektedir.<sup>208</sup>

Beden eğitimi ve spor etkinlikleri çocuğun sağlıklı gelişiminde önemli bir işleve sahip olmasının yanı sıra, sosyal ve duygusal gelişim yönünden de olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu etkinlikler, yaratıcılık, liderlik gibi yetenekleri işlevsel hale getirmekte, mücadeleci, azimli, uyumlu, üretken, kararlı, birbirine saygılı ve anlayışlı olma, kurallara uyma, işbirliği yapma, bağımsız davranma, kendini disipline etme, çalışkan ve gayretli olma gibi kişilik özelliklerini geliştirmektedir. Ayrıca söz konusu etkinliklere katılan çocuk ve gençlerin derslerde daha başarılı oldukları da saptanmıştır.<sup>209</sup>

### **2.5.2. Beden Eğitimi Ve Sporun Beden Sağlığına Katkıları**

Sağlık, çoğu kez sade bir yaklaşımla, hastalıklardan arınmış, hastaliksız bir bünyeye sahip olma şeklide tanımlanabilir. Ancak, konunun içine girdikçe, yalnız bu anlamı taşımadığı görülmektedir.

Sağlık yalnızca hastalık ya da zayıflığın olmaması değil, fiziksel ve toplumsal açılardan da eksiksiz bir iyi olma durumudur.<sup>210</sup>

Hareket sistemimizin temeli, iskelet ve kaslardan meydana gelmiştir. Kaslar vücut ağırlığının %40-45 ini oluştururlar. Hareket sistemimizin iyi gelişmemiş olması, öncelikle duruş bozuklukları olmak üzere, deformitelere ve hareket kabiliyetinin azalmasına sebep olabilir.

Beden sağlığına kalıcı ve düzenli etki sportif faaliyetler aracılığı ile kazandırılabilir. Antrenmanın kaslar üzerindeki olumlu etkilerini aşağıdaki gibi düzenlemek mümkündür.

---

<sup>207</sup> Çamlıyer, H., Hareket Eğitimi ve Spor, Can ofset İzmir 1997, s.45

<sup>208</sup> Özmen, Ö., a.g.e., s.12

<sup>209</sup> Akgün, N., Egzersiz Fizyolojisi, Ege Üniversitesi BESYO Yayınları, İzmir 1986, s.85

<sup>210</sup> Açıkkada, C., E., Ergen, a.g.e., s.2

Fibriller antrenmanla geliştirilebilirler. Bir incelemede, oturarak hayatı yaşayan insanlarınkine oranla mukavemet koşucularındaki yavaş kasılan fibriller %70 oranında, süratli kasılan fibriller %50 oranında büyük bulunmuştur.<sup>211</sup>

Kasın glikojen deposunda da artış kaydedilebilir. Sedanter insanlarda, kasın yaş ağırlığının her kg.ı için 80-100 mmol glikoz, antrene kişilerde 200 mmol'e yükselebilmektedir.

Artan yüklenmeyle yapılan antrenman sonucunda kas hipertrofisi oluşmaktadır. Aerobik yüklenmeler yoluyla, kalp-dolaşım sisteminde aşağıdaki gibi olumlu gelişmeler görülebilir:

- Kalp kaslarında hipertrofi,
- Kalbin iç hacminin genişlemesi,
- Kalbin max. Dakika volümünde artış,
- Kalbin max. V02'nin daha verimli kullanılması<sup>212</sup>

### 2.5.3. Beden Eğitimi Ve Sporun Ruh Sağlığına Katkıları

Organizmayı bir faaliyette bulunmaya yönelten, faaliyeti devam ettiren, ona yön veren, fizyolojik, psikolojik, sosyal uyarıcılarıdır. İhtiyaçlar ilgiler, istekler birer motif niteliğindedir. Motifler bir davranışı yapmaya sevk ettiği gibi davranışın yapılmasından alıkoymak gücüne de sahiptir. Uyumlu davranışlar, güdülerin tatmin edilmesiyle veya elemine edilmesiyle mümkündür. Duygu(his) "dış ya da iç çevreden gelen etkilerin, kişide haz ya da elem türünden izlenimler yaratması" şeklinde ifade edilmektedir.<sup>213</sup>

İnsan yaşadığı sürece, çevresiyle etkileşim halinde olduğuna göre duyguları da sürekli olacaktır. Duygusal gelişimlerinin esaslarını, aile fertleri ile yaptıkları etkileşimden alırlar. Bu çocukluktan itibaren olan ve gelişen bir durumdur. Ailede yaşantı, hem okuldaki hem de ilerdeki duygusal gelişimin temelini meydana getirir.

Ancak çocuğun duygusal gelişiminde okul yaşantıları küçümsenmeyecek ölçüde bulunmaktadır.<sup>214</sup>

Beden eğitimi ve spor, insan hayatını birçok noktada değişik hareket noktalarından çıkararak etkilemekte, onların ruh halini göstermektedir.<sup>215</sup>

<sup>211</sup> Adler, A., Kişilik Bozuklukları Ve Toplumsal Bütünleşme, Onur Kitapevi, İstanbul 1983, s.6

<sup>212</sup> Ateşoğlu, M., Sporda Erdemlik, GSGM Yayınları, Ankara 1978, s.6

<sup>213</sup> Topuz, H., Konuklar Geçiyor, Çağdaş Yayınları, İstanbul 2000, s.53

<sup>214</sup> Altuğgil, E., Eski Türklerde ve Osmanlılar Döneminde Beden Eğitimi Ve Spor Faaliyetleri, Yüksek Lisans Tezi Ankara 1986, s.6

<sup>215</sup> Cray, R., The Psychology Of Learning in The Classroom, Mc Millian Comp., Newyork 1968, s.24

Sportif faaliyet çoğu zaman zevke yönelik heyecanlar oluşturur. Cesaret, tutuklukla çatışmakta, başarının hazzı ve cazibesi yorgunluk ve acıyı aşmakta ve tehlike elemine edilmekteyken deneyimler yoğunluk kazanmaktadır. Dolayısıyla duygusal coşku yükseliş göstermektedir. Bu yükseliş ferdin kendi kendisiyle baş başlığını ortadan kaldırmakta ve mevcut durumun akışına çekmektedir. Fertler ben merkezinden ayrılarak, çakışmaya kanalize olur, algı hareketlenir ve dış dünyayla ilişkiler düzenlenir.

Yine bu vesileyle şahsiyetinin zaafı ve dengesizlikleri tespit edilen fert, güvensizliklerini minimuma indirmek imkânına da kavuşur.

Yanlış kurulmuş özdeşliklerden kaynaklanması muhtemel, zorlu ilişkilerin yarattığı şahsiyet bozukluklarının tedavisinde, spor etkili olup, ferdin ihtiyacında olduğu yeni değerler bulunması konusunda yardımcı olabilmektedir. Çatışma Çin' deki fertlerin fantezi dünyasında bulunmaları, tedavi edici ve zevk veren bir kaynak durumunu meydana getirir.<sup>216</sup>

İnsan organizmasının, en güçlü, en beynelminel motiflerinden birisi de hâkimiyettir. Başkalarını geçme, başarılı olma, güçlükleri aşma şeklinde görülen bu durum; çocuklukta sen-ben kavgası şeklindeyken, büyüdükçe daha planlı bir prosedürle hareket edildiği görülür. Beden eğitimi ve spor bu noktada oldukça geniş imkân taşıyabilmektedir.

Görüldüğü gibi, sportif faaliyet, pek çok yaşantının değişik ürünlerini ve örneklerini görüntülemektedir. Ruhi dengeye götüren yaşantılar, ferdi ihtiyaçların çokluğuyla ilişkili olup yalnız sportif faaliyet bu dengeyi meydana getiremez. Fakat sağladığı yaşantılarla ruhi dengenin fonksiyonel bir alanı olabilmektedir.

#### **2.5.4. Beden Eğitimi Ve Sporun Sosyal Hayata Katkıları**

Sosyal gelişmenin önemli bir bölümü, ilke olarak çocukluk yıllarında meydana gelmektedir. Ancak bu gelişmenin ömür boyu süren bir süreç olduğu düşüncesi kabul görmektedir.

Ferdin, maddi ihtiyaçları bakımından kendine yeter hale gelmesi, onun diğer insanlara olan ihtiyacını ortadan kaldırmaz. İnsan ilişkilerine değişik bir boyut kazandırır. Toplum hayatı, hangi noktada olursa olsun insan ilişkileriyle hayat bulur. Çünkü toplum denen yapıyı insanlar meydana getirmektedir ve insanları ilişkisiz düşünmek mümkün olmamaktadır. Yine bu ilişkilerin belli seviyede toplumun tayin ettiği asgari müşterekler çerçevesinde olması beklenir. Yani belli bir düzene uyum göstermek şartı taşır.

<sup>216</sup> Cussler, M.,T., Emotional Maturity For Teachers, Clearing House, 1940, s.100

Ergenliğin yaklaşmasıyla kız ve erkek çocukları sosyal baskı ve sosyal ilişkilerin farkına varmaya başlar. Bu dönemin karakteristiği sayılan (gruba ayırma, grup davranışı) organizasyonlara katılma bu duygusallıktan kaynaklanır bu dönemdeki genç için aile dışında sadakat merkezleri, kabul görmeler anlayışı garip değildir. Bu aileden uzaklaşmak anlamına gelmez, olsa olsa sosyal ilişkilerin ağırlıklarını hissettirmesi olabilir.<sup>217</sup>

Spor topluma karşı değildir, toplumun bütünleştirici bir parçasıdır. Spor toplumsal mekanizmaları yansıtır, toplumdan daha iyi ya da daha kötü değildir. Toplumun olaylara bakış tarzı, insani değerlerin toplumsal hiyerarşisi, kısaca mevcut toplum düzeni ve bunun içinde yer alan ilişkiler, spor içinde objektif olarak yaşanmaktadır. İlişkilerin mikro seviyede görüntülediğini söylemek mümkündür. Bu nedenle spor ile sosyalleşme süresince yer alan elemanların ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Toplumda yaşayan değerler, manevi - kültürün unsurları, spora yansımakta ve yine topluma yönelmektedir.

## **2.6. TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN TEMEL AMAÇLARI**

### **2.6.1. Genel Amaçlar**

Türk milli eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir.

2. Beden zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren topluma karşı sorumluluk duyan yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetişmektedir.

3. İlgi, İstidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırma suretiyle hayata hazırlamak ve bunların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

---

<sup>217</sup> Ertürk, S., a.g.e., s 12

## 2.7. BEDEN EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARI

Beden eğitimi genel amaçlarını dört temel ilke ile toparlamak mümkündür. Bu dört temel ilke;

- Organik gelişim,
- Psiko-motor(sinir-kas)gelişimi
- Zihinsel gelişim,
- Ruhsal gelişim<sup>218</sup>

Lumpkin, beden eğitiminin amaçlarını üç grupta toplamıştır.

- Bilişsel alan: Vücut fonksiyonlarını kavrama, sağlık, büyüme, gelişme sürecini kavrama, motor öğrenme, oyun ve emniyet kural ve becerilerini kavrama, stratejiler geliştirme ve değerlendirme,
- Duygusal alan: Kendine güvenme, değer anlayışı, karakter geliştirme, iletişim becerileri, meraklılığı geliştirme, sportmenlik becerileri,
- Psiko-motor alan: Vücudu ısındırma ve alıştırma becerileri, temel hareket becerileri, motor becerileri, bedeni mekanik ve yeterlilik(kardiovasküler dayanıklılık, kas gücü ve dayanıklılığı, elastikiyet, çeviklik)

Bir başka açıdan beden eğitiminin amaçları olarak:

- Sağlık gelişimine katkı sağlama ve vücut bozuklukların düzeltme,
- İyi duruş ve biçim kazandırma,
- Güzellik ve estetik duygularını kazandırma,
- Kendine güven, kendini kontrol, işbirliği yapan hak bilir, özgeci, disiplinli, olma gibi kişisel ve toplumsal alışkanlıkları geliştirme,
- Sağlıklı ve mutlu bir yaşam için iradeli ve istekli kılma,
- Doğaya sevgi, ülkeye sevgi ve bağlılık uyandırma,
- Okul dışı bedensel alıştırmalara karşı anlayışlı bakma ve katılmayı sağlayıcı amaçları bulunmaktadır.<sup>219</sup>

---

<sup>218</sup> Öztürk, Ü., a.g.e. s.9

<sup>219</sup> Tunç, A., Beden Eğitimi Ve Spor Bilgisi Ders Notları, Niğde Üniversitesi, BESYO, Niğde 1988, s.8

Söz konusu bu amaçlar kapsamında beden eğitimi temel amaçları üç kısımda ele alınabilir Kişisel yönden, Toplumsal yönden, Ekonomik yönden.

### **2.7.1. Kişisel Yönden**

- Sağlık(bedensel, ruhsal,toplumsal),
- Fizik uygunluğu,
- Kas-kemik gelişimi(güzel vücut estetik davranış),
- Emniyet eğitimi(kazalara karşı korumak, ilkyardım için bilgi ve beceri kazanmak),
- Dengeli ve esnek kişilik(iyi ahlak, karakter),
- Bedenen eğitilmiş olmak,
- Boş zamanları değerlendirme,
- Kültür zevk ve duyarlı gelişim.

### **2.7.2. Toplumsal Yönden**

- Barış ve savaş için gerekli vatandaşlık niteliklerini sağlamak,
- Toplumsal sorumluluk geliştirmek,
- Lider niteliklerini geliştirmek,
- Yasalara, kurallara ve geleneklere saygıyı geliştirmek,
- Oyun aracılığıyla sıra ve hak kavramları geliştirerek başkalarının kişiliğine saygılı olmak,
- İşbirliği, toplum çalışma duygusu, takım ruhu ve kolektif davranışları geliştirerek başkalarının kişiliğine saygılı olmak,
- Toplumun değer yargılarına saygılı olmak,

### **2.7.3.Ekonomik Yönden**

- Yapıcı, yaratıcı ve üretici yetenekleri geliştirmek,
- İş görev ve meslek sorumluluğunu geliştirmek,
- İş ve çalışmalarda verimli ve başarılı olmak,

- Aileye, çevreye ve okula yararlı görev ve sorumluluk yüklemek açısından ele almak gerekmektedir.<sup>220</sup>

#### 2.7.4. Ders Dışı Spor Faaliyetleri

Öğrencilerin sadece beden eğitimi derslerinde, beden eğitimi ve spor amaçlarına uygun, yeterli girişim ve eğitim almaları imkânsızdır. Bu nedenle, okul içinde ders dışı spor faaliyetlerine önem verilerek beden eğitimi dersinin devamı ve bölünmez parçası olarak düşünülmüştür.

Orta dereceli okullardaki sportif faaliyetlerle ilgili olarak düzenlenen yönetmelikler sürekli değişikliğe uğramış ve 9 Kasım 1981 tarih 17509 sayılı resmi gazetede yayınlanarak halen uygulanmakta olan şeklini almıştır.

Bu yönetmeliklerden 1930 tarihli olanına göre okullarda kurulacak spor yurtları sadece belli yaşlardaki erkek öğrencilere mahsustur ve ortaokul öğrencileri yarışmalara katılamaz. 1939 yönetmeliği ortaokullardaki faaliyetleri lisedeki faaliyetlere hazırlayıcı özellikte görmüştür.<sup>221</sup>

Alınan bu karar 1944 yılında küçük bir değişikliğe uğramıştır:

- Kulüplerde oynamaları müsaade edilen öğrenciler okul spor yurtları arasında tertip edilen resmi müsabakalarda oynatılamaz.
- Öğrenciler ders yılı başında ya kulübü ya da okul spor yurdunu tercih edeceklerdir.<sup>222</sup>

Günümüzde ise; öğrencilerin kulüplerde spor yapmaları yasak olmadığı gibi okullar bir sporcu kaynağı olarak görülmekte ve öğrencilerin kulüplere girmeleri desteklenmektedir. Spor faaliyetlerinin tabana yayılarak çocukların küçük yaşlardan itibaren bu faaliyetlerin içine girmeleri geleceğin sporcularının yetişmesi açısından önem kazanmakta ve elverişli bir ortam yaratılmış olmaktadır.

---

<sup>220</sup> M.E.B. a.g.e., s.87

<sup>221</sup> MEB, Tebliğler Dergisi, Sayı 620, Şubat 1939, s.22

<sup>222</sup> MEB, Tebliğler Dergisi, Sayı 272, Nisan 1944, s.162

## 2.7. BEDEN EĞİTİMİ DERSİNİN NİTELİĞİ

Beden Eğitimi bir "beceri" dersidir. Bu nedenle beden eğitimi dersi, ünite çalışmaları oyun ve hareket yönünden canlandırmaya hizmet eder.

Oyun ve hareket, çocuğun en önemli ihtiyaçlarından biridir. Bunun gereği gibi sağlanması, kişinin beden ve ruh sağlığını olumlu yönden etkiler. Bu özelliği dolayısıyla beden eğitimi, okulun eğitim programlarını tamamlayan, ona bütünlük kazandıran bir nitelik taşımaktadır. Beden eğitimi dersi, okulda öğrencilerin fiziksel ve toplumsal ve zihinsel güçlerini geliştirmeye yarayan bir "ortam" hazırlayabilir.

Çeşitli oyun ve hareketler yardımıyla beden eğitimi, kişinin sağlık eğitimine ve sağlık alışkanlıkları kazanmasına yardım ettiği gibi, insanlarla işbirliği yapmasına, yardımlaşma duygularının gelişmesine, boş zamanlarının yararlı bir biçimde kullanılmasına da yardım eder. Bu nitelikleriyle de beden eğitimi dersi, kişinin mutluluğuna yönelmiş bir ders olarak kabul edilebilir.

Çocuklara küçük yaşta kazandırılacak beden eğitimi yaşantıları, ilerinin üretici ve etkili yurttaşlarının yetiştirilmesine de yardım edecektir.

Beden eğitimi dersinin öğretiminde tehlikeli durumlar meydana gelebilmektedir. Bu nedenle öğretmenin bu derste, zamanında her türlü güvenlik tedbirlerini alması da gerekmektedir.

Beden eğitimi dersini, diğer anlatım ve beceri dersleri gibi, dikkatle planlaştırmak zorunluluğu vardır. Bu dersler, bir yönü ile ünite çalışmalarını pekiştirmeye yardım ederken, diğer yönüyle de kendi tekniklerini ve bazı alışkanlıkları öğrenciye kazandırmaya çalışır.<sup>223</sup>

Günümüzde beden eğitimi dersine verilen önem yeterli değildir. Bu dersin gereken önemde ele alınmamasının başka nedenleri yanında şu iki ana nedende dikkate alınmalıdır; Birincisi, insanın ve onun eğitimini bir bütünlük içinde göremediğimiz için beden eğitimi bireyi bio-psişik ihtiyaçları ve gelişimi çerçevesinde, pedagojik bir boyut içinde düşünülmemektedir. Bu derslerin, insanın eğitimi içindeki gerçek işlevi, eğitim amaçlarının gerçekleşmesine olan katkıları bir türlü öğrencilerin spor ve oyun etkinlikleri içinde bir öndere uymayı, gerektiğinde arkadaşlarına anlayışla önderlik yapmayı öğrenmelerine yardımcı olmaktır.<sup>224</sup>

<sup>223</sup> Binbaşıoğlu, C., Özel Öğretim Yöntemleri, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara 1975, s.183-185

<sup>224</sup> Yalçın, H. F., Beden Eğitimi Öğretmenin El Kitabı, Gazi Üniversitesi Yayını Ankara 1995, s.69,114



Beden Eğitimi ve spor, toplumun özellikleri açısından büyük önem taşımaktadır. Mertlik, cesaret, dürüstlük, mücadelenin açık kuralları, teşkilatlanma ve idare, ancak bu yönden gençlerde yerleşebilir ve önemlilik kazanır.<sup>225</sup>

Beden Eğitimi, iradeyi güçlendirerek İnsanın kendi kendine güvenini kazanmasını sağlar, şahsiyetinin oluşmasını kolaylaştırır.<sup>226</sup>

---

<sup>225</sup> Ketten, M., Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Güvenlik, DPT, SYD Yayını Ankara 1976, s.41

<sup>226</sup> Erkal, M., a.g.e., s.85

## BÖLÜM III.

### 3. SOKAĞA DÜŞEN ÇOCUĞA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

#### 3.1. Aile

Çocuklara huzurlu ve sevgi dolu bir aile ortamının hazırlanması ile geleceğe yönelik sağlıklı nesiller yetiştirilebilir. Aile toplumun çekirdeği ve temelidir. Sağlam ve güçlü bir toplum ancak güçlü ve düzenli ailelerden oluşur. Çocuğun toplumun değer yargılarına ve niteliklerine uygun bir birey olarak yetiştirilmesi için ailenin katkısı gerekmektedir<sup>227</sup>. Çünkü çocuk ailesi yanında kendini güvende hisseder, bu güvenin desteği ile dışa açılır, dünyayı keşfeder ve başka insanlarla da iletişim kurar.

Çocuk eğitiminde yetişkinlerin sorumlulukları son derece önemlidir. Hatta “çocukların mutsuzluklarının birçoğunun nedeni yetişkinlerin davranışlarıdır” denilirse, pek yanlış olmayacaktır. Bilindiği üzere, çağdaş psikologlar, çocukların ruhsal sorunlarından, öncelikle anne ve babaları sorumlu tutmaktadırlar. Bu bağlamda, yetişkinler mevcut ruhsal sorunlarının temelinde, çocukluk ve gençlik yıllarının acı yaşam deneyimlerinin bulunduğunu bilselerdi, “kuşkusuz çocuklarına daha iyi davranırlardı” denilebilir. Ailede acımasız yoksunlukların çocuk tarafından ciddi ruhsal yaralar almadan atlatılabilmesi için çocuğun sevgi içerisinde yaşaması gerekmektedir.

Özellikle yaşamın ilk yıllarında ana-baba ile ilişkilerin çocuğun ilerdeki yaşamsal davranışlarını etkilediği bilinmektedir. Kişiliğin pek belirlenmemiş bir dönemi olan yaşamın ilk yıllarını olumsuz koşullar içinde geçirmiş olan bireylerin bu yaşantı bozukluklarını yetişkin yaşamlarına yansıttıkları gözlemlenen olguların başında gelmektedir<sup>228</sup>. İnsan yetişkin de olsa bilinçaltında çocukluğundan kalan özellikleri taşımaktadır. Bu nedenle yetiştirdiği çocuklar arasında kendi çocukluk sorunlarını tekrar yaşamaktadır. Bu çerçevede yaşamın zaman boyutu değişse bile nevrozlar kuşaklar boyunca aktarılmaktadır. Böylece geçmişte yaşanmış bir durum güncelleştirilmektedir.

Aile içi anlaşmazlıklar, alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi sorunların yanı sıra sağlık sorunları aile içerisinde çocuğu etkileyebilir. Bu bakımdan içinde yaşadığı ortamın çocuk için ne derece yeterli olduğu ve gereksinimlerini ne oranda karşılayabildiği önemlidir. Çocuğu eğitmek, yani onda bulunan zihinsel yetileri mümkün olduğu kadar korumak, zenginleştirmek demektir. Bir yanda her şeyi sevmeye, her şeyi anlamaya, her işe karışmaya

<sup>227</sup> <http://www.pegem.net/akademi/3-8233-Cocugun-Ruhsal-Surecleri-Uzerinde-Ailenin-Etkisi.aspx>ALTINKAYNAK

<sup>228</sup> GEÇTAN, E., Çağdaş Yaşam ve Normal dışı Davranışlar. Ankara: MAYA Yayınları, 1981

hazır bir çocuk, öte yanda anlayışı kısıt, kendi donmuş kişiliğinin dışındaki ufuklara dek uzanmasını beceremeyen eğitimci rolündeki ana-babaların bulunması ileri yaşlarda sorunlara kaynaklık edebilir. Bir çocuğu eğitmeden evvel onu yaratmak gerekir. Buradaki “yaratmak” kavramı çocukta düşünmeye, hissetmeye, üzölmeye, gülmeye bilinçli olarak yatkın bir yaşamsal ortamı hazırlamak anlamındadır<sup>229</sup>.

Ailede ebeveynlerin (ana-baba) birbirleriyle iletişim kuramaması, sıkça kavgaların çıkmasına, şiddete başvurulmasına, evde soğuk rüzgârlar esmesine sebep olmaktadır. Çocuk anne ve babasının bu çatışmalarından kendini ne kadar uzak tutmaya çalışırsa çalışsın, davranışlardan etkilenecektir. Ailede geçinemeyen ebeveynlerin kavgaları, işsizlik ve yoksulluk yüzünden gerilen sınırlar, çocuğun geri planda kalmasına sebep olur. Ebeveynler kendi sorunlarıyla uğraştıkları için çocuklarla ilgilenmezler. Çocuklar sokağa çıktıklarında, sokaktaki çocuklardan yakın ilgi, sevgi gördüklerinde ve değerli olduklarını hissettiklerinde sokaktaki çocuklarla daha sık vakit geçirirler. Başboşluk, ergenlik dönemindeki özgür kalma isteğiyle birleşince çocuklar iyice aileden uzaklaşmaktadır. Sokaklarda çalışan ve para kazanan çocuklar, yetişkinlik ile çocukluk arasında sıkışıp kalmakta, itilip kakılmakta ve bağımlılık yapan maddeleri kullanmaya başlamaktadır. Çocuk, edindiği arkadaş grubunda kendini kabul ettirebilmek için kendisine sunulan her türlü zararlı maddeyi denemektedir.

Eğitimi yarıda kalmış, aileyle olan iletişimi kopmuş çocuklar zamanla toplumun kanayan yarası haline gelmektedir. Sonuçlar üzerinden hareket ederek, sorunlara çözüm bulmak mümkün değildir. Bu sebeple aile içi iletişimi sağlayacak çalışmaların başlatılması ve çocuğun aileye kazandırılması gerekmektedir. Aile terapisi, günümüzde sokak çocuklarının kazanılması noktasında kullanılan önemli bir sistemdir. Terapistler; ana-baba, çocuklar, diğer akrabalarla iletişim kurarak, onların sorunlarının ortaya konması ve giderilmesi yönünde destek sağlarlar. Ailedeki bir ferдин davranışı diğer bütün fertleri de etkiler. Bu etkinin ne olduğunun gözlemlenerek, uygun çözümlerin üretilmesi teşvik edilir. Aile terapistleri, ailedeki bireylere farklı ödevler vererek, onların olaylara nasıl çözümler üretebilecekleri noktasında yön gösterirler. Bunu yaparken iletişimi en üst seviyede tutarlar.<sup>230</sup>

<sup>229</sup> DACO, P., Çağdaş Psikolojinin Olağanüstü Başarıları. (Çev: O. A. Gürün), İstanbul: İnkılap Kitapevi, 1989. s.325

<sup>230</sup> <http://www.siviltoplumakademisi.org.tr/stk-bilgi-bankasi/insan-haklari-belgeleri/135-sokak-cocuklar-egitim>

### 3.2. Çevre

Günümüzde çevre ekonomisi, çevre bozulmasının gelecekte yol açacağı maliyetin bugünden göz önüne alınmasını sağlayacak yeni araçlar ve ölçütler geliştirme görevini yüklenmiş bir bilim dalı olarak gelişmektedir. Burada amaç var olan kaynakların daha etkin ve uygun kullanımıyla gelecek kuşaklarında yararlanmalarının güvence altına alınmasıdır.

Gelişmekte olan ülkelerde büyük bir ekonomik gerileme süreci başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerin başlıca ihraç maddelerinin söz gelimi yakıt, madenler, jüt, kauçuk, kahve, kakao, çay, bitkisel ve hayvansal yağlar, tütün ve kereste gibi ihraç maddelerinin fiyatları büyük oranda düşmüştü. Daha önceki kuşakların borçlanmaları sonucu oluşan borç faizlerinin ödenme döneminin gelmesi, bunların büyük bir bölümünün gelecek kuşaklara yük olarak bırakılması en önemli sorunu oluşturmaktadır.

Çocuk ölümleri ve hastalıklarının görülme sıklığı sosyoekonomik düzeyle bağlantı göstermektedir. Annelerin eğitim düzeyinin düşüklüğü, sağlık açısından sakıncalı sosyokültürel etmenler, yoksulluk, sağlık kuruluşlarının ulaşılabilir olmaması, en önemli etmenler arasındadır.

Çocuk eğitim düzeyinin düşük olması, çocukların okullaşma oranındaki düşüklükler, özellikle kız çocukların eğitim olanaklarından yoksun kalması en önemli sosyal faktörler arasındadır.

Sigara kullanımı yıllık %2.1 oranında artım gösteren bir salgın olarak kabul edilmektedir.<sup>231</sup> Dünyada uyuşturucu kullananların sayısının 48 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Çocukların bu gibi alışkanlıklara alışmalarını sağlayacak olanakların bulunması, sosyal destek yoksunluğu önemli sosyal riskler arasındadır. Uyuşturucu kullananlar arasında 10-15 yaş grubundan çocukların önemli bir bölümü oluşturduğu belirtilmektedir<sup>232</sup> Çeşitli yapıstırıcılarda ve çözücülerde bulunan buharlaşabilir maddelerde önemli alışkanlık nedenleri arasındadır.

Gelişmekte olan ülkelerde çocuklar çok küçük yaşta tarım etkinliklerine, sağlıksız kentleşme bölgelerinde endüstri etkinliklerine katılabilmektedir. Çıraklığın sisteme bağlanmaması, çocukların çalıştırılmasıyla ilgili denetim eksikliği çok küçük yaşta ağır işlerin etkisi altında kalan çocukların gelişimlerini olumsuz etkiler. Bu gibi işler sırasında değişik kirlenici etmenlerle karşılaşma riski de artmaktadır. Aşırı nüfus artış bölgelerinde yaşayan toplum bireyleri temel hizmetlerin ve kurumların çoğundan yoksun durumdadırlar. Çeşitli

<sup>231</sup> UNICEF-UNEP, Çocuklar ve Çevre, UNICEF, Ankara, 1992.(10.08.2009)

<sup>232</sup> UNICEF-UNEP, Çocuklar ve Çevre, UNICEF, Ankara, 1992.

kentleşme sorunları kentsel bölgelerde ailelerinden uzak ya da ailelerini yitirmiş birçok çocuğun sokaklarda yaşamakta olduğunu göstermektedir. Bu grup suç eğiliminin artması, bu takım sosyal risklerin tepkisinde kalmalarının kolaylaşması nedeniyle özellikle önem taşımaktadır.

Savaşlar günümüzde çocuklara çok büyük bedel ödetmektedir. Çocuk sağlığı ve gelişimiyle ilgili birçok temel zorunluluğun sağlanamamasının yanı sıra savaşın yıkıcı etkisinden doğrudan etkilenebilmektedir. Önemli ruhsal ve sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır.

### 3.3. Kamu Kurum ve Kuruluşlar

Sokakta yaşayan ve sokakta çalışan çocukların ülkeye kazandırılması, her türlü maddî ve manevî ihtiyaçlarının temini; Türkiye'nin millî meselesidir. Devletin bu konuda hiç bir şey yapmadığı haksız bir ithamdır. Ama bu konunun halli için devlet ve milletin işbirliği zarurîdir. Bu konuda yetkili bakanlıklar; Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanetten Sorumlu Devlet Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı'dır. Koordinatör Bakanlık ise, Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığıdır. Sokak çocuklarının topluma kazandırılmasında önde gelen devlet kurumları ile özel kuruluşlar şunlardır<sup>233</sup>:

1. Valilikler..
2. Büyükşehir Belediyeleri başta olmak üzere mahallî bütün belediye başkanlıkları..
3. İl ve ilçe özel idareleri.
4. Emniyet Teşkilâtı..
5. Emniyet'in Küçük Çocukları Koruma Şubeleri..
6. Emniyet Kayıplar Büroları.
7. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu ve şubeleri.
8. Sokak çocukları ve çocuklarla ilgili dernek ve vakıflar..
9. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma vakıf ve dernekleri..
10. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü..
11. Sivil Toplum Kuruluşları..
12. Spor kulüpleri (Sokak çocukları ile ilgili) futbol, güreş, yüzme, basketbol vesaire kulüpleri..

<sup>233</sup> <http://www.etkinegitim.net/forums/index.php?topic=3775.0>(10.08.2009)

13. Mevcut spor tesis ve kulüpleri..
14. Diyanet'e bağlı Kur'an kursları..
15. Yatılı okullar (devlete ait)..
16. Özel okullarda kontenjan miktarı kadar yatılı eğitim..
17. Üniversiteler..
18. Jandarma Teşkilâtı..
19. İslah okulları açılmalı.
20. Çocuk ıslah evleri..
21. Çocuk Mahkemeleri..
2. Meslek Okulları..
23. Burs veren kuruluşlar..
24. Televizyon kuruluşları..
25. Yeşilay..
26. Kızılay..
27. UMATEM..... (Sayısı artmalı)..
28. İlk Adım İstasyonları..
29. Mobil ekipler..
30. Bilgisayar ortamı..
31. Otomasyon sistemi..
32. Çıraklık Merkezleri.. (Öğrenci bekliyorlar..)
33. Özürlüler için açılan okullar, öğrenci yokluğundan kapanma tehlikesi içindedir.
34. Emniyet Teşkilâtı muhtarlar vasıtasıyla bir şahsın en son nerede oturduğu, naklinin nereye olduğunu yakından kameralar vasıtasıyla anında öğrenecek.
35. Almanya'da polis ile imamlar işbirliği yapmaktadır. Bu konuda Diyanet Teşkilâtından azamî istifade edilmelidir.
36. Türkiye'de akıl ve ruh sağlığı hastanesi 5 adet olup, yetersizdir.
37. Sokak çocukları ile ilgili çeşitli dernek ve vakıfların sayısı 36'dır.

### **3.4. Sosyal İlişkiler**

Sokağın sunduğu özgür, başıboş, tehlikeli ortam, aile ve toplum baskısının olmayışı, sorumsuz ve başına buyruk olma gibi cazip yapı Son derece sefil, ama özgür, kendilerine özgü, kendileri gibi olanların bulunduğu bir dünya Madde bağımlısı çocuklar, çeteler, alkolikler ve dilenci çocuklar ile aynı ortamı paylaşma Riskli alışkanlıklar, zamanla yerleşik

hale gelmekte Organize ‘marjinal yetişkin grupların’ ilgi odağı Yasadışı işlere kayabilmekteler. Suç ehliyetlerinin bulunmaması, kaçma-saklanma, kolay kandırılma gibi özellikleri nedeniyle yasadışı faaliyetlere sokulabilmekteler. Bu durumun da çocuğun ahlaki gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yapacağı şüphesiz. Şiddetle karşı karşıya yaşama Yetişkinler, büyük çocuklar tarafından kötü muamele görmek, horlanmak, başkalarının önünde aşağılanmak, ağır biçimde azarlanmak, bağırılmak, çok ağır derecede küfredilmek, bakışlarla küçümsenmek gibi durumlar Sokaktaki şiddet ve acımasız kurallarla yüzleşen çocuklar, saldırgan bir tutum geliştirmektedirler. Kendilerini dışlayan bir toplumda kurban olarak önce boyun eğdikleri davranışları, onlar da kullanmaktalar. Uyuşturucu, uçucu madde gibi davranışlar, bıçak, jilet, şiş gibi aletlerle hırsızlık ve gasp- Psikolojik gelişimlerinin olumsuz etkiler. Sosyal ilişkilerinde zayıf kalmakta, sorunları barışçıl yollardan çözümlemenin en temel öğelerini bilememekteler.

### **3.5. Okul(Eğitim)**

Çocuğun içinde yetiştiği sosyal çevre, ebeveynlerin niteliği, aile içi iletişim, eğitim hizmetinin verildiği okullar vb. çocukların yetişkinlik çağına daha donanımlı girmesini sağlayan temel faktörlerdir.

Sokak çocuklarının eğitimi ve topluma kazandırılması çalışmalarında ve sokakta çalışan çocukların ailelerine dönüşü, ailelerin eğitilmesi konusunda; Devlet kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının, spor kulüplerinin, üniversitelerin, araştırma merkezlerinin vb, okul-aile işbirliğiyle ve koordineli biçimde çalışması çok önemlidir. Bu sebeple sorumluluğu sadece bir kuruluşun üzerine bırakmadan bütün kesimler elini taşın altına koymalıdır. 27.05.1983 gün ve 18059 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 9. maddesi (b) bendi ile SHÇEK Genel Müdürlüğü, “Korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, sakat ve yaşlıların tespiti, bunların korunması bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamakla görevlendirilmiştir. SHCEK Genel Müdürlüğü, “Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli’nde, sokakta çalışan çocukların, sokak hayatına ve madde kullanımına yönelmelerinden onları koruyacak en önemli çalışma; “Sokakta çalışan çocukların, sokağa kolay adapte olmalarına neden olan ve sokağı sosyal bir problem haline getiren, sokakta yaşayan ve madde kullanan çocukların rehabilitasyonlarının sağlanması. Çocuklara, sokaktan ve olumsuz alışkanlıklardan uzak kalmalarına yönelik sunulacak, yaşlarına uygun sosyal kültürel etkinliklerdir” şeklinde açıklanmaktadır.

Kuşkusuz, anne babanın eğitim düzeyinin düşük olması, çocukların eğitimini de olumsuz etkilemektedir. Çocuklar, okul yerine çalışmaya teşvik edilmektedir. Ekonomik güçlükler, okul masraflarının yüksek oluşu, aile bütçesine destek çocuğun okuldan kopmasına neden olan belli başlı faktörlerdir.

### 3.6. Sağlık

Yeterli ve dengeli beslenememe kısa ve uzun dönemde pek çok sağlık ve gelişim sorunu Sosyal Riskler Uyuşturucu, uçuucu madde, alkol ve suça itilmeye karşı korumasızlardır. Çocukların ruhsal ve toplumsal gelişimleri tehlikededir. Aileler çocuklarını eğitimden geçirecek ekonomik güce sahip değiller ve eğitimin yararları konusunda yeterli bilgileri yoktur. Çocuklar, eğitimlerini sürdürme olanağı bulamamaktadır. Bu durum, çocuğu genel ve mesleki eğitimden alıkoyar. Böylece çocuklar, ileri yaşamlarında beceri gerektirmeyen, düşük ücretli ve güvensiz iş ortamlarında çalışmaya zorlanırlar. Oyun, spor ve kültürel etkinlikler boş zamanları yok. Bu durum, çocuğun kişiliğini geliştirme olanaklarını kısıtlar. Bedensel, duygusal ve toplumsal gelişimini olumsuz etkiler. Sosyal güvenlik düzenlemeleri dışında kalmaktadırlar. Sosyal güvenliğin sağladığı yararlardan yoksunlardır. Sokak Ortamında Çocukların Karşılaştıkları Riskler Sokaklar, çocuklar için istismara ve ihmale müsait, sağlıksız ortamlar Fiziksel, cinsel ve duygusal istismarı açıklamaktadır. Cinsel istismar, cinsel gelişim ve saldırganlık duygularında sapmalara neden olur Kimlik çatışması, rol çatışması Araç çarpması veya ezilme, sakat kalabilme ya da ölebilmekteler Sağlık problemleri (kas-iskelet yapılarında bozukluklar, bel ve sırt ağrıları, kamburluk, taban çökmesi vb.) Aileler eğitime fazla değer vermediklerinden çocukların motivasyonları zayıf Ailelerde eğitimin kendilerine parasal yük getirdiği, gelir kaybına uğrattığı düşünceleri yaygın Hastane veya doktora gitme alışkanlıkları yoktur. Eğlence yerlerinin yoğun bulunduğu bölgelerde gece geç saatlerde çalışmaktadırlar. Ücretlerinin ödenmemesi, fiziksel istismar, cinsel taciz, alkole özenme, alkol kullanmaya başlama gibi tehlikeler Sözlü tacizler, küfürlü konuşmalar, aşağılamalar, kumar oynama özentisi, çocukların psikolojik gelişimlerini olumsuz etkiler Dengeli beslenme problemi Bütün günü aç geçiren çocuklar var Boy ve ağırlık standartlarının altında olabilmekte. Yenilen maddelerin besin değeri ve temizliği sorunu Protein ya da vitamin değeri ya çok düşük ya da hiç olmayan gıdalar Tutarlı ve besleyici öğünleri yoktur. Fiziksel gelişimleri açısından riskleri fazla olan Sokak çocuklarını merkezlere yerleştirmekle ya da sokakta çalışan çocukları tekrar eve göndermekle sorunun



çözülmeceği yakın zamanda anlaşılmış ve ailelerin eğitilmesi, bilinçlendirilmesi ve istihdamına yönelik çalışmalar başlamıştır.

### 3.7. Medya

Günümüzde Tv. radyo ve diğer medya araçlarıyla bilgilenen daha doğrusu bilgilendirilen aile fertleri, ailedeki geleneksel otoriteyi sarsmaktadır. Geleneksel aile yapısında ve ailedeki rollerde değişiklikler meydana gelmekte, bu da beraberinde yeni sürtüşme, geçimsizlik, çatışma, evden kaçma vs. gibi sorunları getirmektedir. Sonuçta çatışma ve bunalımın meydana gelmesi kaçınılmaz olmaktadır. Öyle ki, evdeki çocuklardan ve gençlerden şikâyetçi olmayan, onlarla çatışmaya girmeyen aile reisleri neredeyse yoktur.

Ayrıca lüks ve tüketim baskısı altında helâl kazanç yetmeyince diğer yabancı kültürlerle ilişkiye girmeden dolayı, zaten zayıflamış değer yargıları hemencecik terk edilebilmektedir. Daha iyi bir hayat, daha iyi yaşama, köşeyi dönme, lüks içinde yaşama bahanesiyle evini terk eden genç kız ve erkeklerimizin sayısı hiç de az değildir. Bunların arasında başarılı olanlar çok az olduğu gibi çoğu yeni bir sömürü çarkının içine düşmekten kurtulamamaktadırlar.<sup>234</sup>

### 3.8. Toplum

İnsan toplum içerisinde hayatını sürdüren ve buna ihtiyaç duyan bir yapıda yaratılmıştır. İnsan, içinde bulunduğu toplumla değişik seviyelerde sürekli diyalog halinde bulunur. İnsanın fert olarak veya bir grubun üyesi olarak diğer kişilerle münasebetleri olduğu kadar, toplumda hâkim kitle psikolojisine paralel benimsediği düşünceleri ve ortaya koyduğu davranışları da vardır.

Korunmaya muhtaç gençlerimizin de Türk toplumu içinde diğer gençler ve yetişkinlerle bir arada düşünülmesi gerekir. Kimsesi olmayan gençlerimizin de sevgiye, itibara lâyık olduklarını unutmamalıyız. Okulda öğretmenler, idareciler, iş yerlerinde patronlar, toplumda herkes bu gençlerimize farklı muamele yapmamalı ve böyle bir davranışa müsaade etmemelidirler. Çünkü kimsesiz olmak, korunmaya muhtaç gençlerimizin elinde olmayan, onun dışındaki faktörlerden meydana gelen bir durumdur. Hiçbir çocuk da kimsesiz olmak istemez. Ancak hayatını sürdürebilmek için güçlü olmak gerek. Bu güçlülüğü ve

---

<sup>234</sup> İbrahim ÖZDEMİR, "Gençliğin Sorunları Üzerine Bazı Düşünceler," *Din Öğretimi Dergisi*, Sayı : 43( Kasım-Aralık 1993), s.(55-56).

güveni hepimiz sağlama görevi içindeyiz. Korunmaya muhtaç gençlerimizin bu sevgi ve güveni sağlamaları yanında kuruluş, bakımından sonra iş bulmaları, bir meslek mensubu olarak çalışmalarına imkân verecek bazı düzenlemelere de ihtiyaç vardır.

### 3.9. Toplum Ve Spor

Bir toplumda spora katılımın şekli, düzeyi yararı ve sorunları sadece kişilerin yetenekleri ve ilgilerine bağlı değildir. Toplumun spora bakış açısı dolayısıyla sporu yönetim ve organizasyonu büyük önem taşımaktadır. Günümüzde tüm dünya ülkeleri spora büyük önem vermekte ve uluslararası spor organizasyonlarında ön sıralarda yer almak için mücadele etmektedir. Bu sonuçlar ulusal saygınlığın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ancak kaybedenler her zaman kazananlardan daha çok olmaktadır. Başarıları sürekli olan ülkelere bakıldığında ise sporun bu toplumların yaşam biçiminin bir parçası olduğu görülmektedir.

Spor, yapan (sporcu) açısından kazanmaya dönük teknik ve fizik bir çaba; izleyen (seyirci) açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreç; toplum genelince oluşturulan bütün içinde de, yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna (ya da bağımlı değişken), yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaçtır. Ama son tahlilde, önemli bir toplumsal kurumdur.<sup>235</sup>

Bu tanım, sporun diğer yönlerini de göz ardı etmeksizin, toplumsal açıdan ele alarak yapılmış en gerçekçi tanımdır. Çünkü spor kendine özgü toplumsal kuralları, değerleri, etkileşim sembelleri ve süreçleriyle canlı bir toplumsal yapıdır.

Spor kendi geçmişi ile toplum geçmişi arasında sıkı bir bağ oluşturur. Bu kuvvetli ilgi, sporun toplumsal süreçler yolu ile şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle spor, otonom olarak kendiliğinden oluşmaz. Özellikle, toplumdaki ilişkiler yolu ile ortaya çıkarak, değişir ve yeniden biçim kazanır. Spor uluslararası yasaları, yönetmelikleri ve kurallarıyla, en rasyonel biçimde kurulup çalıştırılan örgütler durumundadır. Ancak, yine de yapıları ve işleyişlerinde içinde buldukları toplumun geniş ve derin izlerini taşırlar. Bu yüzden Spor-Toplum ilişkisini doğru biçimde tartışabilmek için genel sosyolojik bulguları spor sosyolojisinde yeterince kullanabilmek gerekir.

Sosyologlar için toplumun dinamik ve statik yanları arasında bir ayırım yapmak pek olağandır. Fakat toplumu daha iyi anlamak için bu iki yanın her zaman birlikte olduğunu da akıldan çıkarmamak gerekir. Bir toplumun yapısı, toplumun parça ve birimlerinin

---

<sup>235</sup> Kurtan, F., Spor Yönetimi, A. Ü. S. B. F. Yayınları No: 445 Ankara 1980, s.79

düzenliliğine işaret eder. Topluma temel grupların bir birleşimi olarak baktığımızda, sözü edilen temel grupların karşılıklı bağımlılığı ve düzenli ilişkilerini görürüz. Bütün bir toplum yapısı bu bağımlı ilişkili ve karşılıklı sorumlu gruplardan oluşmaktadır. Bu bakış açısıyla toplumun statik yanı saptanır. Toplumun analizi ile çeşitli alt gruplardaki kişilerin statüleri, temel gruplarla alt grupların ilişkileri ve bu ilişkide alt grupların pozisyonu ile toplumdaki tüm temel grupların birbirleriyle eşgüdümleşmesi açıklıkla ortaya çıkarılmış olur.<sup>236</sup>

Günümüz endüstri toplumlarında, toplumsal işbölümü ve uzmanlaşmanın gelişim düzeyine uyararak, sporun da sayıları ve çeşitleri artmıştır. Hatta spor kendi başına çok büyük ve karmaşık bir endüstri oluşturmaktadır. Artık spor çok sayıda tüketicisi olan bir ürün olarak kabul edilmektedir. Stadyumlarda izleyicileri, tv., gazete ve dergilerde okuyucuları sayılarının fazlalığı nedeniyle bir çok başka ürünün tanıtımı için spor alanları tercih edilmektedir. Spor giyim, özellikle gençlerde normal günlük giyim yerini almıştır. Eğitim kurumları, sporu eğitimde etkili bir araç olarak benimsemişlerdir. Politikacılar halkta olumlu imaj yaratabilmek için spor organizasyonlarında ve ödül merasimlerinde görünmeye özen gösterir olmuşlardır. Hükümetler toplumsal çözümü önlemek, insanların anarşi ve teröre yönelmesini engellemek için sporu önemsemeye, spor tesis ve organizasyonlarına yatırım yapmaya başlamışlardır.

Günümüzde hızla gelişen teknoloji, insan gücüne duyulan gereksinmeyi giderek azaltmış ve bunun sonucu olarak insanın doğal yapısına uymayan bir yaşam biçimi ile birlikte iş ve sosyal çevreden gelen baskılar, stresler dolaşım ve solunum sistemi hastalıklarını, özellikle gelişmiş ülkelerde başta gelen ölüm nedenleri arasına sokan faktörlerdir. Spor, çağdaş insanın karşısına dikilen bu tehlikeye karşı dinamik, güncel yaşamın getirdiği streslerden uzak bir ortam yaratarak çözüm getirmekte ve kazandırdığı sağlıklı yaşam biçimiyle de koruyucu tıbbı yardımcı olmaktadır. Sporun bu işlevi yanında kişilerin sosyal ve bireysel karakter gelişimi üzerinde de olumlu etkileri açıktır. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde spora büyük önem verilmekte ve erken yaşlardan başlayarak çocuklara spor ve beden eğitimi programları uygulanmaktadır. Modern toplumların en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşma artan işbölümü ile sosyal bütünleşme arasındaki uyumun sağlanmasında spor aktif bir ajandır. Toplumun sosyal yapısı içinde uyma ve çatışma modellerinin yanı sıra, huzursuzlukların, sapma (deviant) davranışların azaltılması ve bunların normlarla ahenkleştirilmesi, gerginliklerin toplum yararına yöneltilebilmesinde spor önemli faktörlerden biridir. Spor tüm insanlar içindir. Sporla her insan özgün yaşamasını yeniden bulur, bu sırada bütün insanlarla

---

<sup>236</sup> Kale, R., Toplum ve Olimpik Başarı, Türkiye ve Olimpiyat Sempozyumu, 17-18 Kasım İstanbul, 1994 s.78

bütünleştiği bir etkinliğe ve denemeye girer "Herkes için Spor" ve "Yaşam Boyu Spor" sloganları tüm dünya ülkelerinde benimsenmiş ve yaygın olarak uygulanmaya başlamıştır.<sup>237</sup>

Aşağıda yer verilen sözler, Spor-Toplum ilişkisini ve sporun toplum için değişik açılardan önemini vurgulayan bazı örneklerdir.

Atatürk: "Başarılı olmak için her türlü yardımdan çok bütün milletçe sporun esasını, değerini anlamak ve ona kalpten sevgi göstermek, onu vatani vazife saymak lazımdır"

Papa II. Jean Paul: "Sporun aslında bir eğlence olmadığını ve bu yöndeki çabaların insanlık için çok ciddi bir konu olduğunu insanlara inandırmak için çalışmalıyız. Spor, dinlerin, inançların, her çeşit insanca özelliklerin ayrılıklarını ortadan kaldıran, insanları birleştiren bir semboldür"<sup>238</sup>

Noel Baker (UNESCO Uluslararası Spor ve Bedensel Boş Zaman Değerlendirme Konseyi Başkanı): "Bana insan ilişkilerinin stadyumlardan ve spor karşılaşmalarından başka hiç bir konum ve kesimini gösteremezsiniz ki, insanlar, orada, öyle çok ortak yanları olduğunu öylesine kolay anlasınlar, ana dilleri ne olursa olsun konuşacak ortak dili öylesine kolay bulabilsinler".<sup>239</sup>

Atatürk: "Dünyada spor hayatı, spor gayesi çok önemlidir. Bu kadar önemli olan spor hayatı, bizim için daha da önemlidir. Çünkü ırk meselesidir. Irkın düzelmesi ve gelişmesi meselesidir"<sup>240</sup>

Spiro Agnew: "Spor toplumumuzu bir arada tutan tutkaldır".<sup>241</sup>

Görüldüğü gibi spor her ülkede ve her dönemde önemli bulunmuştur. Ve içinde gerçekleştiği toplumun sosyal yapısına ve siyasal yönetimine bağlı olarak biçimlenmiştir.

### 3.10. Toplumsallaşma Ve Spor İlişkisi

Toplumsallaşma (sosyalizasyon) kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır.<sup>158</sup> Yeni doğan bir çocuk toplumsallaşma süreci ile sosyal davranışları öğrenip toplumsal sistemin bir üyesi haline gelir. Toplumsallaşma, kişinin toplumun değerlerini ve ideallerini benimsemesi, sosyal

<sup>237</sup> Erkal, M., Sosyolojik Açıdan Spor, MEGS yayın no: 30, M. E. Basımevi, Ankara 1986, s.23

<sup>238</sup> Papa II. Jean Paul, Spor İnsanları Birleştiren, Ayrılıkları Unutturan Bir Semboldür, Röp: Reha Erus, Milliyet, 1999

<sup>239</sup> Tröger, W., Sport: Universal Social Phenomenon DFSSOM. Ed: Wiczorek, IOC Publications, Lausanne, 1974

<sup>240</sup> Andrew, S., What Price Victory? The World of International Sports and Politics, Annals, AAPSS, Vol: 445,

<sup>241</sup> Dönmezer, S., Sosyoloji, Savaş Yayınları, Ankara 1984, s.141

hayatta oynayacağı rolleri öğrenmesi anlamını taşır. Bir çocuğun sosyalleşmesini sağlayan araçlar, ailesi, komşuları, oyun arkadaşları, okul arkadaşları, öğretmenleri ve kitle iletişim araçlarıdır. Sosyalleşme toplum açısından bir kontrol süreci ve grup yaşamında düzenlilik sağlama yoludur. Bu anlamda toplumsallaşma yaşam boyu süren bir süreçtir.<sup>242</sup>

Gelişmiş ülkelerde sportif yarışmalar da toplumsallaşmanın önemli bir aracı olarak kabul edilir. Amerika Birleşik Devletlerinde fikir olarak bu eğilimde olan yetişkinler, oyunlu aktiviteler düzenlemekte ve amaç edinmeyi, beceri geliştirmeyi ve ödül alma başarısının önemini vurgulayan spor programlarına katılması için çocuklarını teşvik etmektedirler.<sup>243</sup>

Çocuğun temel gelişiminde zaten oyuna sınırsız ihtiyacı vardır. Organize edilmiş sportif oyunlar yoluyla çocukların hem kendi akranları ile bir arada olması sağlanır hem de kurallara ve kararlara uyma, yenme ve yenilmeyi hazmetme gibi deneyimler kazandırılır. Ancak bu organizasyonlarda çocuğun insan yönü üzerinde durulmalı sporcu yönü ön plana çıkarılmamalıdır. Böylece çocuk kendi vücudunu tanıma, fiziksel özelliklerinin farkına varma fırsatını elde eder. Kendinden daha çok iyi ve daha az iyi kişiler olduğunu fark eder. Daha az iyi olanları küçük görmemeyi, daha çok iyi olanları takdir etmeyi öğrenir. Bu deneyimler hayatı boyunca farklı konularda ve farklı koşullarda karşılaşılabilecek benzer durumlara uyumunu kolaylaştırır. Mutlu ve başarılı olmak için çalışırken kendine ve başkalarına zarar vermeden rekabet edebilir.

Sosyalleşme nesnel olarak ve öznel olarak açıklanabilir. Nesnel olarak sosyalleşme toplumun kültürünün bir kuşaktan diğerine geçirildiği ve bireyin, örgütlenmiş sosyal yaşamın kabul edilmiş ve onaylanmış yollarına uyarıldığı süreçtir. Öznel olarak sosyalleşme ise, bireyin çevresindeki kişilere uyarlanması sonrasında cereyan eden bir öğrenme sürecidir. Bu anlamda öznel sosyalleşme bireyin öğrenmeleriyle ilgilidir. En önemli öğrenme süreci ise taklit ve rekabettir.

Çocuk ilk aylarından itibaren en basit davranış şekillerini bile taklit yoluyla geliştirir. Anne ve babayla başlayan bu taklit etmeler giderek sevdiği, beğendiği ve hayranlık duyduğu diğer büyüklerle devam eder. Sporcular, müzisyenler ve sinema oyuncuları gençlerin taklit etmeye en çok eğilim gösterdikleri kişilerdir. Bu yüzden sporcular örnek davranış ve alışkanlıklarıyla sosyalleşme sürecinde diğer kişilere iyi birer model olabilirler.

---

<sup>242</sup> Özgüven, M., Toplum Bilimlerine Giriş, Ekin Kitabevi, Bursa 1996, s. 43

<sup>243</sup> Coakley, J., Social Dimensions of Intensive Training and Participation in Youth Sports, Intensive Participation in Children's Sports, Cahill, B. R. and Pearl, A. J., Human Kinetics Publishers, 1993, pp.27

Rekabet ise iki veya daha çok bireyin bir şeyi başarmada birbiriyle yarışmaya girdikleri uyarıcı bir süreçtir. Gelişmiş ve esnek kültürlerde sosyal öğrenme de son derece rekabetçidir. Spor rekabetin en uygun koşullarda yaşanılmasına olanak sağlar.

Başkalarıyla ilişki kurma sosyal öğrenmenin temel koşuludur. Kişinin yaşantısındaki ilişkilerin sayısı ve çeşitliliğinin artması onun toplumsallaşma derecesi ile ilgili bir fikir verebilir. Spor çalışmaları özellikle spor müsabakaları değişik okul ve kulüp elemanlarıyla farklı şehirlerin insanlarıyla, hatta uluslararası yarışmalar düşünüldüğünde farklı toplumların insanlarıyla temas kurulmasını sağlayan organizasyonlardır.<sup>244</sup>

Toplumsal gelişim, kişinin doğumdan yetişkin oluncaya kadar, başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği bilgi ve duygular bütünü olarak ifade edilir. Başka bir deyişle toplumsallaşma, kişinin yetişkin çevresinde geçerli olan norm ve değer yargılarında uygun bir davranış geliştirme sürecidir.<sup>245</sup> Bir başka tanıma göre ise toplumsallaşma; "kişinin grup normlarına uyması ve bunları öğrenmesini sağlayan süreçtir."<sup>246</sup>

Toplumsallaşma sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, örnekleri ve düşünme biçimlerini öğrenmektedir. Böylece toplumsallaşma, kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır. Kişinin toplum içinde diğerleri ile birlikte ortak bir hayat sürdürebilmesi, toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine, göreneklerine itaat etmesi, yeme, içme, giyinme, uyuma, oynama, çalışma bakımından asli bir takım teknikleri kabul etmiş bulunması, sosyal hayatın norm ve ayinlerine uyması ve grup içinde kendisine verilecek rolleri gereğince yerine getirebilmesi ile mümkün olabilir.<sup>247</sup>

Fert sosyal hayattan haberdar olduğu oranda bir takım sosyal faaliyetlere katılacaktır. Fertler toplumda sosyalleştikleri oranda, mevcut faaliyetlere katılma eğilimleri artmaktadır. Bu noktada spor toplumsallaşan ve toplumsallaşma eğilimi artan fertlerin uğraşacakları bir konu haline gelmektedir.<sup>248</sup>

Spor bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımı sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı kişinin toplumsallaşmasında önemli bir role sahiptir. Modern toplumlarda sporun çoğunlukla kolektif bir etkinlik olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sportif faaliyetler aracılığı ile spor ile ilgilenen bireyler değişik insan grupları ile sosyal ilişkiye girmektedir. Spor, bireyin kendi dar dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka

<sup>244</sup> Özgüven, M., Toplum Bilimlerine Giriş, Ekin Kitabevi, Bursa, 1996 s.78

<sup>245</sup> Binbaşıoğlu, C., Eğitim Psikolojisi, Binbaşıoğlu Yayınevi, Kadıoğlu Matbaası, Ankara, 1982. s.182

<sup>246</sup> Aslantürk, Z., Amman T., Sosyoloji, Kaktüs Yayınları, İstanbul, 2000. s.172

<sup>247</sup> Dönmezer, S., Toplumbilim, İstanbul, 1994, s.122

<sup>248</sup> Erkal, M., Güven, Ö., Ayan, D., Sosyolojik Açından Spor, Der Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul 1998, s.142

kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlar ile diyalog içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönü ile sporun, yeni dostluklara kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı söylene bilir. Spor sadece spor yapanlar değil izleyici kitleler arasında da önemli bir sohbet ve muhabbet konusu oluşturmaktadır.<sup>249</sup>

Spor günlük hayatın hemen hemen tüm yönlerine etkileyen çok önemli bir kurumdur. Spor toplumların sosyal hayatında itibarlı bir yere sahiptir. Sporun gücü, onun bir sosyalleştirme aracı olmasıyla ve insanları birleştirici rolünü yerine getirmesi ile ölçülür. Spor, sosyalleşme ve sosyal değişim aracı olarak hizmet veren olağanüstü bir güce sahiptir. Spor, büyük önem verilen birçok sosyal değer oluşmasına sürekli hale gelmesine yardımcı olur. Bu değerler çok çalışmayı, fedakârlığı, hakkaniyeti, sadakati, sorumluluğu, güvenilirliği hoşgörüyü ve kendine disiplin altına almayı kapsamaktadır. Spor, bireylerin ve toplumun istikrarına gerekli değer kurum ve davranışların oluşumuna katkı sağlar. Sosyalleşme sürecinin önemli bir sonucu rol öğrenmektir. İnsanlar onlara uygun olan sosyal rolleri öğrenirler, hemen tüm insanlar çocukken oyun, spor ve diğer aktiviteler ile sosyalleşirler. Bu faaliyetler iyi yurttaş, iyi arkadaş, sorumluluk sahibi komşu, iyi öğrenci, birlikte çalışma, liderlik vb. rolleri öğrenmede önemli hazırlayıcılık görevi yaparlar.

Spor bu işlevi birçok yol ile başarabilir. Sporun popülerliği sosyal sınıf ırk, cinsiyet ve yaş ayrımı gözetmeyen bir olgu olması sosyal rollerini daha kolay yerine getirmesini sağlamaktadır. İnanılmaz çekiciliği ve görüntüsü ile spor ayrıca gerilim ve çatışmanın sınırını aşarak insanlar ve toplumlar arasında iletişimin kurulmasını sağlar. Spor bireyleri bir ailenin, komşuluğun, şehrin veya milletin takım üyeleri haline getirecek güce sahiptir. Bazı araştırmacılar sporun çoğu kez karşı koyma ve sosyal değişim için bir katalizör işlevi gördüğünü iddia etmişlerdir.

Günümüz toplumların spor yapmaya ve izlemeye duyulan ilginin artması çağdaş sosyal hayatın ayırt edici özelliklerindedir. Dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı olmadan tribünler ve televizyonların başında dünyanın her tarafından milyonlarca insanı aynı anda toplayabilen başka bir olay yoktur.

Her türlü spor etkinliği sosyal bir deneyimdir ve çoğu zaman duyguları içerir sportif etkinliklere katılan birey oyun ve hareketler aracılığı ile duygularını ifade etme imkânı bulur. Saldırganlık, öfke, utangaçlık vb. duygularında boşalım sağlar ve bunları kontrol etmesini

---

<sup>249</sup> Çaha, Ö., Spora Yaslanarak Bir Nefes Almak, Ankara, 1999, s.116' dan atfen, Yetim, A., Sosyoloji ve Spor, Topkar Matbaacılık, Ankara 2000

öğrenir. Baskı altındaki enerjiden kurtulmanın yolu oyun ya da spor etkinliklerine katılmaktır. Beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılmak bireyin fiziksel olduğu kadar benlik gelişimine de katkıda bulunur. Benlik genelde bireyin ne olduğu ne olmak istediği ve çevresini nasıl tanıdığı konularındaki bilinçliliği olarak ifade edilir. Birey bu bilince kendini başkaları ile karşılaştırarak uğraşır. Çocuk diğer çocuklar ile oynamaya başladığında kendisinin güçlü ve zayıf yönlerini anlamaya başlar. Oyunlar sırasında kendisi ile başkalarını karşılaştırır. Yeterlilik ve yetersizliklerini fark eder.<sup>250</sup>

Buda göstermektedir ki sporla çocuk daha hızlı ve kolay toplumsallaşabilir.

### 3.10.1. Toplumsal İlişkiler Ve Spor

Toplumsal yaşam sosyal ilişkilerden oluşur. Sosyal kelimesi Latince Socius sözcüğünden gelmektedir ve sözlük anlamı birliktelik, birlikte oluştur. İnsanlar birlikte oluşlarının kaçınılmaz sonucu olarak karşılıklı bir takım ilişkilerde bulunurlar. Bu ilişkiler çok çeşitli ve karmaşıktır. Kısaca toplumsal ilişki kişiler veya gruplar arasındaki etkileşimdir.

Sosyal ilişkiyi daha yakından analiz edersek, sosyal rollerin sosyal ilişkilerin birer düzenleyici mekanizması olduğunu görürüz. Kişiler sosyal rolleri sayesinde ve içinde, birbirleriyle eylemde bulunurlar.<sup>251</sup>

Sosyal ilişkiler konusunda anlaşılır çözümlenmeleri olan Max Weber'e göre, bir ilişkinin sosyal nitelikli olabilmesi için aşağıdaki özellikleri taşıması gerekir.<sup>252</sup>

- 1-En az iki insan arasında olması
- 2-Bir zaman süresi içinde devam etmesi
- 3-En az iki kişinin birbirinden haberdar olması
- 4-İlişkinin ortak bir anlam taşıması
- 5-İnsanlar ilişki içinde iken karşılıklı etkileşim halinde olması
- 6-Kişilerin ortak ilişkilerine kendilerinin birer öznel anlam vermeleri.

Toplumsal ilişkiler niteliklerine göre insanları birleştirici veya ayırıcı özellik gösterebilirler. Özel olabilir veya özel olmayabilirler. Ekonomik veya siyasi olabilirler. Dostça veya düşmanca olabilirler. Hem fiziksel hem zihinsel boyutlara sahiptirler. İnsanlar

<sup>250</sup> Küçük, V., , Koç, H., Psiko Sosyal Gelişim Süreci içerisinde İnsan ve Spor ilişkisi, Dumlupınar Üniversitesi BESYO, Kütahya 2004

<sup>251</sup> Joseph , F., Sosyoloji Nedir, Çev: Çelebi N., Atilla Kitapevi, Ankara 1994, s.97

<sup>252</sup> Kızılcık, S., Ergen, Y. Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü, Saray Kitapevleri, İzmir 1996, s.496



olgunlaştıkça giderek toplumsal ilişkilerin önemini anlar ve toplumsal ilişkiler geliştikçe toplumu bir arada tutan bağlar da gelişir.

Sosyal ilişkiler oldukça mekanik bir olay gibi düşünülse de, her sosyal ilişkide insanları etkileyen çeşitli faktörler mevcuttur. Her sosyal ilişki sosyal, kültürel, biyolojik psikolojik ve ekolojik faktörlerin etkisinde kalır.<sup>253</sup> Toplum, sosyal varlıkların karşılıklı olarak birbirlerini tanımaları, kabul etmeleri şartıyla, hareket etmeleri halinde var olabilir ve böylece beliren ilişkilere sosyal ilişkiler adı verilir.<sup>254</sup> Sosyal ilişki, kişinin veya grubun kendi dışındaki diğer kişi ve grupların davranış şekillerini ve beklentilerini hesaba katarak sürdürdüğü ilişkiye dayalı etkilenişimdir.<sup>255</sup>

Toplumsal ilişkiler toplumda hem yazılı hem de örf, adet gibi yazısız hukuka göre gerçekleşir. Toplumdaki bazı kurumlar ise sosyal ilişkilerin gelişip güçlenmesini kolaylaştırır. Dil, eğitim, din gibi spor da bu kurumlardan biridir. Spor özellikle barışçı olma niteliği ve uluslararası değişmeyen kuralları nedeniyle, aynı toplumdaki insanlar ve gruplar arası sosyal ilişkiler yanında diğer toplumlardaki insanlar ve gruplarla kurulan sosyal ilişkilerin gelişip güçlendirilmesinde de olumlu etkiye sahiptir.

Toplumsal ilişkiler çok farklı biçimlerde ortaya çıkmasına rağmen sosyologlarca belirli gruplandırmalar yapılabilmektedir. Yarışma (rekabet), uyuşma (uyarlanma), yardımlaşma (işbirliği), diyalektik (karşıtlık) ve çatışma. Spor bir toplumsal olay olarak ele alındığında bu gruplandırılan toplumsal ilişki tiplerinin hepsini görmek mümkündür. Yine de bağlayıcı ve olumlu süreçler olarak kabul edilen yarışma tipi, yardımlaşma tipi uyuşma tipi ve benzeşme tipi ilişkiler daha çok görülmektedir.

Yarışma (Rekabet): Yarışma tipi ilişkiler iki veya daha çok kişi veya grubun aynı hedefe yönelik olumlu sonuç elde etmek için, barışçı bir tarzda yürütülen ilişkilerdir. Rekabet, başarının alkışlandığı, değerlerin ölçülebildiği, fırsatların soyut olduğu dinamik ve açık bir toplumda daha yaygın ve yoğundur. Genel olarak böyle bir toplumda rekabet süreci, işbirliği süreci kadar değerlidir. Kişiler çoğunlukla toplumda sosyal statü sağlayan nitelikler için rekabete girerler. Bu niteliklerin sayısı ve elde edilebilirliği toplumlara göre değişir.

Spor ve yarışma birbirini çağrıştıran iki kelimedir. Sporun özü yarışmadır. Yapıldığı amaca göre, ister sağlık için, ister boş zamanları değerlendirmek için, isterse performans için olsun içinde hep yarışma vardır. Spor yapan kişi ya da gruplar rakipleriyle, zamanla, doğa koşullarıyla veya en azından kendileriyle yarışır. Yarışma tipi toplumsal ilişkiler daha çok

<sup>253</sup> Turner, H., Jonathan Studying the Human System, Goodyear Publishing Company, 1978, s.111

<sup>254</sup> Dönmezer, S., a.g.e., s.158

<sup>255</sup> Chinoy, E., Society, An Introductuon to Sociology, New York, 1965, s.27

gizli bir şekilde yürütülür. Terfi etmek isteyen aynı düzeydeki memurlar, benzer ürünleri satmaya çalışan pazarlamacılar, sınıf birincisi olmak isteyen öğrenciler, soloya seçilmek isteyen koro elemanları, beğenilen bir oyunda rol almak isteyen tiyatro oyuncularını vb. Sporda ise yarışmalar yasal olarak organize edilir. Sporcular rekabet içinde olduklarını gizlemeye gerek duymazlar. Belirlenmiş kurallara uygun olarak ve eşit koşullarda yarışarak aynı hedefe ulaşmaya çalışırlar.

Şampiyon olmak, ödül kazanmak, şöhrete ulaşmak, milli takıma seçilmek, rekor kırmak duruma göre bu hedeflerden biri olabilir.

**Çatışma:** Çatışma tipi ilişkiler aynı hedefe ulaşmaya çalışan iki veya daha fazla kişi veya grubun, birbirlerinin hedefine ulaşmasını açıkça engellemeye çalıştığı ilişkilerdir. Çatışma süreci sonunda ortaya çıkan, nefrete dayanan ve karşısındakilere maddi veya manevi zarar vermeyi amaçlayan ilişkileri içerir.

Kuşkusuz çatışmanın başlangıcında kabul edilmesi güç veya olanaksız birtakım davranış formları söz konusudur. Bu davranış formları aşağılayıcı söz, jest veya eylemler, hakir görme giderek bazı fiziki zorbalıklar olabilir.<sup>256</sup> Yasal olduğu kadar yasal olmayan yöntemlere de başvurulduğu görülür. İleri aşamalarda silahlı mücadelelere dönüşebilir.

Topluma baktığımızda, toplumda yer alan bireylerin birbirinden oldukça farklı olduğunu görmekteyiz. Her bireyin belli bir istemi, özlemi ve gözettiği çıkarı vardır. İnsanların istekleri, özlemleri, gereksinimleri birbirinden oldukça farklıdır. Aynı toplum içinde yaşayan bireylerin farklı çıkarılara, özlemlere sahip olmaları kendi aralarında çatışmanın doğmasına yol açmaktadır. Bu durumu toplumlar bazında da alabiliriz. Her toplum kendi çıkarlarını korumak ve geliştirmek için diğer toplumlarla sürekli bir savaşım durumundadır. Bu çerçevede toplumlar arasında oluşan savaşlar çatışmanın en iyi örneğini oluştururlar.<sup>257</sup>

Çatışma tipi ilişkilere zaman zaman sporda da rastlanmaktadır. Özellikle sporun profesyonelce yapıldığı, sonucunda elde edilecek veya kaybedilecek değerlerin çok önemli olduğu durumlarda, sporcuların rakibine zarar verecek sertlikte davrandığı görülebilir. Yine bu gibi durumlarda hakemin kararlarına sözleri, jest ve hareketleriyle kural dışı şekilde karşı çıkan sporcular bulunabilir. Sporda çatışma tipi ilişkilere, daha çok sporcu olmayan kişilerce tribünlerde veya spor alanları dışında rastlanmaktadır. Bu tür ilişkilere başvurularının gerçek nedeni de müsabaka sonuçlarını kabul edememe ya da olağanüstü memnuniyet duyma

---

<sup>256</sup> Joseph F., a.g.e., s.113,115

<sup>257</sup> Kızılcelik, S., Ergen Y., a.g.e., s.111

değil genelde günlük yaşamlarında istediklerini elde etmemiş (sevgi, başarı, para vb. ) olmalarıdır. Oysa sporun ırk, dil, din, ideoloji farklılıklarına bakmaksızın kişilerin eşit koşullarda rekabet etmesini sağlayan ortamlarda gerçekleştiği için çatışmaları önleyici bir rolü bulunmaktadır. Özellikle sosyo-ekonomik sorunları bulunan ülkelerde, gençlerin anarşi ve terörden uzak kalabilmeleri için spor organizasyonlarına daha fazla ilgi yaratılmaya çalışılmaktadır.

**Uyuşma:** Uyuşma tipi ilişkiler çoğunlukla çatışma süreci sonucunda ortaya çıkan ve çatışmaları en aza indirmeyi veya ortadan kaldırmayı amaçlayan ilişkilerdir. Kişilerin ve grupların sürekli çatışma içinde olmaları mümkün değildir. Çatışma süreci sonucunda taraflardan birinin yenilgiyi kabul etmesi ya da daha önemli çıkarların söz konusu olmasıyla uyuşma tipi ilişkiler ortaya çıkar.

Uyuşma barış içinde, birbiriyle birlikte yaşamının bir aracıdır ve sonunda olumlu bir işbirliğine yol açar. Bu sürecin pek çok incelikleri ve dereceleri vardır. Kişi ve gruplar arasındaki saf hoşgörü, en alt düzeyde bir uyuşmadır. Öte yandan taraflardan birinin diğerini yasalara veya tehdit ve şiddete dayanarak uyuşmaya zorlaması da bir uyuşma tipidir.<sup>258</sup>

Sporda çatışma tipi ilişkilerle hedefe ulaşmak mümkün değildir. Çatışma durumunda sporcu ya kendi fiziksel ve ruhsal zorlanmaya girdiğinden performansı düşecek ya da rakibine fiziksel ve ruhsal zarar vererek centilmenlik dışı davranışlarda bulunduğu için ceza (faul, serbest atış, sarı yada kırmızı kart vb. ) alacaktır. Bu nedenle sporcu uyuşma tipi ilişkilerde bulunmanın çıkarlarına daha uygun olduğunu bilir. Takım arkadaşlarıyla, antrenör ve idarecisiyle, kulüp yönetimiyle, hakemlerle hatta seyirci ve basın mensuplarıyla uyuşmak durumundadır.

**Yardımlaşma:** Yardımlaşma tipi ilişkiler kişilerin veya grupların aynı hedefe ulaşmak için birlikte çalışmalarını sonucu ortaya çıkan ilişkilerdir. Yardımlaşma sürecinde hem işbirliği hem de işbölümü söz konusudur. İnsanlar hayatta kalma, beslenme ve korunma problemlerini kişisel olarak değil fakat kolektif bir şekilde işbirliği ile karşılamaktadırlar. Gerçekten insanların zekâ, güç ve becerilerinin farklı olması, keza uyulacak fizik çevrenin değişik bölümleri kapsaması ve bilginin büyük gelişmesi karşısında insanın, bilginin bütününe sahip olabilmesinin imkânsızlığı uzmanlaşmayı yani işbölümünü doğurmaktadır.<sup>259</sup> Yardımlaşmanın birbirini tamamlayan üç temel aşaması vardır. Ortak değerlerin saptanması

---

<sup>258</sup> Joseph, F., a.g.e., s.111

<sup>259</sup> Dönmezer, S., a.g.e., s.345

aşaması, ortak tutumların doğması aşaması ve ortak davranış aşaması. Bu aşamaların bütünü yardımlaşma sürecini doğurur<sup>260</sup>

Sporda yardımlaşma başarı elde etmek için zorunludur. Özellikle takım sporlarında planlanan taktikleri gerçekleştirebilmek ve sonuç alabilmek için sporcular işbölümü ve işbirliği yaparlar. Milli takımların başarısı için ilgili federasyon, antrenörler, kondisyoner, doktor ve beslenme uzmanı sporculara yardım eder. Bilimle uğraşanlar, spor araç gereç yapımçıları sporun daha mükemmel ve estetik sonuçları için işbirliği yaparlar. Uluslararası şampiyonalar ve Olimpiyat oyunlarında değişik alanlardan pek çok insan, kurum ve kuruluş ciddi yardımlaşma ilişkileri içindedir.

İşbirliği, sosyal ilişkilerin en yaygın formu değil fakat aynı zamanda grup ve toplumun sürekliliği ve dayanıklılığı için çok önemli ve vazgeçilmezdir. Kuşkusuz, işbirliği karşılıklı bir ilişkidir. İşbirliğinin, her iki taraf için de tümüyle eşit düzeyde bir çabayı ne kapsamasına ne de gerektirmesine karşın, tek yanlı olduğu söylenemez. Kişilerin birlikte hareket ettikleri söylendiğinde, bir hedefin elde edilmesi için az veya çok aynı anda ve birlikte çaba göstermeleri kastedilmiş olur.<sup>261</sup>

Yardımlaşma tipi ilişkilerin değerini olağan karşıladığımız işbirliği ilişkileri bozulduğunda çok daha iyi anlarız. Sporcular arasında yardımlaşma kesildiğinde, kulüp yönetimi sporculara yardımı kestğinde, sonuçlar kötüye gider, transferde ödenen büyük bedeller ve spora yapılan yatırımlar boşa gider, taraftarlar hayal kırıklığına uğrar. Yardımlaşma tipi ilişkiler ortadan kalktığında tekrar çatışma tipi ilişkiler başlayabilir, devam edip pekiştiğinde ise benzeşme ve özümseme sonucu bütünleşme ortaya çıkar.

Benzeşme (özümseme): Belirli bir süre bir arada bulunan kişiler arasında, farklılıkların azalmaya başlaması, birbirlerinin düşüncelerini paylaşmaya başlaması sonucu benzeşme tipi ilişkiler ortaya çıkar. Benzeşme tipi ilişkiler grup içinde tutarlılık oluşturur ve bütünleşmeyi sağlar. Bu tip ilişkiler eğitim, dil, din ve ekonomik farklılıkları olmayan küçük gruplarda daha çok görülür.

Benzeşme tipi ilişkiler ancak kısa dönemde ve geçici olarak görülebilir. Uzun dönemde ise diyalektik ilişkiler söz konusudur.<sup>262</sup> Ancak spor, benzeşme sürecinin uzun dönemli ve kalıcı olarak yaşanabildiği bir durumdur. Sporcular arasındaki farklılıklar ne olursa olsun benzeşme tipi ilişkiler çok çabuk gerçekleşir. Değişik bölgelerden, değişik yaşam biçimine sahip, farklı alışkanlıkları olan sporcular, transferler nedeniyle aynı takımlarda

<sup>260</sup> Armağan, İ., Sporun Toplumbilimsel Temelleri, E. Ü. B. E. S. Y. O. Yayın No: 4 İzmir 1981, s.93

<sup>261</sup> Joseph, F., a.g.e., s.110

<sup>262</sup> Armağan, L, a.g.e., s.94

toplandıklarında yoğun birliktelik sonucu kısa sürede benzeşme içine girerler. Uzun ve yorucu antrenmanlar, birlikte yenilen yemekler, hazırlık kampları, deplasman seyahatleri, karşılaşmalar sonucunda paylaşılan sevinç veya üzüntüler kısa sürede benzeşme tipi ilişkilerin doğmasına neden olur. Farklı ülke takımlarına transfer olarak spor hayatını sürdüren sporcularda bile bu süreci görmek mümkündür.

Diyalektik: Diyalektik deyimini ilk kez kullanan Hegel'e göre bu kavram, karşılıklı ilişkiler olgusunu, ya da etki-tepki sürecini içermektedir. Evrendeki her şey, her nesne bünyesinde kendi negatifi, karşıtı ve çelişkisini içerir, yaşatır. Bu durumda her gerçek, belirginleşinceye kadar tez-antitez-sentez aşamalarından geçecek ve sentez aşamasında yeni bir gerçek olarak karşımıza çıkacaktır. Ancak her yeni gerçek, tez ve antitezin basit bir toplamı değildir, nitelik olarak değişmiş, bütünüyle yeni bir gerçektir.<sup>263</sup>

Diyalektik ilişkiler çelişme ve çatışmaya dayalı ilişkilerdir. Toplumsal ilişkiler ideal düzeyde dayanışma, uyum ve dengeye yönelik olmalarına karşın aslında bütün sosyal ilişki tipleri temelinde diyalektik nitelik bulunan ilişkilerdir. Geçmişten günümüze spor olgusuna baktığımızda diyalektik nitelikteki sürecini rahatlıkla görebilir.

Tarihin ilk dönemlerinde yaşamı devam ettirebilmek için vahşi hayvanlardan korunma amacıyla, kaçma, koşma, sıçrama, tırmanma, beslenme amacıyla avlanırken boğuşma, atma vb hareketler sonradan boş zamanlarda yapılan oyunlar şeklinde karşımıza çıkmıştır. Giderek daha güçlü ve sağlıklı olmak için daha hızlı, daha yüksek ve daha kuvvetli amacıyla yapılmaya başlamıştır. Bu amaç sporun boş zaman uğraşısı olmaktan öte daha uzun ve yoğun yapılmasına yol açmıştır. Böylesine çalışma temposu ise daha fazla zaman gerektirdiğinden spor bir meslek haline almıştır. Bir meslek olarak sporda daha fazla başarı daha çok kazanç demek olduğundan, aşırı yüklenmeler başlamış bunun sonucu da spor sağlıklı kalmanın yollarından biriymişken bedensel ve ruhsal sağlığı tehdit eder olmuştur.

Toplumsal açıdan bakıldığında ise spor yine bir yandan uluslararası ilişkileri geliştiren bir barış aracı iken diğer yandan ulusların birbirlerine üstünlüğünü kabul ettirmeye çalıştığı soğuk savaş aracı olma karşıt özelliğini taşımaktadır.<sup>264</sup>

---

<sup>263</sup> Tolan, B., *Toplum Bilimlerine Giriş*, Savaş Yayınları, Ankara 1983, s.16

<sup>264</sup> Armağan, İ., a.g.e., s.99

### 3.10.2. Sporun Sosyolojik Gelişime Etkisi

Spor çağdaş toplumun önemli bir konusudur. Hangi ekonomik gelişmişlik düzeyinde, hangi siyasal rejimde olursa olsun tüm dünyada spor seyredilen ya da yapılan sosyal bir etkinlik olarak önemli bir yer kazanmıştır. Bu şüphesiz çalışma zamanını azaltan bir dizi faktöre, haberleşme araçlarındaki gelişmelere, yaşam düzeyinin yükselmesine, günlük yaşamın stres ve sıkıntılarından insanların kurtulma isteğine bağlı bir gelişmedir.

Spor toplumsal bir olaydır ve bu toplumsal olay doğanın bir ögesi değil, kültürün bir oluşumdur. Spor sadece basit bir fiziksel etkinlik değil, toplumsal yönü ağırlıklı olan bir etkinliktir.

Sporun toplumsal rolü, bir boş zaman faaliyeti şeklinde değerlendirilerek özetlenemez. Spor insanın eğitilmesinde sürekli olarak yararlanılabilecek önemli bir araçtır.

Sporun önemli bir eğitim aracı olarak ele alınması onun disiplinler arası bir bakışla incelenmesinin gerekliliğini zorunlu kılan önemli bir nedendir.

Toplumsal bir kurum olarak spor, toplumda belirli görevler üstlenmekte, toplum üyelerinin değişik açılardan çeşitli beklentilerine cevap vermekte, bireyin doğrudan kişisel sorunlarının çözümünde olduğu kadar, toplumsal özellik taşıyan sorunlarının çözümünde de güçlü bir eğitim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.<sup>265</sup>

Bir eğitim faaliyeti olan spor ortam amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra spor anlayışı ve sorumluluk taşıyabilme ve işbirliği içinde düzen sağlama kabiliyetini de geliştirmektedir. Sebatsız ve enerjik olmayı sağlaması, sosyal gruba ve topluma mensubiyeti değerlendirebilme gücünü ferde kazandırmakla, fen ile toplum ilişkilerini daha ahenkli kılmaktadır.

Aynı zamanda spor, kişiliğin geliştirilmesine de katkıda bulunmaktadır. Spor yoluyla fertte gizli olarak bulunan kabiliyetlerin ortaya çıkışı., ferdin akli ve iradesi tarafından yönetilmesi ile gerçekleşmektedir. Bu yönetilme işlemi sistemli bir bütünlüğün azaltılması ve dolayısıyla sportif olayın yeterince gerçekleşmemesi, sosyal gelişmeyi geciktiren bir faktördür.

Spor; manevi bakımdan yalnızlığı da önlemektedir. Spor olayının her çeşidi, ferdi toplumla, en azından diğer fen ve gruplarla buluşturmaktadır. Fert sportif olaylara katılmakla manevi yalnızlığının doğuşunu hazırlayan sakıncaları da giderebilir. İş hayatında görülen ve

---

<sup>265</sup> Demirbolat, A., Toplum ve Spor, Ankara 1988, s. 101

daha sonra genelleşerek sosyal hayata yansıyan amaçsızlık ve monoton çalışma şartlarının doğruluğu kötümser ve bunalımlı tutumların giderilmesinde spora ihtiyaç vardır.

Fert ve toplum ilişkilerinin geliştirilmesinde sportif olay hem kişisel hem sosyal açıdan etkili olmaktadır. Spor, sadece ferdin fiziki ve psikolojik yönden güçlendirilmesi için sürdürülen eğitici bir faaliyet değildir. Bunun yanında fertteki sorumluluk ve iş birliği eğilimi ile düzen sağlama kabiliyetini ortaya çıkararak, ferdin sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca spor hem ferdin hâsılanın hem sosyal hâsılanın gelişmesine yardımcı olmaktadır.<sup>266</sup>

Spor, fert ve toplum ilişkilerini geliştirdiği gibi toplumun yüceltilmesinde de önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bilhassa herhangi bir toplumun milli kültüründen kaynaklanan spor faaliyetleri, o toplumlara kültürel tesirlik sağlamaktadır.

Her ülke başarılı olduğu sporla anılmaktadır. Bunların yanı sıra, spor iç veya dış turizmin gelişmesinde önemli rol olmaktadır. Toplum içinde mevcut bir toplum sosyal bunalımların hafifletilmesinde sporun önemli bir payı vardır. Toplumların daha demokratik ve milli kültürün yaygınlaştırılmasında spor milletin milli kültürlerinden ayrı düşünülmemektedir. Sürekli bir takım huzursuzluklar ve ihtilallerle çalkalanan birçok ülkenin, sosyal bakımdan gelişmemişliği ve spordaki geriliği arasında paralellik vardır.

Sporun toplum üyelerinin agresif davranışlarını frenleyen bir tedavi şekli olarak da düşünülmesi mümkündür. Hem toplumun yapısında, hem de ferdin kişiliklerinde ve ferdi topluma bağlayan moral ve kültürel unsurların sosyal bütünleşme süreci içinde devamlılığı bakımından spor hem toplum hem de fert açısından önem taşır. Modern toplumların en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşma, artan iş bölümü ile sosyal bütünleşme arasındaki uyumun sağlanmasında spor aktif bir rol oynar. Toplumun sosyal yapısı içinde "uyuma ve çatışma" modellerinin yanı sıra, huzursuzlukların azaltılması ve bunların normlarla ahenkleştirilmesi, gerginliklerin toplumun yararına yöneltilebilmesinde spor önemli faktörlerden biridir. Aynı zamanda toplumda çözülmeyi önleyici yönde dengesizlikleri doğuran gerginlikleri azaltarak sosyal hareketlerin, anarşi veya terör niteliği kazanmaksızın önlenmesinde spor önemli bir önlemdir. Sporun teşvik görmesi ve toplumda sosyalleşebilmesi, sapma davranışların (toplumun hoş görüsü dışına taşan uyuşturucu madde alışkanlıkları, kan davaları, emperyalist güçlere destek gören bölücü ve yıkıcı hareketler, siyasi kamplaşmalar, cinayet ve intiharlarla, fuhuş gibi) çoğalmasını önleyebilir. Ayrıca bu gibi davranışların toplum için tehlikeli bir

---

<sup>266</sup> Erkal, M., a.g.e., s. 131

şekle bürünmesi engellenerek sportif faaliyet yoluyla, rekabet, işbirliği ve dayanışmanın kabulü ile başarıya ve sosyal gelişmeye yönelmek mümkün olur.

Sporun bilhassa seyire dayanma özelliğinin sosyal hayattaki etkinliği o derece fazladır ki, bazı görüşlere göre, adeta demokrasinin çimentosu durumundadır ve demokrasiyi pekiştiren bir özellik taşır.<sup>267</sup>

Birey özellikle grupsal sportif etkinliklere katılmada dışa dönük bir kişilik geliştirir. Oyunlarda yeni arkadaş edinen ve oyun kurallarına uyan birey, toplumda da yasalara saygılı ve daha girişken, toplumsal bir kişilik sahibi olur. İşbirliğinin gelişmesi de yine spor etkinliklerine katılmakla elde edilen toplumsal niteliktir.<sup>268</sup>

### 3.10.3. Sporun Psikolojik Gelişime Etkisi

Spor psikolojisi, psikolojik: olgu ve prensipleri spor alanındaki insan davranışlarına uygulamaya çalışır. Sporla dünyanın her tarafında, her uygarlık düzeyinde gerek spor yaparak, gerekse seyirci olarak pek çok insan ilgilenmektedir. İşte spor psikolojisi bu evrensel faaliyet alanının birçok sorununu ele alır, ortaya çıkardığı deneysel ve teorik sonuçları, özellikle sporcuların eğitiminde bilimsel yöntemlerin geliştirilmesine katkı amacıyla eğitimcilerin hizmetine sunar.

İnsanın sporcu ya da seyirci olarak motivasyonları ve heyecansal davranışları, spor psikolojisinin önemli bir bölümünü oluşturur. Sportif performansları ve yarışmalarla ilgili olarak insanların psiko-sosyal ya da grup davranışları da bir başka ilgi alanıdır. Bu nedenle sporda beceri öğreniminin temel psikolojik görünüm, daha sonraları yüksek düzeyde beceri edinme ve performans sağlama, konunun bir bakıma farklı bir görünümünü oluşturur.

Sporda esas olan algıların mahiyeti, bunların çabuklaştırılması, algıya temel olan ipuçlarının, belirtilerin bir işaretlenmesi ve algıya yardımcı olan çeşitli etkenlerin saptanması, ya da tersine rakibin algısını zorlaştırıp karıştırarak onun gecikmesine yol açmak, bir başka ilgi alanını oluşturur.<sup>269</sup>

Spor faaliyetlerinde bulunan herkes, hem fiziksel hem de psikolojik yüklenmelerle karşı karşıyadır. Bu yüklenmelerin etkilerini en aza indirmek için, yüklenmeye sebep olan faktörlere karşı antrenman yapılmaktadır. Fakat antrenmanlarda ağırlık, genellikle, kondisyon çalışmasıyla teknik ve taktik antrenmanlarına ve bu yüzden de, sporda başarıya ulaşmanın

<sup>267</sup> Erkal, M., a.g.e., s. 156

<sup>268</sup> Tezcan, M., Gençlik Sosyolojisi Yazıları, Gündoğan Yayınları, İstanbul, s. 141

<sup>269</sup> Özbaydar, S., İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1987, s. 31-32



psikolojik şartları çoğu zaman ihmal edilmektedir. Sporda fiziki ve psikolojik: performansı etkileyen fiziki özellikleri ve bunların iyileştirilmesine yönelik: antrenmanlar bir kenara bırakırsak, zihni ve duygusal faktörlerle kişilik faktörlerini sporda başarılı olmanın diğer psikolojik şartları olarak tanımlayabiliriz. Bu psikolojik şartlar ve süreçler, bağımsız bir spor psikolojisinin gelişmemiş olmasına da bağlı olarak uzun müddet sadece genel psikolojinin konuları arasında görülmüş ve sporla ilişkilendirilmemiştir.<sup>270</sup>

Spor psikolojisi, spor faaliyetlerinde bulunan bir kişinin, davranış ve yaşantılarıyla spor faaliyetlerinin şart ve etkilerini araştıran bir bilim dalıdır. Fakat spor psikolojisinin uygulama alanı, bir spor faaliyetinde rol oynayan süreçlerin incelenmesi ile sınırlı kalmaz. Aynı zamanda, bu süreçlerin belli bir hedefe yönelik olarak sevk ve idare edilmesi de spor psikolojisinin ilgi alanına girer.<sup>271</sup>

Uzun ve yorucu antrenmanlarla sporcunun ulaşmaya çalıştığı maksimal performans onun fiziksel, zihinsel ve psikolojik performanslarının bütünüdür.

Sporcunun zirveye ulaşabilmesi için fiziksel kapasitesinin mükemmelliği yeterli olmamakta, psikolojik kapasitesi, özellikle yarışma koşullarında hiç de beklenmeyen sonuçlara yol açabilmektedir.

Aşırı heyecanlı, rakibinden veya yarışmadan korkmaya başlamış, kendine güvenini yitirmiş, panik halindeki bir sporcunun, sportif yeteneği ne kadar iyi, fiziksel özellikleri ne kadar kusursuz olursa olsun, başarıya ulaşması hiç de kolay olmayacaktır.

İzleyici gürültüsü altında, kazanacağı ya da kaybedeceğini düşündüğü maddi ve manevi değerler sporcuyu şaşkına çevirebilir. Sporcunun bir robot değil, insan olduğu unutulmamalıdır. Sporcudan beklenen görevin ne olduğu, fiziki çevrenin özelliği, sporcunun kişilik özelliklerine bağlı olarak algılanır.

Bir eğitici birçok sporcuyu performansa yönelik olarak çalıştırırken, onların kişilik özelliklerini, iç dünyalarını, stresten etkilenme düzeylerini bilmesi gerekir.

Sporcunun fiziksel yetenekleri kadar psikolojisini de göz önüne alan ve fiziksel hazırlık kadar psikolojik hazırlığına da önem veren bir çalıştırıcı daha doğru hedefler belirleyebilir.<sup>272</sup>

Spor psikolojisindeki gelişmeye paralel olarak, spora özgü kişilik araştırmalarıyla ilgili çalışmalar da artmıştır. Bilindiği gibi, kişilik araştırmalarının amacı, bir kişiyi, kendi tipik eğilimleri açısından, bir tanımlama ve tahmini mümkün kılacak şekilde nitelendirmektir.

---

<sup>270</sup> İkişler, C., Sporda Sosyal Bilimler, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2000, s.7

<sup>271</sup> İkişler C., Karagözoğlu, C., Sporda Başarının Psikolojisi, Alfa Yayınları İstanbul 1999, s. 111

<sup>272</sup> Kuter, M., Öztürk, F., a.g.e., s.59

Sportaki kişilik araştırmalarında bir yandan, spora farklı derecelerde katılım gösteren (sporcular veya spor yapmayanlar gibi) ve farklı derecelerde başarılı olan kişiler, diğer yandan da çeşitli dallarda spor yapanlar arasındaki kişilik farklılıkları araştırılır.

Sporla kişilik arasındaki ilişki doğru bu şekilde ortaya konmak istendiğinde, cevaplandırılması gereken iki soru karşımıza çıkar. "Bir spor faaliyetinde bulunan insanın kişiliğinde bir değişiklik olur mu?" ve "Belirli kişilik özellikler belli spor türünü belli bir düzeyde icra etmek için bir gereklilik midir?". Spor ve kişilik arasında bir etkileşimin mevcudiyetinden şüphe duymadan araştırmacılar, yukarıdaki sorulardan yola çıkarak toplumsallaşma ve seçicilik hipotezlerini ortaya koymuşlardır.

Toplumsallaşma hipotezine göre spor kişiliği etkiler. Burada spor, bağımsız değişkendir. Kişilik ise bağımlı değişkeni meydana getirir. Seçicilik hipotezinde ise, kişilik sadece yapılacak spor türünün seçimini değil aynı zamanda sporda başarıyı da etkilediği ileri sürülür. Burada kişilik bağımsız değişkeni, spor ve spordaki başarı da bağımlı değişkeni temsil eder.

Spor faaliyetlerinin kişilik üzerine yaptığı etkiyi araştıran çalışmaların bir süre sonra tekrarlanması gerekir. Sporun kişiliği ne şekilde etkilediği konusuyla yakından ilgilenen Gabler 1970 yılında çok başarılı 170 genç yüzücü üzerinde bir araştırma yapmıştır. Aradan beş yıl geçtikten sonra, bu yüzücülerden 102 tanesi tekrar aynı araştırmaya alınmıştır. Her iki araştırmada da "6 Kişilik faktörü (16PF)"testini uygulayan, yüzücülerin nevrozizm ve içe-dışa dönüklük değerlerini hesaplamıştır.

İlk araştırmanın sonucunda yüzücülerin kişiliklerinin çok az bir sapma gösterdiği ortaya çıkmıştır. Beş yıl sonra tekrarlanan araştırmanın sonuçları da, ölçülmüş olan kişilik özelliklerinde bir değişikliğin gerçekleşmediğini göstermiştir.

Toplumsallaşma hipotezini doğrulamayan bu çalışma ve benzer sonuçların alındığı başka çalışmalar, kişilik ve spor ilişkisine yönelik olumsuz duruma yol açmıştır.

Son zamanlarda, sporcuların kişiliklerinin araştırıldığı çalışmalarda üzerinde hassasiyetle durulan bir nokta da, bir spor faaliyeti sonucunda "benlik tasavvurunun" ne gibi değişikliğe uğrayacağı konusuyla ilgilidir. Kişiliğin ayrılmaz bir parçası olan benlik tasavvuru "ben neyim ve kimim?" veya "hayattan neler bekliyorum?" gibi sorulara verilen cevaplardan meydana gelmektedir. Kişiliğin gelişimi süreci içerisinde oluşan benlik tasavvuru, kişinin kendisini algılamasının, kendisi hakkında düşünmesinin ve toplumsal bir mukayese yapılmasının bir sonucudur. Sporun, antrenman ve müsabaka yolu ile kişiliği etkilediğini ve onu yüksek performansa uygun bir hale getirdiğini ileri süren Beşer'in aksine, günümüzde

yurt dışında yapılan birçok araştırma, kondisyon antrenmanına katılan bir sporcunun, sadece benlik tasavvurunun olumlu yönde değiştiği sonucunu vermiştir.<sup>273</sup>

Spor faaliyetlerinin benlik tasavvuru üzerindeki etkilerinin incelendiği son araştırmalardan biri de, Alfermen ve arkadaşlarına aittir. Bu çalışma iki grup arasında yapılmıştır. Birinci grupta yer alanlar altı ay süreyle ve haftada bir defa olmak üzere, belli bir antrenman programı uygulanmıştır. Bu antrenman programı içerisinde, ısınma hareketlerinin yanında kuvvet ve dayanıklılık antrenmanları ile de çeşitli gevşeme teknikleri yer almıştır. İkinci gruptakilerin ise böyle bir faaliyetleri olmamıştır.

Çalışma başlamadan önce, her iki gruba da aynı kişilik testleri uygulanarak onların benlik tasavvuru ölçülmüştür. Başlangıçta iki grup arasında bir fark tespit edilememiştir. Altı ay sonra bu testler tekrarlanmıştır. Bu ikinci ölçümden sonra araştırma ve kontrol grupları arasında yapılan karşılaştırmada, altı ay boyunca düzenli olarak antrenman programı tatbik eden kişilerin, özellikle kendi bedenlerine yönelik benlik tasavvurlarında yani bedenlerine yönelik olumlu tavırlarında belirgin bir artış tespit edilmiştir. Fakat Bakker ve arkadaşlarının da vurgulamış oldukları gibi, sporcunun benlik tasavvuruyla ilgili bu değişiklik, onun kondisyonunun ve beden sağlığının iyileştiğini düşünmesinin bir sonucu mu, yoksa gerçekten bedeni olarak iyileşmiş olmasının mı, bu değişime yol açmış olduğu konusu, henüz tam olarak açıklanamamıştır.

Spora özgü kişilik araştırmalarında erkek denekler daha çok kullanılmıştır. Bierhof-Alferman tarafından 1976 yılında da yapılan araştırmada başarılı kadın sporcuların kişilik özelliklerinin toplumdaki kadınların ortalamasından çok büyük farklılıklar gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Ogilvie ve Willami ise, çok büyük başarıları olan kadın sporcuların, erkek sporcularınkine yakın kişilik özellikleri gösterdiği belirtilmiştir.

Bugüne kadar yapılan araştırmalar bazen birbiriyle çelişse de sporun psikolojik ve kişilik gelişimine olumlu etkide bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Birey, sporla fiziksel, zihinsel ve toplumsal etmenlerin bütünleşmesinden bir kişilik oluşturur. İşte sağlıklı bir kişilik yaratılmasını gerçekleştiren araçlardan birisi de spordur. Sporla vücut organizması faaliyet durumuna geldiği için sağlıklı bir kişilik yaratılmış olur. Temiz havanın da bunda rolü olmaktadır.<sup>274</sup>

---

<sup>273</sup> İkizler, C. a.g.e., s.60

<sup>274</sup> İkizler, C., Karagözoğlu, C., a.g.e., s.95

Dürüst bir karakter oluşumunda yine sporun önemli rolü vardır. Spor yapan kişi boş zamanını verimli olarak değerlendirmiş olur. Böylece boş zamanında spor yaptığı için zararlı alışkanlıklara yönelmeyen birey, dürüst bir karakter geliştirmektedir. Hoşgörülü, centilmen, anlayışlı bir kişilik spor yoluyla da kazanılır.

Saldırganlık eğilimlerinin doyurulması ve cinsel gerginliklerin giderilmesi de yine sporun sağladığı bir husustur.

Kitle toplumunda birey, genellikle yalnızdır. Bu nedenle bir gruba, bir takıma vs. katılarak yalnızlığını gidermek ister işte bu aidiyet duygusuyla birey kendisini yalnız hissetmez. Böylece bir sportif takımı destekleyerek o takımla, onun başarıları ve başarısızlıkları ile özdeşleşir. O takımın başarılarını kendisine yansıtır. Yalnızken coşkunluk göstermezken, grup durumunda rahatlıkla coşkunluk gösterisinde bulunabilir. Bu nedenle psikiyatrisiler, statlara bir tür "hastane" gözüyle bakmaktadırlar. Bastırılmış duyguların dışarıya atılmasına, yani bireyin boşalmasına yol açan statlar, psikiyatristlerce tedavi yeri olmaktadır. Böylece bireyler doyum sağlamaktadır.<sup>275</sup>

Spor yapmak bir bedensel uğraş olmayıp, aynı zamanda, bir sosyalleşme, bir topluma uyma sürecidir. Spor bir kurallar dizi ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca taşıdığı özelliklere göre, takıma uyma özelliklerini gerektirir. Gerek antrenman gerekse yarışma olsun, başarıya ulaşmak bu günlük yaşantıda pek bulunmayan kurallara uymakla mümkündür. Bu ise yeni bir uyum süreci demektir. Bu süreçlerini başarı ile tamamlayan genç sporcu artık yeni bazı özellikler kazanır. Mevcut bazı nitelikleri geliştirmiştir sporda başarılı olabilmek için bazı niteliklere sahip olmak gerekir.

### **3.11. Sporun Kişilik Üzerine Etkisi**

Spora başlamak için nitelik gerekir. Ancak unutmamak gerekli ki spor yapmayı sürdürdükçe bu nitelikler gelişir. Bu gelişim belli kurallara göre olur. Bu kuralların temelinde sportif etkinliğin kişilik üzerine etkileri bulunmaktadır.

- Spor karakteri şekillendirir,
- Takım sporları işbirliği yapmayı öğretir,
- Bireysel sporlar kişisel disiplini geliştirir
- Spor mertçe mücadeleyi öğretir,

---

<sup>275</sup>Tezcan, M., Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi, Atilla Kitabevi, Ankara 1994, s. 140

- Spor, öğrenci-eğitici ilişkilerini geliştirerek, sosyalleşme sürecini kolaylaştırır.
- Tehlikeli idmanlar cesareti artırır.
- Bazı spor dalları yüksek bir iletişim değerine sahiptir. Özellikle bedensel temasın olduğu spor dallarında bu daha belirgindir.
- Spor saldırganlık dürtülerini, doğal yolla ve sosyal kurallara uyarak boşaltmayı öğretir.<sup>276</sup>

### 3.11.1. Okul öncesi

4-7 yaş arası çocuğun, okul çalışmalarının ve oyunların üstesinden kolay bir şekilde gelmesi için gereksinim duyduğu yetenekleri kazandığı bir gelişme dönemidir. Çocuğun bu gelişme döneminde temel uğraşısı olan oyun, psikolojik fonksiyonların, önemli davranış ve eğlence gereksinimlerinin geliştirmesinde temel güdüyü sağlar.

Tanımsal düşünme ve imgelerin hızlı gelişmeleri ile desteklenen davranış ve tecrübe güçlü duyarlılıkla tanımlanmıştır. İmgeler ve rol oyunları, çocuğun çevresine bakarak kendiliğinden taklit ettiği ve kendisine öğretilerek edindiği, sosyal davranış modellerini öğrenmesinde önemli rol oynar. Çocuğun yakın çevresi ile mücadeleye girdiği bu tür oyunlar onun zihinsel ufuklarını genişletmesine, sosyal ilişkilerini dengelemesine ve kavrama yeteneğini geliştirmesine büyük ölçüde yardım eder. Bu dönemdeki her türlü (0-11 yaş) egzersizin önemi oldukça zor kavranır. Çünkü çocuk oyunla gelişir.

Fiziksel ve psikolojik gelişime yardım etmeye yönelik oyun şeklindeki her türlü çalışmanın kişilik üzerinde yapıcı etkisi olacaktır. Bu çocuğun imgeleme harekete geçirmek çocuğa başarı hissini vermek için onun seviyesine uyarlanmalı ve sosyal ilişkiler çerçevesinde sunulmalıdır. Bazı spor dallarında egzersiz ve antrenmanlara bu çağda başlatılır. Genç sporcuların eğitiminde ve idare edilmesinde oyun şekillerinin dikkat gerektiren çalışmalarla desteklenmesi, çocuğun nesnelere arasındaki gerekli ilişkilere fazla önem vermeden veya onların arasındaki diğer anlamları bulmaya çalışmadan, tanımsal maddi ve somut dünyayı tanımak ve öğrenmek için gösterdiği zihinsel tutum olarak düşünülmelidir. Çocuk hala birçok yönden eleştirilmez, bilinen modellerle yetkili bireyin görüş ve düşüncelerini kabul etme eğilimindedir.

---

<sup>276</sup> Başer, E. Uygulamalı Spor Psikolojisi, Sporsal Kuram Dizisi, Bağırhan Yayinevi, Ankara 1998, s. 61

Buna rağmen çocuğun temel tavrı gerçekçidir, çünkü ilgisi maddesel dünya üzerinde toplanmıştır. Çocuk çevresini doğru olarak analiz eder, pek çok olayı gözlemler.

Okul durumu, sınıfta, antrenmanda ve egzersiz grubunda öğrenme ve tecrübe kazanma, kişilik gelişimi için gerekli olan yeni sosyal görevleri ve durumları ortaya koyar. Ortak yaşam, mevcut görevleri e ve sporsal verime uyum sağlamak için, istek ve yeteneğe daha fazla görev yükler. Büyümenin bu döneminde çocuğun daha fazla sosyal ilişki isteği kuvvetlenir. Uzun süreli sosyal ilişkiler şekillenmeye başlar. Oldukça dengeli grup yapıları oluştururlar. Bu dönemde egzersiz ve antrenmanda genç sporcudan çok şey istenir, çünkü bazı dallarda müsabaka kökenli antrenman önemli rol oynamaya başlar. Gayret, düşkünlük ve istek sistemli olarak artan sporsal talepleri yerine getirmek için gerekli olan psikolojik unsurlardır.

Antrenman gruplarında dengeli grup yapılarının oluşması, çocukların sosyal davranışları açısından normaldir. Çocuklar duygusal olarak kendilerine güvenirlere ve iyimserdirler, temel tavırları pratik ve hala dışa yöneliktir. Kaygısızlık ve açık fikirlilik ergenliğin ilk belirtileri ile birlikte yerini tecrübeye, daha duygusal ve psikolojik olarak değişken yanıt vermeye bırakır. Bu çocuğun zihinsel sosyal ve duygusal gelişiminde ve seviyelere ulaştığı kişilik gelişme bölümünün bitimini belirtir.<sup>277</sup>

### **3.11.2.Çocukluk Çağında Spor**

Çocukların yaşam dünyası kendi kişilik gelişimini etkilemektedir. Bu yaşam dünyasının içerisinde bütün sosyal olayların etki faktörleri mevcuttur. Bu faktörlerin sosyal eğitim ve kişilik gelişiminden sorumlu olduğunu görmekteyiz (söyleyebiliriz-sorumludurlar).

Eğer eğitim süreci planlı bir şekilde çocukların sosyalleşmesine götürüyorsa, bunu biz bir planlı eğitim olarak değerlendirebiliriz. Ama birçok eğitim süreci her şeyden önce büyüme çağında plansız yürümektedir.

Çocuklar büyükleri gözlemliyorlar. Bu gözlemler çoğu zaman örnek alınıyor. Onlar kendi kendine deneme ve tecrübe yoluyla öğreniyorlar. İyi ve kötü deneyimlerini büyüklerle ve kendi yaş gruplarındakilerle birlikte yapıp öğreniyorlar.

Çocukların en önemli sosyalleşme ya da toplumsallaşma yeri anne ve babalarının yanısırdır. Bununla birlikte anaokulları, boş zamanlarını değerlendirdikleri kendi yaş grupları veya spor kulüpleridir. Yukarıda sayılan ortamlar çocuğun özel kişilik gelişimini etkiler ve

---

<sup>277</sup> Dündar, U., Antrenman Teorisi, Gündoğan Yayınları, İstanbul 1995, s. 167-168

şekillendirir. Bundan başka çocuğun sosyal his ve duygularının, motorik gücünün çok geniş ve çeşitli bir şekilde gelişmesini sağlar. Aynı zamanda motorsal hareket gücünü geliştirir. Bu anlamda spor ya da spor kulüpleri bu sayılan etki ortamlarının temel taşlarıdır.

Antrenör ya da çocuk bakıcısı bu ortamda çocuğun yaşamını daraltmamak için çok önemli ve değerli bir görev üstlenmektedirler.

Çocukluk çağında oyun oynayarak öğrenmek (keşif yapmak) sadece büyüklerin olmadığı (onlara kapalı) ortamda mümkün olur. Çocukların tartışma veya kooperatif bir şekilde öğrenmeleri; bu hal ve hareketlerinin kuralları, onların yapabilme gücünü geliştirir. Bunları değerlendirirler ayrıca kendilerine göre bir sonuca varırlar.

Çocuklar dengeli ve sürekli bir özel karakter için kendi yaşam dünyalarındaki psikolojik dengeyi şart ve yapı taşı olarak alanlarına koyarlar. Bu talep doğuştan sporcu yapısını taşıyan yetenekli çocuklar için de geçerlidir. "Çocuklarda kişilik gelişimi başarı gelişiminden önce gelir."

Kendine güvenerek yarışmaya giren çocuklar; sadece kendi başarı gücüne göre değil; Antrenör ya da psikologun (Yardımcı Antrenör) tahminlerine göre bu sorumluluğu üstlenirler. Burada çocukların benlik duygusunun ve kendine güvenin gelişmesini sağlarlar.

Başarı ya da yenilgi asla özel kişilik hükmünün derecesi olmaması lazımdır. Çünkü karakterini denkleştirme yolundaki çocuklar, başarı için ellerinden gelen her şeyi ortaya koyacaklardır.

Sporcu kariyerinin çocuğun tüm yaşamından sadece kısa bir zaman aldığını hep düşünmek ve uygulamada göz önünde bulundurmak lazımdır. Aksi takdirde yetenekli çocukların kaybolması önlenemez. Bundan sonra çocuklar için başka şu tehlikeler baş gösterebilir:

- Yalnızlığa itilme
- Amaçsızlık
- Kendine güven duygusunun kaybı
- Sosyal ilişkilerdeki eksiklik
- Gerçek kişiliğinin kaybı

Bu ve buna benzer hatalar çocuğun gençlik yaşamını zora sokacaktır. Bu denli büyük bir sorumluluğu hiçbir antrenörün ya da Yardımcı Antrenörün almaması gerekir.

Sporadaki başarılı zamanın, çocuğun yaşamından çok kısa bir süre alacağı göz önüne alındığında, başarının çocuğun her şeyi olmadığı ve olamayacağı da açıkça görülmektedir. Bu da eğitimcilere ve spor camiasında görev alan herkese büyük sorumluluk yüklemektedir. Bu

sorumlulukların gereği yerine getirilmediği takdirde yeteneklerin kaybolması kaçınılmaz olur. Bundan sonra en büyük tehlike: çocuğun yalnızlığa itilmesiyle, yaşamın zevkinden ziyade sıkılma, kendisine bundan sonra erişebileceği bir amaç edinememe duygusu, kendine güven duygusunun kaybolması, sosyal ilişkilerindeki aksamalar, ya da eksiklikler ciddi özel kişilik gelişimini etkileyen faktörler olacaktır.

Bu durumda yaşamın zorlaşacağını göz önüne alarak bu ve buna benzer durumların ortaya çıkmaması için çalışmaların planlı, programlı ve bilinçli bir şekilde uygulanması lazımdır.<sup>278</sup>

Sporda başarının, çocuğun psikolojik gelişmesinde pedagojik olarak önemli değeri olan ve aşağıda sıralanan önemli olguların yerine getirilmesiyle daha çok artacağını söylemek mümkündür:

- Okul ve spor okulu kesinlikle kısıtlanmamalı
- Antrenör ya da ailesinden dolayı yabancılaşmanın kesinlikle söz konusu olmaması
- Çocuk, çocuk olarak yaşamalı
- Oyun oynayabilmeli ve çok çeşitlilik garanti edilmeli
- Boş zamanlar verilmeli
- Sempatisini korumalıdır
- Kendine güven ve emin olmalıdır
- Korku ve üzüntülerini konuşabilmelidir
- Antrenörün güvenine güvenli karşılık verebilmeli
- Çözülebilir görevler verilmeli (olmalıdır)
- Cazip çekici hedefler amaçlanmalı
- Grup içerisinde alabilmelidir
- Kendine güvenebilmelidir.<sup>279</sup>

### 3.11.3. Sonraki Okul Yılları

Ergenliğin ilk bölümü olarak kabul edilir. Özellikle bu dönemde bireysel gelişmede önemli değişimler görülebilir. Çocukta önemli biyolojik olgunlaşma meydana gelir. Çocuk

---

278 Baumann, S., Uygulamalı Spor Psikolojisi, Alfa Basım Yayın Dağıtım, Çeviri Can İkizler, Ali Osman Özcan, İstanbul 1991, s.19

279 Dönmezer, S. a.g.e., s.75



dikkatli ve duygusal olarak gözlem yapar, sosyal çevresi ve yakın çevresindeki bireylerle yeni sosyal ilişkiler geliştirir. Zihinsel kapasitesi çocuk oyun, doğa ve toplumu yöneten kanunları daha iyi anlamasını sağlar, çünkü mantıklı soyut düşünce yapısı ortaokuldaki tanımsal görüşle gelişmiş durumdadır. Bu çocuğun farklı bir gerçek kavramını bulmasını mümkün kılar ve ona nicel olarak daha yüksek seviyede kavrama süreci sağlar.

Antrenman ve yarışma, sporcuların faal olma isteklerini tatmin etmek için kullanıldığında, sporcular arasındaki rekabet onları harekete geçirmek için yönlendirildiğinde sporcular, sporsal verim gelişimlerini göstermek ve antrenmanda o kurulu ve bilinçli işbirliğinin temelini oluşturmak için yararlı olduğundan, öğretmen ve antrenörle birlikte öğrenim yapmak özellikle etkili olur.

#### **3.11.4.Gençlik**

Burada kullanılan gençlik terimi 17 yaşında sona eren ergenliğin ikinci bölümünü ifade eder. Bu dönemde gencin kişiliği oturur ve sporsal veriminde belli bir gelişme gözlenir. Toplum gerçekten çok şeyler bekler, fakat aynı zamanda kişiliğinin çok yönlü gelişmesini sağlamak için kendisine bir takım fırsatlar tanır. Zihinsel gelişme bir yetişkininkinden nitel olarak ayırt edilemeyecek bir düzeye ulaşmıştır. Genç yeterli bilince ve genelde araştıran bir tavra sahiptir. Genç kişilik olarak kendi düzeyini bulur, dostluk kurmaya çalışır.

Günümüz koşullarında, gençler ..hiçbir mahrumiyet veya güvensizlik duymadan, demokratik koşullar altında yetişmektedir. Gencin gelişmesini şekillendiren yeteneklerini çok yönlü geliştirmeli fakat himaye edilmemelidir. Bugün artık sosyal etkilerin, doğru yönlendirilmiş eğitimin ve karşılıklı ilişkilerin bireysel gelişme ve kişiliğin oluşumu üzerinde çok fazla etkisi olduğunu bilmekteyiz.<sup>280</sup>

#### **3.12. Beden Eğitimi Yoluyla Toplumsallaşma**

Beden eğitimi daha az yoğun seviyede ortak amaç için insanları bir araya getirir. Beden eğitimi sınıfı toplumsallaşmada potansiyel bir temsilci gibi düşünülebilir. Ayrıca arzulanan sosyal davranışlar sınıf deneyimleri sayesinde öğretilir. Aslında beden eğitimi sınıfı özellikle spor sosyologlarının karşılıklı grup etkileşimi için kullanılan ilk alanlardan birisidir.

---

<sup>280</sup> Dündar, a.g.e., s 69,171

Bununla birlikte alınan sonuçlar hayal kırıklığı yaratmıştır. İlk çalışmalarda beden eğitimi dersinin az bir etkiye sahip olduğunu bulunmuştur ve daha sonraki gözlemler ise katılım sonucunda oluşan toplumsallaşma hakkında sadece tahmini sonuçlar elde edilmiştir.

Belki de bu nedenle beden eğitimi dersinin haftada sadece birkaç saat olması öğrenciler arasındaki grup etkileşimini sınırlamaktadır. Ayrıca beden eğitimi derslerine katılım zorunludur ve bu yalnızlık grup içindeki yakın ilişki duygusunu azaltabilir. İlave olarak beden eğitimi derslerinin diğer okul faaliyetlerinden daha fazla davranışlara etkisi olduğuna inanmak zordur ve çalışmalar tam manasıyla izole olmadığından özel destekler insanların yaşamında en önemli olduğu bilinmelidir.

Her şeye rağmen farklı bulgular hazırlanmış oyun ortamındaki davranışların gençlerin deneyimlerini etkilediği görülmüştür ve bu olaya sportmenlik denir ve bazı aktivitelerde daha ileriye götürülebilir. Bununla birlikte bu davranışların diğer ortamları veya aktiviteleri genelleştirdiği görülmemiştir. Muhtemelen genç öğrenciler için bu çok az olsa da, en iyi strateji aktivitelere sık sık katılarak, zevk almayı sağlama amacındadır ve aktivite içinde bireylere sahip oldukları davranışlara göre kişisel sorumluluklar verilir. Bu amaçları beden eğitiminde en iyi program Amerika sağlık beden eğitimi, rekreasyon ve dans kurumu tarafından uyarlanabilmiştir. Kurumun amacı çocukların fiziksel uygunluk seviyesini artırmaktır. Buradaki esas amaç kendi sahip oldukları uygun amaçlar içinde çocuğu yönlendirebilmektir. Böylece çocuklara sağlanan olanaklarla sahip oldukları fazla hareketliliği kontrol etmek daha kolaydır ve amaca ulaşmak için daha güçlü kararlar geliştirilir.<sup>281</sup>

---

<sup>281</sup> Ökmen, A. Ş. Okullarda Beden Eğitimi ve Sporun Öğrencilerin Toplumsallaşmasındaki Rolü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi SBE, Erzurum 2003, s.108-109

## IV. BÖLÜM

### SOKAK ÇOCUKLARI İLE İLGİLİ UYGULAMA VE DEĞERLENDİRME

#### 4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocuklar sorunu ülkemizin önemli sosyal sorunlarından biridir. Özellikle büyük şehirlerimizde rastlanan bu sorun kimi zaman gazete manşetlerinde kimi zaman büyük caddelerde üzülerek izlediğimiz bir manzara olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sokağı mesken tutup, günlük hayatının tamamını sokakta geçiren, yaşadığı ortamlarda her türlü ihmal, istismar ve kötü davranışa maruz kalan, aile veya yasal yakınlarıyla bağları kısmen ya da tamamen kopmuş, çeşitli risklere karşı kendilerini koruyamayan, yaşadıkları bu ortam sonucu uçucu ve uyuşturucu madde kullanan çocuklara sokakta yaşayan çocuk aileleri veya diğer çıkar grupları tarafından sokaklarda çalıştırılan, dilendirilen ve geçimlerini temin etmek için araç olarak kullanılan çocuklara ise sokakta çalıştırılan çocuk denilmektedir.

Sokakta yaşayan çocuklara ulaşip, onları topluma kazandıracak araçlardan bir tanesi de spor olabilir.

Bu araştırmanın amacı; sokakta yaşayan çocukların topluma kazandırılmasında sporun etkilerini ortaya koymaktır.

#### 4.2. ARAŞTIRMANIN KISITLARI

Bu araştırma; 2008–2009 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul İlinde bulunan Florya Çocuk ve Gençlik Merkezi, Ayvansaray Çocuk ve Gençlik Merkezi, Küçükbakkalköy İlk Adım İstasyonu, Beyoğlu 75. Yıl Çocuk Gelişim Merkezi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Merkezi ve Vakıfbank Umut Çocukları Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Yatılı İlköğretim Okulunda bulunan çocuklarla sınırlıdır.

#### 4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

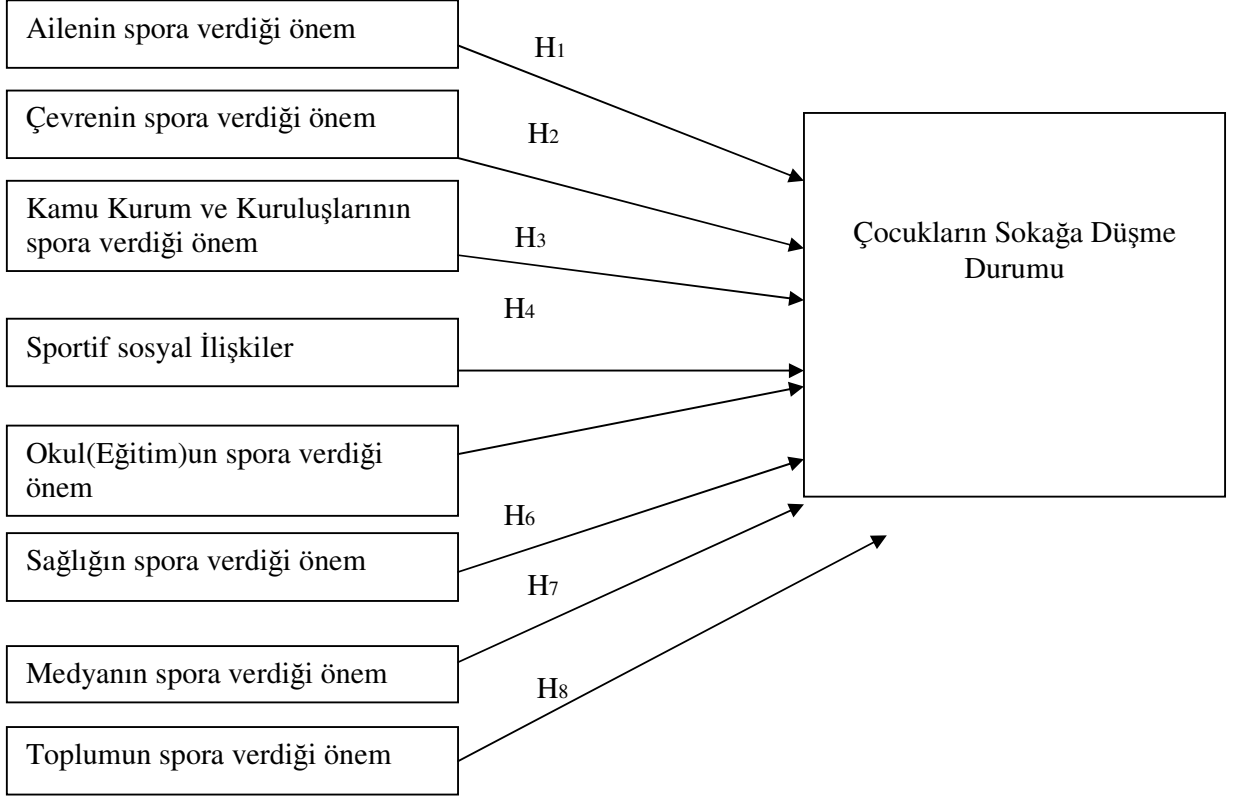
Araştırmanın evrenini İstanbul İlinde bulunan Çocuk Ve Gençlik Merkezlerinde kalan çocuklar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Merkezi ve Vakıfbank Umut Çocukları Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Yatılı İlköğretim Okulunda bulunan çocuklar oluşturmaktadır. Bu kapsamda Çocuk Ve Gençlik Merkezlerinde kalan çocukların sayısı 5526 ve Vakıfbank Umut Çocukları Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Yatılı İlköğretim Okulunda bulunan 48 çocuk olmak üzere toplam 5574 çocuk oluşturmaktadır.<sup>1</sup> Örneklem grubunu 5 ÇOGEM ve Vakıfbank Umut Çocukları Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Yatılı İlköğretim

<sup>1</sup> [http://www.shcek.gov.tr/istatistik/2009\\_05.asp](http://www.shcek.gov.tr/istatistik/2009_05.asp)- Kartal İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Dosyası 2008

Okulunda bulunan 201 sokak çocuğu oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak; sokak çocuklarının eğitiminde sporun etkisini tespit etmek üzere anket formu kullanılmıştır. Kullanılan anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde sportif faaliyetlere katılıma etki eden faktörlerle ilgili sorular ve üçüncü bölümde sokağa düşme durumunu ölçen sorular bulunmaktadır. Sportif faaliyetlere katılıma etki eden faktörleri ölçen 56 soruluk anket formu Doç.Dr.Halim KAZAN ve Ayhan ÖZEL tarafından geliştirilmiştir. Anket sorularının puanlaması Likert tipi 5’li derecelendirme ile yapılmıştır. Anketler uygulanmadan önce ön test yapılarak uzman ve akademisyenlerin tavsiyeleri dikkate alınarak yeniden yapılandırılmıştır.

Araştırma örneklemini oluşturan 328 sokak çocuğuna 232’sine anket formu araştırmacı tarafından merkezlere giderek dağıtılmıştır. Anket formu almak istemeyen çocuklara anket formu verilememiştir. Dağıtılan anket formlarından 201 tanesi geri dönmüş ve değerlendirmeye alınmıştır. Anketimize katılan 201 kişi dikkate alındığından geri dönüşüm oranının 0,61 olduğu görülmektedir.

Toplanan anket formlarından geçerli kabul edilenler numaralandırılmış ve verilen cevaplar kodlanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 15.0 istatistiksel analiz paket programı kullanılmıştır. Anket formunun Cronbach Alpha katsayısı ile güvenilirliği hesaplanmış  $\alpha=,9200$  ve üstü değerler bulunmuş, 0,70 ve üstü değerler güvenilir kabul edilmiştir. İstatistiksel çözümlenmelere geçmeden önce, araştırma grubunu oluşturan çocukların demografik özelliklerini gösteren frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır. Sonra ölçeğin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Değişkenlere ilişkin faktör yapısını ortaya koyabilmek için varimax dönüşümlü keşifsel faktör analizi yapılmıştır. Daha sonra değişkenler arasındaki birebir ilişkiyi bulmak için korelasyon analizi yapılmıştır. Birden fazla bağımsız değişken ile bir bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi açıklamak için regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırma hipotezleri doğrultusunda araştırma modeli şekil 1’deki gibi oluşturulmuştur.



**Şekil 1: Teorik Araştırma Modeli**

**H1:** Ailenin çocukların sokağa düşme durumu üzerinde etkisi vardır.

**H2:** Çevrenin çocukların sokağa düşme durumu üzerinde etkisi vardır.

**H3:** Kamu kurum ve kuruluşların çocukların sokağa düşme durumu üzerinde etkisi vardır.

**H4:** Sosyal ilişkilerin çocukların sokağa düşme durumu üzerinde etkisi vardır.

**H5:** Okulun (Eğitimin) çocukların sokağa düşme durumu üzerinde etkisi vardır.

**H6:** Sağlıkın çocukların sokağa düşme durumu üzerinde etkisi vardır.

**H7:** Medyanın çocukların sokağa düşme durumu üzerinde etkisi vardır.

**H8:** Toplumun çocukların sokağa düşme durumu üzerinde etkisi vardır.

#### 4.4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın bu bölümünde; İstanbul İlinde bulunan Çocuk Ve Gençlik Merkezinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Merkezinde, İlk Adım İstasyonlarında ve Vakıfbank Umut Çocukları Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Yatılı İlköğretim Okulunda bulunan çocuklara uygulanan anket formu ile değerlendirilen 201 çocuğa ait verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. İlk önce katılımcıların demografik özelliklerine ait frekans ve yüzdeler bilgileri verilmiştir. Daha sonra; anket sorularının faktör analizleri, değişkenlerin birbir ilişkilerinin değerlendirildiği korelasyon analizi, birden fazla bağımsız değişkenin bir bağımlı değişkenle olan ilişkisinin açıklandığı regresyon analizlerine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

##### 4.4.1. Demografik Özellikler

Demografi, dünyada veya bir ülkede bulunan nüfusun yapısını, durumunu, dinamik özelliklerini inceleyen bilim dalıdır.<sup>2</sup> Bu bölümde katılımcıların yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, aile yapısı, sporu sevip sevmedikleri gibi demografik özellikleri inceleyeceğiz.

**Tablo 5: Yaş Dağılımı**

Yaş	Frekans	Geçerli Yüzde %
9-12	33	16,4
13-16	95	47,3
17-20	54	26,9
21-25	19	9,5
Toplam	201	100,0

Tablo 5'e göre araştırmaya katılan çocukların %16,4'ü (33 kişi) 9-12 yaş grubu, %47,3'ü (95 kişi) 13-16 yaş grubu, %26,9'u (54 kişi) 17-20 yaş grubu, % 9,5'i de (19 kişi) 21-25 yaş ve üzeri grubundadır. Ayrıca araştırmaya katılan çocukların %90,6'sı (182 kişi) 20 yaş ve altını temsil etmektedir. Bu da araştırma yapılan çocukların büyük kısmının yaşlarının 13-16 yaş gurubundan olduğunu göstermektedir.

<sup>2</sup> <http://tr.wikipedia.org/wiki/Demografi> (14.08.2009).

**Tablo 6 : Cinsiyet Dağılımı**

Cinsiyet	Frekans	Geçerli Yüzde %
Kadın	185	92,0
Erkek	16	8,0
Toplam	201	100,0

Tablo 6’da, araştırmaya katılan çocukların %92,0’ı (185 kişi) erkek, %8,0’ı (16 kişi) kadındır. Kadın ve erkek sayısı birbirinden oldukça farklıdır.

**Tablo7: Yaşadığımız il**

İl Adı	Frekans	Geçerli Yüzde %
İstanbul	200	99,5
Ankara	1	0,5
Toplam	201	100,0

Tablo 7’de, araştırmaya katılan çocukların %99,5’i(200 kişi) İstanbul, %0,5’i(1 kişi) Ankara’da yaşamaktadır.

**Tablo 8: Kardeş Sayılarının Dağılımı**

Kardeş Sayısı	Frekans	Geçerli Yüzde %
0-3	86	42,8
4-6	78	38,8
7-8	33	16,4
9 ve üstü	4	2,0
Toplam	201	100,0

Tablo 8’de, araştırmaya katılan çocukların kardeş sayıları şu şekildedir: 0-3 arası kardeş sayısı olan çocukların %42,8’i (86) kişi, 4-6 arası kardeşi olan çocukların yüzdesi %38,8 (78 kişi), 7-8 kardeş sayısı olan çocukların % 16,4 (33 kişi), 9 ve üstü kardeşi olan çocukların %2,0 (4 kişi) dir.

**Tablo 9: Eğitim Durumu Dağılımı**

Eğitim Durumu	Frekans	Geçerli Yüzde %
Okuryazar değil	7	3,5
Okuryazar	7	3,5
İlköğretim öğrencisi	124	61,7
İlköğretim mezunu	16	8,0
Lise öğrencisi	41	20,4
Lise mezunu	6	3,0
Toplam	201	100,0

Tablo 9, araştırmaya katılan çocukların %3,5'i (7 kişi) Okuryazar değil, %3,5'i (7 kişi) Okuryazar, %61,7'si (124 kişi) İlköğretim öğrencisi, %8,0'ı (16 kişi) İlköğretim mezunu, %20,4'ü (41 kişi) Lise öğrencisi, %3,0'ı (6 kişi) Lise mezunudur.

**Tablo 10: Okula Giden Çocukların Dağılımı**

Eğitim Durumu	Frekans	Geçerli Yüzde %
Evet	152	75,6
Hayır	49	24,4
Toplam	201	100,0

Tablo 10, araştırmaya katılan Çocukların okula gidenlerin sayısı %75,6 (152 kişi), okula devam etmeyen çocukların sayısı ise %24,4 (49 kişi) olduğu görülmektedir. Merkezlerde kalan çocuklar büyük oranda okula gitmektedirler. Alınan tüm önlemlere rağmen bu merkezlerde kalan dört çocuktan birinin okula gitmediği görülmektedir.

**Tablo 11: Okulu Seven Çocukların Durumu Dağılımı**

Okulu Seviyor musunuz?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Evet	180	89,6
Hayır	21	10,4
Toplam	201	100,0

Tablo 11, araştırmaya katılan çocukların %89,6'sının (180 kişi) okulu sevdiklerini, %10,4 (21 kişi) okulu sevmediklerini belirtmişlerdir. Okula gitmeyen öğrencilerin oranlarını fazla



olmasına rağmen okulu sevmeyenlerin oranı daha düşük çıkmıştır. Bu durum manidar görülmüş olup ayrı bir araştırma konusu yapılabilir.

**Tablo 12: Okula Düzenli Giden Çocukların Durum Dağılımı**

Okulu düzenli gidiyor musunuz?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Evet	150	74,6
Hayır	51	25,4
Toplam	201	100,0

Tablo 12, araştırmaya katılan çocukların %74,6'sının (150 kişi) okula düzenli gittiklerini, %25,4'ü (51 kişi) okula düzenli gitmedikleri belirtmişlerdir.

**Tablo 13: İleride Daha Çok Okumak İsteyen Çocukların Durumu Dağılımı**

İleri de daha çok okumak istiyor musunuz?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Evet	163	81,1
Hayır	38	18,9
Toplam	201	100,0

Tablo 13, araştırmaya katılan çocukların %81,1'inin (163 kişi) ileride daha çok okumak istediklerini, %18,9'u (38 kişi) daha çok okumak istemediğini ifade etmiştir.

**Tablo 14: Çocukların Okul Değiştirme Durumu Dağılımı**

Kaç kez okul değiştirdiniz?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Hiç	52	25,9
1-3	97	48,7
4-6	48	23,6
7 Ve Daha Fazla	4	2,0
Toplam	201	100,0

Tablo 14, araştırmaya katılan çocukların %25,6'sı (52 kişi) hiç okul değiştirmediklerini, %48,3'ü (97 kişi) 1-3 kez arasında okul değiştirdiğini, %23,6'sı (48 kişi) 4-6 defa okulunu değiştirdiğini, %2,0 (4 kişi) 7 ve daha fazla okul değiştirdiğini belirtmiştir.

**Tablo 15: Sınıfta Kalma Durumu Dağılımı**

Hiç Sınıfta Kaldınız mı?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Evet	75	37,7
Hayır	126	63,3
Toplam	201	100,0

Tablo 15, araştırmaya katılan çocukların %37,3'ü (75 kişi) daha önce sınıfta kaldıklarını, %62,7'si (126 kişi) sınıfta kalmadığını ifade etmiştir.

**Tablo 16: Okula Gitmeme Sebeplerinin Durumu Dağılımı**

Eğer Okula Gitmiyorsanız sebebiniz nedir?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Ailem izin vermedi	9	18,4
Ekonomik nedenler	18	36,7
Kendim istemedim	15	30,6
Diğer nedenler	7	14,3
Toplam	49	100,0
<b>Okula giden çocuklar</b>	152	
Toplam	201	

Tablo 16, araştırmaya katılan çocukların %24,4'ü (49 kişi) okula gidemediklerini ve bunların sebeplerini şu şekilde ifade etmişlerdir: %4,5'i (9 kişi) ailesinin izin vermediğini, %9,0'ı (18 kişi) ekonomik nedenler, %7,5'i (15 kişi) kendisinin istemediğini, %3,5'i (7 kişi) diğer nedenler sebebi ile okula gidemediklerini ifade etmişlerdir.

**Tablo 17: Öz annenin Olma Durumu Dağılımı**

Öz anneniz yaşıyor mu?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Sağ	156	77,6
Vefat	31	15,4
Bilinmiyor	14	7,0
Toplam	201	100,0

Tablo 17, araştırmaya katılan çocukların %77,6'sı (156 kişi) öz annesinin sağ, % 15,4'ü (31 kişi) öz annesinin vefat ettiğini, %7,0 (14 kişi) bu konuyu bilmediklerini belirtmiştir.

**Tablo 18: Babanın Yaşama Durumu Dağılımı**

Babanız yaşıyor mu?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Sağ	134	66,7
Vefat	52	25,9
Bilinmiyor	15	7,5
Toplam	201	100,0

Tablo 18, araştırmaya katılan çocukların %66,7,6'si (134 kişi) babalarının sağ, % 25,9'u (52 kişi) babasının vefat ettiğini, %7,5 (15 kişi) bu konuyu bilmediklerini belirtmiştir.

**Tablo 19: Ailenin Bir Arada Yaşama Durumu Dağılımı**

Öz anne ve babanız halen bir aradalar mı?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Evet	48	23,9
Hayır	147	73,1
Diğer	6	3,0
Toplam	201	100,0

Tablo 19, araştırmaya katılan çocukların %23,9'u (48 kişi) anne ve babalarının bir arada olduğunu, % 73,1'i (147 kişi) ailenin dağıldığını, %3,0 (6 kişi) başka bir aile kurduklarını belirtmiştir. Bu da bize sokak çocuklarının çoğunun ailelerinin dağılmış olduğunu göstermektedir.

**Tablo20: Annenin Eğitim Durumu Dağılımı**

Öz annenizin eğitim durumu nedir?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Okuryazar değil	60	30,9
Okuryazar	51	26,3
İlköğretim mezunu	60	30,9
Lise mezunu	9	4,6
Üniversite mezunu	4	2,1
Diğer	17	8,7
Toplam	201	100,0

Tablo 20, araştırmaya katılan çocukların %29,9'u (60 kişi) annesinin okuryazar olmadığını,% 25,4'ü (51 kişi) annesinin okuryazar olduğunu, %29,9 (60 kişi) annesinin ilköğretim mezunu olduğunu,%4,5 (9 kişi) annesinin lise mezunu, %2,0 (4 kişi) annesinin üniversite mezunu olduğunu, %8,3'ü (17 kişi) bu konu ile ilgili açıklama belirtmemiştir.

**Tablo 21: Babanın Eğitim Durumu Dağılımı**

Babanızın eğitim durumu nedir?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Okuryazar değil	18	9,3
Okuryazar	57	29,4
İlköğretim mezunu	79	40,7
Lise mezunu	21	10,8
Üniversite mezunu	4	2,1
Diğer	22	7,7
Toplam	201	100,0

Tablo 21, araştırmaya katılan çocukların %9,0'ı (18 kişi) babasının okuryazar olmadığını,% 28,4'ü (57 kişi) babasının okuryazar olduğunu, %39,3'ü (79 kişi) babasının ilköğretim mezunu olduğunu,%10,4'ü (21 kişi) babasının lise mezunu olduğunu , %2,0 (4 kişi) babasının üniversite mezunu olduğunu, %10,9'u (22 kişi) bu konu ile ilgili açıklama belirtmemiştir.

**Tablo 22: Uyuşturucu Madde Kullanma Durumu Dağılımı**

Herhangi bir uyuşturucu madde kullandınız mı?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Evet	64	31,8
Hayır	137	68,2
Toplam	201	100,0

Tablo 22, araştırmaya katılan çocukların %31,8'i (64 kişi) uyuşturucu bir madde kullandığını,% 68,2'si (137 kişi) herhangi bir uyuşturucu madde kullanmadığını ifade etmiştir.

**Tablo 23: Kullanılan Uyuşturucu Madde Dağılımı**

Hangi uyuşturucu maddeleri kullandınız?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Alkol	14	21,9
Hap	3	4,7
Uhu/bally	6	9,4
Tiner	5	7,8
Esrar,Eroin, Kokain	3	4,7
Diğer	1	1,6
İki Çeşit	13	20,3
Üç çeşit	8	12,5
Dört ve üstü	11	17,2
Toplam	64	100,0
Hiçbirini Kullanmadım	137	
Toplam	201	

Tablo 23, araştırmaya katılan çocukların %31,8'i (64 kişi) uyuşturucu bir madde kullandığını bunlardan ,%7,0'ı (14 kişi) alkol, %1,5 (3 kişi) hap, %3,0 (6 kişi) Uhu/bally, %2,5'i (5 kişi) tiner, %1,5 (3 kişi) Esrar,eroin,kokain, %0,5'i (1 kişi) diğer, %6,5'i (13 kişi) iki çeşit madde,%4,0'ı (8 kişi) üç çeşit, % 5,5'i (11 kişi) dört ve daha fazla madde çeşidini kullandığı belirtmiştir.

**Tablo 24: Sporu Sevme Durumu Dağılımı**

Sporu seviyor musunuz?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Evet	181	90,0
Hayır	20	10,0
Toplam	201	100,0

Tablo 24, araştırmaya katılan çocukların %90,0'ı (181 kişi) sporu sevdiğini,%10,0'u (20 kişi) sporu sevmediği ifade etmiştir.

**Tablo25: En Çok Yaptıkları Spor Dahinin Durumu Dağılımı**

Cevabınız evet ise en çok hangi sporu yapıyorsunuz?	Frekans	Geçerli Yüzde %
Futbol	120	65,9
Basketbol	16	8,8
Atletizm	7	3,8
Voleybol	4	2,2
Güreş	7	3,8
Yüzme	14	7,7
Masa Tenisi	10	5,5
Satranç	2	1,1
Diğer	2	1,1
Toplam	182	100,0
Hiçbirini Yapmayanlar	19	
Toplam	201	

Tablo 25, araştırmaya katılan çocukların %59,7'si (120 kişi) futbol oynadıklarını, %8,0'i (16 kişi) basketbol oynadıklarını, %3,5'u (7 kişi) atletizm yaptıklarını, %2,0'ı (4 kişi) voleybol oynadıklarını, %3,5'i (7 kişi) güreş yaptıklarını, %7,0'ı (14 kişi) yüzme, %5,0'ı (10 kişi) masa tenisi oynadıklarını, %1,0'ı (2 kişi) satranç oynadıklarını, %1,0'ı (2 kişi) diğer spor dallarıyla uğraştıklarını ifade etmişlerdir.

#### 4.4.2. Faktör Analizi

Faktör analizi, başlıca amacı aralarında ilişki bulunduğu düşünülen çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak amacıyla daha az sayıdaki temel boyuta indirgemek veya özetlemek olan bir grup çok değişkenli analiz tekniğine verilen genel bir isimdir.<sup>3</sup>

**Tablo 26: Faktör Analizi Tablosu**

	Faktör 1 Aile	Faktör 2 Çevre	Faktör 3 Kamu kurum ve kuruluşları	Faktör 4 Sosyal ilişkiler	Faktör 5 Okul (Eğitim)	Faktör 6 Sağlık	Faktör 7 Medya	Faktör 8 Toplum
Ailemin mahalle maçlarına katılmama izin vermesi, arkadaşlarımla aramızdaki uyumu artırır.	<b>0,559</b>							
Ailemin antrenmanlarımı izlemeye gelmesi, düzenli ve planlı olmama sağlar.	<b>0,412</b>							
Ailemin istemediğim bir sportif etkinliğe beni zorlaması, verimliliğimi düşürür.	<b>0,749</b>							
Ailemin spor yapacağım branşı belirlerken kararlarımı saygı duyması, kendime güvenimi artırır.	<b>0,588</b>							
Ailemle birlikte spor yapmamız, aile içi işbirliğimizi artırır.	<b>0,611</b>							
Ailemin beni spora yönlendirmesi, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.	<b>0,635</b>							
Çevremdeki arkadaş grubumla spor yapmak, fiziksel ve ruhsal gelişimime katkı sağlar.		<b>0,692</b>						
Çevremizde düzenlenen sportif turnuvalara katılmam, arkadaşlarımla işbirliği yapmama yardımcı olur.		<b>0,673</b>						
Oturduğumuz semtteki spor kulüplerinin etkinlikleri, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.		<b>0,712</b>						
Mahallemizde bulunan spor tesislerinden faydalanmam, çevreye uyum sağlamama yardımcı olur.		<b>0,628</b>						
Çevremizde bulunan spor kulüplerinin antrenmanları, düzenli ve planlı olmama katkı sağlar.		<b>0,638</b>						
Sosyal hizmetlerin düzenlediği turnuvalardaki başarılarım, kendime güvenimi artırır.			<b>0,654</b>					
Belediyelerin her yıl düzenlediği sportif yarışmalara katılmak istemem, benim düzenli ve planlı çalışmama sebep olur.			<b>0,508</b>					
Gençlik ve spor müdürlüğüne ait spor tesisleri sayesinde, serbest zamanlarımı olumlu değerlendiriyorum.			<b>0,657</b>					
Tarafarı olduğum spor kulübünün maçlarını seyretmek, kendi yaptığım sportif etkinliklerde verimliliğimi artırır.			<b>0,664</b>					
Belediyelere ait spor tesislerinde spor yapmak, fiziksel ve ruhsal gelişimime katkı sağlar				<b>0,576</b>				
Sportif etkinlikler, düzenli ve planlı olmayı öğretir.				<b>0,718</b>				
Spor müsabakalarına hazırlanmak için yaptığımız antrenmanlar, daha uyumlu bir takım olmamızı sağlar				<b>0,619</b>				

<sup>3</sup> [http://www.istatistikanaliz.com/faktor\\_analizi.asp](http://www.istatistikanaliz.com/faktor_analizi.asp) (01/04/2009).

Sportif etkinliklerde takım arkadaşlarımla bana güvenmeleri, kendime güvenimin artmasını sağlar.				0,682			
Halka açık spor alanlarında katıldığım sportif etkinlikler, fiziksel ve ruhsal gelişime katkı sağlar.				0,598			
Takım sporları, başarılı olabilmek için işbirliği yapmak gerektiğini öğretir.				0,745			
Sportif faaliyetler, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.				0,628			
Düzenli bir şekilde antrenman yapmak, verimliliğimi artırır.					0,618		
Öğretmenlerimin sportif müsabakalarımı izlemeye gelmeleri, öğretmen öğrenci işbirliğini sağlar.					0,489		
Beden eğitimi dersleri, fiziksel ve ruhsal gelişime katkı sağlar.					0,584		
Okullar arası müsabakalardaki başarılarım, kendime olan güvenimi artırır.					0,612		
Okulda sporcu öğrencileri motive edici kamp ve gezilerin yapılması, düzenli ve planlı olmamızı sağlar.					0,567		
Okuldaki ders dışı sportif etkinlikler, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.					0,631		
Beden eğitimi dersleri ve ders dışı egzersizlerdeki uymamız gereken kurallar, okul dışında da kurallara uymamızı sağlar.					0,374		
Dengeli ve düzenli beslenen kişilerin, sportif etkinliklerdeki verimliliği artar.					0,628		
Sportsuz bir hayat tarzı, fiziksel ve ruhsal gelişimi olumsuz etkiler.					0,532		
Beden sağlığını korumak için yapılan spor aktiviteleri, düzenli ve planlı olmaya katkı sağlar.					0,713		
Spor yaparak sahip olacağım sağlıklı bir beden, kendime daha çok güvenmemi sağlar.					0,696		
Antrenman ve müsabaka programı yoğun olan sporcu, sağlığını korumak için sağlık görevlileri ile işbirliğine gitmek zorundadır.					0,684		
Sporcuların medyada sıkça yer alması, benim sportif faaliyetler sırasında daha verimli çalışmamı sağlar.						0,567	
Medyanın spor hakkında bizleri bilgilendirmesi, spor yaparken daha düzenli ve planlı olmamı sağlar.						0,705	
TV’ da çıkan ünlü sporcuların da sportif etkinliklerde basit hatalar yaptıklarını görmek, kendime güvenimi artırır.						0,586	
Medyanın iyi takım olabilmek için arkadaşlığın öneminden bahsetmesi, arkadaşlarımla daha uyumlu çalışmaya katkı sağlar.						0,695	
Toplumun yönlendirmesi sonucu spor etkinliklerine katılmak, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.							0,752
Sportif etkinlikler sırasında toplumun bir parçası olduğumu hissetmek, fiziksel ve ruhsal gelişime olumlu katkı sağlar.							0,752
Sportif etkinliklerde elde ettiğim başarılar sayesinde toplumun ilgisini görmek, kendime güvenimi artırır.							0,739
Toplumun başarılı olan sporcuları ödüllendirmesi, takım arkadaşlarımla işbirliği yapmamızı sağlar.							0,623
Spor etkinlikleri, toplumsal kurallara uymamıza yardımcı olur.							0,629
Toplumun sporculara önem vermesi, benim de düzenli ve planlı olarak spor yapmamı sağlar.							0,659



**Tablo 27: Çocukların Sokağa Düşme Durumuna İlişkin Faktör Analizi Tablosu**

Ailem sokağa gitmemde etkin rol oynadı.	<b>0,693</b>
Çevrem sokağa gitmemde etkin rol oynadı.	<b>0,684</b>
Kamu kurum ve kuruluşları sokağa gitmemde etkin rol oynadı.	<b>0,428</b>
Sosyal ilişkilerim sokağa gitmemde etkin rol oynadı.	<b>0,555</b>
Okul sokağa gitmemde etkin rol oynadı.	<b>0,405</b>
Sağlıklı yaşayamamam sokağa gitmemde etkin rol oynadı.	<b>0,460</b>
Medyanın olumsuz baskısı sokağa gitmemde etkin rol oynadı.	<b>0,528</b>
Toplumun yapısı sokağa gitmemde etkin rol oynadı.	<b>0,626</b>

Değişkenlere ilişkin faktör yapısını ortaya koyabilmek için, varimax dönüşümlü keşifsel faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda 9 faktör elde edilmiştir.(aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşları, sosyal ilişkiler, okul(eğitim) ,sağlık, medya, toplum ve çocukların sokağa düşme durumu). Sokak çocuklarının sporla eğitimi ile 56 soru, Sokak çocuklarının sokağa düşme durumu ile ilgili 8 soru sorulmuştur. Sokak çocuklarının sporla eğitiminde aile ile ilgili yedi soru sorulmuş altı soru faktöre düştüğü için altısı değerlendirmeye alınmıştır. Çevre ile ilgili yedi soru sorulmuş beş soru faktöre düştüğü için beş soru değerlendirmeye alınmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili yedi soru sorulmuş dört soru faktöre düştüğü için dört soru değerlendirmeye alınmıştır. Sosyal İlişkiler ile ilgili yedi soru sorulmuş tamamı faktöre düştüğü için tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Okul (Eğitim) ile ilgili yedi soru sorulmuş yedi soru faktöre düştüğü için tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Sağlık ile ilgili yedi soru sorulmuş beş soru faktöre düştüğü için beş soru değerlendirmeye alınmıştır. Medya ile ilgili yedi soru sorulmuş dört soru faktöre düştüğü için dört soru değerlendirmeye alınmıştır. Toplum ile ilgili yedi soru sorulmuş altı soru faktöre düştüğü için altı soru değerlendirmeye alınmıştır (Tablo 26). Sokak çocuklarının sokağa düşme durumu ile ilgili sekiz soru sorulmuş sekiz soru faktöre düştüğü için sekiz soru değerlendirmeye alınmıştır. Bağımsız değişken olan çocukların sokağa düşme durumunu ifade eden sorulara ilişkin faktör analizi Tablo 27 ‘de görülmektedir. Faktör yükleme katsayısı en düşük olan ifade ‘‘okul sokağa gitmemde etkin rol oynadı’’ ifadesidir (0,405).

#### **4.4.3. Korelasyon ve Güvenirlik Analizi**

Korelasyon analizi ile iki farklı değişken arasındaki ilişkinin yönü ve şiddeti hakkında istatistiki bilgi elde edebiliriz. Ancak korelasyon, neden-sonuç ilişkisinin göstergesi değildir.<sup>4</sup>

<sup>4</sup> Eymen, U.E., SPSS 15.0 Veri Analizleri Yöntemleri, 2007, <http://www.istatistikmerkezi.com/e-kitap.spss-150-ile-veri-analizi,19.html>, s.99(30/06/2009).

Bir değişkenin değeri değişirken, bir diğer değişkenin de değeri değişiyorsa, bu ikisi arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Korelasyon iki değişken arasındaki bu ilişkiyi ölçer.<sup>5</sup>

Kullanılan anket ölçeğinin güvenilirliğinin test edilmesinde Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır. Güvenirlik, korelasyon katsayısı (r) ile belirlenir ve sıfır ile bir arasında değişen değerler alır. Değer bir (1.00)'e yaklařtıķça güvenilirliğin yüksek olduğu kabul edilir.<sup>6</sup> Alfa değeri 0,70 ve üzerinde değer alması güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır. Ölçeğimizde alfa değerleri 0,890 ile 0,930 arasında değiştiğinden ölçeğimizi güvenilir kabul ediyoruz. Ölçeğin değişkenlere göre ayrı ayrı güvenilirlik için alfa( $\alpha$ ) değerleri Korelasyon Analizi Tablosunda gösterilmiştir.

**Tablo 28: Korelasyon Analizi Tablosu**

	Aile	Çevre	Kamu kurum ve kuruluşlar	Sosyal ilişkiler	Okul (Eğitim)	Sağlık	Medya	Toplum	Sokak Çocukları
Aile	1,000								
Çevre	0,628 **	1,000							
Kamu kurum ve kuruluşlar	0,607 **	0,652 **	1,000						
Sosyal İlişkiler	0,624 **	0,631 **	0,774 **	1,000					
Okul (Eğitim)	0,579 **	0,635 **	0,678 **	0,786 **	1,000				
Sağlık	0,513 **	0,586 **	0,624 **	0,671 **	0,612**	1,000			
Medya	0,521 **	0,543 **	0,625 **	0,627 **	0,541 **	0,681 **	1,000		
Toplum	0,579 **	0,616 **	0,707 **	0,731 **	0,694 **	0,728 **	0,709 **	1,000	
Sokağa Düşme Durumu	0,698 **	0,632 **	0,437 *	0,441 *	0,410 *	0,425 *	0,587 **	0,716 **	1,000

<sup>5</sup> [http://www.istatistikanaliz.com/korelasyon\\_analizi.asp](http://www.istatistikanaliz.com/korelasyon_analizi.asp) (30/06/2009).

<sup>6</sup> [http://www.istatistikanaliz.com/guvenilirlik\\_analizi.asp](http://www.istatistikanaliz.com/guvenilirlik_analizi.asp) (30/06/2009).

\* :  $p < 0,05$  Korelasyon ilişkisi .05 düzeyinde geçerlidir.

\*\* :  $p < 0,01$  Korelasyon ilişkisi .01 düzeyinde geçerlidir.

Tablo 28’de sokak çocuklarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(Eğitim), sağlık, medya, toplum, sokağa düşme durumu) ile sporla eğitiminde arasındaki korelasyon ilişkisi, alfa değerleri, standart sapma ve aritmetik ortalama değerleri gösterilmektedir. Sporla eğitim ile sokak çocuklarının arasındaki korelasyon ilişkisi incelenirken değişkenlerin birebir ilişkisi incelenmiş ve bu ilişkinin anlamlılık düzeyi ile yönü tespit edilmeye çalışılmıştır. Sokak çocuklarının sporla eğitimine etki eden nedenler (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(Eğitim), sağlık, medya, toplum, sokağa düşme durumu) faktörleri ile arasındaki ilişkinin yönü bütün birebir ilişkilerde pozitif yönlüdür.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde aile ile (628\*\*), çevre davranışları arasında pozitif yönlü, %1 seviyesinde, kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Çocuklar spor yapmalarında aileler çevre şartlarını dikkate alarak çocukları spora yönlendirmektedirler. Bunun en güzel örneğini basketbol ve futbolu karşılaştırdığımızda görebiliriz. Basketbol ile uğraşan sporcular sosyo ekonomik açıdan üst düzeyde bulunan ailelerin çocuklarında oluşurken, futbol ile uğraşan sporcular sosyo ekonomik açıdan daha alt seviyede bulunan ailelerin çocuklarından oluşmaktadır.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde aile davranışları ile (,607\*\*) kamu kurum ve kuruluşları arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Aileler öncelikle çocuklarının eğitimde başarılı olmalarını istemektedirler. Ancak sportif alanda başarılı öğrencilerin çevrelerinde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarıyla desteklenmesi halinde spor yapmalarına olumlu gözle bakmaktadırlar.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde çevre ile (,652\*\*) kamu kurum ve kuruluşları arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Çocuğun bulunduğu çevrede spor olanaklarını sağlamak öncelikle kamu kurum ve kuruluşlarına düşmektedir. Bu konuda en aktif kamu kuruluşları da okullardır. Okulların çocukların spor yapma imkânlarını üst düzeye çıkartmak gibi bir görevleri vardır.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde aile ile (,624\*\*) sosyal ilişkiler arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Spor yapan çocuklar sosyal ilişki yönünden kendilerini geliştirmektedirler ve bunu da aile içi yaşantılarına yansıtmaktadırlar. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde sosyal ilişki ile (,631\*\*) çevre arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Spor yapan

çocukların sosyal ilişkileri de gelişmekte ve doğru orantılı olarak çevresi ile de iletişimi artmaktadır. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde sosyal ilişki ile (,774\*\*) kamu kurum ve kuruluşları arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Çocukların yaşadıkları çevrede spor yapmalarına olanak sağlayan kurumlar kamu kurumları olup çocukların sosyalleşmesinde bu kurumlar etkin rol oynamaktadır.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde okul(eğitim) ile (,579\*\*) aile arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Çocukların sporla tanıştıkları birinci basamak okul olup aileleri yönlendirmek gibi önemli bir görevi üstlenmişlerdir. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde okul(eğitim) ile (,635\*\*) çevre arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Okullar buldukları çevrenin sosyo ekonomik ve spor alanındaki merkezleri olup sadece eğitim görevi üstlenmemektedirler.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde okul(eğitim) ile (,678\*\*) kamu kurum ve kuruluşları arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Kendisi de bir kamu kurumu olan okulların diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde olup spor eğitiminde ve çeşitliliğinde önemli rol oynamaktadırlar. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde okul(eğitim) ile (,786\*\*) sosyal ilişkiler arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Spor eğitimi almış dolayısıyla sosyal ilişkileri gelişmiş öğrencilerin okul ile iletişimleri ve okula bağlılıkları üst düzeye çıkmaktadır.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde sağlık ile (,513\*\*) aile arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sporcuların sağlıklı yaşam sürmeleri önemli olup bunun da temeli aile de atılmaktadır. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde sağlık ile (,586\*\*) çevre arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Spor yapılan çevrede sağlıklı yaşam koşullarının oluşturulması gerekmektedir.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde sağlık ile (,624\*\*) kamu kurum ve kuruluşları arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sağlıklı bir şekilde spor yapılabilmesi için gerekli tedbirleri alacak kurumlar öncelikle kamu kurum ve kuruluşlarıdır. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde sağlık ile (,671\*\*) sosyal ilişki arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sağlıklı çocukların iletişim becerileri artmakta ve sosyal ilişkilerini kuvvetlendirmektedir.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde sağlık ile (,612\*\*) okul (eğitim) arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sporcuların sağlıklı ile

bilgilendirilmeleri ve sağlık kurumları ile ilgili ilişkilerini ilk olarak yuruttukleri kurumlar okullardır.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde medya ile (,521\*) aile arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sporun öneminin ailelerin üzerindeki etkisini en fazla medya sağlamaktadır. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde medya ile (,543\*) çevre arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Medya çevremizde sporun öneminin kavranmasında çok büyük bir paya sahiptir.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde medya ile (,625\*\*) kamu kurum ve kuruluşları arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Kamu kurum ve kuruluşları sporun çocuklar üzerindeki etkisini medya ile daha iyi tanıtarak daha üst seviyelerde amaçlarını gerçekleştirebilirler. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde medya ile (,627\*\*) sosyal ilişki arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Günümüzde sosyal ilişkilerin zayıfladığı şu dönemlerde medyaya çok büyük bir görev düşmektedir. Çocuklar sporla eğitimle sosyal ilişkilerini nasıl geliştirebileceğini yine medya sayesinde kavramaktadır.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde medya ile (,541\*) okul(Eğitim) arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sportif faaliyetlerin düzenlenmesinde ve okulun bu faaliyetleri tanıtmada medyaya büyük bir görev düşmektedir. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde medya ile (,681\*\*) sağlık arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sporla eğitimde sağlıklı bir yaşamın nasıl sürdürüleceği konusunda yine medyaya büyük görevler düşmektedir.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde toplum ile (,579\*\*) aile arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Toplumun temel taşı olan ailelerin spor konusunda bilinçlendirilmesi ile birlikte gelecekte daha sağlıklı toplumlar oluşmasını sağlanacaktır. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde toplum ile (,616\*\*) çevre arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Spor konusunda bilinçli bir toplum bu yönde düzenlenecek çevre şartlarını da destekleyecektir.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde toplum ile (,707\*\*) kamu kurum ve kuruluşları arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Kamu kurum ve kuruluşlarına yön verecek ve destekleyecek toplumun oluşması son derece önemlidir. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde toplum ile (,731\*\*) sosyal ilişki arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal ilişkiler yönünden kendisini yetiştirmiş bireylerin oluşturduğu topluluklar sağlıklı toplumlardır.

Çocukların algılarına göre sporla eğitimde toplum ile (.694\*\*) okul(eğitim) arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Spor eğitiminin verildiği okullar sağlıklı toplumların yetişmesinde büyük pay sahibidir. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde toplum ile (.728\*\*) sağlık arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Spor eğitimi alarak yetişen bireyler her zaman sağlıklı toplumların oluşmasına katkı sağlamaktadır. Çocukların algılarına göre sporla eğitimde toplum ile (.709\*\*) medya arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Toplumlara yön veren medya kuruluşlarının sporun önemini ve toplum için değerini vurgulayan yayınlar yaparak topluma katkı sağlamaktadırlar.

Çocukların algılarına göre sokağa düşme durumu ile (.698\*\*) aile arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Çocuklara huzurlu ve sevgi dolu bir aile ortamının hazırlanması ile geleceğe yönelik sağlıklı nesiller yetiştirilebilir. Çocukların algılarına göre sokağa düşme durumu ile (.632\*\*) çevre arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Çevre şartlarının düzenlenmesiyle ilgili yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Çocukların çeşitli branşlarda spor yapabilecekleri alanların düzenlenmesi o bölgede yaşayan çocukların daha sağlıklı olması anlamına gelir.

Çocukların algılarına göre sokağa düşme durumu ile (.437\*\*) kamu kurum ve kuruluşları arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Bu konunun halli için devlet ve milletin işbirliği zarurîdir. Çocukların algılarına göre sokağa düşme durumu ile (.441\*\*) sosyal ilişki arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sokaktaki şiddet ve acımasız kurullarla yüzleşen çocuklar, saldırgan bir tutum geliştirmektedirler.

Çocukların algılarına göre sokağa düşme durumu ile (.410\*\*) okul(eğitim) arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Ekonomik güçlükler, okul masraflarının yüksek oluşu, aile bütçesine destek çocuğun okuldan kopmasına neden olan belli başlı faktörlerdir. Çocukların algılarına göre sokağa düşme durumu ile (.425\*\*) sağlık arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarını merkezlere yerleştirmekle ya da sokakta çalışan çocukları tekrar eve göndermekle sorunun çözülmeyeceği yakın zamanda anlaşılmış ve ailelerin eğitilmesi, bilinçlendirilmesi ve istihdamına yönelik çalışmalar başlamıştır.

Çocukların algılarına göre sokağa düşme durumu ile (.587\*\*) medya arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Türkiye’de çocuk kendini medyada keşfediyor. Dünyayı medyadan öğreniyor ve doğru yanlış değerlendirmesi yapamadığı için de medyadaki yayınlardan çok etkileniyor. Çeşitli nedenlerle medya, çocukları sokağa özendirici

rol oynuyor. Çocukların algılarına göre sokağa düşme durumu ile (,716\*\*) toplum arasında pozitif yönlü %1 seviyesinde kuvvetli ve anlamlı bir ilişki vardır. Kimsesiz olmak, korunmaya muhtaç gençlerimizin elinde olmayan, onun dışındaki faktörlerden meydana gelen bir durumdur. Hiçbir çocuk da kimsesiz olmak istemez. Ancak hayatını sürdürebilmek için güçlü olmak gerek. Bu güçlülüğü ve güveni hepimiz sağlama görevi içindeyiz.

#### 4.4.4.Regresyon Analizi

Regresyon analizi, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisini bulmamıza imkân veren bir analiz yöntemidir.<sup>7</sup> Bir tek bağımsız değişkenin kullanıldığı regresyon tek değişkenli regresyon analizi, birden fazla bağımsız değişkenin kullanıldığı regresyon analizi de çok değişkenli regresyon analizi olarak adlandırılır.<sup>8</sup> Bizim çalışmamızdaki bağımsız değişken sayısı sekiz olduğundan çok değişkenli regresyon analizini kullanılacaktır.

Aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya ve toplumun sokak çocuklarının eğitiminde sporun etkisini incelemek üzere oluşturulan regresyon modeli;

$$S\check{C}ESE = \beta_0 + \beta_1 * A + \beta_2 * \check{C} + \beta_3 * KK \text{ ve } K + \beta_4 * S\check{I} + \beta_5 * E\check{G} + \beta_6 * SA\check{G} + \beta_7 * MED + \beta_8 * T + \epsilon$$

(SÇESE: Sokak Çocuklarının Eğitiminde Sporun Etkisi, A: Aile, Ç:Çevre, KK ve K: Kamu Kurum ve Kuruluşlar, Sİ: Sosyal İlişkiler, EĞ: Eğitim, SAĞ:Sağlık,MED:Medya,T:Toplum

<sup>7</sup> Eymen, U.E., SPSS 15.0 Veri Analizleri Yöntemleri, 2007, <http://www.istatistikmerkezi.com/e-kitap.spss-150-ile-veri-analizi,19.html>, s.99(30/06/2009).

<sup>8</sup> [http://www.istatistikanaliz.com/regresyon\\_analizi.asp](http://www.istatistikanaliz.com/regresyon_analizi.asp) (30/06/2009).

**Tablo 29: Sokak Çocuklarının Sokağa Düşme Durumu**

**Bağımlı değişken: Sokağa Düşme Durumu**

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	$\beta$	Sig.
Aile	-,183	,576
Çevre	,405	,000
Kamu Kurum ve Kuruluşlar	,127	,182
Sosyal İlişkiler	,237	,050
Okul(eğitim),	,077	,510
Sağlık	-,016	,855
Medya	,053	,477
Toplum	,070	,503
	$R^2 = ,489$ $F = 24,954$ $Sig. = ,000$	

Bağımlı Değişken: Sokak Çocukları

\* :  $p < 0,005$  Korelasyon ilişkisi. 05 düzeyinde geçerlidir.

\*\* :  $p < 0,001$  Korelasyon ilişkisi. 01 düzeyinde geçerlidir.

Sokak çocuklarının sporla eğitimin de aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşları, sosyal ilişkiler, okul(eğitim) ,sağlık, medya, toplumun etkilerini incelemek amacıyla oluşturulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur( $F= 24,954$ ,  $p=000$ ). Bağımsız değişkenlerimiz bağımlı değişkendeki değişimin %48,9 unu açıklamaktadır.

Tablo 29'de regresyon analizi sonucuna göre ailenin sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur. ( $\beta=-,183$ ,  $p= ,576$ ). Korelasyon analizindeki ilişkide %1 düzeyinde kuvvetli bir ilişki çıkmasına karşın regresyon analizinde aynı ilişki görülmemektedir. Ailenin bireyin ve devletin varlığı ile gelişmesi yönünde taşıdığı önem göz önüne alındığında, görevlerinin bilincinde bir devletin aileyi korumasız bırakması düşünülemez. Çünkü ailenin sağlıklı olması, çocukların dolayısıyla tüm toplumun ve devletin



sağlık olmasının ön şartıdır<sup>9</sup>. Fakat çevremizdeki sokak çocuklarının onlarla ilgilenecek, onların eğitimini takip edecek bir aileleri bulunmamaktadır. Bu yüzden sokak çocuklarının hemen hemen her konuda olduğu gibi sporla eğitiminde de ailelerinden destek almamaktadır.

Tablo 29'de regresyon analizi sonucuna göre çevrenin sokağa düşme durumuna olumlu olarak etkisi vardır, anlamlı olarak etkilenmektedir. ( $\beta=,405$ ,  $p=,000$ ) Erken yaşlarda çocuğun içinde bulunduğu çevre ve çocuğa sağlanan eğitimin niteliği onun gelecekteki başarılarını ve dolayısıyla yaşam biçimine ve direkt olarak da ülkenin geleceğinde etkili olacaktır<sup>10</sup>.

Tablo 29'de regresyon analizi sonucuna göre kamu kurum ve kuruluşlarının sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur. ( $\beta=-,127$ ,  $p=,182$ ). Korelasyon analizindeki ilişkide %1 düzeyinde kuvvetli bir ilişki çıkmasına karşın regresyon analizinde aynı ilişki görülmemektedir. Özellikle yerel yönetimlerin çocukların spor yapma imkânlarını artırıcı çalışmalarda bulunmaları son derece önemlidir. Son dönemlerde bu konunun önemi anlaşılacakla birlikte sistemli bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Günümüzde yaşanan toplumsal olaylarda çeşitli yasa dışı örgütler tarafından çocuklar kullanılmaktadır. Bunu önlemeye çalışan emniyet güçlerinin çocuklara top verdikleri ve onlarla çeşitli spor branşlarında müsabakalar yaptığı haberleri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 29'de regresyon analizi sonucuna göre sosyal ilişkilerin sokağa düşme durumuna olumlu olarak etkisi vardır, anlamlı olarak etkilenmektedir. ( $\beta=,237$ ,  $p=,050$ ). Bedensel, ruhsal ve sosyal açılardan sağlıklı birer toplum yaratmak için, örgün eğitim kurumlarının yanında yaygın spor eğitimine de gerekli önem verilmelidir. İçinde yaşadığımız çağda, insanların hayatları rutinleşmekte, beşeri ve sosyal ilişkileri azalmakta, boş zamanları çoğalmakta ve bu insanların sıkıntıları artmakta ve yeterli hareket imkânı bulamamaktadırlar. Tüm bu olumsuzluklar ve özellikle hareketsizlikler, zaman içinde insanın zindeliğini yitirmesine, sinir, kas ve dolaşım sisteminin bozulmasına ve iş veriminin düşmesine neden olmaktadır. Bu kayıpları gidermek için, gelişmiş ülkelerde ve iş çevrelerinde aktif dinlenme etkinlikleri olan beden eğitimi ve spor programları yürürlüğe konmaktadır<sup>11</sup>. Sokak çocukları ile içinde yaşadığı toplumun bireyleri arasında sosyal ilişkilerin artırılması gerekmektedir.

Tablo 29'de regresyon analizi sonucuna göre okulun sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur. ( $\beta=,077$ ,  $p=,510$ ). Korelasyon analizindeki

<sup>9</sup> Toroslu,N., "Ailenin Korunması Yönünden Ceza Hukukunda Yapılması Gerekli Değişiklikler" Ankara: 1984 s.154

<sup>10</sup> Senemoğlu,N., "Eğitim Sorunları", TİSK: 1997, s.22.

<sup>11</sup> Yetim.AA.,Sosyoloji ve Spor, Top-kar Matbaacılık, Ankara, 2000

ilişkide %1 düzeyinde kuvvetli bir ilişki çıkmasına karşın regresyon analizinde aynı ilişki görülmemektedir. Sokak çocuklarının okullulaştırılması sorunu mutlaka çözülmesi gerekmektedir. Ülkemizde sokak çocuklarının öğrenci olarak alan bir tek okul bulunmaktadır. Onunda kapasitesi sınırlıdır. Sokak çocuklarının en sık bulunduğu büyük kentlerde bu tip okulların faaliyete geçmesi sağlanmalıdır. Sokak çocukları öğrenci olarak eğitim sistemlerine dâhil olduklarında daha sağlıklı eğitim yapılabilir.

Tablo 29'de regresyon analizi sonucuna göre sağlığın sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur. ( $\beta=-,016$ ,  $p=,855$ ). Korelasyon analizindeki ilişkide %1 düzeyinde kuvvetli bir ilişki çıkmasına karşın regresyon analizinde aynı ilişki görülmemektedir. Sokak çocuklarının en az faydalandıkları konulardan bir tanesi de sağlıklıdır. Başarılı sporcular yetiştirmek için de sağlıklı bireylere ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 29'de regresyon analizi sonucuna göre medyanın sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur. ( $\beta=-,053$ ,  $p=,477$ ). Korelasyon analizindeki ilişkide %1 düzeyinde kuvvetli bir ilişki çıkmasına karşın regresyon analizinde aynı ilişki görülmemektedir. Medya geniş kitlelere ulaşması açısından önemli bir güçtür. Bu gücün doğru bir biçimde toplum yararına kullanılması son derece önemlidir. Sokak çocuklarının sorunları ve bu sorunların giderilmesi ile ilgili yeterli sayıda programın medya da yer alması sağlanmalıdır.

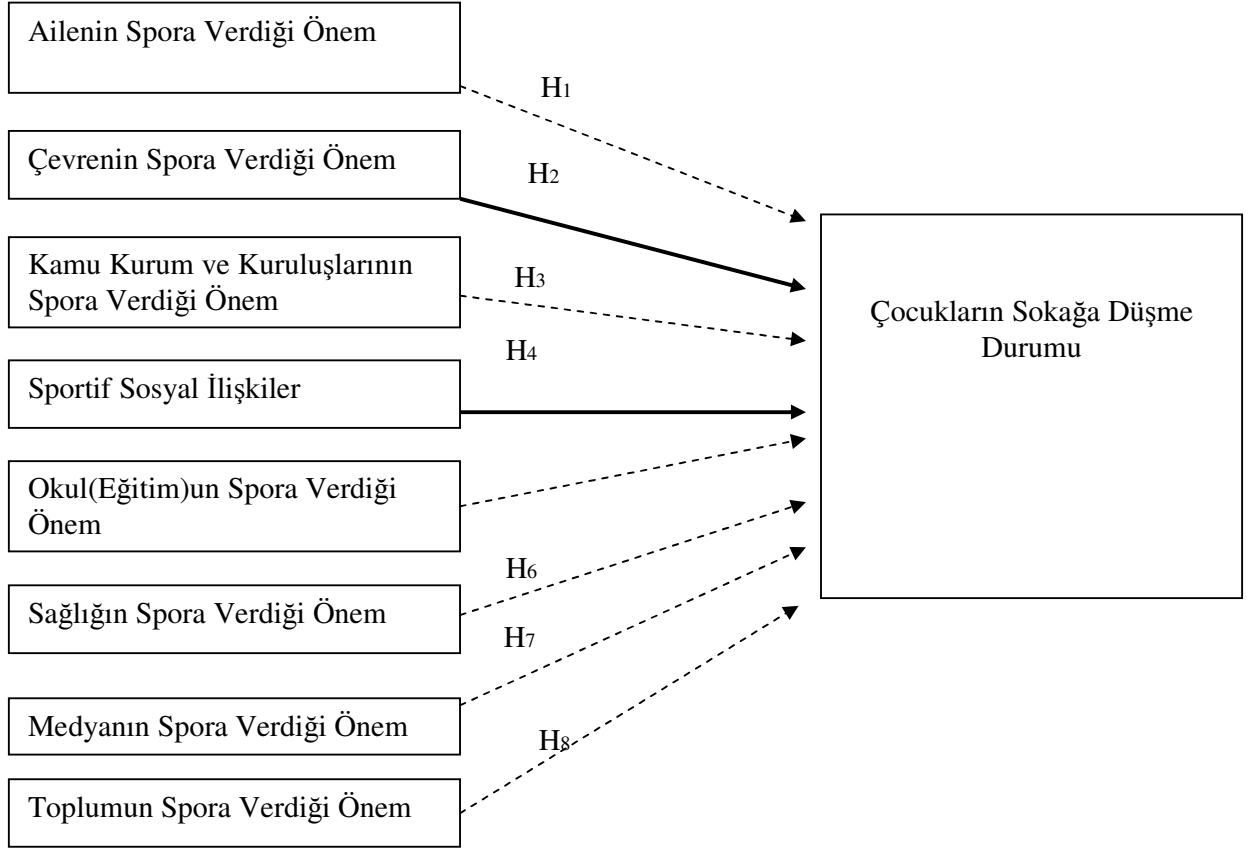
Tablo 29'de regresyon analizi sonucuna göre toplumun sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur. ( $\beta=-,053$ ,  $p=,477$ ). Korelasyon analizindeki ilişkide %1 düzeyinde kuvvetli bir ilişki çıkmasına karşın regresyon analizinde aynı ilişki görülmemektedir. Spor, kendi geçmişi ile toplum geçmişi arasında sıkı bir bağ oluşturur. Bu kuvvetli ilgi, sporun toplumsal süreçler yolu ile şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, spor otonom olarak kendiliğinden oluşmaz. Toplumdaki sosyal ilişkiler yolu ile ortaya çıkar, değişir ve yeniden biçimlenerek toplum hayatındaki güncelliğini ve varlığını sürdürür<sup>12</sup>. Toplumların sağlıklı bir şekilde yetişmiş bireylere ihtiyaçları vardır. Bu tip bireylerin yetiştirilmesinde sporun yeri de büyüktür.

Sokak çocuklarının alt boyutlarındaki aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşları, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplumun arasındaki birebir ilişkiye bakıldığında çevre ve sosyal ilişkiler hariç diğer bütün faktörlerin çocukların sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Ampirik araştırma modeli şekil

---

<sup>12</sup> Kale. R., Toplum Ve Olimpik Başarı, Türkiye ve Olimpiyat Sempozyumu 1994, 17-18 Kasım, İstanbul

4’de gösterilmiştir. H2 Hipotezimiz ve H4 Hipotezimiz hariç diğer Hipotezlerimiz reddedilmiştir.



Şekil 2 : Araştırma Sonuç Modeli

→ kabul

red - - - - - →

## SONUÇ VE ÖNERİLER

### SONUÇ:

Ülkemizde 1950'li yıllarla başlayan sanayileşme ve dışa açılma hareketleri ani bir gelişme göstermiştir. Bu durum sanayi bölgelerine hızlı göçü beraberinde getirmiş, toplumsal yapıda ve özellikle aile yapısında bozulmalara neden olmuştur.

Bu gelişmelere paralel olarak sokak çocukları da, kentleşme, göçler, yoksulluk, aile içi şiddet, anne-baba geçimsizliği gibi pek çok faktörün etkisiyle ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla sokak çocuklarının arkasında pek çok toplumsal sorun bulunmaktadır.

Bu araştırmada; sokak çocuklarının eğitiminde sporun etkisi incelenmiştir.

Araştırma dört bölümden oluşmuştur. Birinci, ikinci ve üçüncü bölüm literatür taraması sonucu oluşturulan teorik bilgidir, dördüncü bölüm ise sokak çocuklarına yapılan uygulama ve değerlendirilmesinden elde edilen bulgulardan oluşmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak; sokak çocuklarının eğitiminde sporun etkisini tespit etmek üzere anket formu kullanılmıştır. Anket sorularının puanlaması Likert tipi 5'li derecelendirme ile yapılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgular şunlardır:

Sokak çocukları algılarına göre, sokak çocuklarının eğitimine etki eden boyutların alt faktörlerindeki davranışları gerçekleştirme düzeylerine sokak çocuklarının verdikleri puanların ortalamaları aile(4,0064), çevre(4,1521), kamu kurum ve kuruluşlar(4,1523), sosyal ilişkiler(4,3105), okul(eğitim) (4,3293), sağlık(4,2118), medya(4,0334), toplum(4,2757) şeklindedir. Sokak çocuklarının algılarına göre eğitimlerinde sporun etkisi gerçekleştirme düzeylerinin alt faktörlerine ilişkin davranışları “katılıyorum” düzeyinde gerçekleştirmektedirler.

Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile aile arasında anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarının sokağa düşme durumunda bütün alt boyutlarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplum) sokağa düşme durumunun üzerindeki etkisi bütüncül olarak incelendiğinde ailenin sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Ailelerin çocukların spor yapma isteklerini olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Eskiden aileler çocuklarının ders başarılarının daha fazla olmasını istemelerinden ötürü spor yapmalarını engellemekteydiler. Günümüzde ise durum daha farklı değerlendirilmekte ve aileler çocuklarının spor yapmalarını teşvik etmektedirler. Aileler çocuklarının sadece zihinsel yönden değil bedensel yönden de gelişimlerinin daha sağlıklı olmasını istemektedirler. Aynı

zamanda spor, sporla uğraşan çocukların kötü alışkanlıklardan (sigara, alkol, uyuşturucu vb.) da uzak durmalarını sağladığı için sporu desteklemektedirler.

Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile çevre arasında birebir ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarının sokağa düşme durumunda bütün alt boyutlarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplum) sokağa düşme durumunun üzerindeki etkisi bütüncül olarak incelendiğinde de çevrenin sokağa düşme durumuna olumlu olarak etkisi vardır, anlamlı olarak etkilenmektedir. “Gencin içinde yaşadığı ortam ve bu ortamı belirleyen şartları anlayabilmek için, kendisini halkalar halinde saran çevrelerle kurmuş olduğu ilişkilere bakmak gerekir Aileden sonra da yakın çevre ve bu çevredeki arkadaşlık ilişkileri gelir. Aile dışı yakın çevre ile olan ilişkilerin biçimi ve yapısı, bireyin spora yönelmesinin bir boyutunu oluşturmaktadır”<sup>13</sup> Çevre şartlarının düzenlenmesiyle ilgili yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Çocukların çeşitli branşlarda spor yapabilecekleri alanların düzenlenmesi o bölgede yaşayan çocukların daha sağlıklı olması anlamına gelir.

Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile kamu kurum ve kuruluşları arasında birebir ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarının sokağa düşme durumunda bütün alt boyutlarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplum) sokağa düşme durumunun üzerindeki etkisi bütüncül olarak incelendiğinde kamu kurum ve kuruluşlarının sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. “Kamu ve özel sektörde hizmet vermek amacıyla kurulacak birimler, güç koşullarda yaşayan çocuklar sorununa akılcı ve bilimsel bir şekilde yaklaşmalı; düzenli, disiplinli ve bilinçli olarak sistem kurulmalı ve işleyiş sağlanmalı, burada görev alacak kişiler ise profesyonel uzman elemanlar arasından seçilerek görevlendirilmelidir”<sup>14</sup>. Çocukların kalmış oldukları gençlik merkezlerinde spor yapmalarını özendirerek çalışmalar yapılmalıdır. Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile sosyal ilişkiler arasında birebir ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarının sokağa düşme durumunda bütün alt boyutlarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplum) sokağa düşme durumunun üzerindeki etkisi bütüncül olarak incelendiğinde de sosyal ilişkilerin sokağa düşme durumuna olumlu olarak etkisi vardır, anlamlı olarak etkilenmektedir. Sokak çocuklarının üzerinde bulunan yenik, başarısız ve değersiz bir birey

<sup>13</sup> Kılıçgil., E., Elit Sporcuların Sosyal Çevreyle İlişkisi Ve Sosyal Çevrenin Spora Yönelmeye Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998

<sup>14</sup> Tuncel., M.K., Türkiye’de ve Almanya’da Sokak Çocuklarına Uygulanan Eğitim Programlarının Karşılaştırılması ve Bir Model Önerisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bolu, 2003

olma psikolojisinden kurtarıp birey olarak, grup üyeliğine, kendini değerli hissetme, hoşgörülü olma, rekabet duygusu, takım çalışması gibi birçok konuda spor eğitimini teşvik ederek sosyal ilişkileri artırılabilir.

Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile Okul(Eğitim) arasında birebir ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarının sokağa düşme durumunda bütün alt boyutlarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplum) sokağa düşme durumunun üzerindeki etkisi bütüncül olarak incelendiğinde okulun sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Türkiye’de Sokak çocuklarının eğitimine yönelik sadece bir okul bulunmaktadır. Okul sayısının yetersiz olması nedeniyle okulda spor eğitimi alan öğrenci sayısı da çok düşük seviye de kalmaktadır. Sokak çocuklarının düzenli ve sağlıklı bir biçimde spor yapacakları yerler öncelikle okullardır. Okulların çeşitli spor branşlarında eğitim verebilecek spor alanları veya salonları bulunmalıdır.

Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile Sağlık arasında birebir ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarının sokağa düşme durumunda bütün alt boyutlarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplum) sokağa düşme durumunun üzerindeki etkisi bütüncül olarak incelendiğinde sağlığın sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Spor yaparak insanlar sağlıklı bir yaşam sürebilirler, bu yüzden boş zaman etkinliklerinde en çok başvurulan etkinliklerden birisi spordur. Boş zaman etkinliklerinin ve sporun insanların sorunlarına bedensel, psikolojik ve sağlıkla ilgili sorunlarına çözüm bulmada yardımcı olduğu konusunda gençler bilinçlendirilmelidir.

Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile medya arasında birebir ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarının sokağa düşme durumunda bütün alt boyutlarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplum) sokağa düşme durumunun üzerindeki etkisi bütüncül olarak incelendiğinde medyanın sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. “Gençler çevresinde ve medyada gördüğü spor olaylarından etkilenmekte ve üstelik medyada bir hayli yer kaplayan bu olaylar birçok gence cazip gelmektedir. Bunların etkisiyle gençler kendi istekleriyle özellikle çok güncel olan bazı spor branşlarına yönelmektedirler. Daha önceki bulgularda da futbolun en çok tercih edilen spor

dalı olması bunu ispat etmektedir.”<sup>15</sup> Toplumlar üzerindeki etki derecesi yüksek olan medyanın sorumlu yayıncılık ilkesi ile hareket ederek geleceğin sağlıklı bireylerden oluşmasını sağlayıcı yayınlar yapmalıdır. Özellikle sporun hayatımızdaki yeri ve önemi üzerinde durmalıdır.

Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile toplum arasında birebir ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki vardır. Sokak çocuklarının sokağa düşme durumunda bütün alt boyutlarının (aile, çevre, kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal ilişkiler, okul(eğitim), sağlık, medya, toplum) sokağa düşme durumunun üzerindeki etkisi bütüncül olarak incelendiğinde toplumun sokağa düşme durumuna istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. İnsanlar sosyal canlılardır. Tek başlarına yaşayamazlar. Yaşadıkları toplumun örf, adet ve değerleri o toplumda yaşayan insan davranışlarını etkiler. Gençlerin toplumla kaynaşabilmeleri ve kendini ifade edebilmeleri çok önemlidir. İşte bu toplumla kaynaşma ve itilmişlikten kurtulmanın bir aracı da spordur.

Sokak çocuklarının algılarına göre sokak çocuklarının sporla eğitimi ile sokağa düşme durumu arasında birebir ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki vardır. Spor eğitimi alan çocukların aktif spor yapmalarının başarısızlık karşısında yılmamayı ve başarıya ulaşmak için çalışma alışkanlığı kazandırdığını, kendilerine güvenip risk alarak, yerinde ve doğru kararlar almayı öğrettiği konusu bilinen bir gerçektir. Öncelikle sokak çocuklarının spor faaliyetlerine ilgisinin ve katılımının artırılması gerekmektedir.

Araştırma sonucunda araştırmacılar ve uygulayıcılar için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

---

<sup>15</sup> GÖKALP. H.,Gençliğin Boş Zamanlarını Değerlendirmesinde Spor Faaliyetlerinin Yeri Ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2007

### **Araştırmacılar için öneriler**

- Sosyo-ekonomik durumları zayıf olan ailelerin spora verdikleri önem.
- Sporla uğraşan sokak çocuklarının iletişim düzeyi incelenmelidir.
- Okulda spor eğitimi alan sokak çocuklarının akademik başarıları.
- Aile yaşantısının çocuğun sokağa gitmesindeki rolü
- Sokakta yaşayan çocukların evden kaçmasına neden olan diğer faktörler araştırılabilir.

### **Yöneticilere ve MEB yetkilileri için öneriler**

- Sokak çocuklarının yoğun olarak yaşadıkları büyükşehirlerde (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Diyarbakır, Mersin, Van) sokak çocuklarının eğitim alacakları okullar açılmalıdır.
- Açılan bu okulları birden fazla branşta eğitim verecek fiziki şartlar sağlanmalıdır. Ayrıca uzman personeller çalıştırılmalıdır.
- Kamu kurum ve kuruluşları yapacakları planlamada sadece ekonomik şartların geliştirilmesi değil, yaşam kalitesini artırıcı, refah düzeyini yükseltici düzenlemeler yapılmalıdır.
- Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin sayısı artırılarak, buradan hizmet alan çocukların daha fazla sportif aktivite yapılmasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır.



## KAYNAKÇA

- Acar, H., "Radikal Sosyal Hizmet", Prof.Dr. Sema Kut'a Armağan, Yayın No: 009, Ankara: 1999
- Açıkada C., , Ergen, E., Sporla Gelen Sorunlar, Bilim ve Teknik Mayıs 1986,
- Adler, A., Kişilik Bozuklukları Ve Toplumsal Bütünleşme, Onur Kitapevi, İstanbul 1983, [aitco.com/islam/kadin-aile](http://aitco.com/islam/kadin-aile)
- Akbatu, F., "Çocuk Hakları Sözleşmesi Işığında Mültecilik ve Çocuklar", MHB, Sayı 1-2: 1-18, (1996)
- Akgün, N., Egzersiz Fizyolojisi, Ege Üniversitesi BESYO Yayınları, İzmir 1986,
- Akıllıoğlu, T.,Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınlan, 1995),
- Akın, C., "Japon Endüstriyel İlişkileri" SA.Ü Matbaası, Sakarya: 1995
- Akyüz, E., "Çocuk Haklarının ve Güvenliğinin Korunması" MEB Yayınlan, Ankara:2000
- Akyüz, E., Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlan, 2000
- Akyüz, Y., "Türk Eğitim Tarihi", A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, , Ankara 1982,
- Alıcıgöz, İ., İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim, İnkılap ve Aka Basımevi,İstanbul 1979,
- Alpman, C., Eğitim Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişim, GSB Yayını İstanbul ,2002,
- Altuğgil, E., Eski Türklerde ve Osmanlılar Döneminde Beden Eğitimi Ve Spor Faaliyetleri,Yüksek Lisans Tezi Ankara 1986,
- Ana Britannica Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık, İstanbul 1983, C.5
- Andrew, S., What Price Victory? The World of International Sports and Politics, Annals, AAPSS, Vol: 445, Ankara 1973,
- Armağan, İ., Sporun Toplumbilimsel Temelleri, E. Ü. B. E. S. Y. O. Yayın No: 4 İzmir 1981,
- Arslan, R., Beden Eğitimi Bilgileri Ankara 1979
- Aslantürk, Z., Amman T., Sosyoloji, Kaktüs Yayınları, İstanbul, 2000.
- Atauz, S., "Ankara ve Şanlıurfa'da Sokak Çocukları" Ankara: 1994
- Ateşoğlu, M., Sporda Erdemlik, GSGM Yayınları, Ankara 1978, [atk.gov.tr](http://atk.gov.tr).
- Atlı, M., Beden Eğitimi ve Spor Teksiri, Çoğaltılmış Ders Notu, Van 1986
- Aytuna, H.A., Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik Problemleri, M.E. Basımevi, Ankara 1963,

- Bağırhan T., , Spor Bilimlerinin Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri, H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu Yayını No:3 Ankara 1992
- Başaran, İ., E., Eğitim Psikolojisi, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1991,
- Başargan,N., Kümbül, B., "Çalışan Çocuk Sorununa Aileleri Açısından Bir Bakış:İzmir İli Örneği", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001
- Başer, E. Uygulamalı Spor Psikolojisi, Sporsal Kuram Dizisi, Bağırhan Yayınevi, Ankara 1998,
- Baumann, S., Uygulamalı Spor Psikolojisi, Alfa Basım Yayın Dağıtım, Çeviri Can İvizler, Ali Osman Özcan, İstanbul 1991,
- Bequele, Assefa, Jo, Boyden, "Çocuk İstihdamıyla Mücadele" Ankara: 1995
- Bey, A., "Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri" Yayına Hazırlayan: Kazım Ansan,Duygu Ansan Günay, İstanbul: 1995
- Bilgin, O., "Sokakta Çalışan Çocuklar Sorunu ve Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi Modeli", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001,
- Binbaşoğlu, C., Eğitim Psikolojisi, Binbaşoğlu Yayınevi, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1982.
- Binbaşoğlu, C., Özel Öğretim Yöntemleri, Binbaşoğlu Yayınevi, Ankara 1975,
- Bob Franklin, "Giriş," Çocuk Hakları. Der.: Bob Franklin, Çeviren: Alev Türker (İstanbul: Ayrıntı Yayınlan, 1993
- Bohus, J., Sport Geschichte, München Wien Zürich, 1986
- Bordın, C., "Çalışma Yasanımında Çocuk Riskososyolojik Yaklaşım" Ankara, 1995
- Brodmann, D., Sportunterricht Und Scholsport, Klinkhard 1984
- Bulut, I., "Psiko-Sosyal Gelişim Sorardan", Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları, TİSK,Ankara: 1997,
- Burkovik, H.Y., "Sokakta Yaşayan ve Evden Kaçmış Çocukların WISC-R Test Sonuçlarının Değerlendirilmesi", Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul:2000,
- Büyükkaragöz, S., Genel Öğretim Metodları, Atlas Yayınları, Konya, 1994,
- Chinoy, E., Society, An Introductuon to Sociology, New York, 1965,  
cizgil.sitemynet.com.
- Coakley, J., Social Dimensions of Intensive Training and Participation in Youth Sports, Intensive Participation in Children's Sports, Cahill, B. R. and Pearl, A. J., Human Kinetics Publishers, 1993, pp.27
- Cray, R., The Psychology Of Learning İn The Classroom, Mc Millian Comp., Newyork 1968,

- Cussler, M.,T., Emotional Maturity For Teachers, Clearing House, 1940,
- Çaha, Ö., Spora Yaslanarak Bir Nefes Almak, Ankara, 1999,
- Çamlıyer,H., Hareket Eğitimi ve Spor, Can ofset İzmir 1997,
- Çilenti, K., Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, Kadioğlu Matbaası Ankara 1984,
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Elkitabı. (Ankara: Ajans - Türk Basın ve Basım A.Ş., 2000),
- ÇSGB, "Çalışan Çocuklar Projesi Raporu" Lazer Ofset, Ankara:2000
- ÇSGB, "Çalışan Çocukların Korunması İçin Politika ve Eylem Programı Yöntem Önerisi". Ankara: 1995
- ÇSGB, "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zaman Bağlı Program Çerçevesi" Ankara, 2001
- Çumralıgil, B., Seçilmiş Bazı İllerdeki Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitim Öğretmenin Yapısı ve Sorunları, Doktora Tezi, G.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Ankara 1995,
- DACO, P., Çağdaş Psikolojinin Olağanüstü Başarıları. (Çev: O. A. Gürün), İstanbul: İnkılâp Kitapevi, 1989. s.325
- Demirbolat, A., Toplum ve Spor, Ankara 1988,
- Demirel, Ö., "Karşılaştırmalı Eğitim" Usem Yayınları, Ankara: 1996
- DİE, "Türkiye'de Çalışan Çocuklar Anketi" Ankara:2001  
[die.gov.tr](http://die.gov.tr).
- Dönmezer, S., Sosyoloji, Savaş Yayınları, Ankara 1984,
- Dönmezer, S., Toplumbilim, İstanbul, 1994,  
[dpt.gov.tr](http://dpt.gov.tr).
- D.P.T., V. 5 Yıllık Kalkınma Planı, DPT Yayınları, Ankara 1983,
- Duman, N., "Uçucu Madde Bağımlılığı Olan Çocuk ve Gençlere Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi", H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Prof.Dr. Nesrin Koşar'a Armağan, Yayımlı No:009, Ankara:2001,
- Dündar, U., Antrenman Teorisi, Gündoğan Yayınları, İstanbul 1995
- Edward H., , The Sociology Of Sport, Dorsey, Newyork, 1973
- Ennew, J., "Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar" UNICEF, 1998,
- Erdemli , A., Hümanizma Olarak Spor, Spor Bilimleri I. Ulusal Sempozyum Bildirileri 15-16 Mart,1990 Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1990
- Erkal, M., Güven, Ö., Ayan, D., Sosyolojik Açısından Spor, Der Yayınları, Üçüncü Baskı,İstanbul 1998,
- Erkal, M., Sosyolojik Açısından Spor, Filiz Kitapevi ,Ankara 1982

- Erkal, M., Sosyolojik Açıdan Spor, MEGS yayın no: 30, M. E. Basımevi, Ankara 1986,
- Erkan, G., "Külhanbeyleri", H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Prof.Dr. Nesrin Koşar'a Armağan, Yayın No:009, Ankara:2001 s.132
- Ertürk, S., "Eğitimde Program Geliştirme", H.Ü. Basımevi,Ankara 1972,
- Esgün İ. U., "Makro İktidar, Mikro İktidar ve Hukuk," Birikim, Sayı no 118:25-36, (Şubat 1999),
- Eymen, U.E., SPSS 15.0 Veri Analizleri Yöntemleri, 2007,
- Fidan N., ve Erden M., Eğitime Giriş, Ankara: 1991,
- Freire'den aktaran; Cüneyt Ozansoy, "öznesini Arayan Nesnelere: Çocuk ve Çocuk Hakları," Türkiye Barolar Birliği Dergisi Sayı no 1:39-62, (1999),
- Gaulhofer,K.,Naturlichs Turnen, Band 11 Österreichischer Bundesverlag,1956
- George, H., Sport And The Social Science, Annals, Aapss Vol.445 september 1979
- Gillet, B., Spor Tarihi, Çev. Mustafa Durak, Gelişim Yayınları, İstanbul 1975
- GÖKALP. H.,Gençliğin Boş Zamanlarını Değerlendirmesinde Spor Faaliyetlerinin Yeri Ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2007
- Gövercin H., "Aile Ve Çevre Özellikleri Açısından Gaziantep Sokak Çocukları" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Ankara ;2000,
- Günişik, E.,Temel Eğitim Kavramlarının Açıklanması, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları 4
- Gür, A., "Rio'nun Sokak Çocukları" İstanbul Dergisi,Sayı:4,2001
- Güray, E., İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersi Hakkındaki Düşünceleri ve Beklentileri adlı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversite Sos. Bilm. Ens. 2002,
- Gürçay,C., Kumaş H., "Dünya'da ve Türkiye'de Çalışan Çocuklar Profili", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001,
- Harris, H.A.,Geschichte Dereibesübungen, Sport In Grossbritannien, Überhorst, H. BD.4 Berlin
- Henderson, P., "Children and Communities"USA, Plutopress:1998
- Hizmetli, S., "Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Ders Kitabı" Sivas: 1997
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Demografi>
- [http://www.istatistikanaliz.com/faktor\\_analizi.asp](http://www.istatistikanaliz.com/faktor_analizi.asp)
- [http://www.istatistikanaliz.com/guvenilirlik\\_analizi.asp](http://www.istatistikanaliz.com/guvenilirlik_analizi.asp)
- [http://www.istatistikanaliz.com/korelasyon\\_analizi.asp](http://www.istatistikanaliz.com/korelasyon_analizi.asp)
- [http://www.istatistikanaliz.com/regresyon\\_analizi.asp](http://www.istatistikanaliz.com/regresyon_analizi.asp)

[http://www.shcek.gov.tr/istatistik/2009\\_05.asp](http://www.shcek.gov.tr/istatistik/2009_05.asp)- Kartal İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Dosyası 2008

<http://www.istatistikmerkezi.com/e-kitap,spss-150-ile-veri-analizi,19.html>,

<http://www.pegem.net/akademi/3-8233-Cocugun-Ruhsal-Surecleri-Uzerinde-Ailenin-Etkisi-.aspx>ALTINKAYNAK

<http://www.etkinegitim.net/forums/index.php?topic=3775.0>

<http://www.siviltoplumakademisi.org.tr/stk-bilgi-bankasi/insan-haklari-belgeler/135-sokak-cocuklar-egitim>

İbrahim ÖZDEMİR, "Gençliğin Sorunları Üzerine Bazı Düşünceler," **Din Öğretimi Dergisi**, Sayı : 43( Kasım-Aralık 1993),

İkizler C., , Karagözoğlu, C., Sporda Başarının Psikolojisi, Alfa Yayınları İstanbul 1999,

İkizler, C., Sporda Sosyal Bilimler, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2000,

İmamoğlu, A., F., İki binli Yıllara Doğru Türk Sporuna Üzerine Bazı Gözlemler G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi C:8 Ankara 1992

İnan, A.N., Çocuk Hukuku (İstanbul: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1968),

İsviçre Federal Mahkemesine göre, 13. madde benzeri bir iki açık kural doğrudan uygulanır niteliktedir. Bossuyt'tan aktaran Akılhoğlu, a.g.e., s. 143

Joseph , F., Sosyoloji Nedir, Çev: Çelebi N., Atilla Kitapevi, Ankara 1994,

Judith Ennew, Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar, Planlama İçin Bir Rehber. Çeviren: Çiçek Öztekin (Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği Yayını, 2003

Kabadayı, R., "Çocuk Hakları Sözleşmesinin Eğitim Bakımından Çocuklara Getirdiği Haklar ve Ülkemizde Durum" Abant İ.B.Üni., Sos.Bil.Ens.Dergisi, Sayı:1,Yıl:2000

Kale, R., Toplum ve Olimpik Başarı, Türkiye ve Olimpiyat Sempozyumu, 17-18 Kasım İstanbul,1994

Kale. R., Toplum Ve Olimpik Başarı, Türkiye ve Olimpiyat Sempozyumu 1994, 17-18 Kasım, İstanbul

Kalyon, T.A., Spor Hekimliği, GATA Yayınları, Ankara 1994

Karabulut,Ö., "Türkiye'de Çalışan Çocuklar" Ankara: 1996

Karaküçük, S., Türk Spor Kurumu Dergisi, Seçilmiş Spor Makaleleri, Ankara 1992,

Karatay, A., "İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar: Göç ve Kent Yoksulluğu", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001

Kasatura, İ., "Gençlik ve Bağımlılık", Evrim Yayınevi, İstanbul: 1998,

Kavak, Y., Dünyada ve Türkiye'de İlköğretim, Ankara: 1997,

Kaya, Y.K., İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış, Bilim Yayınları, Ankara 1989,

- Keten, M., Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Güvenlik, DPT, SYD Yayını Ankara 1976,
- Kılıçgil., E., Elit Sporcuların Sosyal Çevreyle İlişkisi Ve Sosyal Çevrenin Spora Yönelmeye Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998
- Kızılcıkelik, S., Ergen, Y. Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü, Saray Kitapevleri, İzmir 1996,
- Konan Ç,E., "Sokak Çocukları" Ankara: 1992,
- Kurtan, F., Spor Yönetimi, A. Ü. S. B. F. Yayınları No: 445 Ankara 1980,
- Kut,S., "Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar", Türkiye'de Çocuğun Durumu, DPT, Ankara: 1989
- Küçük, V., , Koç, H., Psiko Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi, Dumlupınar Üniversitesi BESYO, Kütahya 2004
- LeifL., , ve Rustin, G., "Pedagoji Doktrinleri Açısından Genel Pedagoji". (Öğretmen Kitapları:139) M.E. Basımevi İstanbul 1980,
- M Wald'dan aktaran Franklin, Giriş,
- M., Erden, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, İstanbul: 2001,
- M.E.B., İlköğretim Okulları Lise Ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları,İstanbul 1988
- MEB, İlkokul Programı, İstanbul: 1988,
- MEB, Milli Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Ankara: 1987,
- MEB, Tebliğler Dergisi, Sayı 272, Nisan 1944,
- MEB, Tebliğler Dergisi, Sayı 620, Şubat 1939
- MORPA Ansiklopedisi, Cilt 4, Kültür Yayınları, İstanbul 1996,
- Neil Postman, Çocukluğun Yokoluşu. Çeviren: Kemal İnal (Ankara: İmge Yayınları, 1995
- Okay, C., "Osmanlı Devleti'nde Kimsesiz Çocukları Barındırmak İçin Kurulan Bir Kurum: Himaye-i Etfal Cemiyeti (1917-1923)", Osmanlı Toplum 5, Edi: Güler EREN, Yeni Türkiye Yayınlar, Ankara: 1999
- Orhan.,S., Sokak Çocuklarının Sosyal Rehabilitasyonu Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2003
- Ökmen, A. Ş. Okullarda Beden Eğitimi ve Sporun Öğrencilerin Toplumsallaşmasındaki Rolü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi SBE, Erzurum 2003,
- Özbaydar, S., İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi, Altın Kitaplar Yayınevi, Ankara 1987
- Özenirler, S., "Türkiye'de Çocuk İşgücü Kullanımı, Sorunları ve Ülkeler Açısından Alınması Gereken Tedbirler" Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara,2000 ,
- Özgüven, M., Toplum Bilimlerine Giriş, Ekin Kitabevi, Bursa 1996,

- Özmen, Ö., Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni E.Ü. BESYO Yayını İzmir 1976
- Öztürk, Ü., Orta Dereceli Okullarda Beden Eğitimi, Güven Matbaası, İstanbul 1982,
- Papa II. Jean Paul, Spor İnsanları Birleştiren, Ayrılıkları Unutturan Bir Semboldür, Röp: Reha Erus, Milliyet, 1999
- Polat, O., "Sokak Çocukları" İstanbul Dergisi,Sayı:4,S:14,Yıl:2002,
- Serozan R., Çocuk Hukuku (İstanbul: Beta Yayınevi, 2000
- Sabuncuoğlu, Z., Tüz M., "Örgütsel Psikoloji" Alfa, Bursa: 1998
- Senemoğlu, N., "Eğitim Sorunları", TİSK: 1997
- Sengir, O., "Rehabilitasyon Ders Kitabı" Sermet Matbaası,İstanbul:1976
- Seyyar, A., "Sosyal Siyaset Açısından Özürlülüğe Karşı Mücadele" Türdav, İstanbul 2002
- Sezgen, M.Ş., Soysal, S., Yüzbaşıoğlu R., , Bozali, A., Eğitime Giriş, MEGSB Yayını İstanbul 1986
- SHÇEK,"Sokakta Çalıştırılan ve Yaşayan Çocuklar Raporu",Ankara:2002
- SÖNMEZ, A., "Çocuk İstismarında Önemli Bir Boyut; Çalışan Çocuklar" Sosyal Rehabilitasyon Dergisi,Sayı:4, Yıl: 1994
- Strcmeyer, H., Leizbeserziehuug Und Shculssport, Osterrichhiseber Bundeswerby 1983
- Şirin,S., Şirin M.," Çocuk,Aile ve Kent Komisyonu Raporu", İst. Çocuk Kurultayı Bildiri Kitabı, İstanbul:2000
- Tamer, K., Beden Eğitimi Oyun Öğretimi, AÜ AÖF Yayını No:101 Ankara 1987
- Taştı, E.," DİE Çocuk işgücü Anketlerinin Ortaya Koyduğu Eğilimler", Türkiye'de Çalışan Çocuklar Semineri, DİE, Ankara:2001
- Tezcan, M., Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi, Atilla Kitabevi, Ankara 1994,
- Tezcan, M., Gençlik Sosyolojisi Yazıları, Gündoğan Yayınları, İstanbul,
- Thomas, S., B., and Carol, L., A. Negligence and The Physical Education Teacher, Legal Procedures and Guidelines, Pysical Educator, No.4 December 1982,
- Tiryakioğlu, B., Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Arastana Kurumu Başkanlığı Yayınlan, 1991),
- TİSK," Türkiye'de Çocuk İşgücü", Tisk Yayın No:138 1999,
- Tolan, B., Toplum Bilimlerine Giriş, Savaş Yayınları, Ankara 1983,
- Topuz, H., Konuklar Geçiyor, Çağdaş Yayınları, İstanbul 2000,
- Toroslu,N., "Ailenin Korunması Yönünden Ceza Hukukunda Yapılması Gerekli Değişiklikler" Ankara: 1984
- Tröger, W., Sport: Universal Social Phenomenan DFSSOM. Ed: Wieczorek,IOC Publications,Lausanne, 1974

- Tuncel., M.K.,Türkiye’de ve Almanya’da Sokak Çocuklarına Uygulanan Eğitim Programlarının Karşılaştırılması ve Bir Model Önerisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bolu, 2003
- Tunç, A., Beden Eğitimi Ve Spor Bilgisi Ders Notları, Niğde Üniversitesi, BESYO, Niğde 1988,
- Turan, R., "Osmanlıların Kurtuluş Yıllarında Çocuk", Osmanlı Toplum 5, Edi: Güler EREN, Yeni Türkiye Yayınlar, Ankara: 1999
- Turner, H., Jonathan Studying the Human System, Goodyear Publishing Company, 1978,
- Uluğtekin, S., " Sokak Çocukları Eğitimcilerin Eğitim Programı" İstanbul: 1996
- Uluğtekin, S., "Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşması" Ankara: 1999,
- Uluğtekin,S.," 1940lı Yıllarda İstanbul'un Sokak Çocukları" Prof.Dr. Sema Kut'a Armağan, Yayı No:009, Ankara: 1999
- [umutcocuklari.org.tr](http://umutcocuklari.org.tr)
- UNICEF-UNEP, Çocuklar ve Çevre, UNICEF, Ankara, 1992.
- UNICEF 2004 Dünya Çocuklarının Durumu Raporu,
- UNICEF, "Türkiye", Ankara: 1999
- UNICEF, "Ülke Programı 1997-2000 Ana Uygulama Planı", Ankara: 1997
- Ülker,G., "Eğitimde Kalite Anlayışı" Abant İ.B.Üni., Sos.Bil.Ens.Dergisi, 2000 Sayı: 1 ,
- Ünsür, A., "Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme"S.A.Ü.Matbaası,Sakarya:1998,
- Varış, F., "Eğitimde Program Geliştirme,Teori ve Teknikleri" , A.Ü. Eğitim Bilimleri Yayınları, ,Ankara 1976
- Yalçın, H. F., Beden Eğitimi Öğretmenin El Kitabı, Gazi Üniversitesi Yayını Ankara 1995,
- Yalçın,Y., "Yerleşik Ve Taşınabilir Eğitim Yapan İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Toplumsallaşmasında Beden Eğitimi Ve Sporun Önemi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kütahya,2006
- Yetim, A., Sosyoloji ve Spor, Topkar Matbaacılık, Ankara 2000
- Yıldırım, C., Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, MEB Yayını Ankara 1966,
- Yılmaz, S., "Sokak Çocukları" Hacettepe Üni.Sos.Bil.Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 1998
- Zeytinoğlu, S., "Çalışan Çocuklar ve Sokak Çocukları", Türkiye'de Çocuğun Durumu, DPT, Ankara: 1989,



## ÖZGEÇMİŞ

Özel Ayhan, 1972 de İstanbul ili Pendik ilçesinde doğdu. İlk tahsilini İstanbul'un Pendik ilçesinde orta öğrenimini de Kartal Yakacık Endüstri Meslek Lisesinde yaptı.1991 yılında Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek okulunu kazandı. Yüksek öğreniminin son iki yılında Pendik Lisesi ve Maltepe Marmara Kolejinde öğretmenlik stajını tamamladı. 1995 yılı güz döneminde mezun oldu. 1999 yılında İstanbul İli Sultanbeyli İlçesinde bulunan Turhan Feyzioğlu Ticaret Meslek Lisesine Öğretmen olarak atandı. 2000-2001 yıllarında Sultanbeyli Gediktaş Lisesinde, 2002-2003 yıllarında Pendik Velibaba İlköğretim Okulunda çalıştı. İki çocuk babası olup halen Kartal Vakıfbank Umut Çocukları Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Yatılı İlköğretim okulunda çalışmaktadır.

**Sevgili Gençler,**

Bu anket, “**Sokak Çocuklarının eğitiminde Sporun Etkisi**” konulu Yüksek Lisans Tezinde kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Siz değerli gençlerimizin vereceği cevaplar sadece bilimsel araştırma amacı ile kullanılacaktır. Hiçbir şekilde kurum isimleri ile verilen cevaplar bağdaştırılmayacak ve anketteki bilgiler tek tek açıklanmayacaktır. Sadece toplu sonuçlar değerlendirilmeye tabi tutularak, bilimsel amaçla kullanılacaktır. Başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Soruları ilgili seçeneğin karşısındaki kutucuğa (X) işareti koyarak cevaplayınız.

Yardımlarınız için şimdiden **TEŞEKKÜRLER.**

**Ayhan ÖZEL**

**Beykent Üniversitesi**

**Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı**

**Yüksek Lisans Öğrencisi**

**Doç. Dr. Halim KAZAN**

**Danışman**

**I.BÖLÜM**

1)Yaşınız?

2)Cinsiyetiniz? a)Erkek  b)Kadın

3)Yaşadığınız il?

4)Kaç kardeşiniz?.....

5)Eğitim durumunuz nedir?

a)Okur-Yazar Değil <input type="checkbox"/>	e)Lise öğrencisi <input type="checkbox"/>
b)Okuryazar <input type="checkbox"/>	f)Lise Mezunu <input type="checkbox"/>
c)İlköğretim Öğrencisi <input type="checkbox"/>	g)Diğer..... <input type="checkbox"/>
d)İlköğretim Mezunu <input type="checkbox"/>	

6)Halen okula gidiyor musunuz?

a)Evet  b)Hayır

7)Okulu seviyor musunuz?

a)Evet  b)Hayır

8)Okula düzenli gidiyor musunuz?

a)Evet  b)Hayır

9)İleride daha çok okumak istiyor musunuz?

a)Evet  b)Hayır

10)Kaç kez okul değiştirdiniz?

a)Hiç  b)1-3  c)4-6  d)7 ve daha fazla

11)Hiç sınıfta kaldınız mı?

a)Evet  b)Hayır

12)Okula gitmeme sebebiniz nedir?(Eğer gitmiyorsanız)

a)Ailem izin vermedi  b)Ekonomik nedenler   
c)Kendim istemedim  d)Diğer nedenler.....

13)Öz anne ve babanız yaşıyor mu?

	Sağ	Vefat	Bilinmiyor
Anne	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Baba	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

14)Öz anne ve babanız halen bir aradalar mı?

a)Evet  b)Hayır   
c)Anne evlenmiş  d)Baba evlenmiş  e)Diğer.....

15)Öz anne ve babanızın eğitim durumu nedir?

	Anne	Baba
Okur-yazar değil	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Okuryazar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
İlköğretim mezunu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Lise mezunu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Üniversite mezunu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Diğer	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

16)Şu anda siz nerede yaşıyorsunuz?

a)Evde  b)Otelde   
c)Sokakta  d)Merkezde-Kurumda  e)Diğer.....

17)Herhangi bir uyuşturucu madde kullandınız mı?

a)Evet  b)Hayır

18)Cevabınız evet ise hangi maddeleri kullandınız?(Birden fazla işaretlenebilir)

a)Alkol <input type="checkbox"/>	d)Tiner <input type="checkbox"/>
b)Hap <input type="checkbox"/>	e)Mariuhana, esrar, eroin, kokain vb. <input type="checkbox"/>
c)Uhu/Bally <input type="checkbox"/>	f)Diğer..... <input type="checkbox"/>

19)Sporu seviyor musunuz?

a)Evet  b)Hayır

20)Spor yapıyor musunuz?

a)Evet  b)Hayır

21)Cevabınız evet ise en çok hangi sporu yapıyorsunuz?(Yalnız bir seçenek işaretleyiniz)

a)Futbol <input type="checkbox"/>	b)Basketbol <input type="checkbox"/>	c)Atletizm <input type="checkbox"/>	d)Voleybol <input type="checkbox"/>
e)Güreş <input type="checkbox"/>	f)Yüzme <input type="checkbox"/>	g)Masa tenisi <input type="checkbox"/>	h)Satranç <input type="checkbox"/>
i)Yelken <input type="checkbox"/>	i)Diğer.....		

## II.BÖLÜM

Bu bölümde sportif faaliyetlere katılmanıza etki eden faktörlerle ilgili sorular sorulmuştur. Soruları ilgili seçeneğin karşısındaki kutucuğa (X) işareti koyarak cevaplayınız.	Tamamen Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Kısmen Katılıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Hiç katılmıyorum (1)
<b>AİLE</b>					
1-Ailemin mahalle maçlarına katılmama izin vermesi, arkadaşlarımla aramızdaki uyumu artırır.					
2-Ailemin antrenmanlarımı izlemeye gelmesi, düzenli ve planlı olmamı sağlar.					
3- Ailemin istemediğim bir sportif etkinliğe beni zorlaması, verimliliğimi düşürür.					
4-Ailemin spor yapacağım branşı belirlerken kararlarımaya saygı duyması, kendime güvenimi artırır.					
5-Ailemle birlikte spor yapmamız, aile içi işbirliğimizi artırır.					
6-Ailemin beni spora yönlendirmesi, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.					
7- Ailemin spor yapmam için gerekli şartları oluşturmaması, fiziksel ve ruhsal gelişimimi olumsuz etkiler.					
<b>ÇEVRE</b>					
8-Çevremdeki arkadaş grubumla spor yapmak, fiziksel ve ruhsal gelişimime katkı sağlar.					
9-Çevremizde düzenlenen sportif turnuvalara katılmam, arkadaşlarımla işbirliği yapmama yardımcı olur.					
10-Oturduğumuz semtteki spor kulüplerinin etkinlikleri, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.					
11-Çevremdeki küçük kardeşlerime hoşça vakit geçirtmek için hazırladığım sportif aktiviteler, verimliliğimi artırır.					
12-Mahallemizde bulunan spor tesislerinden faydalanmam, çevreye uyum sağlamama yardımcı olur.					
13-Çevremizde bulunan spor kulüplerinin antrenmanları, düzenli ve planlı olmama katkı sağlar.					
14-Mahalle maçlarına takım kaptanı olarak çıkmak, kendime güvenmemi sağlar.					
<b>KAMU KURUM VE KURULUŞLAR</b>					
15-Sosyal hizmetlerin düzenlediği turnuvalardaki başarılarım, kendime güvenimi artırır.					
16-Belediyelerin her yıl düzenlediği sportif yarışmalara katılmak istemem, benim düzenli ve planlı çalışmama sebep olur.					

	Tamamen Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Kısmen Katılıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Hiç katılmıyorum (1)
17-Mahalle muhtarlığımızın organize ettiği maçlar, takım arkadaşlarımızla işbirliği yapma özelliğimi geliştirir.					
18-Gençlik ve spor müdürlüğüne ait spor tesisleri sayesinde, serbest zamanlarımı olumlu değerlendiriyorum.					
19-Tarafı olduğum spor kulübünün maçlarını seyretmek, kendi yaptığım sportif etkinliklerde verimliliğimi artırır.					
20-Gençlik ve spor müdürlüğüne ait spor tesislerinde katıldığımız turnuvalar, kurallara uymamı kolaylaştırır.					
21-Belediyelere ait spor tesislerinde spor yapmak, fiziksel ve ruhsal gelişimime katkı sağlar					
<b>SOSYAL İLİŞKİLER</b>					
22-Sportif etkinlikler, düzenli ve planlı olmayı öğretir.					
23-Spor müsabakalarına hazırlanmak için yaptığımız antrenmanlar, daha uyumlu bir takım olmamızı sağlar					
24-Sportif etkinliklerde takım arkadaşlarımdan bana güvenmeleri, kendime güvenimin artmasını sağlar.					
25- Halka açık spor alanlarında katıldığım sportif etkinlikler, fiziksel ve ruhsal gelişimime katkı sağlar.					
26-Takım sporları, başarılı olabilmek için işbirliği yapmak gerektiğini öğretir.					
27-Sportif faaliyetler, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.					
28-Düzenli bir şekilde antrenman yapmak, verimliliğimi artırır.					
<b>OKUL(EĞİTİM)</b>					
29-Öğretmenlerimin sportif müsabakalarımı izlemeye gelmeleri, öğretmen öğrenci işbirliğini sağlar.					
30-Beden eğitimi dersleri, fiziksel ve ruhsal gelişimime katkı sağlar.					
31-Okullar arası müsabakalardaki başarılarım, kendime olan güvenimi artırır.					
32-Okulda sporcu öğrencileri motive edici kamp ve gezilerin yapılması, düzenli ve planlı olmamızı sağlar					
33-Okul idaresinin sportif başarı gösterenleri ödüllendirmesi, verimliliğimin artmasına neden olur					
34-Okuldaki ders dışı sportif etkinlikler, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.					
35-Beden eğitimi dersleri ve ders dışı egzersizlerdeki uymamız gereken kurallar, okul dışında da kurallara uymamızı sağlar.					

	Tamamen Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Kısmen Katılıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Hiç katılmıyorum (1)
<b>SAĞLIK</b>					
36-Dengeli ve düzenli beslenen kişilerin, sportif etkinliklerdeki verimliliği artar.					
37-Sağlıklı yaşam için spor yapan kişiler, serbest zamanlarını doğru değerlendirmiş olurlar.					
38-Sporsuz bir hayat tarzı, fiziksel ve ruhsal gelişimi olumsuz etkiler.					
39-Sigara kullanan kişilerin takım arkadaşları ile uyum sorunu yaşamaması kaçınılmazdır.					
40-Beden sağlığını korumak için yapılan spor aktiviteleri, düzenli ve planlı olmaya katkı sağlar.					
41-Spor yaparak sahip olacağım sağlıklı bir beden, kendime daha çok güvenmemi sağlar.					
42-Antrenman ve müsabaka programı yoğun olan sporcu, sağlığını korumak için sağlık görevlileri ile işbirliğine gitmek zorundadır.					
<b>MEDYA</b>					
43-Sporcuların medyada sıkça yer alması, benim sportif faaliyetler sırasında daha verimli çalışmamı sağlar.					
44-Medyanın spor hakkında bizleri bilgilendirmesi, spor yaparken daha düzenli ve planlı olmamı sağlar.					
45-TV' da çıkan ünlü sporcuların da sportif etkinliklerde basit hatalar yaptıklarını görmek, kendime güvenimi artırır.					
46-Medyanın iyi takım olabilmek için arkadaşlığın öneminden bahsetmesi, arkadaşlarımla daha uyumlu çalışmamı katkı sağlar.					
47-Spor medyasının sporu özendirmediği sayesinde katıldığım sportif etkinlikler, fiziksel ve ruhsal gelişimime olumlu katkı sağlar.					
48-Bir spor gazetesinin düzenlediği turnuvaya katılmak, arkadaşlarımla işbirliği yapmamı sağlar.					
49-Bir spor gazetesini sürekli satın alıyorum olmam, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlıyor.					
<b>TOPLUM</b>					
50-Toplumun yönlendirmesi sonucu spor etkinliklerine katılmak, serbest zamanlarımı doğru değerlendirmemi sağlar.					
51-Sportif etkinlikler sırasında toplumun bir parçası olduğumu hissetmek, fiziksel ve ruhsal gelişimime olumlu katkı sağlar.					
52-Sportif etkinliklerde elde ettiğim başarılar sayesinde toplumun ilgisini görmek, kendime güvenimi artırır.					
53-Toplumun başarılı olan sporcuları ödüllendirmesi, takım arkadaşlarımla işbirliği yapmamızı sağlar.					

	Tamamen Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Kısmen Katılıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Hiç katılmıyorum (1)
54-Toplumun spor yapanlara destek olması, verimliliğimi arttırır.					
55-Spor etkinlikleri, toplumsal kurallara uymamıza yardımcı olur.					
56-Toplumun sporculara önem vermesi, benim de düzenli ve planlı olarak spor yapmamı sağlar.					

### III.BÖLÜM

<b>ÇOCUKLARIN SOKAĞA DÜŞME DURUMU</b>					
57-Ailem sokağa gitmemde etkin rol oynadı.					
58-Çevrem sokağa gitmemde etkin rol oynadı.					
59-Kamu kurum ve kuruluşları sokağa gitmemde etkin rol oynadı.					
60-Sosyal ilişkilerim sokağa gitmemde etkin rol oynadı.					
61-Okul sokağa gitmemde etkin rol oynadı.					
62-Sağlıklı yaşayamamam sokağa gitmemde etkin rol oynadı.					
63-Medyanın olumsuz baskısı sokağa gitmemde etkin rol oynadı.					
64-Toplumun yapısı sokağa gitmemde etkin rol oynadı.					

T.C.  
BAŞBAKANLIK  
SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU  
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.02.1.SÇE.0.72.02.00/605.01-161  
KONU : Araştırma Talebi  
(Ayhan ÖZEL)

22 NİSAN 2009

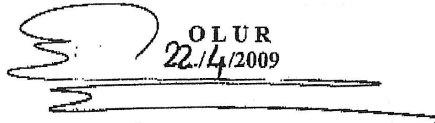
GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMINA

Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 14.04.2009 tarih ve 1778 sayılı yazısı ile; İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ayhan ÖZEL'in "Sokak Çocuklarının Eğitiminde Sporun Etkisi" konulu araştırma kapsamında İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı ekte adı geçen kuruluşlarda araştırma yapabileme talebi bildirilmiştir.

Söz konusu talep kapsamında Ayhan ÖZEL'in, İl Müdürlüğünün koordinesinde Kuruluş Müdürlüklerinin denetiminde Onay tarihinden itibaren bir(1) ay süre ile ekte yer alan kuruluşlarda ve anket soruları çerçevesinde ses ve görüntü kaydı alınmaksızın araştırma yapılabilmesi ve araştırma tamamlandığında bir örneğinin Eğitim Merkezi Başkanlığı'na gönderilmesi hususunda Olurlarınızı arz ederim.



H. Lütfi ÖZTÜRK  
Eğitim Merkezi Başkanı



OLUR  
22.14/2009  
İmambey ERTEM  
Genel Müdür a.  
Genel Müdür Yardımcısı